

2004

Koledar uredil

dr. Jože Markuža

Za Koledar odgovarja

Marko Tavčar

Platnice in koledarski del oblikoval

Ivan Žerjal

Izdala

Goriška Mohorjeva družba

Založila

Zadruga Goriška Mohorjeva

Natisnila

Tiskarna Budin v Gorici, 2003

Kratice za Koledar

GO N 7 26.183 / 2003.

ap apostol; **cs** cesar(ica); **c. uč** cerkveni učitelj; **ev** evangelist;
dh duhovnik; **dk** diakon; **dv** devica; **kn** knez; **kg** kneginja;
km kmet; **kr** kralj(ica); **oč** očak; **pr** prerok; **op** opat(inja);
mč mučen(ec)ka; **mh** menih; **pp** papež; **pr** prerok;
rd redovni(k)ca; **sv. ž** svetopisemska žena; **sp** spokorni(k)ca;
šk škof; **pšč** puščavni(k)ca;
us ustanovitelj(ica); **vd** vdova

ISSN 1124-6561

Registrirano na sodišču v Gorici dne 26. avgusta 1968 – št. 69

Koledar
...
za leto **2004**

GORIŠKA MOHORJEVA DRUŽBA

GORICA 2003

- 1 **Č** **NOVO LETO; Marija, sv. Božja Mati**
Nšli so Marijo, Jožefa in Dete in mu dali ime Jezus (Lk 2, 16-21)
- 2 P Bazilij Veliki in Gregor Nacijanški, šk c. uč
- 3 S JEZUSOVO IME; Genovefa Pariška, dv; Anter I., pp mč
- 4 **N** **2. nedelja po Božiču; Angela Fol., rd; Benedikta, mč**
Beseda je meso postala in se naselila med nami (Jn 1, 1-18)
- 5 P Emilijana (Milena), dv; Simeon Stolpnik, pšč
- 6 **T** **GOSPODOVO RAZGLAŠENJE - Sv. Trije kralji**
Z Vzhoda smo se prišli poklonit Kralju (Mt 2, 1-12)
- 7 S Rajmund Penjaf., dh; Lucijan Antiohijski, mč
- 8 Č Severin Noriški, op; Erhard, šk
- 9 P Julijan in Bazilisa, mč; Hadrijan, op
- 10 S Viljem, šk; Aldo, pšč
- 11 **N** **NEDELJA JEZUSOVEGA KRSTA; Pavlin Oglejski, šk; Teodozij, op**
Oče pričuje o Sinu (Lk 3, 16-16, 21-22)
- 12 P Tatjana (Tanja), mč; Ernest, šk
- 13 T Hilarij (Radovan), šk c. uč; Veronika, dv
- 14 S Feliks (Srečko) Nolanski, dh
- 15 Č Pavel, pšč; Maver, op
- 16 P Marcel I., pp; Berard, Oton in Peter, mč
- 17 S Anton Veliki (Zvonko), op; Marijan, dk mč
- 18 **N** **2. navadna nedelja; Marjeta Ogrska, rd; začetek molitvene osmine**
Jezusov prvi čudež (Jn 2, 1-11)
- 19 P Knut, kr; Marij in drugi mč
- 20 T Fabijan, pp, in Sebastijan (Boštjan), mučenca
- 21 S Neža (Agnes, Janja), dv mč; Epifanij, šk
- 22 Č Vincenc (Vinko), dk mč; Anastazij, mč
- 23 P Emerencijana, mč; Ildefonz (Ilde), šk
- 24 S Frančišek Saleški, šk c. uč; Ksenija, mč
- 25 **N** **3. nav. ned.; Spreobrnitev ap. Pavla; Ananija, mč**
Pismo se izpolnjuje na Jezusu (Lk 1, 1-4, 4.14-21)
- 26 P Timotej in Tit, šk; Pavla, sp
- 27 T Angela Mérici, dv; Julijan, mč
- 28 S Tomaž Akvinski, rd c. uč; Peter Nolasco, rd
- 29 Č Valerij, šk; Julijan Ubogi, sp
- 30 P Martina, dv mč; Hijacinta, rd
- 31 S Janez Bosco, rd us; Marcela, vd

Lune

ščip - polna luna: 7. ob 16.40

zadnji krajec: 15. ob 5.46

mlaj - nova luna: 21. ob 22.05

prvi krajec: 29. ob 7.03

JANU

ŽIVLJENJE SE JE RAZODELO

(1JN 1,2)

- 1 **N** 4. nav. ned.; Brigita Irska, dv; Pionij, mč
Jezus ni prerok samo za Jude (Lk 4, 21-30)
- 2 P Svečnica – Gospodovo darovanje
- 3 T Blaž, šk mč; Oskar (Ansgar), šk
- 4 S Andrej Corsini, šk; Jožef Leoniški, dh
- 5 Č Agata, dv mč; Ingenuin in Albuin, šk
- 6 P Pavel Miki in tov. jap. mč; Amand, šk
- 7 S Rihard, kr; Adavkt in frigijski mučenci
- 8 **N** 5. nav. ned.; Hieronim Emiliani, rd; Janez de Matha, rd
Apostoli pustijo vse in gredo za Jezusom (Lk 5, 1-11)
- 9 P Apolonija, dv mč; Nikefor, mč
- 10 T Sholastika, dv; Viljem Veliki, pšč; bl. Alojzij Stepinac, šk
- 11 S Lurška Mati Božja; Saturnin, mč
- 12 Č Evlalija, mč; Benedikt A., op
- 13 P Katarina de Ricci, rd; Ermelinda, rd
- 14 S Ciril in Metod, slov. ap.; Valentin (Zdravko), mč
- 15 **N** 6. nav. ned.; Jordan Saški, rd; Sigefrid (Žibert), šk
Blagor ubogim, gorje bogatinom (Lk 6, 17.20-26)
- 16 P Julijana, mč; Onezim, šk
- 17 T Aleš in tov. us. servitov; Silvin, šk
- 18 S Simeon Jeruz., šk mč; Flavij, šk
- 19 Č Konrad, sp; Barbat, šk
- 20 P Sadot in tov. perzijski mč; Leon Sicilski, šk
- 21 S Peter Damiani, šk c. uč; Irena, dv
- 22 **N** 7. nav. ned.; Sedež ap. Petra; Marjeta Kortonska, sp
Bodite usmiljeni, kakor je Bog usmiljen (Lk 6, 27-38)
- 23 P Polikarp, šk mč; Dositej, mh
- 24 T Lucij, mč; Sergij, mč (v Sloveniji: Matija, ap)
- 25 S Pepelnica; Valburga, dv; Tarazij (Taras), šk
- 26 Č Aleksander, šk; Matilda, dv
- 27 P Gabrijel Žal. Matere Božje, rd; Baldomir, sp
- 28 S Roman, op; Hilarij, pp
- 29 **N** 1. postna ned.; Osvald (Ožbalt), šk; Janez Kasijan, op
Jezus zavrne skušnjavca (Lk 4, 1-13)

BOG JE DUH, IN KATERI GA MOLIMO,
SA PORAJO MOLITI V DUHU IN RESNICI
(JN 4, 24)

Lune

ščip: 6. ob 9.47

zadnji krajec: 13. ob 14.40

mlaj: 20. ob 10.18

prvi krajec: 28. ob 4.24

FEBRUAR

- 1 P Albin, šk; Antonina, mč
- 2 T Neža Praška, dv; Henrik, rd
- 3 S Kunigunda, es; Marin, mč
- 4 Č Kazimir, poljski kraljevič
- 5 P Janez Jožef od Križa, rd; Hadrijan, mč
- 6 S Fridolin (Miroslav), op; Koleta (Nika), rd
- 7 **N** 2. postna ned.; Perpetua in Felicita, mč; Gavdiaz (Veselko), šk
Jezus se med molitvijo spremeni (Lk 9, 28b-36)
- 8 P Janez od Boga, rd us; Beata, mč
- 9 T Frančiška Rimska, vd; Gregor iz Nise, šk c.uč
- 10 S 40 mučencev iz Sebaste; Makarij, mč
- 11 Č Sofronij, šk; Konstantin, sp
- 12 P Doroteja (Dora), mč; bl. Luigi Orione, rd
- 13 S Teodora (Božidara), mč; Nikefor, šk
- 14 **N** 3. postna ned.; Matilda, kr; Florentina, op
Pokora odvzame božjo kazn (Lk 13, 1-9)
- 15 P Klemen (Milko) Dvoržak, rd
- 16 T Hilarij, šk mč, in Tacijan, dk mč; Herbert, šk
- 17 S Patrik (Patricij), irski šk; Jedert (Jerica), dv
- 18 Č Ciril Jeruzalemski, šk c. uč; Edvard, mč
- 19 P Jožef, mož Device Marije in Jezusov rednik
- 20 S Klavdija in tov. mč; Kutbert, šk; Martin iz Brage, šk
- 21 **N** 4. postna ned.; Nikolaj iz Flüe, pšč; Filemon, mč
Izgubljeni sin se vrne k očetu (Lk 15, 1-3. 11-32)
- 22 P Lea, sp; Zaharija, pp
- 23 T Turibij, šk; Frumencij (Žitko), mč
- 24 S Dionizij Palestinski, mč; Katarina Švedska, rd
- 25 Č Gospodovo oznanjenje Mariji; Dizma, desni razbojnik
- 26 P Ludgar, šk; Lara Krimski, mč
- 27 S Lidija, mč; Rupert Solnograški, šk
- 28 **N** 5. postna ned.; Bojan, kn mč; Sikst III., pp
Grešnik ne sme obsojati grešnika (Lk 8, 1-11)
- 29 P Bertold, rd; Ciril, dk
- 30 T Amadej Savojski, kn; Janez Klimak, op
- 31 S Modest Gosposvetski, šk; Gvido, op

MAR

CE

OŽE, ODPUSTI JIM, SAJ NE VEDO,
KAJ DELAJO (LK 23,34)

Lune

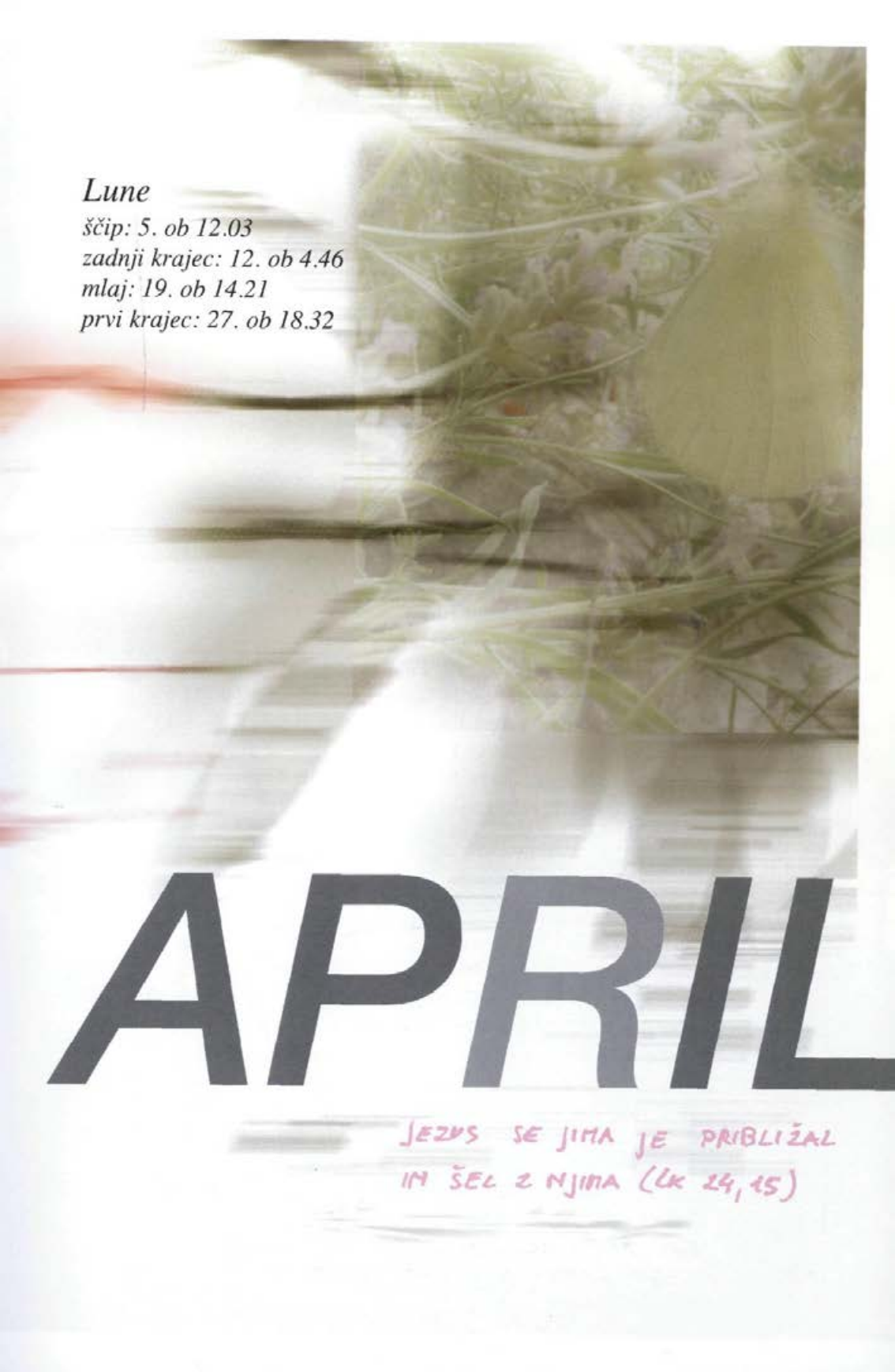
ščip: 7. ob 0.14

zadnji krajec: 13. ob 22.01

mlaj: 20. ob 23.41

prvi krajec: 29. ob 0.48

- 1 Č Hugo, šk; Venancij, šk mč
- 2 P Frančišek Paolski, rd us; Marija Egiptovska, sp
- 3 S Sikst I., pp; Rihard, šk; Agapa, mč
- 4 **N** **6. postna ned. - cvetna; Izidor Seviljski, šk; Platon, op**
Trpljenje našega Gospoda Jezusa Kristusa (Lk 22, 14-23,56)
- 5 P Vincenc Ferrer, dh; Julijana, rd
- 6 T Irenej Sirmijski, šk; Marcelin, mč
- 7 S Janez de la Salle, rd us; Herman Jožef, rd
- 8 Č *Veliki četrtak*; Albert, šk c. uč; Valter, op
- 9 P *Veliki petek*; Marija Klopajeva, sv. ž; Tomaž Tolent., mč
- 10 S *Velika sobota*; Ezekijel, pr; Mihael Svetniški, rd
- 11 **N** **VELIKA NOČ – GOSPODOVO VSTAJENJE**
Potrebno je bilo, da je Kristus vstal od mrtvih (Jn 20, 1-9)
- 12 P *Velikonočni ponedeljek*; Zeno, šk; Julij, pp
- 13 T Martin I., pp; Hermenegild, mč; Ida, sp
- 14 S Valerijan in tov. mč; Lidvina, dv
- 15 Č Milena, kg; Peter Gonzales, rd
- 16 P Bernardka Lurška, dv; Benedikt Labre, sp
- 17 S Rudolf, mč; Fortunat, mč; Kateri Tekakwitha, dv
- 18 **N** **2. velikonočna ned.; nedelja Božjega Usmiljenja; Elevterij Ilir., mč**
Čez osem dni je prišel Jezus (Jn 20, 19-31)
- 19 P Leon IX., pp; Ema, rd
- 20 T Teotim, šk; Hilda, dv; Sulpicij, mč
- 21 S Anzelm, šk c. uč; Konrad iz Parzhama, rd
- 22 Č Leonid, mč; Aleksander (Saša), mč
- 23 P Jurij, mč; Adalbert (Vojteh), šk mč
- 24 S Fidelis (Zvesti) Sigmarinški, dh mč; Honorij, šk
- 25 **N** **3. velikonočna ned.; Marko, ev; Ermin, šk mč; državni praznik**
Jezus da apostolom jesti (Jn 21, 1-19)
- 26 P Mati dobrega sveta; Pashazij, op
- 27 T Cita, dv; Hozana Koterska, dv
- 28 S Peter Chanel, dh mč; Ludvik M. Grignon de M., dh
- 29 Č Katarina Sienska, dv c. uč; Peter Veronski, mč

Lune

ščip: 5. ob 12.03

zadnji krajec: 12. ob 4.46

mlaj: 19. ob 14.21

prvi krajec: 27. ob 18.32

APRIL

JEZUS SE JIMA JE PRIBLIŽAL
IN ŠEL Z NJIMA (LK 24, 15)

veliki traven veliki traven

- 1 S Jožef Delavec; *mednarodni praznik dela*
- 2 **N** 4. velikonočna ned.; Atanazij, šk c. uč; Boris, kn
Dobri pastir daje večno življenje (Jn 10, 27-30)
- 3 P Filip (Zdenko) in Jakob ml., apostola
- 4 T Florijan (Cvetko), mč; Lazar Tržaški, mč
- 5 S Gotard, šk; Angel, mč
- 6 Č Dominik Savio, dijak; Evodij, šk
- 7 P Gizela, op; Flavij, mč
- 8 S Viktor Milanski, mč; Dezider (Željko), šk
- 9 **N** 5. velikonočna ned.; Herma, učenec ap Pavla; Pahomij, op
Nova zapoved medsebojne ljubezni (Jn 13, 31-33a.34-35)
- 10 P Antonin, šk; Trsatska Mati Božja
- 11 T Mamert, šk; Sigismund (Žiga), kr
- 12 S Leopold Bogdan Mandić, rd; Pankracij, mč
- 13 Č Fatimska Mati Božja; Marija Mazzarello, rd; Servacij, šk
- 14 P Matija, ap; Bonifacij, mč; Justina, mč
- 15 S Zofija (Sonja), mč; Izidor, km
- 16 **N** 6. velikonočna ned.; Janez Nepomuk, dh mč; Ubald, šk
Sveti Duh nas uči evangelij (Jn 14, 23-29)
- 17 P Pasha Baylon, rd; Jošt, op
- 18 T Janez I., pp mč; Erik, kr
- 19 S Peter Celestin, rd; Ivo, dh
- 20 Č Bernardin Sienski, rd; Plavtila, op
- 21 P Krispin, rd; Evtihij, mč
- 22 S Rita (Rijeta) Kasijska, rd; Renata, sp
- 23 **N** GOSPODOV VNEBOHOD; Leon Rostovski, šk; Ivana Antida, rd
Jezus blagoslavlja apostole in gre v nebo (Lk 24, 46-53)
- 24 P Marija Pomočnica kristjanov; Socerb Tržaški, mč
- 25 T Beda Častitljivi, dh c. uč; Gregor VII., pp
- 26 S Filip Neri, dh; Lambert de Vence, šk
- 27 Č Avgustin Canterburyški, šk; Julij, mč
- 28 P German Pariški, šk; Bernard Menth., dh
- 29 S Teodozija, dv; Maksim Emonski, šk
- 30 **N** BINKOŠTI – PRIHOD SV. DUHA; Kancij in tov., oglejski mč
Kakor je Oče mene poslal, tudi jaz vas pošiljam (Jn 29, 19-23)
- 31 P Marijino obiskanje; Petronila, dv

MAJ

NOJA DUŠA POVELIČUJE GOSPODA
IN NOJ DOK SE RADUJE V BOGU,
POJEN REŽITERJU

(Lk 1, 47)

Lune

ščip: 4. ob 21.33

zadnji krajec: 11. ob 12.04

mlaj: 19. ob 5.52

prvi krajec: 27. ob 8.57

- 1 T Justin, mč; Klavdij, op
- 2 S Marcellin in Peter, mč; Erazem, šk mč
- 3 Č Karel Lwanga in ugandski mč; Klotilda, kr
- 4 P Frančišek Caracciolo, rd us; Kvirin, šk mč
- 5 S Bonifacij, šk mč; Svetko, mč; Igor, kn
- 6 **N SVETA TROJICA; Bertrand Oglejski, šk; Norbert, šk**
Duh oznanja, kar ima Sin od Očeta (Jn 6, 12-15)
- 7 P Prvi mučenci tržaške Cerkve; Robert, op
- 8 T Medard, šk; Viljem, šk
- 9 S Efreem Sirski, dk c. uč; Primož in Felicijan, mč
- 10 Č Bogumil, šk; Janez Dominici, šk
- 11 P Barnaba, ap; Feliks in Fortunat, mč
- 12 S Janez Fak., rd; Adela, dv
- 13 **N SV. REŠNJE TELO IN KRI GOSPODOVA; Anton Padovanski, rd c. uč**
Vsi so jedli in se nasitili (Lk 9, 11b-17)
- 14 P Elizej, pr; Valerij, mč
- 15 T Vid (Vitomir), mč; Prot, oglej. mč
- 16 S Gvido Kortonski, rd; Beno, šk
- 17 Č Gregor Barbarigo, šk; Adolf, šk
- 18 P Presveto Jezusovo Srce; Marcelijan in Marko, mč; Marina, dv
- 19 S Brezmadežno Marijino Srce; Romuald, op; Nazarij, šk
- 20 **N 12. nav. ned.; Silverij I., pp mč; Mihelina, sp**
Jezus napove svojo smrt (Lk 9, 18-24)
- 21 P Alojzij (Vekoslav) Gonzaga, rd
- 22 T Niceta, oglej. šk; Tomaž More in John Fisher, šk mč
- 23 S Agripina, dv mč; Jožef Cafasso, dh
- 24 Č Rojstvo Janeza Krstnika; Favst, mč
- 25 P Eleonora, kr; Doroteja, dv
- 26 S Vigili (Stojan), šk; Janez in Pavel, mč
- 27 **N 13. nav. ned.; Ema Krška, kg; Ladislav, kr**
Jezusove zahteve do učencev (Lk 9, 52-62)
- 28 P Irenej (Hotimir), šk mč
- 29 T Peter in Pavel, prvaka apostolov
- 30 S Prvi mučenci rimske Cerkve; Emilijana, mč

JUNIJ

Lune

ščip: 3. ob 5.20

zadnji krajec: 9. ob 21.02

mlaj: 17. ob 21.27

prvi krajec: 25. ob 20.08

POSVEČENO BODI TVOJE INE
(MT 6,9)

- 1 Č Teobald (Bogoslav), pšč; Estera, sv. ž
- 2 P Oton Bamberški, šk; Vital (Živko), mč
- 3 S Tomaž, ap; Heliodor, šk
- 4 **N 14. nav. ned.; Urh, šk; Elizabeta Portugalska, kr**
Kristusovi učenci prinašajo mir (Lk 10, 1-12.17-20)
- 5 P Ciril in Metod, ap (v slov. škofijah.); Anton M., dh
- 6 T Marija Goretti, dv mč; Bogomila, sp
- 7 S Izaija, pr; Vilibald, šk
- 8 Č Kilijan, šk mč; Prokop, mč
- 9 P Veronika Giuliani, op; Avguštin Zhao Rong, dh, in tov. mč
- 10 S Amalija (Ljuba), rd; Pij I., pp mč
- 11 **N 15. nav. ned.; Benedikt, op; Olga Kijevska, kg**
Kdo je moj bližnji? (Lk 10, 25-27)
- 12 P Mohor, šk, in Fortunat, dk, mučenca
- 13 T Henrik II. (Hinko), kr; Evgen, šk
- 14 S Kamil de Lellis, dh; Frančišek Solan, rd
- 15 Č Bonaventura, šk, c. uč; Vladimir Kijevski, kn
- 16 P Karmelska Mati Božja; Elvira, op
- 17 S Aleš (Aleksij), sp; Marcelina, dv
- 18 **N 16. nav. ned.; Friderik (Miroslav), šk mč; Arnold, šk**
Marta sprejme Jezusa (Lk 11, 38-42)
- 19 P Avrea (Zlatka), dv; Arsen, dk pšč
- 20 T Marjeta Antiohijska, dv mč; Elija, pr
- 21 S Lovrenc iz Brindisija, dh c. uč; Danijel, pr
- 22 Č Marija Magdalena (Magda, Majda), sp
- 23 P Brigita Švedska, rd; Apolinarij, šk mč
- 24 S Krištof, mč; Kristina, mč; Sarbel Makluf, dh
- 25 **N 17. nav. ned.; Jakob st., ap; Olimpija, vd**
Jezus obljublja uslišanje vztrajne molitve (Lk 11, 1-13)
- 26 P Joahim in Ana, starša Device Marije
- 27 T Kliment Ohridski, Gorazd, Sava, Naum, Angelar, šk in op
- 28 S Viktor (Zmago) I., pp; Samson (Samq), šk
- 29 Č Marta iz Betanije, sv. ž; Olaf, kr
- 30 P Peter Krizolog, šk c. uč; Abdon in Senen, mč
- 31 S Ignacij (Igo) Lojolski, rd us; Helena Švedska, mč

KDO JE NAJHREČ SPODNI
BOŽJO VOJO
TA NI JE BRAT IN SESTRA
(PR. 3, 35)

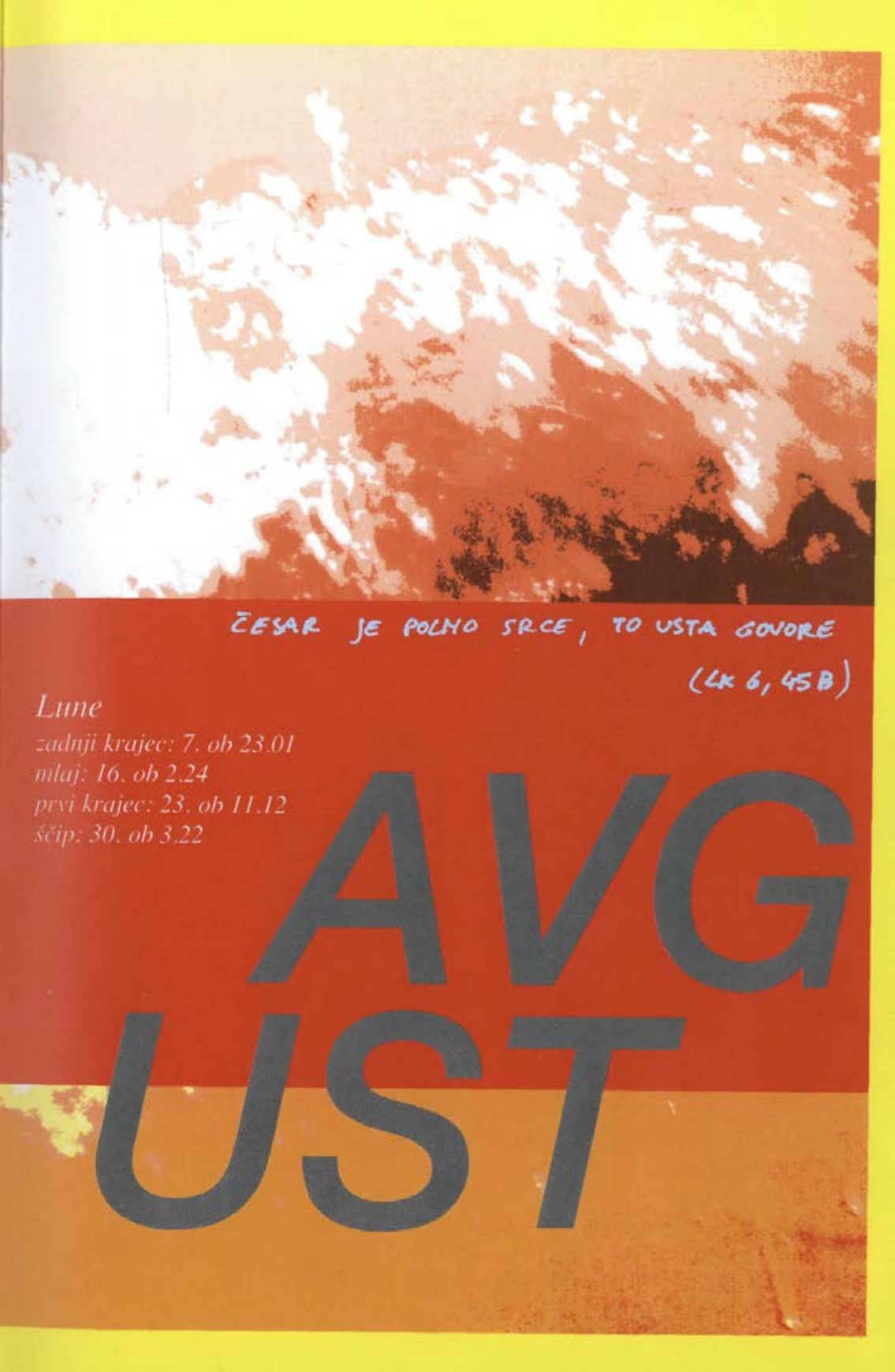
Lune

ščip: 2. ob 12.09 in 31. ob 19.05
zadnji krajec: 9. ob 8.34
mlaj: 17. ob 12.24
prvi krajec: 25. ob 4.37

JULIJ

veliki srpan

- 1 N 18. nav. ned.; Alfonz de Liguori, šk c. uč; Makabejski bratje, mč
Jezus svari pred lakomnostjo (Lk 12, 13-21)
- 2 P Evzebij iz Vercellija, šk; Štefan I., pp
- 3 T Lidija, sv. ž; Avguštin Kazotic, šk
- 4 S Janez M. Vianney, dh
- 5 Č Marija Snežna (Nives); Ožbalt, kr
- 6 P Jezusova spremenitev na gori (Lk 9, 28-33)
- 7 S Sikst II., pp in tov. mč; Kajetan, dh
- 8 N 19. nav. ned.; Dominik (Nedeljko), rd us; Cirjak, mč
Vedno moramo biti pripravljeni (Lk 12, 32-48)
- 9 P Peter Faber, rd; Edith Stein, rd mč; Roman, mč
- 10 T Lovrenc, dk mč; Asterija (Zvezdana), mč
- 11 S Klara (Jasna), dv; Tiburcij in Suzana, mč
- 12 Č Hilarija, mč; Inocenc XI., pp; Ivana Frančiška de Chantal, rd
- 13 P Poncijan, pp, in Hipolit, dh, mučenca
- 14 S Maksimilijan Kolbe, rd mč; Evzebij, dh
- 15 N 20. nav. ned.; **MARIJINO VNEBOVZETJE**; Tarcizij, mč
Bog povišuje nizke (Lk 1, 39-56)
- 16 P Rok, sp; Štefan Ogrski, kr
- 17 T Hijacint Poljski, rd; Liberat (Svobodan), op mč
- 18 S Helena (Jelka, Alenka), cs; Agapit, mč
- 19 Č Janez Eudes, rd us; Boleslav, mč
- 20 P Bernard, op c. uč; Samuel, pr
- 21 S Pij X., pp; Sidonij (Zdenko), šk
- 22 N 21. nav. ned.; Devica Marija Kraljica; Sigfrid (Zmago), op
Jezus je odrešenik vseh ljudi (Lk 13, 22-30)
- 23 P Roza iz Lime, dv; Filip Benizzi, dh
- 24 T Jernej (Bartolomej), ap; Emilija de Vialar, rd
- 25 S Ludvik IX., kr; Jožef Kalasanc, rd
- 26 Č Rufin, šk; Ivana E. Bichier, rd us
- 27 P Monika, mati sv. Avguština; Cezarij, šk
- 28 S Avguštin, šk c. uč; Pelagij, mč
- 29 N 22. nav. ned.; **Mučeništvo Janeza Krstnika**; Sabina, mč
Kdor se ponižuje, bo povišan (Lk 1, 1.7-14)
- 30 P Feliks (Srečko), mč; Gaudencija, mč
- 31 T Rajmund (Rajko) Nonat, rd; Pavlin, šk

ČESAR JE POLHO SRCE, TO USTA GOVORE

(LK 6, 45B)

Lune

zadnji krajec: 7. ob 23.01

mlaj: 16. ob 2.24

prvi krajec: 23. ob 11.12

ščip: 30. ob 3.22

AVG
UST

- 1 S Egidij (Tilen), op; Verena, dv
- 2 Č Maksima, mč; Emerik, kr
- 3 P Gregor Veliki, pp c. uč; Mansvet, šk
- 4 S Rozalija (Zalka), dv; Ida, sp
- 5 **N** **23. nav. ned.; Lovrenc Giustiniani, šk; Viktorin, šk mč**
Odpoved prinaša svobodo (Lk 14, 25-33)
- 6 P Petronij, šk; Evelina, mč
- 7 T Regina, dv mč; Bronislava, rd
- 8 S *Rojstvo Device Marije; Hadrijan, mč*
- 9 Č Peter Klaver, rd; Dorotej in Gorgonij, mč
- 10 P Nikolaj Tolentinski, sp; Pulherija, cs
- 11 S Emilijan (Milko, Milan), šk; Nada, sp
- 12 **N** **24. nav. ned; Marijino ime; Gvido, sp; Tacijan (Tihomil), mč**
Veselje v nebesih zaradi sprcobjenja grešnikov (Lk 15, 1-32)
- 13 P Janez Krizostom (Zlatousti), šk c. uč
- 14 T *Povišanje sv. Križa; Notburga, dv*
- 15 S *Žalostna Mati Božja (Dolores); Melita, mč*
- 16 Č Kornelij, pp mč, in Ciprijan, šk mč; Ljudmila, kg
- 17 P Roberto Bellarmino, šk c. uč; Lambert, šk mč
- 18 S Jožef Kupertinski, dh; Irena, mč
- 19 **N** **25. nav. ned.; Januarij, šk mč; Teodor (Božidar, Darko), šk**
Izbira med Bogom in bogastvom (Lk 16, 1-13)
- 20 P Andrej Kim, dh, in korejski mučenci
- 21 T Matej (Matevž), ap ev; Jona, pr
- 22 S Tomaž Villanovski, šk; Mavricij in tov. mč
- 23 Č Lin, pp; Pij iz Pietrelcine, rd
- 24 P Marija Devica, rešiteljica jetnikov; bl. Anton M. Slomšek, šk
- 25 S Avrelija (Zlata), dv; Sergij Radoneški, op
- 26 **N** **26. nav. ned.; Kozma in Damijan, mč; Nil, op**
V večnosti ima vse drugačno vrednost (Lk 16, 19-31)
- 27 P Vincencij Pavelski, rd us; Hiltruda, dv
- 28 T Venceslav (Vaclav), kn mč; Lavrencij Ruiz in jap. mč
- 29 S Mihael, Gabrijel, Rafael, nadangeli
- 30 Č Hieronim, dh c. uč; Zofija, sp

ODPUŠČENI SO JI KROGI ORBNI,
KER JE POČNO LJUBILA (LEK 7, 47A)

Lune

zadnji krajec: 6. ob 16.11

mlaj: 14. ob 15.29

prvi krajec: 21. ob 16.54

ščip: 28. ob 14.09

SEPT EMBER

- 1 P Terezija Deteta Jezusa, dv c. uč
- 2 S Angeli varuhi; Teofil (Bogoljub), sp
- 3 **N** 27. nav. ned.; **Kandid (Žarko), mč; Evald, mč**
Prosimo za močno vero (Lk 17, 5-10)
- 4 P Frančišek Asiški, rd us
- 5 T Faustyna Kowalska, rd; Luigi Scrosoppi, dh; Marcelin, šk
- 6 S Bruno, rd us; Renato, šk
- 7 Č Rožnovenska Mati Božja; Marko I., pp
- 8 P Sergij Tržaški, mč; Demetrij (Mitja) Solunski, mč
- 9 S Dioniz (Denis), šk, in tov. mč; Janez Leonardi, dh
- 10 **N** 28. nav. ned.; **Frančišek Borgia, rd; Hugolin, mč**
Pohvala hvaležnega ozdravljenca (Lk 17, 11-19)
- 11 P German, šk; Aleksander Sauli, šk
- 12 T Maksimilijan Celjski, šk; Serafin, rd
- 13 S Edvard, kr; Koloman, mč
- 14 Č Kalist I., pp mč; Gaudencij (Veselko), šk
- 15 P Terezija Velika Avilska, rd c. uč
- 16 S Hedvika, rd; Marjeta M. Alakok, dv
- 17 **N** 29. nav. ned.; **Ignacij Antiohijski, šk mč; Viktor, šk**
Bog pomaga do pravice (Lk 18, 1-8)
- 18 P Luka, cv; Julijan, pšč
- 19 T Izak Jogues in kanadski mč; Pavel od Križa, dh
- 20 S Vendelin, op; Irena (Miroslava, Mira), mč
- 21 Č Uršula, dv mč; Celina, sp
- 22 P Marija Saloma, sv. ž; Bertilda, rd
- 23 S Janez Kapistran, rd; Severin, mč
- 24 **N** 30. nav. ned.; **Anton M. Claret, šk rd us; Martin, op**
Bog odpušča skesanemu grešniku (Lk 18, 9-14)
- 25 P Krizant in Darija, mč; Krišpin, šk mč
- 26 T Lucijan, mč; Florij, mč
- 27 S Sabina Avilska, mč; Vincenc, mč
- 28 Č Simon in Juda Tadej, ap; Cirila, dv mč
- 29 P Mihael Rua, rd; Narcis, šk
- 30 S Marcel, mč; Alfonz Rodriguez, rd
- 31 **N** 31. nav. ned.; **Volbenk, šk; Kvintin, mč**
Jezus vabi grešnike k pokori (Lk 19, 1-10)

V ČLOVEKOVO SRCE NI PRIŠLO,
KARJE BOG PRIPRAVIL TISTI,
KI GA LJUBIJO (1 KOR 2, 9B)

Lune

zadnji krajec: 6. ob 11.12

mlaj: 14. ob 3.48

prvi krajec: 20. ob 22.59

ščip: 28. ob 4.07

OKT OBER

1 P VSI SVETI

Veliko je plačilo v nebesih (Mt 5, 1-12a)

2 T *Spomin vseh vernih rajnih*

3 S Just Tržaški, mč; Viktorin Ptuj., šk mč

4 Č Karel (Drago) Boromejski, šk

5 P Zaharija in Elizabeta, starša J. Krstnika; Oglejski mč

6 S Lenart (Narte), op; Sever, šk

7 **N 32. nav. ned.; Engelbert, šk; Ernest, mč**

Bog daje večno življenje (Lk 20, 27-38)

8 P Deodat (Bogdan), pp; Bogomir (Mirko), šk

9 T Posvetitev lateranske bazilike v Rimu: Teodor (Darko), rd

10 S Leon Veliki, pp c. uč; Andrej Avelinski, dh

11 Č Martin (Davorin), šk; Menas, pšč

12 P Jozafat Kunčevič, šk mč; Kunibert, šk

13 S Stanislav Kostka, rd; Bric, šk

14 **N 33. nav. ned.; Nikolaj Tavelić, mč; Didak (Diego), rd**

Stanovitno čakajmo Kristusov prihod (Lk 21, 5-19)

15 P Albert Veliki, šk c. uč; Leopold, kn

16 T Marjeta Škotska, kr; Gertruda (Jedert, Jerica), rd

17 S Evfemija in Tekla, mč; Elizabeta Ogrska, rd

18 Č Posv. rim. bazilik Petra in Pavla; Abdija, pr

19 P Neža Asiška, dv; Barlam, mč

20 S Edmund, kr mč; Feliks Valois, rd

21 **N PRAZNIK JEZUSA KRISTUSA - KRALJA VESOLJSTVA**

Desni razbojnik prosi za sprejem v Kristusovo kraljestvo (Lk 23, 35-43)

22 P Cecilija, mč; Maver, šk mč

23 T Klemen I., pp mč (Milivoj, Milko); Kolumban, op

24 S Andrej Dung-Lac in tov. vietnam. mč; Krizogon, mč

25 Č Katarina Aleks., dv mč; Erazem, mč

26 P Leonard Portomavriški, rd; Silvo, op

27 S Valerijan Oglejski, šk; Virgil, šk

28 **N 1. adventna ned.; Katarina Labourè, dv; Jakob Markijski, rd**

Bodite budni, da boste pripravljeni (Mt 24, 37-44)

29 P Saturnin, mč; Radogost, šk

30 T Andrej, ap; Justina, dv mč

NOV EMBER

Lune

zadnji krajec: 5. ob 6.53

mlaj: 12. ob 15.27

prvi krajec: 19. ob 6.50

ščip: 26. ob 21.07

VELIKA JE VAŠE PLAČILO V NEBESIH
(RT 5, 12A)

- 1 S Eligij, šk; Natalija (Božena), sp
 2 Č Kromacij, šk; Bibijana (Vivijana, Živka), dv mč
 3 P Frančišek Ksaver, rd; Kasijan, mč
 4 S Barbara, dv mč; Janez Damaščan, dh c. uč
 5 **N** **2. adventna ned.; Saba (Sava), op; Krispina, mč**
Spreobrnite se, približalo se je nebeško kraljestvo (Mt 3, 1-12)
 6 P Nikolaj (Miklavž), šk; Apolinarij, mč
 7 T Ambrož, šk c. uč; Agaton, pp
 8 **S** **BREZMADEŽNO SPOČETJE DEVICE MARIJE**
Zdrava, milosti polna, Gospod je s teboj (Lk 1, 26-38)
 9 Č Valerija, mč; Peter Fourier, rd
 10 P Loretska Mati Božja; Melkijad, pp
 11 S Damaz I., pp; Danijel Stilit (Stolpnik), pšč
 12 **N** **3. adventna ned.; Edburga, rd ; Simon Hoa, mč**
Janez Krstnik sprašuje o Kristusu (Mt 11, 2-11)
 13 P Lucija, dv mč; Otilija, op
 14 T Janez od Križa, dh c. uč; Dušan, šk
 15 S Kristina, dv; Marija K. di Rosa, rd us
 16 Č Albina, dv mč; Adelhajde (Adela), cs
 17 P Lazar iz Betanije; Vivina, dv
 18 S Teotim in Bazilijan, mč; Gracijan, šk
 19 **N** **4. adventna ned.; Urban V., pp; Favsta, sp**
Jezus se bo rodil Mariji, Jožefovi zaročenki (Mt 1, 18-24)
 20 P Evgen in Makarij, mč; Dominik Siloški, op
 21 T Peter Kanizij, dh c. uč; Severin, šk
 22 S Demetrij (Mitja) Afriški, mč; Francesca Cabrini, rd
 23 Č Janez Kancij, dh; Viktorija (Zmaga), mč
 24 P Božična vigilijska – Sveti večer; prastarša Adam in Eva
 25 **S** **BOŽIČ - GOSPODOVO ROJSTVO; Anastazija, mč**
Beseda je meso postala in se naselila med nami (Jn, 1, 1-18)
 26 **N** **SVETA DRUŽINA; Štefan, dk prvi mučenec**
Jožef po Božji volji reši sveto Družino (Mt 2, 13-15.19-23)
 27 P Janez, ap ev; Fabiola, sp
 28 T Nedolžni otroci, mučenci
 29 S Tomaž Becket, šk mč; David, kr
 30 Č Evgen, šk; Liberij, šk
 31 P Silvester, pp; Melanija, op

RAZODELA SE JE MATREČ BOŽJA TILOST,
KI PRIMAŠA ZVELIČANJE
VSEH LJUDEŃ (TIV. 2, 11)

Lune

zadnji krajec: 5. ob 1.53

mlaj: 12. ob 2.29

prvi krajec: 18. ob 17.40

ščip: 26. ob 16.06

DEC

EMBER

ASTRONOMSKI PODATKI

za leto 2004

1. januar leta 2004 našega (gregorijanskega) koledarja je

19. december 2003 po julijanskem koledarju

22. keihak 1720 po koptskem koledarju

7. tébeth 5764 po judovskem koledarju

8. dou-l-qa'da 1424 po muslimanskem koledarju

Začetek letnih časov

pomlad 20. marca ob 7.49

poletje 21. junija ob 1.57

jesen 22. septembra ob 17.30

zima 21. decembra ob 13.42

Sončeva mrka

Bosta oba delna.

19. aprila bo viden na jugu Afrike in delu Antarktike. Začetek ob 12.30, maksimum ob 14.34 in konec ob 16.39.

14. oktobra bo viden na severo-vzhodu Azije in Aljaski. Začetek ob 1.55, maksimum ob 3.59 in konec ob 6.04.

Lunina mrka

Oba bosta popolna.

4. maja bo viden v Evropi, Afriki in delu Azije; deloma tudi v Avstraliji in Južni Ameriki. Začetek ob 18.52, maksimum ob 21.30 in konec ob 24.08.

28. oktobra bo viden v Evropi in Amerikah; deloma v Afriki. Začetek ob 1.07, maksimum ob 4.04 in konec ob 7.01.

Venera vidna na Sončevi fotosferi

8. junija bodo Zemlja, Venera in Sonce ležali na isti premici. Venera bo vidna kot črna okrogla pega, ki bo prešla južni del Sončeve fotosfere. Zadnjič se je to zgodilo leta 1882. Ker bo Venera vidna pod kotom 58" in Sonce 1890" bo razmerje med premeroma približno 1:33. Zunanja robova Venere in Sonca se bosta srečala ob 6.20, ločila pa ob 12.23. Pojav bo viden v Evropi, Aziji in Afriki, deloma v Avstraliji ter vzhodnem delu obeh Amerik.

NB. Vsi podatki so po srednjeevropskem času. Ko je v veljavi poletni (legalni) čas, je treba prišteti eno uro.

Astronomske podatke zbral: dr. Pavel Zlobec

JANEZ PAVEL - VELIKI

25 let pontifikata Janeza Pavla II.

Franci Petrič

Zgodovino pišejo zmagovalci, pravi pregovor. Tem tudi dajejo časten naslov Véliki. Ko bodo zgodovinarji čez sto ali več let s kritične razdalje gledali na dvajseto stoletje in prva leta novega, 21. stoletja, ne bodo pisali zgolj o zmagovalcih, ki smo jih navajeni iz vojska, bojov in spopadov. Res je, zadnje stoletje je bilo predvsem to: obdobje največjih morij v zgodovini naše civilizacije, doba, ko se je totalitarizem razvil do take prefinjene sile, da je hotel vladati človekovi misli in duši, čas, ko smo imeli hladne, socialne in gospodarske vojne in veliko takih in drugačnih zmagovalcev. A, iskreno povedano, vsi ti »zmagovalci« se niso zmogli s silo tako močno zapisati v zgodovino človeštva, kot je storil Karol Wojtyła, prvi papež Slovan, ki je zaznamoval zadnjo četrtino tega stoletja.

Ko je po izvolitvi stopil na balkon cerkve sv. Petra, da podeli apostolski blagoslov, je že s prvimi besedami pokazal, da se začanja nov, popolnoma drugačen slog pastirovanja in vodenja katoliške Cerkve: *»in tako se vam predstavljam, da bi izpovedal našo skupno vero, naše upanje in zaupanje v Kristusovo Mater, ki je tudi naša Mati, in da bi začel svojo*

*Sveti oče med svojim obiskom v Gorici
2. maja 1992 pozdravlja goriške vernike.*

pot z božjo in vašo pomočjo.» V njegovem prvem nastopu danes še z večjo gotovostjo vidimo veliko simbolike, duhovne moči in optimizma. Iz presenečenja ob njegovi izvolitvi se je rodilo navdušenje nad njegovo osebnostjo, besedami in zgledom. To navdušenje ni bilo kratkotrajno. Ob njem se navdušujemo tudi zdaj po 25 letih, ko se npr. spominjamo srečanj, ki jih je imel npr. ob romanjih mladih v Rimu leta 2000 in v Torontu 2002.

Težko je naštetati vse, kar se je v 25 letih zgodilo zaradi Janeza Pavla II., in z njim, posebno zato, ker še danes oblikuje utrip Cerkve in sveta. Pravo besedo o njem, njegovi vlogi in pomenu za svet in nas bomo lahko zapisali šele takrat, ko bo v knjigi njegovega življenja izpisana zadnja stran. Jubilej, kakršnega so pred njim do zdaj dosegli le trije papeži, ki so vodili Kristusovo Cerkev dlje, pa nam daje dober povod, da se ozremo na najvidnejše sadove njegovega vodenja katoliške Cerkve, ki že puščajo neizbrisne sledove v svetu in pri nas.

Z Janezom Pavlom II. je Cerkev po mnogih turbulencah pokoncilskega prenavljanja zagledala jasno smer in zastavila trdnější in odločnejši korak. Njegova prva okrožnica *Človekov odrešenik* je pokazala dvoje: na Kristusa in na človeka. V službi teh dveh je od prvega dne svoje službe. Spomnite se, že dan po izvolitvi je pretrgal okove okorelega dvornega ceremoniala in se nenapovedano odpeljal izza vatikanskega obzidja v bolnišnico na obisk k bolnemu prijatelju škofu Deskurju. Neizmerno je pozoren do vsakega človeka. Ko ga danes gledamo sključenega in vkovanega v križ bolezni, nam prihajajo pred oči podobe, ko se je mimo vseh predvidenih poti podal med bolnike, invalide in prizadete. Nikoli jih ni spregledal. Ne le njih, vsakega človeka! Koliko ljudi se je rokovalo z njim, koliko dobrih dejanj je izšlo iz teh malih, navidez celo drobnih in zanemarljivih stiskov rok in kratkih besed ali pogovorov! Mar se niso ob tem ponavljale evangelistove besede o množicah, ki so se želele srečati z Jezusom in se dotakniti vsaj roba njegove obleke?! Vsa dejavnost Janeza Pavla II., vsaka beseda razodeva Kristusa. Nikoli se ne postavlja na njegovo mesto, ampak vedno z njim nagovarja milijone vernih in manj vernih. V tem je njegova veličina in modrost, ki presega zgolj človeško, saj je dar Najvišjega. Ob njem so ljudje začutili, da so v Cerkvi doma. Kljub temu da ta dom pretresajo taki in drugačni vetrovi, notranji viharji in zunanji pritiski in preganjanja, je ob Janezu Pavlu II. Cerkev dom za vsakogar, ki vidi v Kristusu Boga in Odrešenika, v človeku pa brata.

Z Janezom Pavlom II. je Cerkev postala navzoča v svetu bolj kot kdaj prej. Ta duhovna sila, ki z evangelijem po Kristusovem naročilu

mora biti kvas, luč in sol tega sveta, še nikoli ni tako zelo nagovarjala človeštva po vsej zemeljski krogli kakor dandanes. Svet je z razvojem elektronskih medijev napravil skok, ki omogoča, da je poročilo (ponavadi pa tudi slika) o pomembnejšem dogodku že naslednji trenutek na drugem koncu zemeljske oble. Janez Pavel II. se je od začetka zavedal velikega pomena sredstev obveščanja in njihove moči. Z njegovo medijsko popularnostjo v 25 letih se ne more primerjati nihče in upravičeno je postal, kot so zapisali že v prvem letu njegovega

papeževanja, *»Janez Pavel II. superstar«*. Njegov predhodnik papež Luciani, ki je vladal 33 dni, je dejal na srečanju z novinarji, da bi bil apostol Pavel dandanes verjetno novinar, ker je vedel, da je treba uporabiti najboljšo pot in sredstvo za oznanjevanje evangelija. Papež Wojtyła je

»Vse najboljše sveti oče!« Mladi v Postojni so mu 18. maja 1996 z vencem šmarnic voščili za 78. rojstni dan.

to sredstvo znal uporabiti. Znano je, da pri svojih sodelavcih najprej poizve, ali so mediji poročali o Cerkvi, in če kakšen dan niso, je bilo prvo vprašanje, zakaj ne. Pravilo je: če o tebi ne pišejo, te ni. O Cerkvi se danes piše. Je zanimiva. Kljub včasih nasprotnim tokovom in silnicam, neprijaznim vetrovom današnji svet ne more mimo nje, noče je obiti in tako postaja sestavni del medijskega sveta – pa ne zaradi sebe, ampak zaradi Kristusa, ki ga prinaša. To je z Janezom Pavlom II. postalo pravilo. Prav ta medijska moč je dala poseben zagon njegovemu delu. Več kot sto obiskov po vsem svetu, srečanja z milijoni vernih, redne srédine in mnoge izredne avdience ter sprejemi uglednih osebnosti so se zvrstili pod žarometi televizije in fotoaparátov, da bi po njih Kristus postal sestavni del tega sveta. So ljudje, ki vidijo le senčno plat in bi verjetno tudi ob tem radi našli tisto, česar ni. Krščanstvo je marsikje po svetu na hudi preizkušnji, celo zanikano

(kakor npr. v evropski ustavi), toda to ne more zasenčiti vsega, kar se je zgodilo in se dogaja z navzočnostjo in dejavnostjo Janeza Pavla II. v svetu. Pomislimo na zlom komunizma, ki se je zdel ob nastopu njegove službe močnejši kakor kdajkoli. Mnogi so verjeli v njegovo moč in prisegali nanj. Berlinski zid je bil videti več en kakor kitajski, a je danes le še spominek na berlinskih stojnicah...

Z zemeljskega obzorja se ob koncu ozrimo še nekoliko na svet pod Triglavom. Ko je Janez Pavel II. prvič pozdravil slovenske romarje (bili so v skupini romarjev tržaške škofije) si še zdaleč nismo mogli misliti, da bo vselej tako pozoren do nas. Od začetka svoje službe je pozdravljal romarje v slovenščini, voščil božične in velikonočne praznike in na druge način pokazal, da nas šteje za enakovreden člen v družini svetovnih narodov. Takrat, ko je še velik del našega naroda verjel v jugodomovino in si ni znal predstavljati samostojne Slovenije, je poljski papež sredi Rima na nas gledal kot samostojno ljudstvo, vredno vsega spoštovanja. Slovenski politiki so se v Beogradu mučili s srbohrvaščino, slovenske katoličane pa je poljski papež v Rimu nagovarjal v Slomškovi, Prešernovi in Trubarjevi slovenščini! Razumevanje upravičenih teženj našega naroda, ki mu je Jugoslavija postajala ječa, je razumel in podprl. Noben spomenik, ki bi mu ga postavili v Sloveniji, ne bi zadosti izražal tistega, kar mu Slovenija dolguje. In vendar prav tu doživlja Cerkev stiske, nerazumevanje in celo očitno nasprotovanje že celo desetletje. Cerkev na Slovenskem zvesto hodi po poti, ki jo je pokazal on. V 25 letih nam je imenoval vse škofe, ki danes oblikujejo njen življenjski utrip. S svojima dvema obiskoma je izrekel priznanje naši zvestobi Svetemu sedežu in nam postavil za zgled moža naše krvi in naše besede, blaženega Slomška, ter svetu dokazal, da smo narod, ki rojeva tudi svetnike. Vse to nas ob spominjanju 25. obletnice njegove izvolitve spodbuja k hvaležnosti in molitvi zanj, pa tudi k zaupanju, da Bog vodi svojo Cerkev.

P. PLACIDO CORTESE - MUČENEC ZARADI LJUBEZNI DO BLIŽNJEGA

Ivo Jevnikar

Ko bo ta Koledar dotiskan, bo v Trstu po vsej verjetnosti že dovršen škofijski del postopka za razglasitev minorita p. Placida Corteseja za blaženega. Ta mučenec se je rodil na Cresu in je delal zlasti v Padovi. Njegova zadnja leta in njegov tragični konec pa so bili tesno povezani s Slovenci, z našim medvojnim trpljenjem in odporom proti trinostvu. Usodno povezana, bi lahko rekli, ko bi ne verjeli v božjo Previdnost.

P. Placido Cortese je eden izmed »mučencev 20. stoletja«. Plemenit človekoljub, ki se je iz ljubezni do Boga odločil za dejavno ljubezen do bližnjega v stiski in ki je umrl kot žrtev nacizma, ko je bil star 37 let.

S CRESA V PADOVO

Rodil se je v mestecu Cres na istoimenskem otoku 7. marca 1907. Pri krstu so mu dali ime Nicolò. Slovenci, ki so ga med vojno spoznali v Padovi, so ga v glavnem imeli za Hrvata, čeprav je bil iz stare italijanske družine. Na narodnostno mešanem otoku je bila očitno človeško odprta, saj je deček obiskoval zasebno hrvaško Ciril-Methodovo osnovno šolo, preden so jo italijanske oblasti ukinile leta 1918. Hrvaške knjige je prebiral še med študijem v Italiji, v zrelih letih pa je govoril tudi hrvaško.

P. Placido Cortese na sliki, ki jo je daroval slovenskemu študentu v Padovi, kasnejšemu zdravniku dr. Ivanu Kastelicu.

Rad je obiskoval minoritski samostan sv. Frančiška in s 13. letom odšel v malo semenišče minoritov v kraju Camposampiero pri Padovi. Stopil je med sinove Asiškega ubožca, izbral redovniško ime Placido, nadaljeval s študijem v Rimu in bil tam posvečen v duhovnika 6. junija 1930. Služboval je v Padovi (1931-33), Milanu (1933-37), nato do konca spet v Padovi. Odlikoval se je kot spovednik, duhovni voditelj in verski časnikar. V letih 1937-43 je bil izredno uspešen urednik mesečnika *Il Messaggero di S. Antonio* in njegovih otroških prilog. Tiskarno je povsem posodobil in naklado *Messaggera* dvignil najprej na 300.000, nato pa na več kot 800.000 izvodov.

TABORIŠČE CHIESANUOVA

Napočila je druga svetovna vojna. Italija je zasedla del Slovenije ter nekaj drugih predelov Jugoslavije. V okviru represivnih ukrepov so fašistične oblasti v padovanskem predmestju Chiesanuova junija 1942 uredile eno izmed svojih koncentracijskih taborišč, v katerem se je do kapitulacije zvrstilo kakih 10.000 internirancev iz različnih predelov Jugoslavije, večinoma pa iz tako imenovane Ljubljanske pokrajine.

Skupina študentk iz Slovenije, ki so se po zasedbi Ljubljane vpisale na medicinsko fakulteto v Padovi (na ljubljanski univerzi so bili takrat le prvi trije letniki medicine), je pridobila p. Corteseja, da je začel v taborišču obiskovati njihove svojce in znance. Med njimi so bile že med vojno umrla Marija Slapšak ter kasnejši zdravnici Majda Mazovec in Marija Ujčić, ki so mu nato pri dobrotah zelo veliko pomagale.

Sprva je bil nezaupljiv, potem je razumel, kaj se dogaja v Sloveniji, koliko je trpljenja, nasilja, tudi medsebojnih trenj. Skrival je v taborišče nosil pošto in denar, organiziral je dobavo hrane, obleke, knjig in seveda nudi duhovno tolažbo. Veliko življenj so tako rešili. Nekateri predstojniki niso bili zadovoljni, da se ukvarja s takimi posli, apostolski nuncij v Italiji msgr. Francesco Borgongini Duca, ki je bil tudi papeški delegat za baziliko sv. Antona v Padovi, pa mu je tudi uradno naročil, naj se zanima za internirance.

P. Cortese je sodeloval z vojaškim kuratom v taborišču, frančiškanskim patrom Atanazijem Kocjančičem, ki je bil takrat član beneške province, in s frančiškanom p. Fortunatom Zormanom, ki mu je ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman priskrbel dovoljenje italijanskih oblasti, da nekajkrat obišče Chiesanuovo. Pomoč za internirance so prejeli iz več virov, tudi iz Trsta prek duhovnikov dr. Jakoba Ukmarja in lazaristov Jožeta Gracarja ter Ludvika Šavljja. P. Cortese je prejemal pomoč tudi s škofije v Gorici in iz Škofijske dobrodelne pisarne v Ljubljani.

V fondih nekdanjega Arhiva Centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije v Arhivu Republike Slovenije v Ljubljani se je ohranil zgovoren dokument. Gre za lastnoročni osnutek pisma, ki ga je ljubljanski škof msgr. Rožman namenil p. Corteseju, in rokopisni prevod v italijanščino, ki ga je na istem listu zapisal eden izmed škofovih sodelavcev. Izvirni čistopis in kopija se, kot kaže, nista ohranila, koncept pa je očitno Ozna odnesla iz škofijske pisarne med eno izmed številnih povojnih preiskav.

Pismo z dne 31. maja 1943 se glasi:

»Prečastiti pater!

Dobil sem v roke poročilo o dobrodelnem delovanju v taboriščih (Campo di concentr.), kjer se nahajajo povečini verniki iz ljubljanske škofije. Iz tega poročila blešči v žarki luči Vaše delo, tako polno nesebične ljubezni in ogromnih žrtev, da ne najdem besed, s katerimi bi Vam mogel izraziti svojo hvaležnost in odkritosrčno priznanje. Hvala Vam tisočera!

Bog, ki najmanjše dobro delo zvesto registrira, je tudi ta Vaša nešteta dobra dela vpisal v knjigo življenja. Jezus, ki je dejal, da je vse Njemu storjeno, kar storimo najmanjšemu njegovih bratov, bo Vam pač po svoji obljubi povrnil. Marija Pomočnica, ki se ji je naše ljudstvo včeraj z neverjetno vnemo in ljubeznijo posvetilo, naj Vam sprosi od svojega Sina vse, karkoli si želite, predvsem obilne milosti, s katerimi tako vestno sodelujete.

Hvaležnost moja in vseh neštevilnih svojcev internirancev Vam je zagotovljena in naša hvaležna molitev. Naj Vam dobri Bog da še moči, zdravja in možnosti, da še naprej vodite dobrodelno akcijo za naše internirance vse dotlej, da nam vsem skupaj zasije zaželeni mir.

Pozdrav in blagoslov!«

DOBRODELNOST IN ODPOR PROTI NASILJU

Ko je Italija kapitulirala in so nastopili Nemci, je postal p. Cortese v samostanu Sv. Antona Padovanskega in v tiskarni Messaggera človek, na katerega se je obračala množica skrivačev in prebežnikov. S številnimi sodelavkami in sodelavci je pomagal internirancem, zavezniškim vojnim ujetnikom in drugim preganjancem, ki so iskali skrivališča in pot v svobodo. V okviru italijanskih odporniških skupin je sodeloval pri reševanju Judov. Vzdrževal je stike med italijanskimi partizani in »Češko vladno vojsko«, ki so jo kot nezanesljivo Nemci premestili v severno Italijo.

Nadaljeval in poglobljal pa se je tudi stik s Slovenci. Zaradi nasilja in krivic mu je slovanski svet med vojno zelo prirasel k srcu. Ob dobrodelnosti se je odločil tudi za odpor. Tako se je znašel tudi med sodelavci nekomunističnega obveščevalnega omrežja, ki je bilo povezano z Bri-

tanci in sta ga vodila slovenski polkovnik in ataše Vladimir Vauhnik ter hrvaški major jugoslovanske protiobveščevalne službe Ante Anić. Na čelu tržaške postojanke tega omrežja je bil časnikiar Jože Golec (umorjen v Rižarni aprila 1945). Z njim je, med drugimi, tesno sodeloval tudi dolgoletni kaplan pri Sv. Ivanu v Trstu Peter Šorli, ki je to plačal z Dachauom.

Ko so Nemci septembra-oktobra 1944 razkrili organizacijo v Trstu, je bil v Padovi 8. oktobra 1944 aretiran tudi p. Cortese. Prepeljali so ga na sedež Gestapa na Oberdankov trg v Trstu, kjer so ga kruto mučili, vendar nikogar ni izdal. Sotrpine je spodbujal k molčečnosti, molitvi in zaupanju v Boga. Novembra 1944 se je v koronejskih zaporih razširil glas, da je v bunkerju Gestapa izdihnil. Truplo so verjetno zažgali v Rižarni.

MUČENEC ZARADI LJUBEZNI

Že pred 35 leti je v Bariločah v Argentini znani planinski organizator in pisatelj, rajni dr. Vojko Arko napisal daljši spominski članek o p. Placidu Corteseju. Spoznal ga je kot študent med drugo svetovno vojno v Padovi in z njim sodeloval v obveščevalnem delu v korist zahodnih zaveznikov, za katerega je šele 20 let po koncu vojne zvedel, da je sodilo v Vauhnikovo »nevidno fronto«. Med drugim sta se zavzemala, da bi zavezniki ne bombardirali Ljubljane, a tudi za to, da bi se domobranci vidno ločili od Nemcev. Po aretaciji je Arko zaman iskal njegove sledove.

Med drugim je zapisal: *»Več kot dvajset let po Cortesejevi smrti se mi zdi prav, da vsaj nekdo, ki je z njim sodeloval, zapiše nekaj besed v spomin na moža, ki je padel samo zaradi nas in ki prav gotovo ne bi nikdar zašel v mrežo tajnih služb, če ne bi vojna vihra zanesla Slovencev v mesto svetega Antona.«*

Po mnenju kake druge priče so Nemce bolj kot slovenske zadeve, ki so jih »razčistili« v Trstu in Ljubljani, zanimali angloameriški skrivači. Zavezniški predstavniki so po vojni res poizvedovali za p. Cortesejem.

Njegov lik pa je ostal dolgo nepoznan, še bolj med Italijani kot med Slovenci, ki smo imeli vsaj dragocene Arkove spomine in še kak zapis. Razen hvaležnega spomina redkih preživelih sodelavcev in kratkih omemb ni bilo podatkov o tem mučencu zaradi ljubezni do bližnjega.

Vse njegovo delo je namreč izviralo iz ljubezni do Boga in do bližnjega. Iz več pričevanj danes sklepamo, da je podlegel mučenju na Oberdankovem trgu v Trstu, ker ni hotel izdati svojih sodelavcev. Takega sta tam spoznala sojetnika, sedanji slavni slikar Zoran Mušič in sodelavec Slovenskega Rdečega križa v Benetkah Ivo Gregorc, ki sta nato prestala Dachau.

P. Cortese je daroval svoje življenje za brate. Ekonomist Ivo Gregorc, ki se je po nacističnem taborišču in povojnih komunističnih samicah v Ljubljani ter taborišču v Strnišču izselil v Švico, je o srečanju z izmučenim patrom (bežno sta se poznala zaradi reševanja angloameriških pilotov) v bunkerju gestapa med drugim izpovedal: »Prepoznala sva se, on pa me je hrabil, naj bom močan, zaupam v Boga in ne izdam nikogar.« Mušič pa je pripovedoval o hudem mučenju mladega patra, ki ni nič izdal, in o tem, kako je vedno polglasno molil.

POSTOPEK ZA BEATIFIKACIJO

Veliko podatkov je prišlo na dan šele med beatifikacijskim postopkom, ki se je začel 29. januarja 2001 v kraju smrti, v Trstu. Na 126 zasledanjih tržaškega cerkvenega sodišča, ki ga vodi prof. Ettore Malnati, so se namreč zvrstile številne priče in raziskovalci.

Glavno zaslugu za začetek postopka ima upokojeni goriški nadškof p. Antonio Vitale Bommarco, ki ga na p. Corteseja vežejo tudi osebni spomini, saj sta se oba rodila na Cresu in sta stopila med minorite. P. Bommarco je rešil izredno dragoceno in bogato korespondenco med patrom in svojci, zlasti sestro Nino. To in drugo gradivo je s prošnjo, da napiše Cortesejev življenjepis, predal p. Apolloniu Tottoliju, ki zdaj deluje v minoritskem samostanu v Genovi.

P. Tottoli se je z velikim žarom lotil razmer, dogodkov in ljudi, ki so mu bili dotlej neznani. Pomagali so mu sobratje, zlasti vicepostulator p. Tito Magnani iz Padove, pričevalci in pa raziskovalci tistega obdobja. Tudi podpisanemu je bilo v veliko čast pomagati avtorju s slovenskimi ustnimi in pisnimi viri.

P. Tottoli je v odličnem življenjepisu, ki je v italijanščini izšel že v drugi, izpopolnjeni izdaji (Apollonio Tottoli, Padre Placido Cortese vittima del nazismo, Edizioni Messaggero, Padova 2002), popisal duhovno podobo in delo p. Placida Corteseja.

Hrvaška minoritska provinca sv. Hieronima je leta 2001 izdala knjižico Heroj i mučenik Placido Cortese, ki jo je p. Ljudevit Anton Maračić, kot sam piše v Uvodnih besedah, povzel po knjigi p. Tottolija. V letu 2003 je knjižica z ilustracijami, ki jih je prispeval creški slikar Mate Solis, na pobudo slovenske minoritske province sv. Jožefa izšla še v slovenskem prevodu prof. Doroteje Emeršič pod naslovom Mučenec nacizma pater Placido Cortese.

Tako se p. Placido Cortese vrača med Italijane, Hrvate in Slovence na našem preizkušenem stičišču kot zgled dejavne, neustrašne ljubezni do bližnjega in kot človek, ki se zna odzivati na znamenja časa.

HERBERSTEINOV SIMPOZIJ V RIMU

Franc Kralj

Ljubljanski škof Karel Janez Herberstein

V dneh od 8. do 12. septembra 2003 je Slovenska teološka akademija v Rimu v sodelovanju z Inštitutom za zgodovino Cerkve v Ljubljani v Papeškem slovenskem zavodu Slovenik pripravila vsakoletni znanstveni simpozij, letos posvečen ljubljanskemu škofu in nesojenemu nadškofu Karlu Janezu Herbersteinu (1771/72-1787). Skrbno pripravljeno znanstveno posvetovanje je skušalo vsestransko osvetliti časovne razmere in mno-

goobrazno podobo osebnosti, ki je burila duhove v drugi polovici 18. stoletja. Pripravljenih je bilo kar 29 tehtnih prispevkov, od katerih je bilo na simpoziju predstavljenih 25, ostali pa bodo vključeni v poseben zbornik, ki bo izšel po končanem posvetovanju. Predavatelji so se zastavili najprej pri vprašanjih teološkega ozadja Herbersteinovega časa, tedanje cerkvenoupravne ureditve na Slovenskem ter sočasnih duhovnih tokovih v Evropi (F.M. Dolinar, A. Hozjan, M. Ambrožič). Predstavili so nadalje Herbersteinov rod, njegovo življenjsko pot in imenovanje za ljubljanskega škofa (T. Jakopič, F. Oražem, V. Rajšp). Sledila je predstavitev Herbersteinovega pastoralnega načrta, oblikovanja duhovščine in njegovega vznemirljivega pastirskega pisma v letu 1782 (V. Škafar, M. Turnšek, F.M. Dolinar). V nadaljevanju je bila predstavljena zaokrožitev ljubljanske škofije in načrta metropolije (F. Kralj, M. Kronthaler). Načeto je bilo vprašanje teološkega študija v Ljubljani in v generalnih semeniščih (B. Kolar, M. Benedik). Posebna pozornost je bila posvečena odnosom,

ki so bili za škofa Herbersteina zelo značili, do njegovih sodelavcev in dopisovalcev, do redovnikov in redovnic, posebej do franščiškanov (C. Sorč, J. Marolt, J. Kogoj, V. Papež). Tudi ne kaže prezreti njegove dejavnosti do cerkvenih in necerkvenih disciplin, npr. do liturgije, Svetega pisma in verouka, pa do šolskega sistema, likovne umetnosti in posebej do arhitekture (S. Krajnc, M. Matjaž, A. S. Snoj, A. Vovko, A. Lavrič, L. Debevec). Napovedana je še tematika o predjožefinskih župnijah v ljubljanski škofiji (A. Ožinger), o ljudskih pobožnostih v Herbersteinovem času (S. Fabjan), o njegovih vizitacijah (B. Košir) in o njegovem odnosu do slovenskega jezika (J. Rotar).

Ni dvoma, da bodo izsledki znanstvenega posvetovanja v mnogočnem osvetlili določene nejasnosti glede Herbersteinove osebnosti in njegovega vpliva na njegov čas in prostor.

Z goriškega zornega kota smemo vsekakor pozdraviti njegove zasluge za ozemeljsko zaokrožitev cerkvene uprave notranjeavstrijskih dežel v sklopu cerkvenih reform Jožefa II., posebej pa za uveljavitev ljubljanske škofije na Kranjskem.

Ne moremo pa mimo njegovega posega v usodo komaj vzpostavljene goriške nadškofije, nadaljevalke tisočletne dediščine Ogleja na avstrijskih tleh, ki je bila pod udarci jožefinske politike za nekaj let celo ukinjena (1787-1791), posebej pa tragične usode drugega goriškega nadškofa Rudolfa Edlinga, ki je bil pod pritiskom odstavljen in je umrl v pregnanstvu.

V sredo, 10. septembra, je papež Janez Pavel II. pri splošni avdienci na Trgu sv. Petra ob prisotnosti več tisočglave množice posebej pozdravil v slovenskem jeziku udeležence simpozija in jim zaželel uspešno delo; pozdravil je obenem tudi tam navzoče dijake škofijske gimnazije v Mariboru. Udeležence rimskega simpozija je obiskal in pozdravil tudi papeški nuncij v Belorusiji slovenski nadškof dr. Ivan Jurkovič, ki je v četrtek, 11. septembra, zanje in z njimi somaševal v Sloveniku.

BEATIFIKACIJA P. MARKA IZ AVIANA

Furlanski kapucin - apostol združene Evrope

Danijel Devetak

Blaženi p. Marko iz Aviana

»V duši blaženega Marka iz Aviana je žarela želja po molitvi, tišini in češčenju Božje skrivnosti. Ta potujoči kontemplativec, ki je prebredel Evropo, je bil zaradi svojega pogumnega pridiganja in številnih čudežev v središču velike duhovne prenovе. Razorožen prerok Božjega usmiljenja je bil zaradi zgodovinskih okoliščin prisiljen dejavno braniti svobodo in enotnost krščanske Evrope. Evropsko celino, ki se v teh letih odpira novim perspektivam sodelovanja, spominja, da bo njena enotnost trša, če bo temeljila na skupnih krščanskih koreninah.« Te besede je med obredom beatifikacije na Belo nedeljo, 27. aprila 2003, izrekel sveti oče Janez Pavel II. na Trgu sv. Petra v prisotnosti

50 tisoč vernikov, ko je razglasil šest novih blaženih. Poleg furlanskega kapucina je razglasil še Giacoma Alberioneja (1884-1971), »apostola in zavetnika italijanskih sredstev javnega obveščanja«, in štiri ustanoviteljice oz. soustanoviteljice ženskih kongregacij.

KDO JE P. MARKO IZ AVIANA?

Bl. p. Marko (1631-1699) je - z razliko od ostalih blaženih - živel pred več kot 300 leti, v času, ki je bil vsaj navidez zelo različen od našega. In vendar je njegov lik izjemno aktualen, saj je p. Marko posvetil večji del svojega življenja spravi in slogi med državami in naro-

di. Sv. oče je na svečanosti spomnil prisotne, da današnja Evropa pozablja na svoje korenine. Trdnejša bi bila, ko bi jih spoštovala in negovala. Naš čas je žejen pravičnih mož, ki bi bili hkrati tudi pristni možje miru in sloge, takšni, kakršen je bil bl. p. Marko. Kot »orodje« v Božjih rokah je jeseni pred 320 leti rešil Evropo pred islamizacijo. Nekateri strokovanjaki trdijo, da je bila hrabra vojskovodja Ivana Arška v primerjavi z njim »skromen pojav«, drugi ga postavljajo ob bok sv. patru Piju iz Pietrelcine. Marsikdo se še vedno sprašuje, ali je bil bl. Marko iz Aviana tudi vojščak in diplomat ali »samo« evangeljski človek dialoga, ki mu je uspel neverjeten podvig. Dne 12. septembra 1683 je na griču Kahlenberg pri Dunaju odločno posegel s svojimi spodbudnimi besedami in z razpelom v roki omogočil zmago krščanske Evrope pred Turki.

V Italiji in celo v naši deželi Furlaniji-Juljski krajini je bil bl. Marko iz Aviana do pred nekaj leti skoraj neznan. V Avstriji in drugod po Srednji Evropi pa se njegove zasluge omenjajo v zgodovinskih učbenikih, na marsikaterem trgu - tudi na Balkanu - stoji njegov kip, v cerkvah visijo njegove poslikave. Malokdo ve, kje leži njegova rojstna hiša v zaselku Villotta pri Avianu v pordenonski pokrajini; njegov grob v kripti kapucinske cerkve v središču Dunaja, v kateri so pokopani vsi habsburški cesarji, pa ljudje stalno obiskujejo.

P. Marko je večkrat obiskal tudi Ljubljano; dober mesec dni po zmagi nad Turki je pridigal in maševal v več ljubljanskih cerkvah, tudi v stolnici, kjer so preštevilni ljudje - tako piše kronist - v gneči polomili precej klopi. Rad je zahajal tudi v Gorico, Gradišče ob Soči in Devin, kjer je imel prijatelje.

ZANIMANJE ZA P. MARKA

V zadnjih mesecih pred beatifikacijo so o furlanskem kapucinu veliko pisali in govorili po časopisih, revijah in celo po televiziji. O njegovem liku pripravlja film režiser Renzo Martinelli, ki je pred nekaj leti upodobil na traku tragedijo Vajonta. Ker je p. Marko pripomogel k temu, da je krščanska Evropa ustavila »islamizacijo« stare celine, so že govorili o možnosti atentatov, ki bi jih lahko sprožili integralistični islamski skrajneži. Pravijo celo, da islamski atentatorji niso izbrali slučajno 11. september za veliki napad na zahodno civilizacijo, saj je islam na pohodu doživel dokončen in odločen poraz pred Dunajem 12. septembra (1683). Spet drugi trdijo, da je sveti oče s to razglasitvijo sprožil novodobno križarsko vojno proti islamu... Kdor pa malo bolje pozna lik preprostega kapucina in je kdaj segel po njegovih zapisih, dobro ve, da je bil p. Marko ponižen človek, ki je izgoreval za dobro vsakega člo-

veka. Najbolj si je želel tišine in odmaknjenosti v svoji celici; svoje »diplomatsko« poslanstvo je doživeljal z veliko muko, kot nalogo, ki jo je opravljal iz pokorščine Svetemu sedežu. Zgodovinske kronike navajajo, da si je p. Marko vedno prizadeval za to, da bi se vojnim jetnikom in sovražnikom ne godilo nič hudega; potem ko je npr. leta 1688 krščanska vojska odgnala Turke iz Beograda, je že bila na tem, da bi pobila še zadnjih 800 muslimanskih jetnikov. Samo poseg p. Marka jim je rešil življenje. Hvaležni jetniki so ga hoteli bogato obdariti, kapucin pa je darove odklonil, zaradi česar se je že takrat razširil tudi v muslimanskem svetu glas o p. Marku kot »pravičnem možu«. Štiri leta prej bi prebivalci Padove brez obotavljanja kamenjali pripadnike judovske skupnosti, ker se je razvedelo, da so se Judje v Budimpešti znašali nad kristjani; p. Marko, ki je kot papeški odposlanec na Madžarskem dobro poznal tamkajšnje razmere, je za las pregovoril rojake iz Padove in rešil življenje Judom.

Zakaj torej tolikšno zanimanje in tolikšen strah pred kapucinom, ki je umrl pred več kot 300 leti in je vztrajno pridigal popolno kesanje? Vicepostulator v beatifikacijskem postopku p. Venanzio Renier pravi, da je bil p. Marko največji čudodelnik in pridigar 17. stoletja, velik mistik in človek molitve. Do 45. leta starosti je bil anonimen redovnik, menda celo neprimeren za odgovornejše naloge. Njegovo življenje se je spremenilo po 18. septembru 1676, ko je čudežno ozdravil redovnico, ki je bila negibna 13 let. Ta in druge ozdravitve ter odličen pridigarski dar so ponesli sloves malega kapucina po vsej Evropi, tako da so ga škofje od vsepovsod vabili med svoje vernike. Kamorkoli je šel, ga je čakalo na tisoče ljudi: veliko se jih je spreobračalo, dogajali so se čudeži.

Največji čudež pa je gotovo naredil na Dunaju, ko mu je septembra 1683 uspelo proti vsakemu upanju združiti sprte krščanske vojvode in omogočiti zmago nad 150 tisoč Turki. Ko bi po Balkanu in Madžarski padla še avstrijska prestolnica, bi Kara Mustafâ, general Mohameda IV., uresničil stari otomanski sen: v baziliki sv. Petra bi napajali konje. Zvoniki evropskih cerkva bi postali minareti.

Svetniški lik tega velikega moža in Evropejca, otroka naše zemlje, postavlja po eni strani pod drobnogled pomen in vrednoto združene Evrope, pravi izziv na pragu tretjega tisočletja. Obenem poziva romanska, germanska in slovanska ljudstva na srednjeevropskem območju, naj kaj več razmišljajo o svojem »geo-strateškem« poslanstvu na stičišču različnih narodov, kultur, jezikov in tradicij.

NOVI MOZAIK P. IVANA RUPNIKA V CERKVI NA MARKOVCU

Breda Susič

Bela moderna cerkev sv. Marka na Markovcu ima čudovito pozicijo, saj gleda in varuje pod seboj mesto Koper in zaliv pred njim. Pogled na to sinjino in na sonce nad zalivom je enkratno. Toda od nedelje, 31. avgusta 2003, se človek rade volje odpove temu razgledu za drugega: ko namreč vstopi v cerkev, mu od presenečenja kar zastane dih ob pogledu na nov mozaik, ki krasi prezbiterij cerkve.

Milijon kamnov vseh velikosti bele, zlate, rdeče, oranžne, rume, sinje, modre barve se prepleta med seboj, tako da ustvarja gibanje in dinamičnost, ki sta značilnosti današnjega časa. Cerkev je bila pretesna za vse, ki so v nedeljo želeli proslaviti 10. oble-

tnico župnije Sv. Marka in si obenem ogledati izredno »darilo«, ki jo je cerkev prejela ob tej priložnosti - to je nov mozaik. Pred nedeljo namreč nihče (razen domačega župnika Lojzeta Kržišnika, ki je med drugim Rupnikov prijatelj že iz študentskih let) ni smel opazovati in motiti umetnika in njegove ekipe na delu. Mozaik na površini 115 kvadratnih metrov je p. Rupnik s skupino enajstih sodelavcev ustvarjal v Kopru štirinajst dni, v Rimu pa so ga snovali tri mesece.

Mozaik je med slovesno mašo blagoslovil koprski škof Metod Pirih. V homiliji je spodbudil Koprčane k novim nalogam: skrbi staršev za vzgojo otrok in mladine, ljubezni do življenja in do mesta ter k delu za duhovne poklice. »K poglobitvi vere vam bo pomagal mozaik v vaši

Mozaik v prezbiteriju cerkve sv. Marka

cerkvi. Verska in cerkvena umetnost spada med najplemenitejše dejavnosti človeškega duha. Umetnost hoče s človeškimi deli izraziti neskončno božjo lepoto...» Umetnik je na koncu maše v svoji razlagi mozaika poudaril, da gre za sakralno umetnost, ki ima lastne zakonitosti in estetiko, s katerimi umetnina postane del bogoslužja samega in ne samo dekoracija cerkve: »Podobe na mozaiku so kakor besede, govor, pridiga. Umetnina se vam bo z meseci, leti, sama razodevala, vedno znova jo boste odkrivali in upam, da se je ne boste naveličati gledati, ker bodo podobe še kar govorile.« Sakralna umetnost ni galerijska umetnost in mora v sebi usklajevati dve razsežnosti: objektivno in subjektivno doživljanje Boga. Prikazati mora Boga, kot se sam razodeva, tako da ga vernik lahko doživi ne glede na svojo inteligenco ali čustva. Objektivna dimenzija zagotavlja sakralni umetnosti, da ostane v času, da ni razumljiva samo za današnji čas, pač pa vedno. Subjektivni element pa je zaznamovan s časom in z osebnim odnosom do Boga.

Glede izbire materiala, t.j. kamna, za mozaik je Rupnik razložil, da gre za zavestno izbiro snovnega v nasprotju z digitalnim - ki prevladuje v moderni umetnosti. Kamen spominja umetnika na snov, na telesnost, na človeka. Krščanstvo je edina religija, ki človekovo telo povzdigne na raven svetega, zato je bila izbira kamna za Rupnika samoumevna.

Barve, podobe in prizori iz Markovega evangelija verniku posredujejo velikonočno sporočilo zmage življenja nad smrtjo. Mozaik lahko »beremo« z leve proti desni: v levem kotu se začne z judovsko daritvijo velikonočnega jagnjeta, ki ga evangelist Marko vzporeja z daritvijo velikonočnega jagnjeta Jezusa. Od križanega Jezusa pa Rupnik na desni strani apsida preide k vstalemu Kristusu. Ta ne vzleti v nebesa, pač pa se skloni do Adama in Eve ter vsakega posameznega groba, da odreši človeštvo. Velikonočno sporočilo se zaključi v desnem kotu z Ženo molilko, ki s svojimi odprtimi rokami ponazarja odprtost do Sv. Duha. Ob Binkoštih ni več pomembno, kaj naredi človek, da se približa Bogu, pač pa, kako se Bog sam razodeva človeku, ko v njem najde odprto srce.

Mozaik se uvršča med največja Rupnikova dela, je šesta Rupnikova umetnina v Sloveniji (Maribor, Tamar, Grosuplje, Črni vrh, Prešernova družba v Ljubljani) in je po svoji velikosti med šestimi največjimi mozaiki v Sloveniji.

»Mozaik je pomemben tako za našo cerkev kot za podobo in kulturo kraja,« je dejal župnik Lojze Kržišnik in pohvalil župljane sv. Marka za zavzeto pomoč in spodbude pri nastajanju umetnine. Mozaik je nastajal

z molitvijo in ljubeznijo. Dan so umetniki začeli z mašo in končali delo z molitvijo rožnega venca ob podobi Matere božje.

Mozaik je delo p. Marka Rupnika, priznanega akademskega slikarja, jezuita, teologa, ravnatelja študijsko raziskovalnega centra Aletti v Rimu, svetovalca v papeški komisiji za kulturo, dobitnika številnih mednarodnih umetniških priznanj, ki je v svetu zaslovel, potem ko je v Vatikanu okrasil papežev kapelo Redemptoris Mater in bil zato nagradjen tudi v Sloveniji s Prešernovo nagrado.

Marijina podoba v cerkvi na Markovcu

MELODIJA SVEČNICE

*Kako si lepa, mamica Marija,
ko Jezušček Ti spančka na rokah!
Kot dél je ljubi prérók Malahija,
se v templju razodel je Bog namah.*

*Kako si lepa, Mamica Devica!
Očetu v vsem odstopaš Jezuščka,
čeprav prodrla Ti v srcé konica
bo meča večnega nasprotnika.*

*Ob svečk svetlobi ljúbljeno nas gledaš:
za nas je Jezus Tvoj umirat šel.
In Njega ne ljubíti - kakšna beda!
Sovražiti Ga - mar ni v tem pekél?*

*V lučkah svečk nas, mamica Marija,
motriš ljubeče, eno si želiš:
naj naših spokoritev melodija
preglaša zlih dejanj turoben svišč.*

Vladimir Kos

OBNOVLJENA CERKEV V DOLENJENI

Igor Gregori

Pomembni verski dogodek je za rojake Beneške Slovenije predstavljala ponovna posvetitev cerkve svete Marije Magdalene v Dolenjeni 19. julija 2003, ki jo je bil potres iz leta 1976 skoraj do tal porušil. Svečanosti se je udeležil tudi upokojeni videmski nadškof msgr. Alfredo Battisti.

Pri ponovni izgradnji so se strogo držali izvirnega sloga, ki ga je cerkev imela ob izgradnji v 17. stoletju. Prenova cerkve Marije Magdalene spada v širši kontekst ponovne pridobitve zavesti, ki teži k osvežitvi spomina na zgodovino črnjejskega območja. Prav s tem namenom so pred časom prenovili še eno cerkev, to je cerkev sv. Trojice v Dobju, ki je bila vernikom izročena leta 1999; tudi to svetišče je potres izpred več kot dvajsetih let močno poškodoval. Za zgodovino Beneških Slovencev je bila izredne važnosti tudi cerkev sv. Jurija Starejšega v Karnicah, ki so jo porušili že leta 1820-21.

Črnjeja je pomembna v zgodovini slovenskega slovstva, ker je prav v tem kraju nastal med 15. in 16. stoletjem eden prvih spomenikov naše književnosti, znan z imenom *Črnjejski rokopis*. Tarcisio Venuti je v knjigi z naslovom *Črnjeja in njene zgodovinske cerkvice*, ki je izšla pri založbi Zadruga Most iz Čedad, nakazal preteklost teh treh cerkva in poudaril njihov vpliv na skupnosti, ki so naseljevale črnjejski teritorij. Prav cerkev sv. Jurija nad Torlanom je bila od 1642 dalje sedež »Vicaratus Scilaborum« in služil slovensko govorečim skupnostim iz Viškorše, Tipane, Vizonta, Zgornje Črnjeje, Dolenjene in Dobja. Kljub temu, je izgradnja novih manjših podružniških cerkva, pripomogla k postopni zapustitvi antične cerkve sv. Jurija.

V Venutijevi knjigi je zbrana tudi študija o črnjejskem rokopisu, ki jo je napisal Giorgio Banchig. Avtor trdi, da je ta rokopis (napisan v latinščini, furlanščini in slovenščini, vsebuje pa 52 darov slovenskih vernikov Bratovščini svete Marije iz Črnjeje) pomemben za preučevanje slovenskih jezikovnih posebnosti in »upravne« terminologije tistega obdobja ter za študij imenoslovja in toponomastike.

BLAGOSLOVITEV KAPELE SV. ANE V ŠTEVERJANU

Danijel Devetak

»Sv. Ana nas uči graditi to, kar ostane.«

V soboto, 26. julija 2003, na dan sv. Ane, Marijine matere in Jezusove babice, je potekalo prijetno ljudsko slavlje v Števerjanu. Res veliko ljudi iz vse Goriške se je proti večeru zbralo pod košatimi kostanji na dvorišču gostilne Dvor, da bi prisostvovalo blagoslovitvi kapele sv. Ane.

Kapela, ki sloni na ostankih nekdanj mogočne plemiške palače, je nastala ob koncu 16. stol. Čeprav ni gotovih zgodovinskih virov, naj bi jo postavili grofje Dornberk. Tedaj je bila posvečena sv. Križu, kot piše v ločniškem farnem arhivu. Sredi 17. stoletja so tja prišli Strassoldovi, ki so ob koncu stoletja

Goriški nadškof blagoslavlja obnovljeno kapelico

prodali posestvo krminskim baronom Tacco. V tistem času je bila posvečena sv. Antonu Padovanskemu. Sv. Ani naj bi bila posvečena po prenovi sredi 19. stoletja, če ne kasneje, kot nam je povedal zgodovinar Alessio Stasi. Med prvo vojno je kapela ostala nepoškodovana, med drugo vojno naj bi partizani v njej imeli celo klavnico, po vojni pa so jo upravitelji vedno bolj zanemarjali in bila je celo izropana; precej škode je naredil tudi potres leta 1976. Zadnja maša je bila v kapeli darovana leta 1941. Notranjost res ni velika, saj naj bi v njej stalo največ 40 vernikov. Lastnica, baronica Tacco, jo je želela vrniti njenemu namenu. Prenovitevna dela so trajala približno tri leta, podprla jih je tudi deželna uprava.

V knjižici o števerjanski cerkvi sv. Florijana in jazbinski cerkvi Marije Pomočnice, ki je izšla leta 1996 v zbirki *Sakralni spomeniki Primorske*, avtor Marijan Brecelj piše, da gre za »enoladijsko kapelo s pravokotnim klesanim vhodom, katerega stranici nosita na vrhu majhna korintska kapitela, in z napuščem nad njim... Za stavbo je značilno, da jo po vsej dolžini sten pod napuščem obdaja romanski friz... Danes je njena notranjščina prazna oziroma spremenjena v skladišče« (str. 67).

Množica vernikov pred kapelico na dan blagoslovitve

Nadškof msgr. Dino De Antoni jo je v lepem poletnem večeru slovesno blagoslovil, nato pa daroval mašo skupno z župnikom Antonom Lazarjem in g. Jožkom Kragljem. Tudi Jezusova babica, sv. Ana, nas uči, da življenje gre naprej, je povedal nadškof v homiliji. Govori o tem, da je svet obstajal tudi takrat, ko nas še ni bilo. Sv. Ana je žive-

la preprosto življenje, in »ni bila žrtev stresa«; znala je moliti, zreti v nebo in z življenjsko modrostjo presojudati, kaj je vredno in kaj ne. Danes je tako težko biti dobri starši, je še povedal nadškof. Zato prosimo sv. Ano, da bi nas naučila težkega poklica starševstva. »Življenje v dvoje je težko življenje. Zato prosimo Marijino mater, da bi nas učila graditi to, kar je vredno in kar ostane.«

Po obredu, ki ga je z lepim petjem spremljal krepki cerkveni pevski zbor ob spremljavi instrumentov, je svoje zadovoljstvo nad lepim praznikom cele vasi izrazil tudi števerjanski župan Hadrijan Corsi.

Nad oltarjem prenovljene kapele kraljuje čudovita umetniška poslikava sv. Ane s hčerko Marijo, delo slovenskega akademskega slikarja Tomaža Perka. Gre za izjemno lepo upodobitev matere in hčere, ki s preprostimi in globokimi vsebinami sama nagovarja gledalca in ga vabi k razmisleku o sržu marijanske duhovnosti: »Zgodí se...«

EVROPSKA USTAVA IN KRŠČANSKE VREDNOTE

Giorgio Giannini

V letu 2003 je sveti oče Janez Pavel II. večkrat poudaril potrebo, da bi snujoča se evropska ustava izrecno omenjala vrednote krščanske civilizacije, ki je v zgodovini Evrope odigrala izredno pomembno vlogo. Papeževe besede nas spodbujajo k razmišljanju o krščanskih vrednotah in o tem, kako lahko slovenski verniki pripomorejo, da ne bi ta nova politična in ekonomska skupnost ostala le pri tem, temveč bi prerasla v pravo krščansko stvarnost, kljub vsej večkulturnosti narodov, ki jo sestavljajo.

Najprej si moramo priti na jasno, glede pomena besed. Navidezno enostaven pojem »krščanske vrednote« zadobi lahko, glede na kulturo in psihologijo govorca, zelo različen pomen. Mnogi, na primer, s tem pojmom istovetijo kulturo in politične ureditve iz davne pre-

Evropa ne sme pozabiti svojih krščanskih korenin. To misel Janez Pavel II. neutrudno ponavlja.

teklosti, nekako od 9. do konca 15. stoletja, ko je bila Evropa v svojem bistvu še vsa krščanska in je Cerkev še imela potrebno oblast, da je lahko organizirala križarsko vojsko ali imenovala kakega kralja. Takrat je Cerkev imela (če lahko tako rečemo) vodilno vlogo v družbi, ki je bila vsaj navidezno enotna v sprejemanju uradne veroizpovedi, ki sta jo lahko določala kralj ali cesar. Tudi danes pogosto srečamo marsikoga, ki objokuje lepe čase, ko ni nihče postavljajal v dvom besede, ki sta jo izrekla škof ali župnik (vsaj dokler ni motila tiste, ki so imeli oblast v rokah).

Ko govorimo o krščanskih vrednotah, skušam slediti že uveljavljenim sodobnim stališčem najbolj ustvarjalnih in živih tokov v Cerkvi, ki s tem

izrazom označujejo vrednote evangelija, Svetega pisma, torej Božje besede, ki po Mojzesu, zapovedih, prerokih in psalmih, po nauku Gospoda Jezusa, po besedah apostolov, ki so se Nanj sklicevali, osvetljuje tudi našo pot. Gre za nauk, ki ga je Cerkev skozi stoletja razlagala in učila, ne da bi kdaj odstopala od njegovega bistvenega sporočila.

Krščanske vrednote so torej zaobjete v Jezusovem nauku, z eno besedo, v Razodetju. Ena najvišjih vrednot, ki nam jo Jezus prinaša, je podoba, ki nam jo daje o Bogu. En Bog v treh osebah, ki je Eden, in se nam razkriva v neizmerni ljubezni, ki se razprostira do vsega stvarstva, do vsega vesoljstva, do vseh zavestnih bitij in na poseben način do nas, ljudi, ki nas je hotel ustvariti po Svoji podobi. Bog je Eden, je Oče, je Ljubezen in želi, da smo popolni, kot je tudi On sam popoln.

V čem naj se odraža ta podobnost z Njim, če ne v ljubezni? V sposobnosti, da ljubimo in da to ljubezen dejansko izkazujemo drugim ljudem in drugim bitjem. V tem, da lahko ljubimo, in v tem, da smo svobodni, smo Mu podobni. K temu sodi tudi resnicoljubnost, saj nam Jezus jasno pove: »Resnica vas bo osvobodila!«

Če po teh razmišljanjih sestopimo na bolj trdna tla, postane jasno, da sta pri ljudeh najpomembnejši vrednoti, ko se človek sooča z bližnjim, ljubezen in odpuščanje. Tudi če v evropski ustavi ne bo govora o ljubezni, odpuščanju in spravi, se bistvo ne spremeni. Za nas kristjane ostane to moralni imperativ, ki je nad posameznimi kulturami, jeziki in tradicijami. Če bom znal odpuščati, bom živel življenje, ki je vredno tega imena, uspelo mi bo vsaj malo izboljšati svet okrog sebe in odprl si bom vrata nebeškega kraljestva. Če tega ne bom znal, bom lahko vse življenje govoril o krščanskih vrednotah, a kaj potem?

To velja tudi za nas, slovenske vernike... mogoče kdo izmed naših očetov ni mogel odpustiti, ker ... je bil del naroda, ki je mučeniško trpel ... bolj kot drugi, ali ... kot mnogi drugi (zakaj se ne bi spomnili Judov ali Ircev?). Če tega niso zmogli, je Oče razumel njihovo šibkost, saj ve, da so le človeška bitja in ne angeli. Mi se v primerjavi z njimi tega bolj zavedamo in moramo z večjo nazornostjo razmišljati o potrebi po odpuščanju, o potrebi po spravi, da postane Evropa ne le celina strpnosti, ampak tudi solidarnosti, celina, kjer kristjani v prvi vrsti na vse možne načine iščejo poti, ki vodijo k miru, solidarnosti, prijateljstvu, in to na večjezični in večkulturni celini, na kateri mora biti eno osnovnih pravil spoštovanje svobode mišljenja in izražanja vsakogar.

To je velika naloga, ki si jo mora Cerkev zastaviti z vsemi svojimi mladostnimi močmi, kot to počne sveti oče, ki fizično, žal, ni več mlad,

a razmišlja z mladostnim zanosom, zavedajoč se preteklosti, a brez ujetosti v vezi temnih obdobij zgodovine. Nujno je gojiti spomin, ne smemo pa pri tem ostati sužnji spomina. Zvestoba spominu, ko je vezana na pripravljenost odpuščanja, postane krščanska vrednota, brez te pripravljenosti pa je lahko v najboljšem primeru vrednota, kot se kaže v judovstvu (to trdim ob največjem spoštovanju, ki ga imam do Judov).

Vsakršna oblika sužnosti, tudi sužnost spomina, nam preprečuje, da bi iskali rešnico, ki nas edina lahko osvobaja.

Ljubezen, odpuščanje in sprava, iskanje poti, ki vodijo do miru, solidarnost med ljudmi dobre volje, ne glede na njihovo vero in pripadnost ... s tem da smo pozorni na njihovo življenje in njihovo delovanje. Tudi če nimajo izrazite vere v Boga, ... tudi če se ne vključujejo z navdušenjem v Cerkev... Bog jih bo razumel in imel za svoje, če se bodo trudili v bratski ljubezni na poti miru.

Z molitvijo pa se obrnimo Nanjo, ki nam lahko pomaga, da bomo šli po poti, ki nam jo je pokazal Jezus: na Marijo Kraljico miru in Kraljico Evrope. S tem imenom so jo tisoči vernikov tudi letos molili in prosili na Svetih Višarjah. Da bi jo Gospod uslišal in uslišal tudi molitve vseh Slovencev, ki se obračajo nanjo v številnih slovenskih svetiščih. Tudi z molitvijo lahko Slovenci veliko pripomorejo k gradnji Evrope.

(prevedel M.T.)

*Podobica višarske Matere Božje
iz 2. pol. 19. stoletja*

JESENSKI LISTI

Vladimir Kos

*Kako jim pravimo? Jesenski listi.
Na tleh leže, pod čevlji šelesté,
še zmeraj v likih, čudovito čistih,
dotlej da v prah se tiho razbrobé.*

*Rumeni so, svetló-temnó rumeni,
tako kot je rumeno-zlat smehljaj.
Rjavim so odtenki že bakreni,
na pad se ne ozirajo nazaj.*

*Zeleni dihajo jesen življenja,
v rjav, v rumen objem odhajajo.
Oranžni dogorevajo brez stenja.
Rdeči zadnjič prst poljubljajo.*

*Jesen Umetnika, ki zmeraj Isti
odpira zameglene mi oči:
z umirajočimi pod čevlji listi –
Umetnik ne skopari z barvami.*

PRAZNIK POLETJA

*Je danes tam pri soncu praznovanje?
Od davi murni muzicirajo.
Ni giba trav, ker veter pazi nanje –
nervozni murni koj utihnejo.*

*Še to je v tem koncertu čudovito:
samice jih drhté poslušajo
z nožicami, ki v njih uho je skrito,
od našega drugačno, preustvárjeno.*

*Dodal bom verz o rosi, ki iskri se,
kot mavrica, do murnov bivališč.
Oblaki so le daljnje bele lise,
še dalje je galebov lačen vrišč.*

NEKAJ DRUGEGA

*Poslušal sem do zadnje ure leta;
smehljaje rekli so: »Opolnoči!«
Prepričani, da čudež se obeta
za tristo petinšestdeset noči.*

*Polnóč minula je. Zemljé vrtenje
se resno ni nikjer ustáviló,
ne s svojimi zahtevami življenje.
Le sneg pokril je luni léščerbo.*

*Spet vprašal sem in rekli so: »Brez dvoma
pravilen bil je v novi zor prehod.«
A piko stavka je prevzela koma:
želeli so si srečo za uvod.*

*Prehod je bil trenutek, neobčuten.
Dodali so: »Oh, nekaj drugega...«
Še zdaj z dragulji si želé posute
stezé, ki vodijo v skrivnost srcá.*

SAKRALNA DEDIŠČINA, DOKUMENT KRŠČANSKE KULTURE V ZGORNJEM POSOČJU

Silvester Gaberšček

Val zgodnjega krščanstva je že v pozni antiki pljusknil tudi v Zgornje Posočje in zapustil sledi v arheoloških ostankih na Tonovcovem gradu pri Kobaridu. Gre za sklop treh med seboj povezanih cerkva, v katerem je na dnu apsidalnega dela severne in srednje ohranjen škofovski prestol. Poleg njih ugotavljajo arheologi še obstoj četrte, verjetno arijanske cerkve, ki je bila postavljena nekoliko vstran. V bližini mesta Čedad - takrat rimskega Forum Iulii - in posredno Ogleja, ki je bi že pred milanskim ediktom leta 313 pomembno krščansko središče, je po vsej verjetnosti iskati ključni razlog za nastanek tako pomembnega krščanskega centra v Zgornjem Posočju na prehodu iz 5. in 6. stoletje.

Oglejski nadškofi - patriarhi so se po Atilovem opustošenju Ogleja preselili v Krmin (Cormons), v času patriarha Kalista leta 737 pa v varnejši Čedad. Po dobrih petsto letih je Bertold Andeški leta 1238 sedež patriarhata preselil v uglednejši Viden. Oglejski patriarhi so svojo cerkveno jurisdikcijo izvrševali na zelo prostranem ozemlju tja do leta 1751, ko je cesarica Marija Terezija izposlovala njegovo ukinitve in sta iz njega nastali dve nadškofiji: videmska za beneški del ozemlja in goriška za habsburški del.

Za ponovno pokristjanjenje slovenskega ozemlja so bili zelo zaslužni: sv. Virgil in sv. Modest za območje severno od Drave in sv. Pavlin II. Oglejski (786-802) za ozemlje južno od Drave. Pavlin je že kot dvorni tajnik Karla Velikega slovel za zelo sposobnega in učenega moža. Kmalu

*Spominska cerkev Sv. Duha v Javorci iz 1916 po načrtih
arh. Geylinga z Dunaja*

potem, ko je zasedel prestol patriarha v Čedadu, se je zavzel za oznanjevanje in utrditev krščanstva med Slovenci in je mednje pošiljal misijonarje, ki so bili vešči njihovega jezika. Oblika cerkvenopravne ureditve v Zgornjem Posočju kot zaledju mestu Čedada za prvo tisočletje ni znana. Iz skopih podatkov v starih listinah in iz takrat veljavne navade, da so na robu ozemlja, do koder se je uveljavilo krščanstvo, postavljali cerkve sv. Janeza Krstnika, je možno sklepati, da omemba poznolangobardske cerkve temu zavetniku v Tolminu (na Čemanovi buli) priča o prvi patriarhovi kapeli v Zgornjem Posočju. V zadnjem času se uveljavlja domneva o zelo zgodnjem sočasnem obstoju pražupnije sv. Danijela v Volčah in patriarhove lastniške župnije sv. Urha v Tolminu. Obe naj bi sodili vsaj v prvo polovico 10. stoletja, kar je bilo pri tolminski cerkvi sv. Urha ob Soči tudi dokazano z nedavnimi arheološkimi sondami. Po vsej verjetnosti je bil prvotni zavetnik te cerkve sv. Martin in je sv. Urh kasnejši zavetnik - vsekakor šele po smrti ahenskega škofa sv. Urha, ki je postal slaven zaradi zaustavitve ogrskega prodiranja v Evropo v 11. stoletju -, prvotni zavetnik pa je bil prenesen na grad Kozlov rob ali Pochenstein. Listina iz leta 1194 namreč navaja, da sta v tem gradu patriarhova soba in kapela sv. Martina. Tudi zavetnik podružnične cerkve sv. Brikcija na Volarjih iz 12. stoletja govori v prid domnevi, da je bil prvotni zavetnik bližnje župnijske cerkve sv. Martin.

Papeška bula Celestina III. iz leta 1192 potrjuje lastništvo Čedajskega kapitlja v treh pražupnijah na Tolminskem: Volčah, Bovcu in na Šentviški Gori. V listinah iz leta 1296 so navedene še preostale pražupnije pod »čedajskim kapitljem«: Kobarid, Podmelec, Nemški Rut, Cerčno, Idrija, ki so imele svojega kaplana - vikarja, le za Tolmin se navaja samostojen župnik oziroma plebanus, zato je Tolmin s tem prenehal biti samostojna patriarhova lastniška župnija.

V popisu prebivalstva tolminske župnije v *Liber receptorum decimae* za časa Bonifacija VII. leta 1296 se omenja »Pieve di S. Maria Assunta di Tolmino«. V zvezi s tem se zastavlja vprašanje, ali ni morda že takrat obstajala istoimenska cerkev na prostoru sedanje župnijske cerkve v središču mesta, ki je v 15. stoletju veljala za romarsko cerkev in je bila po zavetniku povezana z matično oglejsko oziroma čedajsko stolno cerkvijo, po kateri so se zgledovale pomembnejše cerkve v patriarhatu, posvečena Marijinemu Vnebovzetju. Leta 1297 je bil ustanovljen »arhi-diaconat tolminski« s skoraj škofovskimi pooblastili, ki je bil naslednjih 485 let podrejen »čedajskemu kapitlju«, tj. do njegove ukinitve leta 1782 z dekretom cesarja Jožefa II.

Ker so bili patriarhi 302 leti, tj. od 1077. do 1379., tudi deželni knezi Tolminskega, so se pogosto mudili na Tolminskem, zlasti na gradu Kozlov rob nad Tolminom, patriarh Rajmund della Torre (1273-1299) pa si je dal zgraditi letno rezidenco na Doru ali »spodnjem gradu« v naselju samem. Ljudsko izročilo pravi, da se je kot gost patriarha Paganella della Torre leta 1319 v Tolminu mudil celo slavní pesnik Dante Alighieri. Patriarh Markvard Randeški je leta 1377 oba gradova temeljito obnovil. Čez dve leti pa je gospodstvo s Kozlovim robom prepustil mestu Čedadu, ki ga je upravljalo do leta 1509, ko so grad in deželo zavzeli Habsburžani.

Zgodovinar S. Rutar trdi, da je bilo v 15. stoletju na Tolminskem pozidanih nenavadno dosti votivnih cerkvic, med katerimi se mnoge odlikujejo po izvrstnih stavbarskih in freskoslikarskih mojstrih in so še danes nepogrešljiv del kulturne krajine in sestavni del narodne dediščine.

Od Pavlina II. v 8. stoletju pa do začetka tretjega tisočletja je bilo na ozemlju nekdanjega »arhidiakonata in montibus«, tj. na širšem Tolminskem in Idrijskem, pozidanih 131 cerkva (od tega števila jih 26 ni več). Večinoma so bile grajene v težavnih zgodovinskih okoliščinah in v različnih slogovnih obdobjih.

Na trasah prazgodovinskih poti, ki so skozi Posočje vodile iz Kranjske v Furlanijo in iz Furlanije na Koroško, se niso srečevale le množice različnih trgovcev, vojakov, gospodarjev s svojim spremstvom in preprostih ljudi, pač pa tudi različni kulturni vplivi s severa (Koroška), zahoda (Furlanija), vzhoda (Kranjska) in juga (Primorska z Istro).

Pri nedavnih obnovah nekaterih cerkva in sočasnih raziskavah so se v kar nekaj primerih pokazali temelji in deli ostenja starejših romanskih stavb, npr. pri sv. Brikciju na Volarjih, sv. Marku nad Žabčami, sv. Mihaelu na Mirih nad Ljubinjem in pri Devici Mariji na Polju v Bovcu. V romanski čas sodijo tudi ruševine grajske kapele sv. Martina na Kozlovem robu. Pri c. sv. Urha v Tolminu, ki velja za najstarejšo ohranjeno cerkev z romansko ladjo, so georadarske raziskave pokazale temelje dveh starejših in nekoliko manjših sakralnih zgradb na istem prostoru. Glede na zgodnji obstoj prazupnij pri sv. Danijelu v Volčah in na Šentviški Gori, bi sledi romanike lahko upravičeno pričakovali še kod drugod.

Čas gotike pomeni razcvet sakralne stavbne in slikarske umetnosti, ki so ga hkrati prevevali najrazličnejši vplivi. Zelo kakovostni furlanski poslikavi v c. sv. Justa v Koseču iz 14. stoletja sledi kar nekaj zelo kakovostnih poslikav furlanskih mojstrov iz 2. polovice 15. stoletja. Mednje se uvrščajo fragmenti na južni steni ladje v c. sv. Brikcija na Volarjih,

spolije v c. Marijinega Vnebovzetja v Podmelcu in c. sv. Petra v Zatolminu. V isti čas sodijo dela koroških mojstrov v prezbiteriju c. sv. Urha v Tolminu (1472) in v prezbiteriju c. sv. Nikolaja v Kredu. V c. sv.

*Podružna cerkev sv. Justa v Koseču
iz 14. stoletja*

Mohorja in Fortunata na Pečinah pa je prepoznavna freskarska delavnica suško-prileške skupine.

Na poti iz Gorenjske proti Vipavski dolini se je v Tolminu ustavila t.i. »kranjska stavbarska« delavnica, ki je leta 1470 dogradila razkošen gotski prezbiterij pri c. sv. Urha in nato še kužno znamenje v Volčah. Z Gorenjske je prišel tudi stavbenik Andrej iz Loke, ki je pozidal ali dozidal lepo število cerkva: c. Marijinega darovanja na Ponikvah (1480), prezbiterij c. sv. Brikcija na Volarjih (1475), prezbiterij stare c. sv. Križa v Sedlu in po vsej verjetnosti tudi prezbiterij pri sv. Marku nad Žabčami. Mojster Gašper iz Tolmina se je stavbarstva verjetno izučil ob Andreju iz Loke in ga z deli pri nekdanji

c. sv. Petra v Špetru in c. v Čupcih pod Staro Goro dostojno nasledil. V zadnjem času mu pripisujejo tudi c. sv. Petra v Lojah v Baški grapi.

Približno petdeset let za Andrejem iz Loke je šel iz Loke po njegovih stopinjah njegov rojak Jernej in v fresko tehniki poslikal lepo število cerkva v Posočju, dolini Idrijce in v Baški grapi. Onkraj prevala Kladje je prva cerkev z njegovimi poslikavami c. sv. Pavla na Straži, sledi c. Marijinega obiskanja na Policah (1536), c. sv. Lamberta v Nemškem Rutu. Njegove so bile freske na Šentviški Gori, ki jih sedaj prekriva poslikava Toneta Kralja, prav tako so bile Jernejeve poslikave tudi pri sv. Marku nad Žabčami pri Tolminu. Prva svetovna vojna je uničila njegove freske pri sv. Danijelu v Volčah, potres leta 1976 pa freske pri sv. Heleni v Podbeli v Breginjskem kotu. Deloma so bile med prvo svetovno vojno poškodovane njegove poslikave pri Devici Mariji v Bovcu. Najbolj celosten prikaz tako značilne Jernejeve poslikave prezbiterija in slavoločne stene je moč videti v nedavno restavrirani c. sv. Brikcija na Volarjih. V osrednjem delu Soške doline imata njegovo poslikavo še cerkvi sv. Nikolaja v Krestenici (Gorenja vas) in sv. Tomaža

v Kopruršču nad Kanalom. V Nadiških dolinah lahko občudujemo v Kravarju in Landarski jami.

V istem času je na Kobariškem deloval freskant Gian Paolo Thanner iz Furlanije, ki je poslikal c. sv. Andreja na Svinem, prezbiterij stare c. sv. Križa v Sedlu (1520) in c. Marije Snežne (nekoč sv. Katarine) v Borjani (1520).

Ob prehajanju umetnikov in prepletanju kulturnih tokov v obeh smerih se je v drugi polovici 17. stoletja v Kobaridu uveljavila prepoznavna rezbarska delavnica Jerneja Vrtava (1647-1725) in njegovih naslednikov, ki je izdelala kar lepo število »zlatih oltarjev«. Poleg oltarja pri sv. Andreju v Svinem so bili oltarji iz te delavnice še pri Devici Mariji na Polju pri Bovcu, pri sv. Danijelu v Volčah, v Marijini romarski c. na Mengorah, pri sv. Hilariju (Volariju) nad Robičem in verjetno še kod, a so se sledi za njimi zaradi prve svetovne vojne zabrisale. Vrtavove oltarje najdemo še pri sv. Kancijanu v Britofu ob Idriji, v Neblem v Brdih in v nekaterih cerkvah v Nadiških dolinah. Rezbarska dejavnost te delavnice je trajala kar nekaj generacij; med taka poznejša dela sodi tudi glavni oltar v c. sv. Treh kraljev v Sužidu.

Ob njem je delal polikromatorska in pozlatarska dela slikar Luka Šarfa, prav tako iz Kobarida (1671...), ki je poslikal večje število cerkva v Posočju in v Furlaniji. Njegove so npr. freske v c. sv. Treh kraljev v Sužidu, c. sv. Marije na Kladju nad Breginjem in c. sv. Petra pri Peratih na Livku. Pod stropnim ometom so freske vesoljne sodbe pri sv. Antonu nad Kobaridom. Pravo odkritje pa pomenijo pred kratkim odkrite in restavrirane Šarfove poslikave v c. Marijinega Vnebovzetja v Podmelcu (1718). Pri popotresni obnovi c. sv. Lamberta v Nemškem Rutu so izpod ometa v desni stranski kapeli prav tako »pokukale« Šarfove freske, ki pa še čakajo na restavratorski poseg.

Pri naštevanju omembe vrednih domačih slikarjev je treba omeniti še duhovnika in slikarja Matija Lebana iz Poljubinja. Njegov podpis z letnico 1687 je berljiv pod freskami v c. sv. Zenona v Entesanu pri Monte Albanu. Podrobnejša primerjalna študija bi morda utegnila razkriti, da je isti avtor naslikal freske treh evangelistov in poslikal staro krstilnico v župnijski cerkvi v Tolminu.

Med jožefinskimi reformami so bile, s cesarskim dekretom, opuščene mnoge podružnične in zlasti samostanske cerkve. Na razprodajah njihovih opreme so mnoge podeželske župnije lahko kupile zelo poceni marmornate oltarje in drug dragocen cerkveni inventar, kar je obogatilo in dvignilo kakovostno raven notranje opreme cerkva. Mednje sodijo cer-

kve v Kobaridu, Starem Selu, Soči in Trenti, Podmelcu, na Šentviški Gori, župnijska cerkev v Šebreljah in druge. Veliki kamniti oltarji priznanih goriških in beneških kamnoseških delavnic so pogosto terjali večje arhitekturne preureditve v notranjščinah cerkva. Omenimo le nekaj primerov: Marijino Celje na Ligu nad Kanalom, kamor je bil prenesen glavni oltar s Svete gore, ali pa župnijska cerkev v Tolminu s tremi oltarji iz nekdanje samostanske cerkve klaris v Gorici. Zaradi dviga kulturno-umetniške ravni so naročali likovno opremo cerkva pri priznanih slikarjih. Tako si je možno razlagati naročilo »križevih potov« koncem 18. stoletja za cerkvi na Šentviški Gori in sv. Nikolaja v Kredu pri Kranjskem mojstru Gontzlu.

Splošne razmere so bile v Napoleonovem obdobju dokaj negotove in za cerkev večinoma neugodne, zato se v tem času na področju sakralne umetnosti ni zgodilo nič posebnega. Podobno mrtvilo je vladalo tudi v času tja do sredine druge polovice 19. stoletja. Velikim zgodovinskim spremembam ob »zemljiški odvezi« je sprva sledila močna idejna in kulturna dejavnost narodnega preporoda, ki je odsevala predvsem v posvetnih zvrsteh umetniškega ustvarjanja.

Šele krepko v drugi polovici 19. stoletja so se znova pojavili izrazitejši sakralni likovni tokovi. Tako je za c. sv. Štefana v Logu pod Mangrtom naredil glavni oltar S. Gotzl (1844), dekorativno poslikavo bovške župnijske cerkve na začetku 20. stoletja pa slikar Matija Bradaška, ki je naslikal tudi oltarno palo za nekdanjo božjepotno Marijino cerkev na Kobilniku nad Tolminom.

Konec 19. stoletja je prišel s Škofjeloškega v Zgornje Posočje zelo nadarjen impresionist Ivan Grohar in v c. sv. Štefana v Logu pod Mangrtom naslikal dve stropni freski (1899) ter stropno fresko in fresko v zatrepu prezbiterija v c. sv. Duha na Libušnjem. Iz tega časa je v isti cerkvi tudi velika slika Srca Jezusovega na platnu (1898).

V drugi polovici 19. stoletja se je ob Juriju Tavčarju (1820-1892) iz Idrije, ki je v layerjevski manieri poslikal nepregledno množino oltarnih slik in cerkvenih bander po vsej Sloveniji, izoblikovala prava »šola podobarjev«, ki so delovali predvsem na širšem Tolminskem, Cerkljanskem in Idrijskem. Mednje sodijo: rezbar in slikar Jakob Razpet (1836-1886), rezbar in slikar Josip Štravs (1843-1902) ter rezbar Matevž Kokalj (1885-1927), vsi iz Cerknega. Vzporedno s to skupino sta se, sprva v Baški grapi, kasneje še drugod, pojavila Tomaž Seljak st. (1839-1884) - njegove poslikave so ohranjene v cerkveni ladiji v Podmelcu - in Tomaž Seljak ml. (1878-1964), čigar dela so ohranjena v c. sv. Petra na Lojah in v c.

sv. Jurija na Kneži. V njuni maniri je slikal tudi samouk Cene Lapanja s Ponikev - njegovi sta podobi na stranskih oltarjih v c. sv. Križa v Sedlu.

Že pred prvo svetovno vojno, zlasti pa po njej, je tudi na Tolminskem dosti delal goriški slikar Clemente Del Neri (1865-1943). Zasledimo ga predvsem v cerkvah v Baški grapi, kot so: c. sv. Ožbalta v Stržišču, c. sv. Lamberta v Nemškem Rutu, c. sv. Nikolaja v Podbrdu, c. sv. Trojice na Kamnem in župnijska cerkev v Kobaridu. Na profanih stavbah pa so njegove figuralno-dekorativne poslikave hotela Krn v Tolminu in dekorativna poslikava dvorane starega dijaškega doma v Tolminu.

Prva svetovna vojna je povzročila veliko škode tudi na sakralnih objektih in njihovi opremi, saj je bojna črta potekala prav po Soški dolini. Zelo zanimivo je, da so sredi vojnih grozot nastala nekatera pomembna umetniška dela mednarodno priznanih ustvarjalcev, ki jih je vojaški stroj pahnil na prizorišče najhujših grozot. V objemu Krnskega pogorja in Bogatina je najbolj opazna spominska secesijska cerkev sv. Duha v Javorci, ki je bila leta 1916 narejena po načrtih dunajskega arhitekta Geylinga, na polju pod vasjo Ladra pri Kobaridu pa je mlad italijanski arhitekt Michelucci postavil slogovno zelo izdelano vojaško kapelo. Iz katalogov Tade gallery v Londonu zvemo za tri dela znamenitega slikarja Oskarja Kokoscke, ki upodabljajo božjepotno cerkev na Mengorah, v cerkvi v vasi Soča so bile do druge svetovne vojne stenske poslikave češkega slikarja Josefa Vachava. V frontnem zaledju v Baški grapi je imel atelje neki avstrijski slikar. Dva njegova akvarela hranijo v Tolminskem muzeju, kjer sta razstavljeni tudi dve platni Maksima Gasparija: Jezus tolažnik in Marija z ranjencem, nastali 1916. leta v Krnskem pogorju.

V povojni obnovi cerkva so sodelovali tudi nekateri manj znani, vendar kakovostni umetniki, kot je npr. goriška slikarka Emma Gallovich-Galli, ki je naslikala oltarni pali sv. Urha v Bovcu in sv. Antona Puščavnika v Čezsoči.

*Cerkev sv. Ane v Trenti - detalj platna
sv. Ane iz 17. stoletja*

Za ohranitev slovenske narodne istovetnosti je v medvojnem času s svojimi poslikavami izjemno veliko naredil slikar Tone Kralj, ki je tedaj na Tolminskem poslikal sedem cerkva. Leta 1927 ga najdemo pri sv. Lenartu v Volčah in v Marijini božjepotni cerkvi na Mengorah, za katero je naredil tudi načrte za arhitekturo in notranjo opremo. Poslikal je c. sv. Lucije na Mostu na Soči (1940) in c. sv. Vida na Šentviški Gori (1941). Med vojno vihro je slikal v c. sv. Jožefa v Soči (1944) in v c. sv. Ane v Trenti (1945). V Breginjskem kotu pa je v c. sv. Nikolaja v Breginju poslikal in uredil prezbitarij (1958).

Med drugo svetovno vojno sta se s sakralnim slikarstvom ukvarjala mednarodno priznana slikarja Avgust Černigoj in Zoran Mušič. V Posočju sta njuni poslikavi bazilike Srca Jezusovega v Drežnici (1942) in c. sv. Ane na Grahovem v Baški grapi (1942).

Razmere po drugi svetovni vojni so bile v takratni Jugoslaviji Cerkvi izrazito nenaklonjene, saj je nekaj časa celo prevladovalo mišljenje, da jih bodo spremenili v gasilske domove in kino dvorane. Nekatere med njimi je tudi opustošila jugoslovanska vojska (JLA), npr. c. sv. Volarija nad Robičem in c. sv. Marka nad Žabčami. Prizaneseno ni bilo niti cerkvenim pevskim zborom in so bili nasilno razgnani, npr. Munihov zbor na Mostu na Soči ali pa Fillijev zbor v Tolminu (1952), ne glede na to, da so pod fašizmom edini gojili slovensko pesem in besedo.

Neuklonljiva notranja sila je kljub takim razmeram domačine gnala k ohranjanju in posodabljanju sakralnih spomenikov. Zgled za to so načrti arhitekta Plečnika za preureditev cerkve sv. Ane na Grahovem iz leta 1950. Leta 1958 pa je bila po Plečnikovih načrtih znova pozidana med vojno požgana župnijska cerkev na Ponikvah na Šentviški planoti.

Večji razmah na področju sodobnejše sakralne umetnosti so vzpodbudile reforme II. vatikanskega koncila, ki so v določeni meri posegle v mnogo cerkva in prinesle sodobnejšo likovno govorico, ki je hkrati nenehno iskanje in izražanja lepega in neminljivega ter človeškega in božjega hkrati. Tako so do popotresne obnove v zadnjem času v posočskih krajih ustvarjali umetniška dela: slikar Stane Kregar z vitraži v tolminski župnijski cerkvi, arhitekt Tone Bitenc nov daritveni oltar in stebričast svečnik s križem, slikar Tomaž Perko pa križev pot in drugo stensko poslikavo (11 slik). Slikarka Veselka Šorli - Puc je za c. Device Marije na Polju v Bovcu in v c. sv. Helene v Podbeli naredila vitraže. Kipar Stane Jarm je za bovško župnijsko cerkev naredil kip Srca Jezusovega. Na tem mestu kaže omeniti še monumentalno poslikavo oltarne stene v c. sv. Jurija v Šebreljah, delo slikarja Lojzeta Čemažarja iz leta 2002.

Zdarj pa potekajo rekonstrukcijska dela v kapelicah križevega pota na Mengore, za katere izdeluje mozaike p. Marko Rupnik, ki je opremil papeško kapelo Redemptoris Mater v Vatikanu.

Vsak zgodovinski čas se je v umetnosti izrazil v svoji govorici in vsemu človeštvu zapustil prepoznavno obliko in sporočilo. Tako je tudi v sakralni umetnosti, iz katere lahko izluščimo celostnejšo podobo določenega obdobja. Že določitev patrocinijev posameznih cerkva je pogosto zelo povedna. Samo nekaj primerov: cerkve z zavetnikom sv. Mihaelom (Ljubinj, Strmec) in Lovrencem (Logaršče, Libušnje) se navezujejo na starejše kulturne prostore staroselcev, sv. Martin pa je navadno zavetnik cerkva iz karolinškega časa (prvotni zavetnik Tolmina, nato v patriarhovi kapeli na Kozlovem robu). Cerkve, ki imajo za zavetnico Marijino vnebovzetje (Devica Marija na Polju pri Bovcu, župnijske cerkve v Kobaridu, Tolminu, Podmelcu, Spodnji Idriji, Kanalu), govorijo o pomembnejših cerkvenih središčih, ki so bila tesneje povezana z »matično« cerkvijo v Čedadu oziroma Ogleju. Na čas turških vpadov spominja vrsta cerkva, posvečenih sv. Lenartu, zavetniku jetnikov, ki obkrožajo Tolminsko: na Bukovem, v Bači nad Podbrdom, Volčah, Starem Selu in pri Klužah nad Bovcem.

INTINERAR PO POSOŠKIH CERKVAH

- **Trenta:** c. Loretske Matere božje iz leta 1690 s kipom iz istega časa. Freske in oprema Toneta Kralja (1945).
- **Soča:** ž. c. sv. Jožefa iz leta 1718. Freske in oprema Toneta Kralja (1944).
- **Kal - Koritnica:** c. sv. Janeza Krstnika, verjetno romanske osnove. Prvikrat omenjena 1650.
- **Log pod Mangrtom:** c. sv. Štefana iz 1755. Groharjeve freske in druga dragocena oprema iz nekdanje c. sv. Mihaela Strmcu.
- **Log pod Mangrtom:** c. Lurške Matere božje na pokopališču iz 1890.
- **Pri Klužah:** gotška c. sv. Lenarta iz 16. st. Zanimiva gotška arhitektura. Obnovljena 1996.
- **Bovec:** c. Device Marije na Polju iz 1529., na starejših temeljih. Freske Jerneja iz Loke, vitraži Veselke Šorli Puc.
- **Bovec:** ž. c. sv. Urha. Prvotna gotška cerkev je bila povečana v začetku 18. st. Glavni oltar je iz domačega rdečkastega kamna.
- **Plužne:** c. sv. Nikolaja. Verjetno starejšega datuma. V virih prvokrat omenjena 1650.
- **Čezsoča:** c. sv. Antona Puščavnika iz leta 1768. Obnovljena 1927.
- **Log Čezsoški:** Marija Pomočnica kristjanov iz leta 1986.
- **Srpenica:** ž. c. sv. Florijana iz 15. st. Podaljšana in preurejena 1776.
- **Trnovo:** c. sv. Trojice iz leta 1750.
- **Kobarid:** c. Marijinega Vnebovzetja, omenjena 1278. Gotška cerkev je bila

barokizirana, z glavnim oltarjem Pasquala Lazzarinija iz 1716. Sedanja c. obnovljena po požaru 1824. V oltarju poznogotski kip Marije z detetom, verjetno koroškega izvora. V prezbiteriju freske Clemente Dellneria, vitraži J. Kovačič 1989.

- Kobarid: c. sv. Antona na Griču iz konca 17. st. Leta 1938 so Italijani cerkev prezidali in jo vključili v sklop kostnice.

- Idrsko: c. sv. Tomaža iz leta 1757.

- Livek: c. sv. Jakoba. Omenjena 1503. Leta 1932 temeljito predelana.

- Perati: c. sv. Petra iz leta 1499, 1737, temeljito predelana. Freske Luka Šarfa.

- Svino: gotška c. sv. Andreja iz leta 1477. Freske Gianpaola Thannerja iz 1520. Zlati oltar Jerneja Vrtava.

- Sužid: gotška c. sv. Treh kraljev iz leta 1495. Zlati oltar delo »kobariške delavnice«, freske Luka Šarfa iz začetka 18. st.

- Staro Selo: c. sv. Lenarta verjetno 16. st.

- Kred: c. sv. Nikolaja iz 15. st. Fragmenti poslikave koroške smeri iz konca 15. st.

- Robič: c. sv. Hilarija iz 15. st. Po II. svetovni vojni opustošena. Zdaj poteka popotresna obnova.

- Borjana: c. sv. Katarine iz 1875. po načrtih arhitekta Knausa. Stranska oltarja po načrtih Toneta Kralja.

- Borjana: stara gotška c. Marije Snežne na pokopališču iz 15. st. (prvotna omenjena 1299.). Freske Gianpaola Thannerja v prezbiteriju.

- Sedlo: c. sv. Križa iz 1879. Na stropu freske Jožefa Bonuttija.

- Sedlo: gotška c. sv. Križa na pokopališču iz 15. st. V prezbiteriju in slavoloku freske Gianpaola Thannerja.

- Podbela: c. sv. Helene. Omenja se 1570. V potresu 1976. porušena. Ostanki fresk Jerneja iz Loke so v Tolminskem muzeju. Leta 1998, rekonstruirana. Vitraži Veselke Šorli Puc.

- Breginj: c. sv. Nikolaja iz 1865. na mestu prejšnje iz 1503. Kasetirani strop poslikal Filip Pich 1862. V prezbiteriju freske Toneta Kralja, po njegovih načrtih je bil preurejen prezbiterij 1958.

- Breginj: gotška c. Marije Snežne na Kladju iz 16. st. Freske Luka Šarfa.

- Stol: c. sv. Marjete. Omenjena 1503. V potresu 1976. močno poškodovana. Obnovljena 1986. Ohranjen fragment freske iz 15. st.

- Logje: c. sv. Primoža in Felicijana iz 1894. na mestu starejše, omenjene 1570.

- Drežnica: c. Srca Jezusovega iz leta 1913 po načrtih arhitekta Hansa Pasche-rja. Marmornat oltar Giovannija Battista Novellija iz 1934. Freske Avgusta Černigoja in Zorana Mušiča iz 1942. Apostole med okni je naslikala Emma Gallovich - Galli 1942. Cerkveni tlak izdelan po Plečnikovih načrtih 1959. Levi stranski oltar je leta 1988 načrtoval arhitekt Jože Kregar

- Magozd: gotška c. sv. Ane iz 1450. Zlati oltar verjetno iz kobariške delavnice.

- Drežniške Ravne: gotška c. sv. Matija iz 15. st. Ostanki fresk iz 17. st.

- Koseč: c. sv. Justa iz 14. st. v romansko-istrskem slogu. Freske iz 15. st.

- Libušnje: gotška c. sv. Lovrenca na pokopališču. Verjetno na lokaciji starejše cerkve, omenjena 1570. Ob cerkvi je Bitežnikov nagrobni spomenik Simonu Gregorčiču.

- Libušnje: c. Sv. Duha iz 1874. na mestu starejše, ki se omenja 1571. Groharjeve freske iz 1898.

- Krn: c. sv. Roka iz leta 1903.
- Ladra: italijanska vojaška kapela arhitekta Giovannia Miccheluccija, iz I. svetovne vojne.
- Planica (Libušnje): italijanska vojaška kapela Bes iz I. svetovne vojne.
- Kamno: c. sv. Trojice iz 1874. Poslikava Clementa Delnerija.
- Gabrje: italijanska vojaška kapela iz I. svetovne vojne. Lesena plastika groba vojaka južnotirolskega kiparja Giuseppa Rifesserja.
- Tolmin: c. Marijinega Vnebovzetja iz 1680. na mestu starejše cerkve iz 15. st. Marmornat baročni oltar goriške delavnice, kip Marije na Ilovici iz kroga delavnice Domenica di Tolmezzo. Križani na levem stranskem oltarju je iz prve polovice 16. stol. Stenske poslikave in križev pot Tomaža Perka (1981-87), vitraži Staneta Kregarja (1967). V cerkvi so gotski stenski tabernakelj prvotne cerkve, freske evangelistov iz 17. st. in slika D. Frangipaneja »Zaroka sv. Katarine Aleksandrijske« iz 16. stol. Svetila so delo kroparskega kovaškega mojstra Bertoncija. Prezbitერიji je bil 1975. preurejen po načrtih arh. Toneta Bitenca.
- Tolmin: romanska c. sv. Urha s »kranjskim prezbitერიjem« in figuralnimi sklepniki iz 1470., delo kranjske delavnice. Fragmenti fresk apostolov in med rebernih polj koroške delavnice iz 1472.
- Volarje: gotška c. sv. Brikcija na mestu starejše iz 12/13. st. s prezbitერიjem Andreja iz Loke 1475. V prezbitერიju in na slavoločni steni freske Jerneja iz Loke. V ladji fragmenti furlanskih fresk iz 15. st. Na južni steni ladje sledi romanske poslikave.
- Zatoimin: c. sv. Petra, obnovljena 1760. na mestu starejše, ki se omenja v 12. st. Fragment freske apostola iz 15. st. v Tolminskem muzeju.
- Javorca: spominska c. sv. Duha v secesijskem slogu iz leta 1916 po načrtih Remigiusa Geylinga z Dunaja. Tabernakelj je delo Antona Perathonerja.
- Žabče: rekonstruirana gotška c. sv. Marka na mestu prejšnje iz 12/13. st. Leta 1949 razdejana, 1994. obnovljena.
- Ljubinj: gotška c. sv. Mihaela na Mirih iz 15. st., na temeljih starejše. Konec 18. st. opuščena. Leta 2002 obnovljena.
- Ljubinj: c. sv. Mihaela (v vasi) iz 1760.
- Volče: c. sv. Lenarta iz 1695. na mestu starejše c. iz 15. st. Poslikave Toneta Kralja iz 1927.
- Volče: gotška c. sv. Danijela iz 1505. na mestu starejše cerkve iz 10. st. V I. svetovni vojni uničene freske Jerneja iz Loke in oltar Jerneja Vrtava iz Kobarida.
- Mengore: božjepotna c. Marije na Mengorah iz 1928. po načrtih in z notranjo opremo Toneta Kralja. Oltarna slika Mara Kralj na mestu nekdanje iz 14. st.
- Sela nad Volčami: gotška c. sv. Marije Magdalene iz 1480. Med I. svetovno vojno uničene freske bodeško-suško-prileške skupine.
- Volčanski Rut: c. sv. Florijana iz 1931.
- Most na Soči: c. sv. Lucije iz 1584. Poslikave in notranja ureditev Toneta Kralja iz leta 1940.
- Most na Soči: gotška c. sv. Mavra na pokopališču iz 15. st.
- Kanalski Lom: c. sv. Primoža in Felicijana iz 1775.
- Podmelec: c. Marijinega Vnebovzetja iz 18. st. na temeljih starejše cerkve iz 15.

st. Freske Luka Šarfa iz 1718. in na stropu ladjeTomaža Seljaka iz 1910.

- Sela nad Podmelcem: c. Roženvenske Matere Božje iz 1898.
- Loje: gotska c. sv. Petra 1570. Verjetno delo mojstra Gašperja. Poslikave Tomaža Seljaka.
- Kneža: c. sv. Jurija iz 1762. s poslikavami Tomaža Seljaka st.
- Temljine: c. Marijinega rojstva iz 1936.
- Logaršče: c. sv. Lucije iz 1572. Po I. svetovni vojni obnovljena.
- **Grahovo: c. sv. Ane iz 18. st. s poslikavami Avgusta Černigoja in Zorana Mušiča iz 1942.**
- Nemški Rut: gotska c. sv. Lamberta iz 14. st. Na stenah prezbitorija in slavo-loka freske Jerneja iz Loke na starejši plasti fresk. V desni kapeli freske Luka Šarfa iz časa okoli 1720. Na stropu prezbitorija in v stranskih kapelah freske Clementa Delnerija iz leta 1893.
- Hudajužna: c. sv. Barbare. Zgrajena ob gradnji železnice 1905.
- Obloke: c. sv. Treh kraljev iz leta 1540, barokizirana 1720. V prezbitoriju zelo lep zlati oltar.
- Stržišče: c. sv. Ožbolta iz 1770., s freskami Clementa Delnerija iz 1896.
- Podbrdo: c. sv. Nikolaja iz 1778., s freskami Clementa Delnerija iz 1941.
- Bača nad Podbrdom: gotska cerkev sv. Lenarta iz leta 1591.
- **Ponikve: Plečnikova c. Marijinega obiskovanja iz leta 1958, na ruševinah cerkve Andreja iz Loke iz 1480. Lesena plastika Device Marije z detetom je delo rezbarja Puha iz Ljubljane - 1958. Stranska kapela s »Praškim božjim grobom«**
- Ponikve: c. sv. Ane iz leta 1862.
- Pečine: c. sv. Mohorja in Fortunata iz 15. st. Ostanke fresk suško-bodeško-prileške skupine iz 15. st.
- **Šentviška Gora: c. sv. Vida iz 1723. na mestu starejše. Pod poslikavo Toneta Kralja so v prezbitoriju freske Jerneja iz Loke.**
- Idrija pri Bači: c. sv. Janeza Krstnika, zgrajena 1928. na mestu prejšnje iz 18. st.
- Roče: c. sv. Janeza Evangelista iz 1550. Kasneje močno barokizirana.
- Dolenja Trebuša: c. sv. Jakoba iz leta 1786.
- Gorenja Trebuša: c. sv. Frančiška Ksaverija iz leta 1750.

NA CERKLJANSKEM IN IDRJSKEM SO VREDNE OGLEDA NASLEDNJE CERKVE:

- Šebrelje: c. sv. Jurija iz 1765. Leta 1950 obnovljena. V prezbitoriju poslikava Lojzeta Čemažarja iz leta 2002 in obnovljena Plečnikova oltarna menza iz 1951. Tlaki in notranja preureditev po načrtih arh. Franceta Kvaternika - 2002.
- Polce: gotska c. Rojstva Device Marije iz 1520., s freskami Jerneja iz Loke iz 1536.
- Straža: srednjeveška c. Spreobrnjenja sv. Pavla, s freskami Jerneja iz Loke.
- Cerkno: gotska c. sv. Jerneja na pokopališču, glavni oltar delo domačina Josipa Štravsca.
- Cerkno: c. sv. Ane, delo mojstra Gregorja Mačka iz leta 1714. Glavni oltar delo domačega rezbarja M. Kokalja. V cerkvi oltarna slika Giulia Quaglia in dve Mentzingerjevi sliki v prezbitoriju.
- Trebenče: gotska c. sv. Jošta iz 1650., s freskami iz 17. st.

- Novaki: c. sv. Tomaža iz 1762., z notranjo opremo Jakoba Raspeta, podobarja iz cerkljanske delavnice.
- Zakriž: c. sv. Andreja iz 1570., kasneje barokizirana.
- Jazne: c. sv. Nikolaja iz 18. st.
- Lazec: gotska c. sv. Jurija iz 16. st.
- Otalež: c. sv. Katarine iz 17. st.
- **Lajše: spominska kapela sv. Križa za medvojne žrtve II. svetovne vojne iz 1995., s poslikavami Valentina Omana.**
- Spodnja Idrija: c. Marijinega Vnebovzetja iz 17. st. na mestu starejše.
- **Idrija: c. sv. Jožefa delavca in sv. Barbare iz leta 1967 arhitektov Antona Bitenca in Jožeta Kregarja. Vitraži Staneta Kregarja.**
- **Idrija: gotska c. sv. Trojice iz 1500.**
- **Idrija: c. sv. Antona Padovanskega na Griču iz 1678.**

NA OBMOČJU OBČINE KANAL PA SO POMEMBNEJŠI NASLEDNJI SAKRALNI OBJEKTI:

- Avče: gotska c. sv. Martina iz 1467.
- **Avče: c. Marije Snežne iz 1570.**
- Ročinj: c. sv. Andreja iz 1742 na mestu starejše iz 13. stol.
- Pri sv. Pavlu nad Ročinjem: gotska c. sv. Pavla iz 15. stol.
- Pri sv. Petru nad Ajbo: c. sv. Petra iz 1570. Obnovljena po I. svetovni vojni.
- **Lig: c. sv. Zenona in Marijinega imena iz 1774., s starejšim prezbitერიem iz 16. st. Glavni oltar je iz nekdanje cerkve na Sveti gori.**
- **Britof pri Ukanju: gotska c. sv. Kancijana iz 1504., s starim krilnim oltarjem. Glavni oltar je delo Jerneja Vrtava - kobariška delavnica.**
- **Kanal: gotska c. Marijinega Vnebovzetja; prezbitერი iz 1431.; 1632. barokizirana ladja.**
- Kanal: gotska c. sv. Ane na pokopališču iz 16. st.
- **Krstenica: c. sv. Nikolaja 14. stol romansko - istrske tradicije s sočasnim kipom zavetnika in freskami Jerneja iz Loke.**
- **Koprušče: gotska c. sv. Tomaža iz 1475., s freskami Jerneja iz Loke.**
- **Prilesje: gotska c. sv. Ahaca iz 15. st., s freskami suško-bodeško-prileške skupine iz 1470.**

Poudarjeno izpisane cerkve so za obiskovalce umetnostnozgodovinsko bolj povedne.

Bogata bera sakralne likovne umetnosti kaže, kako so prebivalci teh grap in dolin, v katerih so življenjske razmere pogosto trše kot marsikje drugje in kjer je bila zgodovina pogosto neusmiljena spremljevalka življenja s tisočletno tradicijo, dojemljivi za umetniško govorico in za tisto, kar presega vsakdan.

VIRI IN LITERATURA:

Andrea Antonello, Walter Klainscek: Gotske cerkve v Posočju in Goriških Brdih, Gorica 1996
 Andrea Antonello: Il restauro degli affreschi di san Brizio a Volarje ed altri considerazioni su

- Bartolomeo di Loka in Val d'Isonzo, Studi Goriziani, LXXXII, Gorizia 1995
- Matjaž Breclj: Clemente Costantino del Neri, Goriški letnik 28, Nova Gorica 2001.
- Emilijan Cevc: Stavbenik Caspar iz Tolmina, Glasilo št.2, Tolmin 1990.
- Emilijan Cevc: Prispevek Andreja iz Loke slovenski gotski arhitekturi, Zbornik po poteh Andreja iz Loke, Čedad 1994.
- Slavko Ciglenički: Tonocev grad pri Kobaridu, Ljubljana - Kobarid 1997
- Silvester Gaberšček: Cerkev sv. Brikcija na Volarjih, Tolminski zbornik III., Tolmin 1997
- Silvester Gaberšček: Slika Niccola Frangipane: Zaroka sv. Katarine Aleksandrijske, tipkopis, Ljubljana 2001
- Glasilo Tolminski verski list, vsi letniki
- Janez Hofler: Gradivo za historično topografijo predjožefinskih župniji na Slovenskem, Nova Gorica 2002.
- Janez Hofler: Srednjeveške freske v Sloveniji II. Primorska, Ljubljana 1997
- Janez Hofler: Umetnostnozgodovinski profil Goriške v srednjem veku, Goriški letnik, 27, Nova Gorica 2000
- Mojca Jenko: Jernej iz Loke, magistrsko delo - tipkopis, Ljubljana 1987
- Josip Kragelj: Arhidiakonaton tolminski, separat 1908
- Joško Kragelj: Župnija sv. Lucija na Mostu, Most na Soči, 1992
- Joško Kragelj: Mengore, samozaložba 1993
- Joško Kragelj: Svetišče Srca Jezusovega v Drežnici, Drežnica 1997
- Kronika, št. 1, let. 2, Ljubljana 1994.
- Letopis cerkve na Slovenskem 2000, Ljubljana 2000
- Listine čedajškega kapiteljskega arhiva, prevod Franca Rupnika - tipkopis
- Andrea Marchetti: I dani ai monumenti e alle opere d'arte delle Venezie nella Guerra Mondiale 1915 - 1918, Venezia 1928 - 1931
- Branko Melink: Marijino Celje 3, Lig nad Kanalom 1995
- Gian Carlo Menis: Plezzo - Bovec nel Patriarcato di Aquileia, Memorie storiche Forogiulensi, LXXII, Udine 1992
- Luisa Minigutti: Evoluzione dell'insediamento nel territorio a parte imperi, diplomsko delo - tipkopis, Udine 1990
- Robert Peskar: Gotske arhitekturne stavbarske delavnice na Goriškem (1460-1530)
- Podmelška fara skozi čas, razmnožena brošura
- Podobe Volčanske župnije skozi 1100 let, Volče 1995
- Alojz Premrl: Cerkev Trinta - Soča, Soča 1980
- Primorski slovenski biografski leksikon, Gorica 1974 - 1994
- 450 let cerkve v Ročah, Roče 2000
- Franc Rupnik: Kobarška umetniška šola in zlati oltarji, Zbornik po poteh Andreja iz Loke, Čedad 1994
- Simon Rutar: Zgodovina Tolminskega, Gorica 1882
- Alessandro Quinzi: Architettura gotica nei vicariati dell'abbazia di Rosazzo, Studi goriziani 83, Gorizia 1997
- Alessandro Quinzi: Cerkev sv. Martina v Avčah in umetniška naročila grofa Lenarta na Goriškem, Acta historiae artis Slovenica 2, Ljubljana 1997
- Alessandro Quinzi: Magister Lucas in drugi: poznogotski stavbarji med Brdi in Benečijo, Goriški letnik 29/30, v tisku
- Sakralna znamenja - lesena plastika na Goriškem med gotiko in renesanso, Gorica 1997
- Marjan Slabe: Sla po spominu - Povestnica Podmelške župnije - tipkopis, Ljubljana 2003
- Franc Stele: Umetnost v Slovenskem Primorju, Ljubljana 1960
- Sergio Tavano: Aquileia e Gorizia, Gorizia 1997
- Sergio Tavano: I monumenti tra Aquileia e Gorizia 1856 - 1918, Gorizia 1958
- Beatrice Žbena Trkman in Sara Komavec: Pohajanje po Baški grapi, Ljubljana 2002
- Borut Uršič: Rezbar Jernej Vrtav in slikar Luka Šarf, Trinkov koledar, Čedad 1985
- Tarcisio Venuti: Pre Mattia e Tomaso Leban, Dom 12 - 15, Čedad 1996
- Tarcisio Venuti: Chiesette votive da Tarcento a Cividale, Udine 1977
- Tarcisio Venuti: Chiesette votive da S. Pietro al Natisone a Prepotto, Udine 1977
- Tarcisio Venuti: Zgodovina in značilnosti slovenskih gotskih cerkva, Zbornik: Po poteh Andreja iz Loke, Čedad 1994
- Zbornik Šentviške planote 1, Šentviška gora, 1992
- Zbornik Šentviške planote 2, Ponikve 1998
- Župnijska kronika Tolmin 1687 - 1948, tipkopis

OPIS GORICE IZ LETA 1850 V SLOVENSKEM JEZIKU

Branko Marušič

Tržaški mesečnik *Jadranski Slavjan*, s podnaslovom Podučni list v raznih ljudstvu koristnih rečeh, je izdajalo leta 1850 Slovansko društvo v Trstu; ustanovljeno je bilo proti koncu leta 1848, pol leta zatem, ko so Slovansko bralno društvo ustanovili Slovenci v Gorici. Bil je po vrstnem redu drugi slovenski časnik na Primorskem, sledil je *Slavjanskemu rodoljubu*, ki ga je leta 1849 izdajalo prav tako tržaško slovansko društvo. Prvič je izšel marca 1850, nato še petkrat; prva številka je obsegala 24 strani.

Podoben obseg so imele tudi številke, ki so ji sledile; zadnja (avgust 1850) je štela 32 strani. Uredil jo je, tako kot predhodne, duhovnik Simon Rudmaš (1795-1858), vodja normalne šole v Trstu in od februarja 1850 predsednik Slovanskega društva v Trstu; pred tem je

Gorica okoli leta 1850

bil član odbora društva in namestnik predsednika. V zadnji številki je o prenehanju lista le skromna vest: »Jadr. Slavjan vzame slovo in bo o tej reči težko več kaj spregovoril, odbor slav. društva se posluži priložnosti - in se prečastitim miloserčnim dobrotnikom zahvali za zavpanje...« Rudmaš je v Trstu živel do konca leta 1850, ko se je preselil na Koroško, kjer je deloval kot šolski nadzornik. Poleg Ivana Macuna je imel v času pred marčno revolucijo leta 1848 velike zasluge za širjenje slovenskih knjig po takratnem Avstrijskem primorju prav tako pa tudi za razvoj slovenskega šolstva, zlasti v Trstu. Da je *Jadranski Slavjan*

lahko izhajal pa je imel največ zaslug Ferdo Šporer (v listu je objavljajal članke v hrvaškem jeziku), ki je poskrbel za tiskovni sklad lista (500 goldinarjev) in je že od začetka želel, da bi list izhajal tedensko. Slovansko društvo v Trstu (tudi Casino slavo) je delovalo še v času absolutizma ministra Bacha, ko je na Slovenskem prenehala delovati večina društev, ki so nastala zlasti v letih 1848-1849. Toda še leta 1857 je tržaško društvo bolj živelo kot životarilo, njegov naslednik je bila Slovanska čitalnica v Trstu (1861). Na začetku leta 1851 je časopisna vest najavljala morebitno ponovno izhajanje Jadranskega Slavjana.

Jadranski Slavjan je bil tako po svojem obsegu (6 števil z 152 stranmi, kar pomeni povprečno 25 strani na številko) kot vsebini bolj podoben reviji in med tedanjim slovenskim periodičnim tiskom ni imel vzornika. Gradivo je izhajalo v slovenskem in hrvaškem (srbskem) jeziku. List je poleg društvenih vesti objavljajal članke o gospodarstvu, šolstvu, politiki, književnosti, zgodovini (svetovna in zgodovina južnoslovanskih narodov), potopise in izvirno literarno gradivo (avtorske objave in ljudsko pesništvo). Veliko pozornost je list namenjal tudi razmeram na Goriškem.

V peti številki (julij 1850) je L.F. (morda Filip Lavoslav) objavil članek *Zmes*, prvi daljši zapis o Gorici v slovenskem jeziku. Domnevni avtor je naveden najverjetneje s psevdonimom, njegove ime pa se navaja med 42 ljudmi, označenimi kot ustanovitelji lista *Jadranski Slavjan* (med njimi Anton Černe, Karel Polay, Simon Rudmaš, Mihael Verne).

Pred tržaško objavo iz leta 1850 je opisoval Gorico v svojem potopisu Putovanja po Goričkom, Mletačkom i Tarštjanskem (zagrebško *Kolo* 1847) koroški narodni buditelj Matija Majar Ziljski. Njegov zapis je potopisno naravnian in kar zadeva vprašanje Slovencev v mestu, sodi, da je navzočnost slovenščine v mestu močnejša kot v Celovcu ali Velikovcu, da pa se v mestu »tepeta za oblast še dve tujki«: italijanščina, za katero stoji plemstvo in nemščina, za katero se borijo vsi »svetovni dostojanstveniki«.

Članek *Zmes*, ki v naslovu le posredno govori o svoji vsebini, je drugače zasnovan, ni potopis, pač pa opozorilo na razmere v Gorici s posebnim ozirom na Slovence, ki v mestu živijo. Njegovo besedilo je ponatisnjeno v celoti:

Ko ptuji Slavjan v Gorico pride, mu je čudno pri sercu. Naj pride iz Koroškiga, iz Furlanskiga unikraj Soče, iz Tersta ali iz Ljubljane, hodi do prvih hiš mesta po slavyjanski zemlji. Na enkrat zagleda imé predmestja in ulice po laško načerkane. Na vsih štacunah vidi imena posestnikov in njih opravil v laškem jeziku napisane. Zdi se mu, da je naenkrat vsred Italije začaran. Tode zmota kmalo zgibne; iz vsih ulic, iz vsih štacun sliši dobro

znani slavjanski glas. V kavarnicah so pogovori mešani, vendar pa nemški premagujejo. Le nemški časopisi se v njih dobé, in še clo v tako imenovanimu »Casino di società«(1) imajo le en sam obširniši italijanski časopis, desiravno se tam vsi vikši stanovi shájajo, med kterimi jih je brez dvoma veliko laške in italijanske rodovine.

Ako se premisli, de v Gorici je - od otroka do starčika - komaj 2000 oseb, ki le italijansko in med temi veliko število takih, ki le furlansko govoré, se ne more verjeti, de prebivavci sploh hrepené za Lahe deržani biti.(2) In re se ta želja le pri nekterih bahačih najde, ki se napenjajo in na vse gerlo kričé: »Noi Goriziani siamo italiani.«

To silno željo, ki bi radi vse prebivalce vdeležili, podpirajo na vso moč nekateri širokoustniki v kavarnicah, dva ali trije odborniki v mestnem poglavarstvu, in posebno nekaj časa sem časopis »Giornale di Gorizia«.(3) Pervi so jo že tako daleč pognali, da se tukajšnji prebivavec nar raji »Goričana« imenuje, in drugi so jo vedli tako obračarati, da so se vsi napisi tergov in ulic, in malo po malim tudi stacún in rokodelstev v laškim jeziku napravili. Tako deleč se je šlo, da še tabla na mostu čez Sočo le v laškim in nemškim jeziku prepoveduje, tabak piti, in da se oznani z bobnam le po furlansko dajajo. Na gerbu mestne gosposke se pa vender še bere »Stadtmagistrat Görz« (4) - na mestnih vratih »Hier ist das Betteln verboten.« (5)

v cerkvi, v šoli in v uradi prevelike veljavnosti ne zadobili; in ničesar ne zanemarijo, razširjenje nemške izobraženosti overati. Na primer, gledišno vodstvo se stanovitno brani, gledišne nemškim igram odpreti, desiravno jih izobraženiši del prebivavcov serčno želi.

Poslednjič, časopis »Giornale di Gorizia« (6) ne pozná v Gorici druge narodnosti ko laško, in bi, ko bi zamogel, še zvonu, ki učence v Gimnazium sklicuje, le laški glas dal. - Dobro vedó, de učencov je saj dve tretjini Slavjanov, de v poslednji tretjini je veliko mladenčev nemškiga rodú, de med njimi je tedaj le malo Lahov: in vendar terja časopis neprenehoma, de naj se v laškem jeziku uči. (7) Vedno vpijejo »la nostra lingua« in jo na stol učilstva povzdigniti, kalé resnico, napadajo osebe, nar pošteniši ljudi, in jih ljudstvu ko sovražnike Italijanov kažejo. - Nemška stranka brani svoj stan, in ukazi in naprave vlade jo močno podpirajo. Le revni Slavjan nima nikogar, ki bi njegove pravice branil. Če se v laškem ali nemškim jeziku misliti in druge reči uči, kaj marate uni stranki za to! Zadosti imate med seboj opraviti, ena si nov stan pridobiti, druga svojiga ohraniti. (8)

In ta boj se bo izpeljal brez ozira na pravice Slavjanov. Vdati se bodo morali v to, kar bo osoda sklenila. Tode tudi njih čas bo prišel. S svojim bistrim umam, s svojo stanovitnostjo, ki se nobene overe ne vstraši, bodo tudi overe, ki iz ptujega jezika pri poduku izhajajo, srečno premagali, in kakor že zdaj moč večine za se imajo, tako bodo tudi moč izobraženosti pridobili in svoje protivnike deleč prešli.

OPOMBE:

- 1 Casino di Società je deloval v Gorici v letih 1837-1858, sledila je družstvu Casino civico (1831).
- 2 Podatkov o narodnostnem sestavu Gorice okoli leta 1850 ni. Leta 1846 je v deželi Goriško-Gradiški živel 191.746 prebivalcev. Od tega je bilo 128.462 Slovencev, 61.899 Italijanov (Furlanov) in 1.386 Nemcev. Konec leta 1851 je v občini Gorica (mesto in predmestja) živel 11.240 prebivalcev, od tega pa naj bilo 8.000 Italijanov oziroma Furlanov. Sicer pa je tedanji slovenski tisk sodil, da je »skor polovica Goričanov slovenske kervi in v predmestih skor sami Slovenci prebivajo« (Slovenska bčela 10. 6. 1850, štev. 24).
- 3 Časnik je izhajal od 1. 1. 1850 trikrat tedensko. Njegov urednik je bil Carlo Favetti. List je prenehal v začetku februarja 1851.
- 4 Mestni magistrat Gorica.
- 5 Beračenje prepovedano!
- 6 *Giornale di Gorizia* (19. 3. 1850, štev. 34) je zapisal: »Gorizia è italiana; e slava molta parte degli abitati della campagna.«
- 7 Vendar pe je list pokazal tudi na problem Slovencev na področju srednjega šolstva: »...che 60.000 italiani hanno il diritto di sviluppare la loro lingua al pari di 100.000 slavi« (*Giornale di Gorizia* 3. 9. 1850, štev. 106).
- 8 Povsem drugače je o odnosih med Slovenci, Nemci in Italijani razmišljal neznani pisec v brošuri *Pensieri di un moderato sulla scelta di un deputato all'assemblea costituente per la città di Gorizia dopo la rinunzia del suo primo deputato* (Gorizia 1848 ali 1849), ko je kot temeljni konflikt postavljial razmerje med Slovani in Nemci, pri čemer so Italijani osamljeni in nemočni.

SLIKAR TONE KRALJ V SPOMINIH VOLČANSKEGA ŽUPNIKA

Lojzka Bratuž

V Volčah pri Tolminu je nad štirideset let župnikoval Alojzij Kodermac. Rodil se je leta 1892 v Neblem na zahodnem robu Goriških Brd, umrl 1977 v Vipolžah. Iz Volč je bil namreč premeščen v Brda in Vipolže so bile njegova poslednja župnija.

Še preden je nastopil dušnopastirsko službo v Volčah, je bil kaplan v Tolminu in veroučitelj na tolminskih šolah. Cerkvenopravno je bil Tolmin dekanija in je povezoval številne župnije ob Soči, Idriji in Bači, v goratih in dolinskih predelih. Župnik-dekan in oba kaplana so imeli veliko dela in odgovornosti. Ob pastoralni dejavnosti je bil mladi Kodermac že v tistih letih zelo zavzet za kulturno-prosvetno in narodnoobrambno delo. Vse to je bilo značilno tudi za njegovo župnikovanje v Volčah. O tem pričajo svežnji njegovih spominov, večidel v rokopisu. Obsegajo otroška leta, dobo šolanja in bogoslovja ter vse postaje njegove duhovniške poti, dotikajo pa se tudi nekaterih zgodovinskih dogodkov, kulturnih dejavnosti in prizadevanj naše narodnostne skupnosti na Primorskem za preživetje v času fašistične diktature.

Med pomembnejšimi cerkvenimi osebnostmi v Kodermačevih spominih izstopata nadškof Frančišek B. Sedej in tolminski dekan msgr. Ivan Rojec. Iz rokopisov je razvidno, da je bilo versko življenje na Tolminskem bogato in razgibano. Avtor teh spominov se razpisuje o cerkvenih priložnostih, kot so evharistični shodi, sv. misijon in birmanje, o organizacijah in

Tone Kralj: Marija Kraljica miru (1927)

njihovem delovanju, zlasti o Marijini družbi. Posebno pozornost posveča romanjem na Mengore - za to Marijino božjo pot je bil eden najbolj zavzetih tolminskih duhovnikov - in na Sveto Goro pri Gorici.

V spominih so opisane osebne preizkušnje, npr. pretep, ki ga je duhovnik doživel leta 1921, ko ga je na mostu čez Tolminko pričakala skupina fašistov, ali zanimivi prizori kot npr. Mussolinijev prihod v Volče leta 1938, ko je na trgu pred župniščem odprl popravljeni vodovod.

V Kodermačevih spominih se večkrat omenja slikar Tone Kralj (1900-1975), ki je med prvimi cerkvami na Primorskem poslikal prav volčansko, nato pa še božjepotno cerkev na Mengorah.

V nadaljevanju objavljamo odlomke v zvezi s Kraljevim delom v Volčah.

V letu 1926 sem srečal v Gorici Stanka Staniča. Ta me vpraša, če bom v Volčah dal slikati cerkev. Pa mu pravim, da imam dela za umetnika. Pa mi še to pove, da je v korespondenci s slikarjem Antonom Kraljem, ki bi rad prišel na Goriško. Dal mi je njegov ljubljanski naslov. Kmalu nato pišem Tonetu Kralju, da potrebujem kip za farnega patrona sv. Lenarta v Volčah. Odgovor sem dobil, da sprejme prav rad tako delo. Poiščem naj močno lipovo deblo. Šel sem iskat tako deblo na Ponikve in se zglasil pri gospodu Otiliju Medvešu, ki je bil pred menoj župni upravitelj v Volčah. Obljubil mi je, da mi poskrbi potreben les.

V februarju leta 1927 dobim iz Benetk pismo nekega moža. V pismu pripoveduje, da je od nekega italijanskega vojaka kupil veliko sliko. Vojak je bil med vojno na fronti v Volčah. Dalje pravi v pismu, da bi rad sliko vmil. Pokazal sem pismo inženirju Mahničju v Tolminu. Ta mi pravi, naj možu pišem, naj prinese sliko, in tudi obljubim plačilo za pot ter odškodnino za sliko. Kmalu je prišel tisti mož s sliko v Volče. Skličem nekaj Volčanov. Ti spoznajo sliko in mi pravijo, da je slika glavnega velikega oltarja, slika sv. Lenarta. Mož je bil prav vesel, da je prinesel sliko, kamor je spadala; odškodnine ni hotel, le stroške za pot sem mu plačal. Tako se je sv. Lenart vmil v Volče sicer brez okvirja, a kolikor toliko v dobrem stanju, platno je bilo nekoliko pretrgano. Slika je delo slikarja Tavčarja iz Idrije. Slikal je leta 1877.

Tone Kralj je prišel v Volče v začetku pomladi. Pokazal sem mu sliko sv. Lenarta, ki se je srečno vrnila iz begunstva. Kralj mi je takoj svetoval, naj bo ta slika v novem velikem oltarju, in tako ni potrebno klesati kipa. Svetoval mi je, naj mu dovolim napraviti nekaj slik za cerkev.

Šel sem v Gorico k nadškofu Sedeju in mu pravim, da bi volčansko cerkev, predno bo posvečena, nekoliko dostojno oplešal in vsaj nekaj poslikal. Dal mi je ustmeno dovoljenje, ne da bi zahteval načrte in skice. Tako sem imel proste roke. Nadškof mi je zaupal.

Denarja cerkev ni imela, velikih reči ni bilo mogoče napraviti. S Tonetom Kraljem sva se pogovarjala, kaj bi se dalo napraviti, da bo cerkev lepa in to z malo denarjem. Dogovorila sva se, da bo hrano in stanovanje imel brezplačno pri meni v župnišču. Vesel je bil, da sme na Tolminskem delati.

Novi veliki oltar je imel z marmorjem okvirjeno nišo za kip naravne velikosti. Slika sv. Lenarta je bila dovolj široka, a ne dovolj visoka, da bi pokrivala okvirjeno votlino. Kralj si je znal pomagati. Zdaljšal je spodnji konec slike za napis, zašil pretrgano platno, tam z barvami sliko popravil tako, da se ni poznalo, kje je bila pokvarjena. Napravili smo nov okvir in postavili sliko v oltar. [...] Kralj je uokviril oltar ob straneh z velikimi postavami angelov v tempera barvi in nad oltarjem z vencem angelskih glav. Na levi strani nad vrati oljnato sliko sv. Petra in Pavla, na desni strani pa sv. Cirila in Metoda.

Na vsaki strani ladje je prostorna kapela za oltar in spovednico. V levi kapeli je sicer bil oltar iz privatne kapele sv. Antona v Tolminu. To kapelo so porabili za apoteko, oltar so prodali in jaz sem ga kupil. Oltar v volčanski kapeli je bil naslonjen na srednjo steno. S Tonetom Kraljem sva ga podrli in sprednji del z menzo postavila bolj sredi kapele. Nad menzo sva dala sezidati steno iz opeke. Za drugo kapelo sem naročil nov oltar iz cementa. Tako sva obe kapeli preuredila. Ob tem delu naju je zalotil Riccoboni, uradnik uprave za varstvo umetnin v Trstu. Ogledal si je Kraljeve slike pri velikem oltarju ter me vprašal, kdo je to slikal. Pokazal sem na Toneta Kralja. Tako sta se spoznala. Riccoboni je pohvalil Kraljevo delo ter izrazil željo, da bi Kralj veliko slikal na Primorskem.

Tone Kralj je naslikal oltarni liki obeh kapel in še Janeza Krstnika nad krstnim kamnom. Jaz sem bil s Kraljevim delom prav zadovoljen. Za svoje delo je Tone Kralj prav malo računal.

Po Riccoboniju so si Kraljeve slike ogledali še drugi domači in tuji obiskovalci volčanske cerkve. Njihova mnenja in ocene so bile deljene. Kakor je znano, so bili pogledi na Kraljevo umetnost, zlasti med obema vojnama, precej različni. Mnogi so jo odklanjali kot neprimerno za cerkveno okolje. Znano je, da je tudi nadškof Sedej izrazil svoje odklonilno stališče do Kraljevega slikanja. Iz Kodermačevega pripovedovanja izvemo, da se je nadškof kdaj tudi zadržal, saj je npr. med slavnostnim kosilom v župnišču - ob posvetitvi obnovljene volčanske cerkve - prekinil duhovnika, ki je Kralja kritiziral. Spominu na posvetitev cerkve Kodermac dodaja še negativno mnenje pisatelja Franceta Bevka.

Slike Toneta Kralja v Volčah so hodili ogledovat razni ljudje, ne samo duhovniki. Marsikateri je majal z glavo. Volčanskim faranom sem slike dobro razložil in poudaril njih pomen, zato jih niso kritizirali. Kobariški

gospodje so tudi prišli pogledat. Ti so slike obsodili ter mi rekli, naj vzamem belilo in jih izbrišem. Nasmehnil sem se in jim pokazal figo.

Gospod Stanko Stanič, ki je bil navdušen za Kralja, je tudi prišel. Je slike odobral, le ona pri krstnem kamnu mu je bila predivja, zato mi je rekel, ko pride nadškof, naj mu jo prikrijem.

Ko je beneški slikar Emilio Paggiaro prinesel s svojim sinom, ki je bil tudi slikar, sliko Marije vnebovzete, ki jo je za tolminski oltar naslikal, mu je dekan Rojec rekel, naj gre v Volče pogledat slike Toneta Kralja. Prišla sta v Volče in peljal sem ju v cerkev. Gledata, gledata slike. Stari razlaga sinu slike, jaz poslušam. Sinu pravi: »Glej, jaz sem star in nisem za to moderno slikanje, a tu glej te barve, kako so čudovite, kako razvrščene, kako se prelivajo.« Stari je bil kar navdušen za Kraljeve barve. Meni je rekel, da ni pričakoval, da bi videl v Volčah nekaj tako lepega.

V Volčah so se z veliko vnemo pripravljali na posvetitev obnovljene župnijske cerkve. Obred posvečenja je bil 15. septembra 1927, vodil ga je goriški nadškof.

Po končani službi božji je nadškof ogledoval slike Toneta Kralja. Ko smo prišli do oltarja Matere božje v kapelici, je vzkliknil: »Marija je Slovenka.« Ko je gledal pri krstnem kamnu Janeza Krstnika, je rekel: »To je pravi Janez Krstnik, tako je bil oblečen.« Ko smo prišli k oltarju v drugi kapeli, je več časa gledal sliko Srca Jezusovega. Rekel je, da je pred njo težko moliti. Duhovniki so molčali. Pri kosilu je g. Makuz pričel Kraljeve slike kritizirati, a nadškof je kritiko takoj ustavil in nadaljnji pogovori so bili o drugih stvareh. Jaz sem bil nadškofu hvaležen, da ni dopuščal kritike.

Goriški časopis je prinesel hudo kritiko pisatelja Bevka Kraljevih slik v Volčah. Pokazal je, da se na to umetnost ne razume.

Tone Kralj se v Kodermačevih spominih pojavlja še drugje, zlasti v zvezi z deli v cerkvi na Mengorah. Ker je župnik umetnika zelo cenil, mu je kljub izrečenim in napisanim kritikam zaupal tudi mengorsko cerkev, ki je bila med prvo svetovno vojno hudo poškodovana in je bila na Tolminskem od nekdaj zelo priljubljena božja pot.

Kodermačevo pisanje se uokvirja v razgibano obdobje primorske zgodovine od 20. do 70. let preteklega stoletja. Ob opisih, ki se tičejo krajevnega cerkvenega življenja, je veliko takih, ki se nanašajo na našo skupno preteklost v versko-cerkvenem in narodnokulturnem pogledu.

Spomini volčanskega župnika so vsekakor zanimivo branje. Zaradi njihove pričevalne in mestoma dokumentarne vrednosti bi bilo prav, če bi izbor iz obsežnega gradiva izšel v samostojni knjižni izdaji.

ETNOGRAFSKI MUZEJ V RICMANJIH

Angel Kosmač

Ricmanjski etnografski muzej je nastal na pobudo sedanjega župnika msgr. Angela Kosmača s sodelovanjem nekdanjega cerkovnika Bernarda Žuljana, ki je bil vnet zbiralec starinskih predmetov in orodij, in darovalcev starih predmetov iz domače in okoliških vasi. Nastala je zbirka predmetov iz kmečkega življenja in dela, domačih obrtnikov in ljudi, ki so se zapisali kot pomemben del slovenske kulturne dediščine v Bregu, v dolinski občini.

(Ured.)

Po starem reku, ki še vedno velja, je vse, kar je dobrega in lepega na svetu, v službi človeka. Torej vsaka človeška dejavnost je namenjena človeku, v njegovo korist ter duhovni in kulturni napredek. Ta konkretni človek pa je lahko tudi določena skupnost, ki se oplaja in duhovno bogati prav ob delovanju posameznih članov te skupnosti.

Večkrat sem se vprašal, če je tudi naš skromni župnijski muzej v Ricmanjih res namenjen konkretnemu človeku in njegovim duhovnim potrebam. In vedno se mi je zdelo, da ima »vse karte v redu«, da osreči in obogati tudi našega človeka sedaj in v bodočnosti, pa čeprav mu govori le o njegovi preteklosti. Saj sta zgodovina in kultura neprecenljivi učiteljici in oblikovalki človekove duhovne rasti. Pa naj bo ta človek pristen domačin ali le slučajni gost in popotnik ali celo romar iz daljnih dežel, da tudi v svoje kraje doprinese nekaj svežega zraka in napredka.

Zadnje čase kar pogosto slišim, da so Združeno Evropo prvi gradili prav romarji na svojih potovanjih iz kraja v kraj. In to že v zgodnjem srednjem veku in pozneje vse do današnjih dni. Nato je še vsaka generacija dodala nekaj svojega. Tako današnji prebivalci Evrope samo pijemo iz istega studenca duhovnega bogastva in vrednot, ki so sad številnih narodov in rodov skozi stoletja in tisočletja. Ob dejstvu, da so Ricmanje s svojo cerkvijo staro romarsko svetišče, se zavedamo, koliko duhovnega

Lonček za kavo - »kafetjera«

bogastva je šlo skozi ta kraj in kako še danes vsi uživamo sadove skupne dediščine. To nam tudi narekuje določeno mero ponižnosti, v zavesti, da smo brez dvoma veliko več prejeli kot pa sami doprinesli celotni skupnosti. Predvsem smo veliko prejeli od svojih prednikov, ki so v neenakih pogojih in okoliščinah živeli in trpeli, a tudi gradili našo bodočnost, ki jo sedaj brezskrbno uživamo.

Mislim, da ne bi smeli nikoli pozabiti, koliko žrtev so v svojem času doprinesle naše babice in dedje. Zlasti etnografska komponenta župnijskega muzeja je en sam živ spomenik in obenem hvalospev našim prednikom. Še posebno našim ženam in materam, ki so morale, poleg skrbi za številno družino in predvsem za vzgojo otrok, pogosto reševati še družinsko gospodarstvo, ki je večkrat slonelo prav na materi in gospodinji. Svoje vsakdanje delo so znale razširiti na peko kruha in na mleko, ki so ju nosile v mesto, in na perilo, ki so ga tedensko prinašale iz mesta ter ga redno vračale čistega in zlikanega. Poleg vsega drugega je treba omeniti še delo na polju, v pomoč in tolažbo možu, ko so letinò klestile suša, toča in druge vremenske ali katere druge težave. Tako je na primer za drugo polovico 19. stoletja značilno splošno obubožanje naših vinorodnih krajev, ko je trte neusmiljeno uničevala peronospora. Zanimivo, da je prav v tem času nastal v Ricmanjih brevet, ki je skušal uvesti v vinogradništvo cepljenje obolelih trt in škropljenje z modro galico. Sicer je konec stoletja zaznamovalo splošno osiromašenje podeželja, kar je dalo skupaj z gospodarsko krizo slutiti bližanje začetka prve svetovne vojne.

Kot očiten simbol te resničnosti bi lahko vzeli večje kuhinjsko rešeto, ki je bilo pred sto in več leti v lasti moje babice iz Zabrežca. Še danes je dobro vidno, kolikokrat je bilo »zakrpano«, novega namreč niso kupili, čeravno so Ribničani redno prihajali v Ricmanje in v bližnje kraje vsaj o prazniku sv. Jožefa, ko so tudi na Tržaškem razstavljali svojo suho robo.

Svojevrstnost ricmanjskega župnijskega muzeja je tudi v tem, da so v njem poleg etnografskih predmetov, ki so najštevilnejši, prisotni še drugi, za oči in duha nič manj zanimivi elementi. Naj omenim predvsem nekaj dragocenih slik, verjetno iz 17. in 18. stoletja, iz t.i. beneške šole. Žal so vse neznanega avtorja, vendar so nedvomno krasile že prvo cerkev v Ricmanjih, ki je bila posvečena sv. Juriju, čigar oltar nosi letnico 1645. V rabi je bila vse do izgradnje sedanje cerkve sv. Jožefa (1770).

Nič manj zanimive, zlasti za domačine, pa tudi za bolj umetniške duše, so nekatere novejšje slike z motivi iz Ricmanj, ki so jih darovali trije umetniki: domačin Boris Zuljan, ki mu muzej dolguje še kaj več

kot sliko, Tržačan Edi Žerjal in že pokojni Anton Mihelič, ki je v povojnih letih bival in ustvarjal v Trstu. Marsikaterega obiskovalca pritegne tudi v zadnjem času obnovljeno razstavljeno pohištvo, ki ni bilo vedno v lasti župnišča. Njegovo starost bodo morali določiti strokovnjaki. Vsekakor pa priča o vplivih bližnjega mesta na to okolje.

Poglavje zase sta župnijski urad in župnijski arhiv, ki še nista povsem urejena. V starih omarah so namreč dobile mesto stare župnijske knjige, ki pričajo o široki razgledanosti nekaterih župnikov prejšnjih stoletij. Pričevalne so tudi stare matične knjige, saj je že leta 1788 deloval v Ricmanjih Matični urad, ki je imel tudi državni značaj. Vse to čaka na strokovnjake za primerno ureditev in obnovo. Sicer gre za ostanek nekdanjega župnišča, ki obsega župnijsko pisarno pa tudi preprosto župnikovo stanovanje s spalnico, kar vse zaznamuje tudi primerno staro pohištvo.

Naj omenim še zadnjo komponento župnijskega muzeja, ki je dobila svoje mesto izven njegovih prostorov in vedri pod milim nebom. To je vrsta doma obdelanih kamnov, ki so jih tako ali drugače uporabljali pri kmečkih domačih delih. Med njimi je tudi mlinski kamen kot ostanek številnih mlinov (zdi se, da jih je bilo vsaj 32) med Boljuncem in današnjim Domjom, ki so jih vedno postavljali ob reki Glinščici in njenih pritokih.

To bi lahko bil nekak osnutek vaškega lapidarija. Izrazit pomnik starih časov ter nenavadne iznajdljivosti naših prednikov, ki so si sami znali pomagati v vseh različnih okoliščinah vsakdanjega življenja.

BESEDA O STAREM ŽUPNIŠČU

Na tem mestu je nujno spregovoriti tudi o stavbi, v kateri je ta svojevrstni muzej ali mnogovrstna zbirka starih predmetov iz ricmanjske zgodovine.

Stavba kot taka sega vsekakor v 17. stoletje in je bila že od začetka v službi domače cerkve. To velja še posebno za čas, ko je cerkvena skupnost dobila svojega stalnega duhovnika (1788) in Matični urad. Čemu je stavba služila že poprej, se da le ugibati. V starih listinah je namreč zaznamovana kot »Mensa episcopalis«, kar naj bi pomenilo, da je bila nekako skladišče poljskih pridelkov, ki so bili v lasti tržaške škofije. Seveda so v stavbi živeli tudi ljudje, ki so upravljali s to cerkveno imovino.

Vsem je namreč znano, da so ricmanjski domačini vse do prihoda Francozov delali kot tlačani na tamkajšnjih gospodarstvih nekaterih plemiških družin iz mesta. Precej posesti je imela v Ricmanjih in v Logu tržaška škofija - Mensa episcopalis. Tudi redovnice - benediktinke sv. Ciprijana iz Trsta so imele nedaleč od cerkve svojo gospodarsko stavbo z določenim številom ljudi, ki so oskrbovali to cerkveno lastnino. Največ pa je dolga stoletja posedovala tržaška družina Bonomo, ki si je

lastila tudi grad na Socerbu. Ko so Francozi končno odpravili to podložniško stanje ali tlako, je stavba skoraj nemoteno prešla v last domače cerkvene in vaške skupnosti, ki je dobila ime srenja in še danes obstaja kot avtonomna gospodarska skupnost.

KAKO JE PRIŠLO DO PRVE ETNOGRAFSKE ZBIRKE?

Zelo preprosto. Ko sem prišel leta 1960 v Ricmanje, sem našel na podstrešju župnišča kar lepo število predmetov. Drugi so še vedno služili v kuhinji, kar je pomenilo, da so župnikove gospodinje kar dobro gospodarile. Bile so namreč dovolj prijazne in prizanesljive do »starih predmetov«, ki so jih drugi kaj radi zavrgli ali izročili iskalcem starin iz notranjosti Italije, ki so pogosto obiskovali naše vasi in odnašali s seboj tudi večje dragocenosti.

K sreči je bil v tistih letih cerkovnik domačin Bernard Žuljan, ki je bil sam ljubitelj in zbiralec starih predmetov. Tako je navdušil še druge, da so mu jih prinašali. Ko se jih je nabralo kar lepo število, smo odprli v samem župnišču prvo, resda dokaj skromno, »etnografsko razstavo«, vendar dovolj bogato in zanimivo, da je lahko navdušila domačine. Pri njej je sodelovala tudi domačinka, pisateljica in pesnica Irena Žerjal, kar je dalo celi prireditvi še večji kulturni poudarek. Po končani razstavi so nekateri svoje predmete odnesli domov, drugi pa so jih pustili v župnišču. Naslednje leto smo razstavo ponovili, in tako še nekaj let. Medtem je bil dograjen Baragov dom, s čimer smo pridobili nove večje prostore za tovrstne razstave, ki smo jih pripravljali zlasti ob praznovanju sv. Jožefa, ko je bilo več obiskovalcev. Pomagali so nam tudi sodelavci Goriškega muzeja iz Nove Gorice, tako da je vse skupaj dobila bolj strokovni značaj. Nismo razstavljali samo etnografskih predmetov, pač pa celo stare listine in knjige ter fotografije Ricmanj in podobno. Morda so še najbolj pritegnili pozornost obiskovalcev znani paramenti ali mašna oblačila iz 18. stoletja, ki jih je ricmanjski cerkvi poklonila sama cesarica Marija Terezija.

Medtem smo na Deželi najeli posojilo, da smo začeli obnavljati staro župnišče. Končno smo dobili še dodatni prispevek, ki nam je omogočil, da smo začetna dela tudi zaključili in vse predmete prenesli v nove prostore. Kmalu je bilo jasno, da je teh prostorov še premalo, ko so še vedno prihajali novi prispevki. Pri tem pa je ves čas raslo (in raste) tudi zanimanje in navdušenje domačinov in tujcev za novo kulturno ustanovo, ki je ena prvih tovrstnih pridobitev na Tržaškem. Tako je župnijski muzej v Ricmanjih ne le pravljica, o kateri smo dolgo sanjali, ampak živa stvarnost sredi vasi, ki je tudi sama neke vrste muzej zaradi svoje zgodovine in vaških spomenikov.

TOLMINSKI MUZEJ V CORONINIJEVI GRAŠČINI

Janez Dolenc

Tolminski muzej je bil uradno odprt 21. maja 1955 po petletnih prizadevanjih muzejskega pripravljalnega odbora s predsednico, kasnejšo zaslužno muzejsko delavko Marijo Rutar. Skromne prostore je dobil v pritličju Coroninijevega gradu. Obe nadstropji so tedaj zasedali razni uradi in nekaj razredov učiteljska. Postopoma, v treh desetletjih, sta se nadstropji izpraznili, zadnji so odšli leta 1985. Tedaj so se začela prizadevanja, da bi celotna zgodovinska stavba, ki so jo grofje Coronini dogradili leta 1660, postala muzej. A šele v samostojni državi, leta 1992, se je po prizadevanjih Zdravka Likarja, vodje upravne

Otvoritvena svečanost v Tolminu 6. junija 2003

enote Tolmin, in Silvestra Gaberščka, sekretarja na Ministrstvu za kulturo, začela obnavljati za potrebe muzeja celotna stavba. Po svojih močeh je to akcijo podpiral tudi Goriški muzej, v katerega okviru je tedaj Tolminski muzej deloval. Leta 2001 se je Tolminski muzej osamosvojil, stavba je bila lepo obnovljena. Postaviti pa je bilo treba vse predvidene zbirke. Pošteno so morali zagrabit za delo ravnateljica mag. Damjana Fortunat Černilogar, oba etnologa Karla Kofol in Marko Grego ter arheolog Miha Mlinar. S pomočjo kolegov iz Goriškega muzeja so vzorno pripravili arheološko, zgodovinsko-etnološko zbirko in zbirko sakralne umetnosti ter z njimi napolnili vso stavbo Coroninijeve graščine

na 1200 m razstavnih površin. Zbirke so skupno poimenovali *Naplavinne obsoške zgodovine*. V petek, 6. junija 2003, je predsednik RS dr. Janez Drnovšek odprl prenovljeni Tolminski muzej. Slovesne otvoritve so se udeležili tudi gostje iz Benečije in Rezije. To je bil nepozaben dan za Tolminsko.

Sedaj si pa oglejmo Tolminski muzej. Ko vstopimo v vežo pritličja, je na levi vhod v poročno sobo, na desni pa je vstopna blagajna, kjer je na prodaj tudi literatura, povezana s Tolminsko. Na koncu veže je vhod v prostore občasnih razstav, desno pa nas vodijo stopnice v prvo nadstropje. Ogled začnemo na levi: prvi prostor, predviden za predavanja, predstavitve in projekcije, še ni urejen in dostopen; v drugem prostoru pa se začneta arheološki del razstave, ki zajema vse ostale prostore nadstropja. Ta prostor je poimenovan *Krasna si, bistra hči planin* in zajema arheološko bogastvo reke Soče in njenih pritokov. Soča ni le kulturna reka sedanjosti, ampak so jo častili, kot dokazujejo arheološke najdbe, že v davni preteklosti. V antiki je ime njenega božanstva, Aesontija, že krasilo kamnite posvetilne spomenike. Sočin tok nas pripelje do kulture neandertalcev, prvih Posočanov. Med paleolitskimi najdišči je najpomembnejša in najbolj raziskana jama Divje babe v dolini Idrije, v katere bogatih sedimentih je bilo odkritega veliko kamnitega in koščenega orodja, ostankov človekovih kurišč in kosti jamskega medveda. Najdišču je sloves prinesla iz kosti mladiča jamskega medveda izdelana piščal, ki je s 45 tisoč leti najstarejša tovrstna najdba na svetu. Video naprava ob steni prikazuje, kako je tedanji človek izdelal to piščal, katere kopija je razstavljena. Skromne najdbe kamnitih orodij iz mezolitika (osmo do peto tisočletje pr. Kr.) so našli v tolminskih planinah. V neolitiku (šesto do četrto tisočletje pr. Kr.) so kot drvarsko orodje že uporabljali kamnite sekire.

Drugi prostor prikazuje bronasto dobo in njeno kulturo. Svoje ime *Sonce - vir življenja* nosi soba po najdbah bronastih kolesastih obeskov s Kanalskega vrha, ki simbolizirajo čarobno energijo sonca. Bronastodobna gradišča so bila ob severnem robu Vipavske doline, pri Mostu na Soči, Tolminu in Kobaridu. Posebnost bronaste dobe (11. in 10. stol. pr. Kr.) je veliko število depojskih najdb, namernih zakopov kovinskih predmetov na posebej izbranih mestih, kot je bil npr. Kanalski Vrh.

Tretji prostor oriše glavne značilnosti železne dobe v Posočju, ki je obdobje največjega razcveta in blaginje in se odraža v bogatem gradivu svetolucijske starejše železnodobne in idrijske mlajše železnodobne skupnosti. Njene pomembnosti se je zavedal že svetolucijski župnik Tomaž Rutar, ki

je že sredi 19. stoletja zapisal: *Tu se nahajajo znamenite stvari, prihodnjost bode pokazala.* V farni kroniki je o njej pisal in risal župnik Alojzij Carli.

Četrty prostor je posvečen naselbinam železne dobe. Najboljši vpogled v naselbinsko kulturo so nam prinesle raziskave Goriškega muzeja na Mostu na Soči. Raziskane so bile ostaline skoraj 40 železnodobnih objektov, ki so kazali enotno gradnjo s kamnitimi temelji in leseno konstrukcijo. Naselbina je ležala na skrajnem vzhodnem robu venetskega prostora. Nekateri raziskovalci za ta kraj predvidevajo ime Ambisontius.

Peti prostor je namenjen spoznavanju pogrebnih šeg Posočanov v prvem tisočletju pred Kr. Pokojne so sežigali. Ostanke kosti in oglje so navadno razsuli po dnu grobne jame, le desetina grobov je vsebovala lončene ali bronaste žare. Grobove so skrbno pokrili s kamnito ploščo. Kusto-

Stara kuhinja v muzeju

sa Szombathy z dunajskega in Marchesetti s tržaškega muzeja sta že ob koncu 19. stoletja izkopala v Posočju na tisoče grobov in vse najdbe odpeljala na Dunaj oz. v Trst. Po malem se izkopava še sedaj, a za domači muzej. Skupno je bilo v Posočju raziskanih že približno 9000 grobov. Po sobi nas kot boginja modrosti in zaščitnica pokopališč vodi sovica z atiškega skifosa, ki so jo s sodelovanjem arheologa Mlinarja nedavno izkopali na Mostu na Soči.

Zadnji prostor prvega nadstropja je poimenovan *Od murusa do mirišča* in prikazuje Posočje od Rimljanov do Slovanov. Časovni in kulturni preskok iz prazgodovinske dobe v zgodovinsko predstavlja kamnita sončna ura z najdišča Loke pri Novi Gorici. V letih 35 - 33 pred Kr. je bil del Posočja priključen rimskemu imperiju. Na Mostu je ohranjen temelj rimske atrijske stavbe, ki je imela centralno ogrevanje prostorov (hipokavst). Poselitvena slika se je močno spremenila v burnih časih pozne antike (4. do 6. stoletje), ko so se naselbine zaradi prehodov tujih vojsk po dolinah premaknile na višje, naravno bolj zaščitena območja. Ena

pomembnejših postojank je bila na Tonovcovem gradu nad Kobaridom. Največji stavbni sklop na skalnem platoju ob prepadni steni sestoji iz treh zgodnjekrščanskih cerkva, ki naselbini dajejo tudi pečat verskega središča. Arheološko pripoved zaključujejo najdbe z Mosta na Soči, Kobarida, Tolmina in vipavskih najdišč.

Drugo nadstropje zajema zgodovinsko in etnološko postavitvev. Prva soba je puntarska, saj je bilo na Tolminskem po letu 1500, ko se je položaj tolminskih kmetov s prehodom pod oblast Habsburžanov zelo poslabšal, kar okrog 200 manjših in večjih kmečkih uporov. Nemški Rut se ni upiral, ker je bil oproščen dajatev in rabote, vladal mu je pa rihtar. Tu je razstavljen rihtarjev meč iz 15. stoletja, sicer pa je poudarek na velikem tolminskem puntu iz leta 1713, ki je predstavljen tudi z dokumentarnim filmom. Začetek punta kaže velika slika Toneta Kralja, srečanje tolminskega grofa Coroninija s puntarji v Solkanu 27. marca 1713, konec pa nekoliko manjša slika Jane Dolenc Usmrtitev štirih tolminskih puntarjev 20. aprila 1714. Zanj je zmanjkalo prostora v tej dvorani, vidimo jo lahko na vrhu stopnišča.

Naslednji trije prostori so etnološki in se ločijo od drugih s kmečkim podom iz smrekovih desk. Način preživljanja kmetov in obrtnikov. Značilna bivalna kultura ljudi se je oblikovala skozi stoletja. Kolovrati in stavbe, stara kuhinja z odprtim ognjiščem in posodjem, izba s staro kmečko pečjo, kamra z eno samo zakonsko posteljo. Sirarski kotel nas opozarja, da je za Tolminsko izredno važna živinoreja. Poleti je živina na pašnih planinah, v stanu pa sirar vsak dan dela sir tolminc in skuto. Tretja soba je posvečena starim gostilnam, kjer so se zbirali zlasti moški, se pomenkovali in peli. Naslednji prostor narodne prebuje prikazuje, kako se je v šestdesetih letih 19. stoletja razmahnilo slovensko narodno politično gibanje. Čitalnica v Tolminu je bila kot prva na Goriškem odprta že 20. febr. 1862, svileni prapor Narodne čitalnice je dragocen spomin na tiste čase. Narodni tabor v Tolminu 1870 je med drugim postavil zahtevo po rabi slovenskega jezika v šolah in uradih. Iz te sobe lahko vstopimo v prostor v grajskem stolpu, ki je posvečen zgodovini Tolmina, ki je bil skozi stoletja pomembno upravno, kulturno in gospodarsko središče.

Predzadnji razstavni prostor je namenjen prvi polovici 20. stoletja, obdobju, ki je močno vplivalo na življenje ljudi ob Soči. To je bil prihod prvega vlaka na Most na Soči 1906, izbruh prve svetovne vojne in soška fronta. Po njej pa italijanska okupacija, pojav fašizma, uničenje slovenskega šolstva in slovenskih društev ter premestitev slovenskih učiteljev v Italijo. Posledica je organiziran odpor, prvi in drugi tržaški proces.

Sledila je druga svetovna vojna in osvobodilni boj. Okupatorji so zapirali in internirali zavedne ljudi, lastnica razstavljene taboriščne obleke je delila usodo mnogih Slovencev v italijanskih in nemških taboriščih.

V zadnjem razstavnem prostoru nas tabla z napisom *Začasna meja Jugoslavija - Italija* opozarja na dolgotrajni proces oblikovanja meje z zahodno sosedo. Sledila je priključitev matici 1947, a brez Trsta in Gorice. Sicer pa je Posočje v drugi polovici 20. stoletja doživelo veliko sprememb. Hitra industrializacija večjih krajev je pospešila odseljevanje ljudi iz hribovskih vasi. Zadele so ga tudi naravne nesreče, snežni plazovi 1952 ter potresa 1976 in 1998. Po mnogih preizkušnjah so prebivalci Posočja doživeli uresničitev svoje lastne države Republike Slovenije.

Na podstrešju so upravni prostori, knjižnica, arhiv in depo. Posebne stopnice pa nas iz drugega nadstropja vodijo v lepo urejene kletne prostore, kjer je zbirka sakralne umetnosti. Za to zbirko se je posebej prizadeval umetnostni zgodovinar Silvester Gaberšček. Pomembnejši eksponati so procesijski križ iz 14. stol., ki simbolično predstavlja pokristjanjevanje Posočja iz mesta Čedad. Vrste se okrasni sklepniki gotskih prezbiterijev cerkva iz 15. stoletja, lesene plastike, bandera, baročne slike. Dragocena sta gotska keliha in gotska monštranca iz prve polovice 15. stoletja. Izdelki samoukov podobarjev, npr. naivna tehnika Trentarske Marije ali Marije na Kalenc s Šentviške planote (18. stoletje) nas kar očarajo. Posebna mojstrovina je sv. Ana Samotretja (15. stol.). Odlitka Izgubljenega sina in Dobrega pastirja iz cerkve sv. Lucije na Mostu nas opozarjata na velikanski likovni opus Toneta Kralja, ki je od 1921 do 1969 od Višarij do Trsta poslikal okrog 40 cerkva. Iz njegovih likov odseva protifašistično sporočilo, npr. Mussolini kot hudobni duh. Ko odhajamo, pritegnejo našo pozornost še freske na stenah stopnišč, nekatere odkrite po zadnjem potresu.

Tolminski muzej prikazuje toliko zanimivega, da je z enim samim obiskom nemogoče vse dojeti. Treba se je vanj še in še vračati.

VIRI:

Damjana Fortunat Černilogar: Muzej v Tolminu od prvih zametkov do nove podobe in moderne postavitve. Tolminski zbornik 3, 1997.

Tolminski muzej. Besedilo K. Kofol, M. Mlinar. Tolmin 2002. Prospekt.

Stalna razstava *Naplavine obsoške zgodovine*. Prospekt ob odprtju muzeja 6. junija 2003. Silvester Gaberšček: Sakralna zbirka Tolminskega muzeja. Tipkopis, junij 2003.

PO SLEDEH MINORITSKEGA SAMOSTANA SV. FRANČIŠKA V PIRANU

Pavel Vidau

Območje, na katerem se nahaja Piran, je bilo poseljeno že v predrimskem času. V srednjem veku je ta kraj zrastel v bogato svobodno mesto, ki se je preživljalo v glavnem od solinarstva in trgovanja. Danes pa je cenjeno turistično središče. Starodavno mestno jedro, ki leži na ozkem daleč v morje segajočem polotoku med Strunjanskim in Piranskim zalivom, je pravi zgodovinski in umetniški spomenik. Zato ga uporabljajo kot zatočišče mnogi umetniki in tisti, ki radi vsaj del svojega življenja preživijo v plemenitem starinskem svetu. Tesne ulice z gosto stisnjenimi hišami, ki se z ravne obale stopničasto dvigajo v strmi breg, kjer zgoraj gospoduje že od daleč vidna velika baročna cerkev sv. Jurija, so kot žile, po katerih se pretaka življenjski utrip v notranjost istrske zemlje. Tako se nam kaže danes to obmorsko mesto, kjer kar mrgoli vseh mogočih likovnih, arhitekturnih, muzealnih in arhivskih starin in znamenitosti.

Sorodstvene vezi in s tem povezani večkratni obiski tega istrskega mesta mi niso odkrili tega poglavja zgodovine, ki govori o minoritskem samostanu sv. Frančiška v Piranu, dokler mi ni prišel v roke zbornik, ki podrobno obravnava to zanimivo temo. Nad dvajset prispevkov, ki bogatijo to publikacijo, daje dokaj popolno sliko življenjskega utripa skozi 700-letno zgodovinsko obdobje, v katerem so in še delujejo minoritski bratje sv. Frančiška na tem delu istrskega polotoka.

Obdobje od srede 12. stoletja do leta 1301, ko je bil ustanovljen samostan manjših bratov konventualcev v Piranu, sodi med izredno razgibana obdobja visokega srednjega veka. Napetost med papeštvom in cesarstvom, potek križarskih vojn, obsežna in radikalna kritika razmer v Cerkvi, ter odnos Cerkve do znanosti in kulture, je vsaj posredno vplivala na nastanek in razvoj gibanja Frančiškovih manjših bratov. Frančišek di Bernardone (1182-1226), začetnik gibanja, ni želel ustanoviti reda in je tudi vse življenje ostal laik. Svojo vizijo je usmeril v veselje do narave, v duha ljubezni do bližnjega in v ponižnosti. Odrekel se je življenju bogatega trgovca (oče je bil bogat trgovec s tekstilnim blagom), si nadel obleko reveža in se posvetil pridigi, ki je temeljila na

poveličevanju ubožstva, na zaupanju v Boga, v njegovo ljubezen in odpuščanje. Kljub vztrajanju pri »evangeljski svobodi« je dopustil bratu Eliji, da je gibanje manjših bratov vključil v cerkveno organizacijo in ga preoblikoval v red, ki ga je leta 1223 papež Honorij tudi uradno potrdil. Nedolgo po smrti ustanovitelja sv. Frančiška Asiškega (3.10.1226) so minoriti že Piranu, Miljah, Trstu, Kopru, Bujah... Točnih zapisov, kdaj so prišli v Piran, ni. Vsekakor pa je znano, da so skupaj s Pirančani postavili temeljni kamen za gradnjo cerkve sv. Frančiška leta 1301. Fra Ljudevit Maračič v omenjenem zborniku, v sestavku Sedem stoletij minoritskega samostana sv. Frančiška Asiškega v Piranu 1301-2001, med drugim piše, kako je koprski škof Peter Manolesso blagoslovil temeljni kamen, ki ga je prinesel na lastnih ramenih piranski župan in škofov brat Matej Manolesso. To dejanje je tako navdušilo meščane, da so mnogi s fizičnim delom ali denarno pomočjo pripomogli k izgradnji cerkve in samostana. Ta zapis je tudi vklesan v kamniti plošči, ki je vgrajena na pročelju cerkve. Ko mu je zapadel mandat županovanja, so dela zastala vse do ponovne izvolitve leta 1318. Še isto leto so cerkev dokončali in jo tudi posvetili. Drugih zapisov ali arhivskih listin iz tistega obdobja ni. Vzrok za to je verjetno iskati v poplavi, ki je prizadelo piransko komuno 12. avgusta, na praznik svete Klare, leta 1500. Zalilo je samostanske prostore in tudi zakristijo, kjer so bili shranjeni samostanski dokumenti. Večino teh je voda uničila. Poškodovani so bili tudi samostanski objekti. Tako je med drugim zapisal pater Giovanni Schiavuzzi 7. julija 1714 v svojem poročilu o stanju samostanskega arhiva. O tem dogodku poroča v zborniku Flavio Bonin v prispevku z naslovom Samostan sv. Frančiška med lastniki solnih polj.

Po sedmih stoletjih in različnih zgodovinskih dogajanjih, ki so spremljala življenje tega samostanskega kompleksa, se danes vrača v dobo ponovnega ovrednotenja te pestre in vsebinsko bogate arhitekturne dediščine. Po denacionalizaciji so se takoj začela obnovitvena dela, ki so vse do danes še v teku. Kot pravi v svojem prispevku p. Janez Šamperl OFM Conv. (Zadnja obnova samostanskega kompleksa sv. Frančiška v Piranu): »In čeprav dela zadnje obnove še trajajo, se že kaže potreba po manjših vzdrževalnih posegih na že obnovljenem, prav tako pa tudi nujno stalno obnavljanje cerkve in samostanske opreme... je kakor živ organizem, ki za svoj obstoj zahteva nenehno delo in skrb.«

VIRI: Zbornik - Po sledih minoritskega samostana sv. Frančiška v Piranu.

France M. Dolinar - Od Frančiška Asiškega do ustanovitve minoritskega samostana v Piranu.

P. Ljudevit Maračič - Franjevački počeci u Istri i samostan sv. Franje u Piranu.

P. Janez Šamperl - Prispevek k zgodovinisju samostana sv. Frančiška Asiškega v Piranu.

Flavio Bonin - Samostan sv. Frančiška med lastniki solnih polj.

MOJE UKVE

Ivan Bajc

Ukve sem odkril, ko mi ni bilo še deset let. Tata je moral imeti zares veliko korajže, mama pa ogromnega potrpljenja, da sta se s tremi malimi razgrajajući odpravila na pot. V avtomobilu je bilo toplo, cesta pa je bila dolga. Daljša kot danes, saj te je avtocesta pospremila malo čez Videm, nato pa je bila na vrsti še ovinkasta Tabeljska cesta.

Razdejanje, ki ga je pustilo neurje za seboj.

Ukve so se mi prikazale kot majhna, toda prijetna vasica. Na levi strani glavne ceste so bile hišice postavljene kot v neko špranjo v hrib, vmes je žuborel potok, na desni strani pa se je razprostiral ogromen zelen travnik. Le nekaj hišic in senikov, kamor smo domačinom v enotedenskem postanku v Ukvah pomagali spravljati seno. Otroci smo se seveda bolj igrali, a že spravljanje sena in skakanje po njem se nam je takrat zdela nova igra. Spali smo pri Pošti. Vse se mi je zdelo urejeno. Topli dnevi so minevali hitro in prijetno, mrzle poletne noči pa so bile za »meščane« lepa »pridobitev«. Ukve pa sem seveda doživljal kot otrok, tako da so spomini, čeprav prijetni, nekako zaviti v meglo ali raztreseni tu in tam. Mnogo trenutkov pa imam se vedno živo pred sabo. Jutranja odlična domača marmelada, brcanje žoge na nekem prirejenem igrišču, predolgi sprehodi pod zgočim soncem, živali v hlevu, nedeljska sveta maša in zaslužen sladoled po njej.

Vse to mi je rojilo po glavi več kot dvajset let kasneje, ko sem se prve dni septembra službeno odpravil v Ukve. Bom sploh prepoznal tisto prijetno vasico otroških dni? In gospoda Huberta, ki je bil takrat še mladenič, ali starosto vasi Prešerna, ki je bil v otroških očeh že pred dvajsetimi leti star? In predvsem, kakšna podoba se mi bo prikazala, potem ko je Ukve 29. avgusta 2003 zvečer zajel vodni pekel? Po treh mesecih popolne suše se je namreč narava kruto poigrala s Kanalsko dolino in predvsem s to vasico. V nekaj urah je padlo ogromno dežja,

pravijo 400 milimetrov na kvadratni meter! Koliko je to, mi ni prav jasno, očitno pa je bilo preveč za izsušene hribe in zemljo. Ukljani, predvsem starejši, so takoj zaznali nevarnost, nihče pa si ni mogoče pričakoval take katastrofe, ki je Ukve sicer že zajela točno pred sto leti. Gasilci so bili takoj na mestu, saj je voda začela v trenutku naraščati, zatemnjeno nebo pa ni dalo slutiti nič dobrega. Vodení nož je nato presekál zvoník, ki se je zgrudil nad strugo hudourníka Ukva, ki je medtem že postal prava deroča reka. To je zajezilo odtok vode, ki se je malo kasneje z vso silo spravila na ceste, pokopališče, pritličja, hiše in vse više, pravijo do štirih metrov visoko. Razbesneli potok je s hriba prinesel ogromno količino blata, hlodov, kamenja, s sabo pa odnesel tudi dve življenji. Moč narave je bila usodna za 45-letnega Bruna Urlija, upokojenega usležbenca železarne Weissenfels, in za 52-letno Gertrude-Gerdi Schnabl, sicer priljubljeno članico Višarskega kvinteta.

Pred očmi se mi je torej prikazala prava apokalipsa. Pustošilo je pòvsod, od spodnjega dela Kanalske doline vse tja do Tablje. Prizaneslo ni niti gorskim zaselkom, niti priljubljeni Planini nad Ukvami. Blato pòvsod, plazovi so dobesedno postrgali hribovita pobočja, voda je razkosala ceste, živina je poginila. Vremenska ujma je povzročila milijardo evrov škode. Življenje pa je bilo v tej odmaknjeni dolini od zmeraj trdo. Ljudje so na to navajeni in že po naravi vztrajni. Hitro so si obrisali solze in zavihali rokave. Z voljo po obnovi so takoj poprijeli za lopate in začeli odstranjevati posledice naravne katastrofe. Takoj so jim priskočili na pomoč tudi sorodniki, prijatelji, prostovoljci, gasilci in predstavniki civilne zaštite od vsepòvsod, tudi iz Avstrije, Nemčije in Slovenije.

Prizadeto območje sedaj ponovno diha. Trpežnost domačinov je bila namreč močnejša od razdejanja. Tudi solidarnostne akcije in nabirke finančne pomoči so seveda zalegle. V Kanalski dolini pričakujejo sedaj še obljubljena deželna sredstva, da bi si lahko ponovno uredili domove, ceste, šole. To velja predvsem za Ukve, kjer je še mnogo hiš brez oken, vrat in vsega ostalega. Starejša Ukljanka se mi je potožila, da je zima blizu, skoraj preblizu, saj tukaj mrzle noči ne sledijo koledarju in se že sedaj dobro občutijo. Kam se bo dala, ko bo tukaj mraz zares pritisnil? Upam, da ima kakega znanca ali sorodnika, ki bi jo gostil do pomladi. Težko mi je bilo pri srcu, ko sem jo spraševal po tisti tragični noči, ki ji je pobrala vse. Solza se ji je zlila po gubastem licu. V mojih očeh je iskala oporo in zagotovilo za svojo bodočnost, za svojo sedanost. Na dnu duše me je stisnilo, a ostal sem tih. Kako bi ji lahko rekel, da bodo Ukve zaživele kot nekoč mogoče šele spomladi?

CLEVELANDSKI ODBOR ZA GRADNJO KATOLIŠKEGA DOMA V GORICI

Karl Bonutti

Lahko rečemo, da se je želja po katoliškem središču za zamejske Slovence na Goriškem uresničila pred petdesetimi leti, le takrat, ko je Clevelandski odbor (ZDA) za gradnjo Katoliškega doma velikodušno prispeval ključno vsoto, ki je bila potrebna za nakup stavb in zemljišča, kjer danes stoji Kulturni center Lojze Bratuž na drevoredu 20. septembra v Gorici.

Na proslavi petdesetletnice je bilo to dejstvo komaj bežno omenjeno, meni se pa zdi, da je le prav, ne zato, ker sem bil sam v zadevo vpleten, da se obudi v Koledarju GMD zgodovinski spomin vsaj s kratkim poročilom o delovanju Clevelandskega odbora, ki je zagotovil neverjetno vsoto tedanjih šestih milijonov lir, od sedmih milijonov, ki so bili potrebni za nakup stavb in zemljišča.

Na prošnjo goriških prijateljev, zlasti dr. Kazimira Humarja, sem si prizadeval, da bi se v Clevelandu osnoval odbor za pomoč pri gradnji Katoliškega doma. To se je dogajalo komaj leto dni po mojem prihodu v ZDA. Bil sem begunec, novonaseljenec, tovarniški delavec z mlado družino na ramah, zlasti pa neznanec v clevelandski skupnosti, pretežno angleško govorečih Slovencev. Da sem mogel prestopiti prag te skupnosti, se moram prvenstveno zahvaliti razumevanju in opori g. Antona Grdine, staroste clevelandskih Slovencev, nato pa uredništvu časopisa *Ameriška domovina*, ki ga je vodil prof. Vinko Lipovec, bivši dachauski zapornik. Posebej velja omeniti veliko vlogo pri tem škofa Gregorija Rožmana, ki je dobil zavetišče pri msgr. Johnu Omanu, župniku slovenske fare sv. Lovrenca

Zaslugo za ustanovitev Clevelandskega odbora za Katoliški dom v Gorici gre pripisati omenjenim, ki so znali pritegniti vanj celo vrsto uglednih ameriško slovenskih osebnosti. Častno predsedstvo je prevzel msgr. John Oman, predsedniško mesto je sprejel g. Anton Grdina, predsednik slovenske banke North American Bank. Podpredsedniki so postali prof. Vinko Lipovec, goriškim Slovencem znani msgr. Louis

Baznik, nekdanji vojaški kaplan, dodeljen ameriškim enotonam, ki so bile po vojni dobri dve leti nastanjene v goriškem območju, in dr. Valentin Meršol, izjemno zaslužen za uspešen poseg pri angleških vojaških oblasteh v Avstriji, da so prekinili izročanje jugoslovanskih beguncev jugoslovanski vojski. Tajniško mesto je prevzel g. Joseph Nemanich, podpredsednik Katoliške bratske zveze, oziroma zavarovalnice *Kranjsko ameriške katoliške jednote*. Blagajno sta vzela v roke Frank Jakšič, vpliven clevelandski poslovnež, ter Jakob Žakelj, znan v goriškem slovenskem krogu, saj je takoj po vojni nekaj let preživel v Gorici. Nadzornemu odboru je načeloval John Sušnik, trgovec in predsednik bratske zveze A.M.L.A. Člani Nadzornega odbora pa so bili: frančiškan p. Bernard Ambrožič, gospa Johanna Mervar in Joseph Grdina. Deloval je tudi propagandni ali promocijski odbor, ki so ga sestavljali gospa Mary Debevec, lastnica časopisa *Ameriška domovina*, pesnik Ivan Zorman in pisatelj Karel Mauser. Poverjenika za Kanado sta bila goriška rojaka prof. Mirko Renner in Stanko Šuligoj. Območje New Yorka pa je pokrival prof. dr. Alfonz Čuk, bivši profesor in podravnatelj goriškega bogoslovnega semenišča.

Čudno se bo zdelo, a je dejstvo, da pri Clevelandskem odboru za Katoliški dom v Gorici edini član primorske provenience sem bil le jaz. Gorico in njene razmere sta poznala le msgr. Baznik in g. Žakelj. Ostali so se večinoma rodili v Ameriki, tako da za goriške Slovence v Italiji v glavnem niti vedeli niso, saj so po domovih govorili le angleško.

O zamisli gradnje Katoliškega doma v Gorici sva si dopisovala z dr. Humarjem že od leta 1951 dalje. Strinjala sva se, da javna pobuda lahko prične le v Gorici z ustanovitvijo Goriškega odbora za Katoliški dom. Le-ta naj nato zaprosi za finančno pomoč ameriške Slovence. Na osnovi prošnje Goriškega odbora se je osnoval v središču slovenskega življenja v Ameriki, ki ga predstavlja Cleveland, Clevelandski odbor za Katoliški dom v Gorici. V ta Odbor je bilo treba pritegniti dobro znane in spoštovane ameriško slovenske rojake, ki so bili povezani s Cerkvijo.

Žal med takšnimi ni bilo nikogar s primorskimi koreninami. Kar je bilo primorskih staronaseljencev, v glavnem z Notranjske in s Krasa, so bili levičarsko usmerjeni in jih zato takšna pobuda, kot je bila naša, ni zanimala. Pa še to velja povedati, da v povojnih letih, v glavnem do leta 1960, se je nad Ameriko vsul cel naval prošenj za finančno pomoč od vsepovsod, od cerkvenih ustanov do društev, od sorodnikov do znancev. Ta pojav je rodil pri ljudeh pravi odpor do prošenj iz tujine.

V takšnem vzdušju ni bilo lahko ustanavljati kak Ameriški ali Cleve-landski odbor za Katoliški dom v Gorici. Vsekakor to se je zgodilo dne 03. avgusta 1952. Ustanovnega sestanka sta se udeležila tudi dr. Čuk in prof. Rener. Da bi razbremenili člane odbora, ki so bili že itak preobremenjeni s poklicnimi dolžnostmi, se je osnoval ožji odbor, ki so ga sestavljali predsednik, tajnika in blaganičarja. Le-ti so sestajali vsak teden in vodili nabiralne akcije. Sestanki so se odvijali med tednom v večernih urah. To je ustrezalo vsem, razen podpisaneemu, ki si je moral jemati neplačan dopust od dela, a je moral biti prisoten na sestankih, ki jih je praktično vodil.

Promocijska kampanija po časopisju in z osebnimi pismi se je pričela septembra in oktobra 1952. Razposlanih je bilo nekaj tisoč pisem. Rad priznam, da nam je pri tem veliko pomagalo uredništvo *Ameriške domovine*, ki nam je posredovalo naslove in tudi brezplačno promocijo. Izpostaviti je treba tudi dejstvo, da je škof Gregorij Rožman z osebnim pismom podprl pobudo in sprejel pokroviteljstvo nad celotno akcijo, kljub temu, da je bil sam v finančni stiski, saj je moral vzdrževati slovensko semenišče v Argentini in pomagati slovenskim duhovnikom raztresenim po vsem svetu, ki so se nanj obračali za finančno pomoč.

Odbor je osredotočil svoje delo pretežno v neposredno nabiralno akcijo. Poskusil se je tudi z organizacijo kake prireditve. Umetniško je lepo uspela predstava Finžgarjeve drame *Razvalina življenja*, ki je bila odigrana v največji slovenski dvorani v Clevelandu, to je v Narodnem domu. Žal pa ni žela velikega finančnega uspeha, ker se je v določeni skupini novonaseljencev pričela pojavljati stara protiprimorska nastrojenost in z njo tudi nekako bojkotiranje naše pobude. Vsa čast pa gre škofu Rožmanu, ki se je predstave udeležil in nam stal tudi drugače ob strani.

Finančni prispevki so se objavljali v *Ameriški domovini* in so predstavljali v glavnem darove uboge evangelijske vdove, sukali so se med enim in dvema dolarjema. Čudoviti in ganljivi so številni pripisi na pobotnicah, ki dar motivirajo. Društva so prispevala povprečno od deset do petnajst dolarjev. Seveda so bile tudi izjeme, saj smo dobili tudi do petsto dolarjev. Med njimi sta bili dve brezobrestni posojili po tisoč dolarjev, ki sta se izplačala z mašnimi darovi ali intencijami, ki jih je preskrbel škof Rožman in so jih odmaševali naši domači duhovniki, ki so dar odstopili Odboru. Skupno je bilo nabranih deset tisoč dolarjev.

Nabiralna akcija se je nadaljevala do leta 1954, vendar glavni del aktivnosti se je sklenil točno eno leto po ustanovnem sestanku, to je avgusta 1953, ko je akcija dosegla svoj cilj. Prek tedanjega goriškega

nadškofa Giacinta Ambrosija je bilo poslanih Goriškemu odboru tedanjih devet tisoč USA dolarjev, ki so v glavnem krili stroške za nakup stavb in zemljišča na drevoredu 20. septembra v Gorici. To je bila zgodovinsko enkratna pobuda, ki je povezala ameriške in goriške Slovence. Le-ti so pokazali in dokazali, da lahko tudi brez pomoči tedanje vladne italijanske in slovenske komunistične oblasti poskrbijo za kar jim je najdražje, to je za narodne, verske in kulturne vrednote.

Podružnica New York:
Dr. Alfons Cuk
141 Mercer Place
New York 22, N. Y.

Podružnica Chicago:
Mr. Miko Geratic
2307 So. Wolcott Ave.
Chicago 8, Ill.

ODBOR ZA KAT. DOM V GORICI

Sedež: Sklad za Slov. katoliški dom v Gorici
7505 Myron Ave., Cleveland 3, Ohio, Tel.: UT 1-1173

ODBOR

Pokrovitelji:
Prezidentski škof
Dr. G. Reisman

Častni predsednik:
Rt. Rev. Mons. John J. Oman

Predsednik:
Anton Grdina, st.

Podpredsednik:
Vilko Lipovec
Rev. Louis Razak
Miss Vicki Radevar
Dr. Valentin Moresi

Tajnik:
Joseph J. Nemanich

Pomočnik tajnika:
Karel Benetti

Blagoslov:
Frank Jakšič

Pomočnik blagoslov:
Jakob Zebaj

Nadorni odbor:
Predsednik John Guzik
Rev. Bernard Ambrosi
Mrs. Johanna Murvar
Joseph Grdina

Strokovni odbor:
Predsednik Matt Istihar
Rev. Joseph Grdina
Ivan Rakić
Louis Obick

Publicistični odbor:
Frída, Mrs. Mary Debevec
Ivan Zorman
Jane Sojka
John Sever

Poverjenik za New York:
Rev. Alfons Cuk

Poverjenik za Chicago:
Miko Geratic

Odbor za Kanado:
Rev. Fred Rumer
Stanko Suligoj

To prošnjo toplo priporočam Vaši darežljivosti. Podpiranje te akcije ima vse pogoje dobrega in, storjeno v milosti, zaslužnega dela pred Bogom. Gre za nujno narodno in versko zadevo. Goriški Slovenci so gospodarsko prežibki, da bi brez pomoči od drugih mogli doseči cilj, ki je zanje in za njihove potomce odločilne važnosti. S podporo, ki jo damo, storimo dejanje ljubezni do tistih bližnjih, ki so nam po veri in jeziku še posebno blizu, in tako spojinimo zspoved Gospodovo, On bo povrnil!

SKOF GREGORIJ ROZMAN.

Dragi Slovenci in Slovenke!

Precej časa je že preteklo, kar smo prvič prosili za Vašo pomoč pri gradnji goriškega narodnega doma. Niste zaprili svojih src in mnogo jih je bilo, ki so z velikodušnimi darovi pripomogli, da so goriški Slovenci v velikem upanju dvignili glave in v zavesti, da jih mi, ki smo jim bratje po veri in krvi v tem upanju podpiramo, ali tudi v to leto pripravljeni.

Izredna možnost za nakup doma se jim je nudila in goriški Slovenci so si njega nakup s tem kar so sami zbrali in kar je bilo v Ameriki nabranega, zagotovili, toda ves njihov trud in žrtve bodo zaman ako vsa vsota ne bo plačana v teku enega leta. Stavba in zemljišče leži v sredi Gorice in je idealna za namene Katoliškega doma. To je po prepričanju naših bratov in po mnenju našega odbora, katerega zastopnik si je decembra ogledal dom res vse vredno denarja in odgovarjajoče visokemu namenu. Še neplačana kupčija in obresti leže na ramah Goričanov. Prepričani smo, da so še srca, ki razumejo njihov položaj. S celim svobodnim svetom, ki stremlji za krščanskimi načeli stoji Goriški Slovenci na isti cesti proti tiraniji. Čeprav majhni, moremo v sklopu velikih prispevati svoj del.

Neradi toda prisiljeni se s tem pismom znova obračamo na Vas: kdor ima malo, naj da malo, kdor ima več, naj da več. Darovi, ki bodo zbrisali njih dolg, bodo utrdili življenske sile goriških Slovencev. Ti naši goriški bratje, ki bodo tako sproščeni skrbi za dom, bodo na prvih črtah branili tisto, kar tudi mi sami branimo: Svobodo duha in življenje. Spomin na vse, ki so pripomogli in bodo še pomagali bo za vse vekove vzidan v zid Goriškega narodnega doma.

V imenu bratov Goričanov vam kličemo: "Ne dajte, da bi se ta ključ zgubil v temi teh dni. Darujte za Slovenski katoliški dom v Gorici!"

ANTON GRDINA, st.

JOSEPH NEMANICH

Pismo clevelandskega Odbora za nabiranje denarne pomoči pri gradnji Katoliškega doma

RAZISKAVA O NOTNEM FONDU NA NAŠIH KORIH

Rossana Paliaga

Zveza cerkvenih pevskih zborov iz Trsta je že štirideset let prisotna s svojo dejavnostjo na tržaškem teritoriju in si od ustanovitve prizadeva, da pomaga pri reševanju različnih potreb včlanjenih cerkvenih zborov, ki delujejo na pokrajinskem območju. Dolgoletna ustanova izpolnjuje svoje kulturno poslanstvo tudi z vrednotenjem domačih avtorjev, publikacijo njihovih del in s spodbujanjem h komponiranju novih skladb, obenem pa prispeva k obujanju starih običajev in navezuje stike s sorodnimi ustanovami za širitev in plodno nadaljevanje svoje dejavnosti.

*Obisk Treh far v Beli krajini med poletnim seminarjem ZCPZ
v Dolenjskih toplicah*

Pogled v bodočnost pa je strogo vezan na postavljanje trdnih temeljev, na poznanje preteklosti, skratka na vzgojo k spominu. V ta namen se je ZCPZ odločila za obširen projekt raziskave in katalogizacije notnega in drugega zanimivega dokumentarnega gradiva, ki se hrani na korih in v župnijskih arhivih vseh tistih cer-

kva tržaške škofije, v katerih se je ali se še opravlja slovenska služba Božja. Točnega popisa tega gradiva namreč ni, kar pomeni, da v arhivih cerkvenih zborov leži veliko neuporabljenih (in neuporabnih) not, primanjkuje pa nam predvsem zavest obstoja in pomena te zanemarjene zgodovinske zakladnice. Delo se je začelo septembra 2002 in je sedaj v teku, po načrtih pa naj bi ga opravili do konca leta 2004.

Dosedanji pregled teh arhivov je pokazal zelo različno stanje. Na splošno opazamo, da imajo zbori sorazmerno dobro urejen tisti del notnega fonda, ki ga redno uporabljajo. V glavnem gre za fotokopije

maš ali pesmi iz raznih, predvsem novejših zbirk. Ostali del arhivov pa je prepuščen večji ali manjši urejenosti in dobri volji morebitnih odgovornih arhivarjev iz vrst zbora. V večini primerov je to staro notno gradivo podvrženo postopku sedimentacije, se pravi, da so nove pesmarice in zbirke postopoma nadomestile starejše tiske ali prepise latinskih maš in pesmi, ki so šle iz rabe in kmalu padle v pozabo. Ustvarila so se tako naravna skladišča not in je očitno, da nekaterih omar na korih, ali v nekaterih primerih v župniščih, dolga desetletja ni nihče niti odprl.

Pogled v te večkrat pomembne dokumente je najprej pod vtisom prahu, ki se je nabral tudi v notranjosti omar in je prepočil stare papirje, ki se včasih celo drobijo med prsti. Vonj zapuščenosti je tudi vonj preteklosti, ki končno spet pride na

Dolenjske toplice: pevske vaje udeležencev seminarja. Vodi Bogdan Kralj.

dan, v fragmentih vsakdanje zgodovine kraja in ljudi, ki nam jih pove-rijo napisi med notnim črtovjem, mali utrinki v obledelem črnilu, ki tiho ohranjajo spomine posamezne skupnosti in tudi naše skupne zgodovine. To glasbeno gradivo, ki sega do začetka 19. stoletja (včasih so dokumenti tudi starejši) je dediščina, ki so nam jo zaupali naši predniki in do katere moramo spremeniti odnos in pristop, preden bo prepozno. Rokopisi zborovodij in skladateljev, ki so delovali na naših korih, so dragocena in redka pričevanja, ki jih moramo s ponosom zaščititi. Gre za nekakšno rekonstrukcijo pozabljenih ali nikoli spoznanih korenin, brez katerih je nezavestno nadaljevanje celotnega dela posameznega cerkvenega zbora bistveno osiromašeno.

Z raziskavo je povezano tudi zbiranje živih pričevanj starejših še vedno aktivnih ali bivših pevcev. Tako želimo uradno, dokumentirano zgodovino cerkvenega zbora obogatiti z anekdotami in pripovedmi, ki jih nobena kronika ne more ohraniti, zdijo pa se nam zanimivi in natančneje orišejo razmere, v katerih so ti zbori delovali. Starejši pevci

so navadno že bili člani zbora v času druge svetovne vojne in so prestali akcije fašističnega preganjanja: prepoved slovenske besede in nasilna dejanja privržencev vlade so zato najbolj živa in prisotna v njihovih spominih. Vojna ni vplivala samo na repertoar zborov, a predvsem na njihovo zasedbo; udarec je tako prizadel vse pevske skupine, da nekateri so čakali tudi desetletja na obnovitev delovanja, drugi pa so nadaljevali v okrnjeni ženski zasedbi in so v povojnih letih težko ponovno okrepili svoje vrste. Vsebina notnega arhiva zrcali vse te spremembe: slovesne maše s solisti in glasbeno spremljavo, o katerih ponosno pripovedujejo intervjuvanci, postopoma pustijo mesto večglasnim kompozicijam za mešani zbor v preprostejšem tonu, skladbam za ženski zbor, nazadnje pa ljudskemu petju.

Doslej opravljeni pregledi in katalogizacija gradiva so omogočili najdbo nekaterih zelo zanimivih skladb in originalnih rokopisov. Za končni cilj pa si postavljamo katalogizacijo vsega tega gradiva, ki naj na poenoten način slika točno stanje arhivov in razporeditev notnega gradiva. V katalogizacijo ne spadajo fotokopije iz raznoraznih pevskih zbirk ali iz prepisov; to gradivo nima namreč posebnega zgodovinskega pomena, čeprav je lahko reprezentativno za pregled avtorjev in skladb, ki so najbolj priljubljeni v določenem okviru.

Vsak zbor bo dobil točen seznam vsebine lastnega arhiva in razporeditev not in zbirk, v upanju, da bo v bodoče znal bolje vrednotiti svojo zakladnico in jo postopoma in na urejen način bogatiti z novimi zbirkami in skladbami. Zato so vsi naprošeni, da uredijo gradivo po zaželeni dokončni razporeditvi, drugače bo seznam neuporaben. Na koncu raziskave bo izšla posebna publikacija, da bi imelo čim več uporabnikov in raziskovalcev pregled nad notami (predvsem redkostmi), ki jih lahko najdemo na naših korih.

Predvsem pa si želimo, da bi to delo postalo izhodišče zavestnejšega odnosa do posamezne in skupne preteklosti in začetek novega pristopa do prihodnosti naših notnih arhivov in delovanja sedanjih pevskih zborov in njihovih organistov.

POVOJNA SLOVENSKA ŠOLA V LAŠKEM

Karlo Mučič

Ozemlje, na katerem živijo Slovenci v Laškem, je zanimivo ne samo zaradi svoje zgodovinske preteklosti, ampak tudi zaradi svoje lege, razpete med morjem in Krasom, na meji med goriško in tržaško pokrajino. Zaradi prisotnosti večjih industrijskih objektov ter širših površin obdelovalne in rodovitne zemlje se je na to območje priselilo veliko ljudi, še posebno s Krasa.

Slovenska šola na tem območju bo v bližnji prihodnosti slavila 60-letnico svojega nastanka. V Ronkah in Tržiču se je pričela skoraj nepričakovano ob koncu druge svetovne vojne, ko je Zavezniška vojaška uprava z okrožnico šte. 8 z dne 8. oktobra 1945 polkovnika A. Bowmanna odredila, da se lahko ustanovijo slovenske osnovne šole v krajih cone A, kjer bi bilo na območju štirih kilometrov vsaj 25 otrok, ki bi hoteli obiskovati slovensko ljudsko šolo. Seveda gre za izvedbo tega odloka največja zasluga navdušenim in zavednim domačinom.

Prvi poskusi poučevanja v slovenskem jeziku na tem ozemlju sežejo že v leto 1914, ko so v Tržiču ustanovili tudi društvo Šolski dom. Med drugo svetovno vojno pa smo v Laškem imeli ilegalne tečaje slovenščine, največ po njivah ali privatnih hišah, ki sta jih vodili predvsem požrtvovalni učiteljici Krasulja Simoniti iz Romjana in Mira Rijavec iz Tržiča.

Leta 1945 pa je Zavezniška vojaška uprava ustanovila na tem območju, ki je tedaj bil še del tržaške pokrajine, novo didaktično ravnateljstvo tržiškega območja (za šole v Doberdobu, Ronkah in Tržiču), ki ga je

Učitelji tržiškega ravnateljstva leta 1947

vodil prof. Danilo Daneu. Doslej je slovenska šola v tem prostoru izgledala skoraj nekakšna utopija in zato je bilo ob priznanju prisotnosti Slovencev na tem ozemlju in odobritvi pouka v materinščini navdušenje zelo veliko, kar je v začetku premagovalo vse težave in ovire.

Počasi so nastali razni pritiski in notranji razkoli. Temu se je priključil še odpor projugoslovanskih skupin do tistih učiteljev, ki so iz domovine prihajali čez mejo zaradi svojih političnih nazorov. Težave so nastajale tudi v zvezi s šolskimi pripomočki, učilnicami in učbeniki. Zavezniška vojaška uprava je izdala okrožnico, v kateri priporoča, naj se v šolah uporabljajo določene učbenike. Na drugi strani pa je Pokrajinski narodnoosvobodilni odbor za Slovensko Primorje nagovarjal učiteljstvo in roditeljske svete, naj se poslužujejo šolskih knjig, ki jih je sam izdajal. Poleg tega so zaradi pomanjkanja učbenikov požrtvovalni učitelji sami sestavljali spiske in prilagajali svoje delovne programe.

Prvo šolsko leto pod ZVU se je v Ronkah in Trziču začelo z velikim številom otrok. Skupno je prvo šolsko leto obiskovalo 54 oz. 87 otrok (t.j. 24 dečkov in 30 deklic v Ronkah in 50 dečkov in 37 deklic v Trziču, kjer so imeli enega učitelja več, ker so bili učenci porazdeljeni v 5 razredov).

Občini Ronke in Trzič so po letu 1947 prišle pod goriško pokrajino. Tega leta so se nove šolske oblasti odločile, da bodo prenesle drugo slovensko didaktično ravnateljstvo iz Trziča v Doberdob, ker se je takratna kraška občinska uprava izrekla, da je pripravljena sprejeti v celoti finančno breme za vzdrževanje didaktičnega ravnateljstva. Laški osnovni šoli pa so ukinili in zaprli leta 1957, saj bi v novem šolskem letu 1957-58 šoli imeli skupno le 6 otrok, kot jih je bilo tudi v š.l. 1956-57.

Poleg postopnega poitalijančevanja so bile za propad krive razne oblike psiholoških, upravnih in stvarnih pritiskov na slovenske starše in posameznike. Ob tem je prav, da omenim tudi vpliv znanega odloka prosvetnega ministra Gonnelle z dne 16.1.1950 glede otrok optantov. Nezanemarljivi so bili tudi vplivi Kominforma in ustrahovanja, ki je nastalo pod Italijo, ko je verjetno začel delovati Gladio, ki je v nekaterih italijanskih krogih gojil sovražnost do t.i. slavokomunistov. Drugi, še malo raziskovan dejavnik pa je posledica eksodusa oz. tistega dela italijanskega in slovenskega proletariata, ki se je zavzemal za Jugoslavijo in ki je šel tja »gradit socializem«. Zaradi tega se je slovenska prisotnost, ki je samo v Trziču štela več kot 4000 Slovencev, skrčila skoro na polovico. Obe slovenski šoli sta tako ostali brez otrok delavcev in tehnikov, ki so se ob razmejitvi odločili za delo v jugoslovanskih ladjedelnicah in so z družinami zapustili naše kraje, pozneje pa so bili ponovno

prizadeti zaradi spora med Beogradom in Moskvo in so jim tukajšnje oblasti onemogočile vrnitev in delovno mesto. Tudi živahno tržiško slovensko društvo Triglav je doletela ista usoda kot šola.

V teh enajstih letih, ko je potekal pouk v slovenščini, so se seveda zvrstili poleg učiteljev še razni veroučitelji in prav je, da se jih spomnimo: g. Mirko Filej, g. Bernard Špacapan, g. Jože Vošnjak, g. Bogomil Breclj in verjetno tudi g. Ivan Kretič.

Okrog leta 1975 je nekaj zavednejših slovenskih družin z Laškega začelo pošiljati svoje otroke k pouku v Doberdob. Sprva so jih vozile kar same, potem pa so jim priskočile na pomoč občinske uprave s plačevanjem prevoza z javnimi sredstvi. Stvari so se premaknile, ko je leta 1979 ministrstvo za šolstvo z dekretom 8243 odredilo odprtje slovenskega otroškega vrtca v prostorih italijanskega vrtca v Romjanu pri Ronkah. Začela se je tudi vzporedna akcija vseh slovenskih organizacij in političnih strank, v katerih so delovali Slovenci, da bi država kaj ukrenila tudi za slovensko osnovno šolo na tem ozemlju. Po uradnih postopkih in s podporami raznih občinskih uprav je v decembru leta 1980 ministrstvo za šolstvo pristalo na to, da se v šolskem letu 1980-81 poskusno prične v Romjanu prvi razred osnovne šole s slovenskim učnim jezikom. V začetku januarja 1981 se je tako preselilo v poslopje italijanske šole Leonardo Brumati sedem prvošolcev iz treh občin: Ronk, Štarancana in Tržiča, ki so do tedaj obiskovali slovensko osnovno šolo v Doberdobu. Po treh letih prizadevanj doberdobskega didaktičnega ravnateljstva in zavednih domačinov, ki so romali od hiše do hiše in predočevali staršem potrebo po vzgoji njihovih otrok v maternem jeziku, je nova šola imela že vse razrede in je razpolagala s tremi učilnicami.

Šolska populacija je bila v prvih letih takšna: 1980-81 učencev 7 (4 dečkov, 3 deklic) v I. in II. razredu; 1981-82 učencev 8 (3 - 5) v I. in II. razredu; 1982-83 učencev 13 (5 - 8) v I., II. in III. razredu; 1983-84 učencev 20 (7 - 13) v vseh razredih; 1984-85 učencev 22 (7 - 15) v vseh razredih. Od tega leta začne število nihati navzdol, tudi ker so nekateri starši vseeno začeli vpisovati svoje otroke v Doberdob. Kritično situacijo dobimo v š.l. 1991-92, ko je vpisanih samo 6 učencev in se je že govorilo o zapiranju šole. Na srečo so takrat šole rešile nekatere begunske družine iz Bosne (Nikolič, Jankovič, Pasalič, Marinkovič), katerih otrok niso hotele sprejeti italijanske šole, ker niso znali italijanščine. To je zadostovalo, da se je šola opomogla in v š.l. 1997-98 je bilo 18 vpisov, v š.l. 1999-2000 je osnovno šolo obiskovalo 30 učencev, v š.l. 2002-2003 pa je število naraslo na 57.

Obisk vrtca je vseskozi številčnejši od tistega na šoli, ker marsikatera italijanska družina rada pošilja svoje otroke v zelo urejen in delaven slovenski vrtec. Tako je v š.l. 2002-2003 bilo za 78 malčkov komaj dovolj prostora in se je pojavil neprijeten problem uporabe kriterjev za sprejem v vrtec. V spodnjih prostorih šole L. Brumati (ki bi jo tukajšnji Slovenci hoteli poimenovati po pesnici Ljubki Šorli Bratuž) je pred leti že bila nastanjena ena sekcija vrtca, ker je tudi po prenovitvi starega vrtca prostora samo za dve slovenski sekciji. Prostorska stiska je vedno bolj občutena, zato upamo, da se bo nova deželna vlada zavzela za gradnjo nove šole, o kateri se govori že veliko let in za katero ima ronška občinska uprava že pripravljen načrt ter dodeljen prostor.

Povečanje števila vpisov v šolo in vrtec je treba pripisati raznim dejavnikom, med katerimi sta najbolj važna razpoložljivost občinskega šolabusa in avtobusa Združenja staršev ter velika kakovost učnega kadra. Poleg tega je med številnimi mešanimi zakoni veliko takih, ki se zavedajo slovenskih korenin in ki se hočejo približati slovenski stvarnosti in kulturi in ju pobježe spoznati, zato tudi obiskujejo tečaje slovenskega jezika, ki jih že 15 let organizira društvo Jadro na svojem sedežu. Verjetno sta k temu pripomogla tudi priključitev občin Ronke in Tržič teritoriju, na katerem naj bi se izvajal zaščitni zakon, in vse pogostejše sklicevanje na vstop Slovenije v EU.

Ko so se v osemdesetih letih odprla vrata slovenske šole in vrtca, je bilo malo tistih, ki so resnično verjeli v obstanek, rast in bodočnost tukajšnje šole in vrtca. Obe strukturi sta, kot sem omenil, danes zanimivi tudi za italijanske sodržavljane, ki želijo spoznati bogastvo našega jezika, in z njihovo pomočjo se je v vseh teh letih lažje premostilo razne pregrade, ki so skoro vsako leto pestile predvsem začetek šolskega pouka. Naj dodam, da prihaja vsak dan v romjansko šolo preko 140 otrok iz raznih okoliških vasi in občin (Doberdob, Gradišče, Ronke, Sovodnje, Sredipolje, Škocjan, Špeter ob Soči, Štarancan, Tržič, Turjak, Zagraj). Za te otroke je od leta 1989 društvo Jadro poskrbelo za dvotedenski predšolski pouk, kjer otroci osvežijo in utrjujejo znanje slovenščine po poletnem premoru. Leta 2001 je Združenje staršev, ki je pred kratkim ustanovilo tudi mešani pevski zbor Starši ensamble, prvič organiziralo tritedensko poletno slovensko središče za predšolske in osnovnošolske otroke s podporo občinske uprave.

Po osnovni šoli v Ronkah je nastal problem slovenske srednje šole, ker tudi otroci iz Laškega bi morali hoditi v Gorico kot vrstniki iz Doberdoba. Zaradi tega je l. 1986 ministrstvo za šolstvo dovolilo, da se

v Doberdobu ustanovi srednja šola kot podružnica srednje šole Ivan Trinko iz Gorice. Ta se je pred kratkim spremenila v Večstopenjsko šolo Doberdob, h kateri spadajo vrtci in šole od Sovodenj do Ronk, kot ponazarjajo priložene razpredelnice:

OSNOVNE ŠOLE

Večstopenjska šola Doberdob					
	Šolsko leto 2003-2004		Šolsko leto 2002-2003		
	1. razred	Skupno	1.razred	Skupno	5. razred
Prežihov Voranc – Doberdob	18	58	13	52	12
Peter Butkovic Domen - Sovodnje	11	47	10	46	10
Vrh sv. Mihaela	1	6	1	8	3
Romjan	15	61	18	59	13
Skupno	45	172	42	165	38

Didaktično ravnanje v ulici Brolo - Gorica					
	Šolsko leto 2003-2004		Šolsko leto 2002-2003		
	1. razred	Skupno	1.razred	Skupno	5. razred
Oton Župančič - Gorica	20	88	20	85	17
Fran Erjavec - Štandrež	17	60	14	54	11
Josip Abram – Pevma	10	42	9	39	7
Alojz Gradnik - Števerjan	4	16	3	16	4
Ludvik Zorzut - Plešivo	6	20	5	17	3
Skupno	57	226	51	211	42

VRTCI

Večstopenjska šola Doberdob					
	Šolsko leto 2003-2004		Šolsko leto 2002-2003		
	1. letnik	Skupno	1. letnik	Skupno	3. letnik
Doberdob	13	44	21	49	18
Sovodnje	3	22	12	27	8
Rupa	6	18	6	16	4
Romjan	27	84	34	77	20
Skupno	49	168	73	169	50

Didaktično ravnanje v ulici Brolo - Gorica					
	Šolsko leto 2003-2004		Šolsko leto 2002-2003		
	1. letnik	Skupno	1. letnik	Skupno	3. letnik
Ulica Brolo Gorica	16	48	15	49	17
Ulica Fabiani - Gorica	16	37	17	34	8
Štandrež	10	36	11	38	15
Pevma	13	28	8	27	10
Števerjan	5	13	3	14	5
Krmin	5	21	9	24	8
Skupno	65	183	63	186	63

V osnovnih šolah goriškega didaktičnega ravnanja in na območju Večstopenjske šole Doberdob je torej v letu 2002-2003 obiskovalo skupno 731 otrok (18 manj kot v letošnjem šolskem letu 2003-2004), medtem ko je letos samo v Doberdobskem upravnem območju 340 otrok oz. šest več kot v lanskem š.l. 2002-2003, kar je gotovo za našo skupnost v tem delu goriške pokrajine vzpodbudljivo znamenje.

VLOGA KNJIŽNICE V ŠOLI

Olga Tavčar

Živimo v času nenehnega tehnološkega napredovanja, ko informacije v realnem času potujejo iz enega konca sveta na drugi. Nove iznajdbe se vrstijo kot na tekočem traku. Za šole pa vse to pomeni, da bo večina znanja, ki ga enajstletni učenci dobijo pri pouku različnih predmetov, zastarelo še preden bodo zaključili šolanje. Italijansko šolstvo se prenavlja in skuša odgovoriti na izzive časa, žal pa pozabi na vlogo, ki bi jo lahko odigrale šolske knjižnice pri reformi šolstva. Italija je ena izmed redkih evropskih držav, ki ne predvideva v šolski strukturi vloge šolskega knjižničarja. Do nedavnega so to mesto navadno krili učitelji in profesorji, ki iz različnih razlogov (navadno zdravstvenih) niso mogli več učiti. S postopnim uvajanjem šolske avtonomije pa je nekaterim ravnateljstvom le uspelo dodeliti mesto knjižničarja učitelju, ki je oproščen rednega pouka.

Delno zaradi prostorske stiske, delno zaradi že ukoreninjenih navad in mišljenj pa večina pedagoških delavcev pojmuje knjižnico kot prostor, kjer so v omarah, ali v najboljšem primeru na policah s prostim pristopom, postavljene knjige, ki si jih učenci in dijaki sposojajo za domače branje. Če je šola v preteklih letih imela dovolj denarja, bomo v šolski knjižnici kvečjemu našli še kako enciklopedijo, ki jo bodo učitelji ob priliki ponesli v razred in iz nje učencem kaj prebrali ali pokazali.

Sodobna knjižnica, tako kot jo pojmuje strokovna literatura, pa je veliko več. Čeprav drži, da bomo v njej našli veliko, če ne predvsem, leposlovnih del, ki se jih bodo učenci in dijaki sposojali za domače branje, bi morala biti ta opremljena še z marsičim drugim. Postati bi morala center najrazličnejših informacijskih virov, s pomočjo katerih bi učenci in dijaki lahko razvijali svoje znanje pri vseh predmetih in ne le pri leposlovnih. Sodobna šola in pedagogika vedno bolj poudarjata pomen samostojnega pridobivanja znanja, nenehnega samoizobraževanja, ki se ne zaključi s šolanjem, ampak se nadaljuje celo življenje, saj se znanost neprestano razvija. Pri tem procesu lahko odigra važno vlogo prav šolska knjižnica in dobro načrtovana knjižnična vzgoja v sodelovanju s predmetnimi učitelji in profesorji.

V sodobni šoli se učitelj in knjižničar zavedata, da nista več edina prinašalca znanja, ampak postaneta le usmerjevalca, ki spodbujata učence k pridobivanju novih vsebin in jih navajata na ustrezen izbor, ocenjevanje in uporabo informacij, ki jih hrani knjižnica. Učenje iz informacijskih virov pa predpostavlja aktivno rabo ne le knjig, ampak tudi člankov, priročnikov, revij, avdiovizualnih medijev, multimedijskih virov, katalogov, svetovnega omrežja - interneta in ljudi. Šolska knjižnica z vsoto

informacijskih virov v svoji knjižnični zbirki, z dostopnostjo tudi zunanjih informacij mora postati informacijsko in učno središče šole, ki spodbuja in omogoča takšno vrsto učenja in poučevanja. Učitelj in knjižničar morata vzpodbujati učence, da iščejo usmerjeno, posredovati jim morata natančna navodila. Za vrednotenje

vsebinskih informacij je kompetenten učitelj, ki je strokovnjak za posamezno predmetno področje, knjižničar pa je kot strokovnjak za pridobivanje in organizacijo informacij odgovoren za usposabljanje učencev pri pridobivanju in osvajanju temeljev informacijskega procesa.

Šolska knjižnica bi morala torej postati srce in duša šole, kraj in prostor, kjer bi se učenci in dijaki ter vsi vzgojitelji počutili kot doma. Začutiti bi morali, da v njej lahko dobijo odgovor na večino njihovih vprašanj, in če jih že ne dobijo, da jim knjižničar lahko svetuje, kje naj poiščejo. Prikupnost in domačnost šolske knjižnice pa bi morala vzpodbuditi in omogočiti tudi prijetnejše in domačnejše srečanje z leposlovno knjigo. Paul Kropp v knjigi Vzgajanje bralca trdi, da so dobro in bogato urejene šolske knjižnice v šolskem učnem načrtu prvi korak k razvijanju bralcev za celo življenje.

Kakšna pa je naša realnost? Žal si take knjižnice lahko le sanjamo. Zanje v državi, pokrajinski in občinski blagajni vedno primanjkuje

Police šolske knjižnice osnovne šole F. Bevka z Opčin

denarja. Na leposlovnem področju še zdaleč ne dosegamo standardov, ki jih predvideva mednarodno združenje IFLA, poučno gradivo pa je marsikdaj tudi težko dosegljivo. Kaj šele, da bi si v šolski knjižnici lahko zamislili tudi glasbeni oddelek z najrazličnejšimi glasbenimi posnetki, CD-romi itd. Slednjič, če ima šola dobre starše ali učiteljski kader, ki je sposoben tudi vse to gradivo nabaviti, se mora na koncu soočiti s prostorsko stisko in če že ne s tem z opremo: s policami, da so knjige dosegljive v prostem pristopu, s pohištvom, ki bi ustvarilo prijetno vzdušje in dalo okolju občutek domačnosti. Kje vse pa so še možni bralni oziroma pravljčni kotički za malčke, ki obiskujejo vrtec, ali prvošolčke.

K temu bi dodala naslednjo resnico. Tudi najpreprosteje urejena knjižnica, ki ne premore polic, ampak le nekaj omar, ki še zdaleč ni prikupna, ker se nahaja v majhnem in temnem prostoru, zna postati pravi motor šole, če se učni kader zaveda njenega pomena in jo je pripravljen izkoristiti v največji meri. Šolska knjižnica mora postati iz prostora, ki je večkrat le skladišče knjig, učilnica, kjer učenec lahko dobi vse tiste informacijske vire, ki jih potrebuje pri vsakodnevnem učenju. Učenec pa bo knjižnico tako doživljal le, če bo v to prepričan učitelj.

VIRI:

Razni, Učenje in poučevanje s knjižnico v osnovni šoli, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana 2002

Razni, Vodnik za šolskega knjižničarja v osnovni in srednji šoli ter v domovih za učence, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana 1999

Biblioteche scolastiche. Rassegna annuale di temi, informazioni, documenti, Ed. Bibliografica, Milano 2001

Paul Kropp, Vzgajanje bralca. Naj vaš otrok postane bralec za vse življenje, Učila, Tržič 2000

REVIJA KRAS

Dušan Rebolj

Revija Kras glasnica ene najznamenitejših, najodličnejših slovenskih dežel, brez katere Slovenija pač ne bi bila to, kar je.

(Prof. dr. Matjaž Kmecl)

Na območju slovenskega Krasa, ki zavzema 44 % ozemlja Republike Slovenije, prihaja med bralce veliko število informativno-političnih in specializiranih časnikov in revij.

Pred desetimi leti smo izdajatelji sprejeli vsebinsko zasnovo revije Kras in revijo registrirali z namenom, da bomo v njej obravnavali tematiko, ki je povezana s Krasom kot geografskim in širšim upravno-regionalnim pojmom ter s krasom kot občnim, geografskim, krajinskim, bivanjskim, gospodarskim, socialnim in kulturnim pojmom.

V enainšestdesetih številkah revije Kras je bilo objavljenih 1198 pisnih prispevkov 597 avtorjev v skupnem obsegu najmanj 41 knjig. V nakladi od 4000 do tudi 10000 izvodov prihaja vsako leto šestkrat ali sedemkrat med redne naročnike in kupce doma in na tujem, med sodelavce, med več kot 1000 mnenjskih voditeljev ter med šolarje, dijake in študente po vsej Sloveniji.

V temeljni vsebinski zasnovi smo pred desetimi leti razčlenili vsebinsko naravnost revije Kras v poglobljanje razumevanja in popularizacije Krasa na obeh straneh državne meje med Slovenijo in Italijo in kraških predelov Slovenije ter v pospeševanje razvoja slovenskega Krasa, v varovanje njegovega okolja ter v ohranjanje kraške kulturne in naravne dediščine. Namenili smo jo ne le prebivalcem Krasa in območij Slovenije, za katera so značilni Kras in kraški pojavi, Slovencem na

Naslovna stran 61. številke revije

Tržaškem in Goriškem, Slovencem s Krasa, ki živijo na tujem, marveč tudi vsem tistim bralcem, ki raziskujejo Kras, ga proučujejo ali ga vse bolj obiskujejo kot njegovi turisti ali njegovi občudovalci. Namenili pa smo jo tudi bralcem, ki odločajo o slovenskem kraškem prostoru, in bralcem, ki so pripravljeni storiti karkoli za nadaljnji razvoj kraških območij in Krasa nasploh ter za njihovo promocijo doma in na tujem.

Revija Kras obravnava pomembna vprašanja tistega predela države Slovenije, za katerega so značilni kraška narava s podzemskimi jamami in brezni, kraška kulturna krajina, tipična kraška arhitektura, bivanjska kultura, tipični kraški pojavi in prebivalci kraškega prostora v Sloveniji in na Tržaškem. Obravnava predvsem aktualna gospodarska, socialna, naravovarstvena, bivanjska, kulturna in druga vprašanja tega prostora. To pa so: ohranjanje identitete slovenskega Krasa nasploh, njegovo varovanje pred onesnaževanjem in nenačrtnim poseljevanjem, varovanje in ohranjanje kraške naravne in kulturne dediščine, smiselno posodabljanje bivanjske arhitekture ter vse možne rešitve v zvezi s tem, razvijanje kraški krajini in njenim ljudem ustreznih, naravi prijaznih gospodarskih dejavnosti ter promoviranje in predstavljanje Krasa slovenski ter tuji javnosti, saj je Kras s svojo tipiko eden izmed dominantnih razpoznavnih znakov države Slovenije v evropskem in širšem svetovnem prostoru.

Kako izdajatelji revije Kras uresničujemo njen koncept, kako objavljene vsebine odzvanjajo v zavesti njenih bralcev in kako vplivajo na njihovo ravnanje v zvezi s Krasom nasploh, pa dokazujejo ugodneocene vse več naročnikov na revijo in vse več sodelavcev, ki vanjo pišejo. Ena takih je ob minuli desetletnici revije Kras izpod peresa profesorja dr. Matjaža Kmecla, odličnega poznavalca našega Krasa in pisca besedil za monografije in podobne publikacije o našem Krasu. Takole je napisal pod naslovom *Kraški praznik*:

Pred desetimi leti je stopilo skupaj nekaj zanesenjakov, nekaj zaljubljenecv v Kras in spočelo časopis istega imena; v rokah imamo njegovo šestdeseto številko. Številka šestdeset po desetih letih govori, da so mislili resno, da jih slejkoprej krasi vztrajnost in da njihova ljubezen do danes ni prav nič popustila, da ostaja kar nekako po kosovelovsko globoka. Potrjuje pa tudi, da namenjena blagoslovljeni deželici, ki s svojo lepoto in prijaznostjo, svojo zgodovinsko in kulturno polnostjo, z jamsko mnogonadstropnostjo in z vsemi drugimi, pogosto nenavadnimi lastnostmi dobesedno vabi in kliče: Pridite, ljudje, in se čudite, kaj vse nam ta naš svet ponuja skrito čudežnega!

Kako se človek ne bi zaljubil! Zdaj se tudi UNESCO ogreva zanjo; in to za vso, ne samo za Postojnsko in Škocjanske jame, kamor se že tako in tako zgrinjajo množice popotnikov. Ne ogreva se le zato, ker naj bi menda ta naš Kras dal svoje dobro ime občemu poimenovanju tovrstnim zemljiščem, »krasu«, »karstu« po širnem svetu. Ali pa, ker naj bi na njegovih hrastih stale Benetke. Ali zaradi silnega podzemskega kanjona pod Škocjanom in največje umetniške razstave, kar jih je kdaj priredila narava, kot je postojnske podzemske čudeže vzneseno videl Henry Moore. Temveč zaradi vsega, kar tu je - do zadnje cerkvice in špilje, ruja in potonike, lipicancev in brinovke, terana in brinjevo dišečega pršuta, pesmi, ki jih pojejo tu z robato otožnostjo, vileniškega tovariševanja evropskih poetov in sosedenja različnih kultur. Skratka zaradi vsega, do zadnjega kota.

V dosedanjih šestdesetih številkah Krasa se je o tem nabralo zelo veliko slikovitega gradiva, zapisanega tako in drugače, strokovno in poljudno, celo zelo strokovno in tudi zelo preprosto, zdaj podloženo s plemenito krajeljubnostjo, zdaj s poznavalskim odtehtanjem. Uredniki so prijeli razpravljanja in »okrogle mize«, celo javnim tribunam podobna sestajanja; kar naprej so odpirali vprašanja o svojem Krasu, in to ne samo o Štanjelu ali učnih poteh, kot sta bili zadnji dve in kot sta popisani v prejšnji številki; tudi ne samo o podzemlju, ki je seveda - kletna etaža Krasa - največja znamenitost, temveč tudi o sodobnem življenju tod, o gospodarjenju in preživetju, o vodi, lokvah, onesnaževanju. Saj je znano tisto naravovarstveno geslo, ki pravi, da so nam svet v gospodarjenje zaupali naši vnuki. Če nam je kaj do njih, jim ne moremo zapustiti same svinjarije. In tudi revščine ne. - Revija se je spreminjala v nekakšno mislečo glavo kraške deželice in njenih ljudi. In deželico Kras ter slovenski kraški prostor približala tisočem ljudem drugod po Sloveniji in na tujem. Uspešno in podjetno, to bo morala priznati tudi najbolj ozkogleda glava; celo uradniška.

No, ob tem pa se odpira že tudi vprašanje z zadnje, precej manj sončne strani. Če ne bi namreč imeli »Krasovci« nekaj sijajnih prijateljev, ki so zmeraj pripravljeni podpreti dobra in koristna dela (preleteti je treba oglase v časopisu) in če bi se zanašali le na samostojno slovensko državo in njeno - recimo temu - mecensko presojanje tako imenovanega nacionalnega interesa, bi se lahko že zdavnaj utopili v obupu in odnehalih. Birokratski »doktorji« si pač izmišljajo nove in nove papirje; zraven se množijo tako zelo, kot da je to razmnoževanje edina in najbolj temeljna narodna korist. In tako je zelo veliko uradovanja in zelo malo ali celo

kar nič oprijemljive državne skrbi za vse tisto, kar smo »suvereni in svobodni Slovenci« - »navsezadnje« tudi s Krasom in »Krasom«. Večino dela in tudi finančnih naporov za časopis državni uradniki nekako samoumevno odlagajo na pleča ustanoviteljev; saj gre po njihovem bolj ali manj iskrenem, vendar ne prav prenicljivem prepričanju za nekakšen hobi - vsak hobi pa je drag, zanj je treba pač kaj postoriti in kaj odšteti. Večina dela za kraševski časopis nacionalnega formata je zato naložena znameniti ničelni tarifi, reci idealizmu; lahko rečemo tudi ljubezni, predvsem pa prepričanju o skupnoslovenski smiselnosti in potrebnosti tega dela.

Ko je Janez Vajkard Valvasor, ki je podrobno raziskoval in popisoval tudi Kras - podolgem in počez, od Cerkniškega jezera do Devina - želel označiti Kraševce, se mu je zapisalo: Ti dobri ljudje si pomagajo, kakor vedó, in živé prav siromašno... Táko pomanjkanje pa jim ne jemlje telesne moči, saj so kljub temu vendarle močni, čili in zdravi... In ker se od Valvasorja naprej očitno ni veliko spremenilo, izhaja »Kras« vztrajno, poln moči, ne glede na tega ali onega uradnika. Naj mu bo sojeno še dolgo življenje in naj bi se okrog njega še dolgo zbirali novi in novi zanesenjaki! Ne zato, ker naj bi morebiti šlo za glasilo te ali one fare ali krajevne skupnosti, temveč zato, ker gre za glasnik ene najznamenitejših, najodličnejših slovenskih deželic, brez katere Slovenija pač ne bi bila to, kar je.

SV. PETER - ŠUPETER V ISTRI

Rožana Špeh

Skozi oljke, ki so najsvetejša drevesa Slovenske Istre, odzvanjajo poldne šupetrski zvonovi, vasi na nadmorski višini 210 m med reko Dragonjo in potokom Drnica. Vas je oddaljena 12 km od Kopra in približno toliko od Portoroža. Leži na slemenu hriba nad Sečoveljsko dolino in ima izrazito gručasto jedro, skupino hiš okrog cerkve sv. Petra, po kateri je vas dobila ime. Pripadajo ji zaselki Goreli, Ivankovec, Šterenci, Koščici, Šikuri in Špehi.

Prve omembe vasi segajo v začetek 11. st., ko je kralj Henrik IV. freisinškemu škofu Ellenhardu, 5. marca 1067, podelil poleg Kubeda, Ospa, Rožarja, Trušk in Šterne, ki je danes na Hrvaškem, tudi vas Sv. Peter (Sancti Petri). Tej darilni pogodbi freisinških škofov je sledilo nadaljnje naseljevanje v Slovenski Istri, ki je bila najkasneje v 13. st. slovanizirana.

Šupeter je bil v 13. st. skupaj s severnoistrskimi mesti priključen Beneški republiki. V letih 1419-1420 so Benetke uničile posvetno oblast oglejskega patriarha in zavzele skoraj vso njegovo posest v Istri, tudi Šupeter.

Leta 1450 je v Sv. Petru dobila posestva koprška plemiška družina Vittori. Šupetrci so jim oddajali ves pridelek olja in desetino vsega drugega. Ob koncu srednjega veka je bil tarča turških napadov, saj so v letih 1469-1559 kar šestnajst krat pridrveli ropat v Istro.

V 16. st., ko je na tem ozemlju divjala kuga, so Benečani na upostošena zemljišča naselili begunce iz balkanskih dežel, ki so se umikali pred Turki. Priseljenci so prihajali iz Karnije in Rezije. Karni so bili kovači,

Tonina hiša v Sv. Petru. Oljarna - Etnološka zbirka

čevljarji, tkalci, zidarji in kamnoseki. Nanje še danes spominjajo nekateri priimki in vzdevek Karnjel oz. Karnjelic za radoživega nagajivca.

Po propadu Beneške republike (1797) je bila Istra in z njo Sv. Peter najprej dodeljena Avstriji, potem Napoleonovemu Italijanskemu kraljestvu (1805-1809), nato še štiri leta Ilirskim provincam in po propadu le teh je bil do leta 1918 podložen Avstroogrski monarhiji. Sledili so težki časi: začetek prve svetovne vojne, nastop fašistov, ki so hoteli Slovensko Istro poitalijančiti. Pri tem so jim bili v napoto slovenski duhovniki. Zato je bila glavna skrb Lege nazionale, da jih zamenjajo z italijanskimi oz. sploh odstranijo. Med take je sodil tudi Matej Škrbec, krkavški župnik. Notranjcu iz Podcerkve pri Ložu, ki je bil posvečen 22. 12. 1891 v stolnici sv. Justa v Trstu, je uspelo, da je leta 1914 v Sv. Petru odprl slovensko šolo.

Do druge svetovne vojne se je vas uradno imenovala San Pietro dell' Amata, vendar so jo domačini od nekdaj imenovali Šupeter, sebe pa Šupetrce. Nasilje v drugi svetovni vojni je dobilo odpor Slovencev v Istri. Marsikdo se je pridružil partizanom v upanju, da bo konec vojne prinesel osvoboditev. Komunistična oblast v povojni Jugoslaviji pa tudi Šupetrcem ni prinesla tiste svobode, ki so jo pričakovali. Leta 1954 je oblast Šupeter preimenovala v Raven in je tako ostalo vse do leta 1992, ko je vas spet dobila ime Sv. Peter. Gospodarske težave po vojni so povzročile, da so po letu 1948 zlasti mlajši odhajali iz vasi v obalna mesta za zaslužkom, nekateri čez mejo v Trst ali celo čez morje v Avstralijo.

Prvi podatki o narodnostni pripadnosti Šupetrciev so iz leta 1888, ko je v vasi takrat živelo 382 prebivalcev, vsi Slovenci. V letih 1954-56, po priključitvi cone B Svobodnemu tržaškemu ozemlju k Jugoslaviji, se je zaradi izseljevanja število prebivalcev od 669 v letu 1945, zmanjšalo na 399 v letu 1956. V kroniki župnije Krkavče je tedanji župnik Svetko Gregorič, dne 6. 1. 1958, zapisal tole:

»Po drugi svetovni vojni število prebivalcev stalno pada. Nekateri so se izselili v Koper, Izolo, Piran, kjer so pogoji nekoliko boljši kakor tukaj gori na hribih. Mnogo naših ljudi se je izselilo v Ameriko, v Kanado. Največ naših ljudi se je izselilo in se še izseljuje v Trst. Fantje in dekleta pa tudi cele družine gredo s propustnicami v Trst in tam zaprosijo za politično zavetišče. Nastanijo jih v posebnih barakah, kjer jim dajejo hrano in še neko majhno podporo. Med tem časom si iščejo službo. Nekateri imajo srečo, drugi so silno nesrečni. Neurejeno življenje in domotožje jim greni življenje. Lansko leto so se kar trije fantje iz vasi Sv. Peter vrnili domov.«

Danes imajo Šupetrci spet veselje do življenja. Mladi ostajajo doma. Hiše se obnavljajo in zidajo nove. Prihajajo tudi iz drugih slovenskih pokrajin in z leti postanejo s srcem Šupetrci.

Šupeter postaja zanimiv tudi za turiste, zlasti iz drugih slovenskih pokrajin, saj jih že napisna tabla pred vasjo opozarja na znamenitost - Tonino hišo. Nekdanja torkla, stiskalnica oljk, v zaselku Goreli je hkrati etnološki spomenik in muzej. Ob prenovi stavbe so vanjo shranili značilnosti istrskega življenja, prikaz stiskanja oljk, kmečka kuhinja in soba v nadstropju, ki predstavljajo način življenja slovenskega istrskega kmeta v preteklosti.

Majda Artač Sturman

JESENSKI AKVAREL

*Kraški borjači so prazni,
prazni in polni:
prazni smeha,
prazni otrok,
polni izpitih pogledov,
zgaranih rok.
Na stopnicah muce
rjave, bele,
lisaste in črne
ždiyo kot okamenele;
na stopnicah,
na ograjah,
na borjačih,
na vrtovih ždiyo.
Pod večer zazibajo jih sanje,
da predejo večnost,
a ne vedo,
da večnosti ni zanje.*

Obletelo listje diha jesen.

GLASOVI

I.

*Iz cvetov rdečih sveže diha mraz,
v marmor sivo veje hlad,
zima pozlatila je obraz.
Trobente glas prozorni
sinjino reže z nitjo pesmi.
Tak je tvoj odhod.*

II.

*Mislila sem, da si ptica:
le drevo si, ki v vetru ječi,
čudna je ta govorica
drevesa,
ki se oglašča
namesto ljudi.
Burja, pometaš grobove,
mršiš si lase,
z vencev vrtnice tržeš,
daleč, prav daleč si že.*

10 LET POSTAJE TOPOLOVO

Igor Gregori

V minulih poletnih mesecih je Beneška Slovenija doživela kar nekaj zanimivih kulturnih in verskih srečanj. Med temi gre omeniti dva pomembna dogodka: Postajo Topolovo in ponovno posvetitev cerkve svete Marije Magdalene v Dolenjeni. Dogodka se po vsebini močno razlikujeta, a sta vezana na to zemljo, kjer naši rojaki občutijo še danes posledice nenaklonjenih zgodovinskih političnih preobratov, ki so močno ovirali

razvoj slovenske besede in skušali v slovenskem življu izbrisati zavest, da so del široke slovenske družine.

Ozka strma pot pelje iz Hlodiča (vas blizu Čedadu) do zasanjane vasice Topolovo, pravemu biseru Nadiških dolin. Čeprav je Topolovo v prejšnjih desetletjih prizadela nenaklonjena usoda - velika emigracija in močan demografski padec - se v zadnjih letih, prav hvala topolovski Postaji, ta negativni trend krepko spreminja.

Vsako leto se prve tri tedne julija ponavlja kulturna manifestacija (a organizatorji neradi uporabljajo ta izraz), ki je letos doživela svojo jubilejno izvedbo.

Pravzaprav Postaja Topolovo ni nikakršen festival ali tritedenska razstava umetnin povabljenih umet-

nikov, pač pa gre za poseben način doživljanja in posredovanja najrazličnejših kulturnih prvin in kontaminacije le-teh, pri kateri ima znaten pomen vzdušje, ki prevzame tako prebivalce kraja - 39 jih redno živi v Topolovem - kot tudi obiskovalce in umetnike. Vas zaživi potemtakem v vrvežu vljudnosti, nasmejanih obrazov in hiš odprtih vrat: vanje lahko vstopajo vsi tisti, ki potrebujejo prenočišče.

Topolovo - oddih po ustvarjalnem naporu

O nastanku topolovške Postaje (pri kateri niso umetniki, ki pogojujejo okolje s svojimi umetniškimi stvaritvami, a je le kraj, ki spodbuja njihovo ustvarjalnost) smo se na licu mesta pogovorili s pobudnikom le-te Morenom Miorellijem.

»S Postajo smo začeli 1994. Hoteli smo ponuditi ustvarjalni prostor umetnikom, ki smo jih spoznali na mladinskih popotovanjih. Spoznali smo tako osebe, ki so zelo občutljive na kraje, na ljudi, na zgodbe posameznika. Delovali so vsi na področju instalacij. Prva izvedba Postaje je bila pravzaprav posvečena tem, zato stvarni in vizuelni umetnosti. S časom pa je Postaja opustila instalacijske projekte (pravzaprav razstave) in se raje posvetila drugim umetniškim sporočilnim zvrstem, v glavnem glasbi in njeni najrazličnejši paleti ustvarjanja: projekti so se tako osredotočili na spreminjanje ambientalnih zvokov, na ljudsko pesem itd.«

Od kod prihajajo umetniki, ki so letos vaši gosti?

»Doma so iz Holandske, iz ZDA, iz Češke Republike, iz Slovenije, Hrvaške, Nemčije in Italije«.

Od kod pa obiskovalci?

»Veliko je seveda Slovencev, Avstrijcev; preseneča me število Italijanov, ki so se podali na tako dolgo pot samo zato, da bi bili med nami.«

Zakaj ima po tvojem mnenju Postaja Topolovo tak uspeh?

»Ne vem, morda zato, ker je tu ozračje povsem normalno, neformalno, kar privede do tega, da se občinstvo počuti manj občinstvo. Vlada nadvse svobodno vzdušje, v katerem ljudje niso vezani na navadne klišeje predstav. Neradi smo strogo vezani na urnike in na običajno plat nekega kulturnega srečanja.«

Na podlagi česa izbirate, kdo bo v Topolovem ustvarjal?

»Rekel bi, da je izbira podrejena neki naravni selekciji. Že zaradi tega, ker nikomur ne povrnemo potnih stroškov, se nekateri umetniki sami odločijo, da ne bodo sodelovali. Poleg tega mi organizatorji zauzamemo t.i. »veleposlanikom« Topolovega; to so osebe, ki jih dobro poznamo in prav tako so nas tudi one globoko spoznale; prav ti nam iz leta v leto svetujejo, kateri umetniki bi bili pripravljeni sodelovati z nami. Donatella Ruttar in jaz sva letos svobodno izbrala le dva ali tri umetnike, ostale so jih nam predlagali drugi.«

Glede podpore s strani raznih ustanov?

»Dejstvo je, če hočemo kaj doseči, se moramo za to tudi zavzeti. Na začetku smo zelo kritično ocenjevali odgovore deželnih organov, nato smo se zavedli, da je to brezsmiselno. Raje smo šli po svoji poti naprej,

ne da bi koga kaj več prosili. Novi deželni odbornik za kulturo, Roberto Antonaz, ki je bil prisoten na otvoritvi letošnje izvedbe, je z nasmehom dejal, da je res z velikim zanimanjem prišel na našo Postajo, saj nismo v teh letih nikoli zaprosili koga za denarno podporo.«

Program tritedenskega kulturnega srečanja, ki sta ga podprla tudi naši krovni organizaciji SSO in SKGZ, je bil pester in raznolik. Na sporedu so med drugim bili elektroakustični poskusi Marca Behrensa in Nikolausa Heyducka; nastop glasbeno-poetične skupine Autodafe', ki jo vodi pesnik in pisatelj Matjaž Pikalo; dvajseturni koncert, med katerim so se vrstili številni glasbeniki in igrali skladbo Davida Casalija z naslovom Assenza Essenza; nastop zbora Musicum v topolovski cerkvi; v nedeljo 6. julija 2003 so uprizorili dramsko delo Pisma s fronte v režiji Marjana Bevka; izreden uspeh je imel nastop mladih, ki so v Topolovem obiskovali tečaj kovinskih tolkal; ob zaključku projekta Collage je zapel zbor Beneške korenine; prisoten je bil tudi goriški Kinoatelj, ki je predstavil dela skupine mladih sibirskih videoustvarjalcev; zanimiv pa je bil tudi zvočni nastop Alessandra Fogarja.

Vasica Beneške Slovenije je bila tudi idealni prostor za srečanja z umetniki, ki se poslužujejo le besed, to so pesniki, pisatelji in raziskovalci. V četrtek, 10. julija, so na majhnem topolovškem trgu predstavili zadnji trud Pavleta Merkuja »Tonanina Tonana«. Merku je v knjigi zbral raziskave, ki jih je bil začel že leta 1976. V zadnji avtorjevi publikaciji je zbran dragocen material, ki ga sestavljajo bodisi fotografije, ki uprizarjajo ljudska bivališča pred potresom leta 1976, bodisi seznam skoraj že pozabljenih otroških pesmi iz Rezije. Za izid knjige je poskrbela založba Pizzicato iz Vidma v sodelovanju Deželnega združenja pevskih zborov. Naslednjega dne se je v Topolovo povzpел tudi furlanski pesnik in pisatelj Luciano Morandini, ki je poslušalcem orisal svojo dolgoletno poetično pot. V nedeljo 10. julija je Topolovo obiskal tudi priznani slovenski režiser Jan Cvitkovič.

Organizatorjem gre predvsem zasluga, da so v vseh teh letih ustvarili čudovito vzdušje, ki ga je čutiti po ozkih in strmih uličicah vasice; v upanju, da bi Topolovo to neposrednost in izvirnost ohranilo v vseh izvedbah svoje skrivnostne Postaje.

50. OBLETNICA SLOVENSKEGA FILATELISTIČNEGA KLUBA LOVRENC KOŠIR

Peter Suhadolc

Petdeset let v življenju društva res ni dolgo obdobje, vendar smo lahko slovenski filatelisti na italijanski strani meje ponosni da, smo »stali in obstali«. Klub se je rodil 11. februarja 1953 pod zavezniško vojaško upravo v tedanji coni A Svobodnega tržaškega ozemlja, torej le poldrugo leto pred ponovnim prehodom Trsta pod Italijo. Slovenska društva in ustanove so si kar najbolj prizadevali, da bi čimbolj utrdili slovensko prisotnost na vseh področjih javnega življenja. Ena od teh dejavnosti je bila tudi organizirana filatelija. Začetno navdušenje, ki se je odražalo tudi v številnem članstvu, je predvsem zaradi nelahkih političnih razmer polagoma splahnelo. Klub je zašel v večje in manjše težave, vendar po zaslugi prvega predsednika Srečka Merlaka in predvsem dolgoletnega predsednika in na koncu častnega predsednika Ivana Ločniškarja nikoli ni prenehal s svojim delom. Prav Ločniškarju gre zasluga, da je klub preživel in znova zacvetel. Pred dvajsetimi leti so društveno delo in odgovornosti prevzeli mlajši člani. V vseh letih delovanja je bil klub tudi tesno povezan z matično Filatelistično Zvezo Slovenije. Razen krajšega obdobja, je bil vedno njen član. Tudi tej trdni opori se moramo zahvaliti, da se je klub z leti filatelistično razvijal in rasel. Danes je predsednik kluba Peter Suhadolc tudi podpredsednik Filatelistične Zveze Slovenije in uspešen razstavljalec na mednarodni ravni. Klub šteje danes okoli dvajset članov in je eno od redkih aktivnih društev v tržaškem mestnem središču.

*Lovrenc Košir (1804-1878), nepriznani
izumitelj poštne znamke*

Odločitev, da petdesetletnico klub proslavi z društveno razstavo, je bila predvidena in soglasna. Filatelistična razstava je namreč priložnost, da klub pokaže javnosti glavno dejavnost svojih članov, to je zbiranje znamk in njihovo urejanje na listih v razstavne eksponate. Tako je klub proslavil do sedaj vsako desetletnico svojega delovanja. Pravila razstavljanja so se seveda razvijala v času in tako so danes eksponati precej različni od tistih pred tridesetimi ali petdesetimi leti. Vsak eksponat pa je seveda odsev ljubezni posameznega zbiralca do svojih znamk in do njihovega proučevanja. Na razstavi so bile razstavljene različne zbirke, od tematskih, ki opisujejo določen motiv ali temo, do tradicionalnih, ki so posvečene proučevanju znamk ali poštni zgodovini določenega obdobja. Naj omenimo razstavne zbirke »Skavti« Igorja Tute, »Walt Disney« Franca Saksida, »Zgodovino alpinizma« Petra Suhadolca ter zbirko filatelističnih izdaj društva samega.

Razen razstave so se v klubu odločili, da izdajo tudi spominsko kuverto in da jo opremijo s dvojezičnim priložnostnim poštnim žigom. Žig z likom Lovrenca Koširja, poštnega reformatorja, ki je zaman predlagal uvedbo znamke avstrijskim oblastem leta 1835, in po katerem ima klub ime, je prvi žig z dvojezičnim besedilom v uporabi v središču mesta. Da poudarijo slovensko prisotnost v središču mesta so na spominsko kuverto dali fotografijo Mihca in Jakca na mestni hiši v Trstu. Pri oblikovanju spominske kuverte je sodeloval Janko Stampfl, žig pa je oblikoval predsednik Peter Suhadolc. To je bil že peti dvojezični priložnostni poštni žig v tržaški pokrajini in četrti, ki ga je pripravil klub Lovrenc Košir. Za to priložnost je 18. marca 2003 deloval v jutranjih urah začasni poštni urad Poste italiane v prostorih Tržaške knjižarne, kjer so s priložnostnim žigom žigosali spominske kuverte in pošiljke.

Še tretjo pobudo je klub izpeljal ob petdesetletnici in ta je prav gotovo bila najbolj zahtevna: izdajo zbornika, ki je zaobjel pol stoletja klubovskega življenja z znamkami. Uredil ga je tajnik Igor Tuta, njeno izdajo pa so finančno podprli Zveza slovenskih kulturnih društev, Zadržna kraška banka ter Sklad za kulturne dejavnosti Republike Slovenije. V Zborniku je vrsta člankov o delovanju društva in o izdajah, ki jih je društvo v petdesetih letih pripravilo. Zanimiva sta začetna članka Daliborja Stovička o Lovrencu Koširju in Branka Morenčiča o Poštni zgodovini Primorske 1945-1954.

Tudi s tega mesta naj gre posebna zahvala za uspelo proslavo klubove petdesetletnice vsem filatelistom, ki klubu pomagajo, ter ustanovam, ki so pobude finančno podprle, posebno pa članom kluba, ki s svojo vztrajnostjo in ljubeznijo do znamk pomagajo društvu, da živi, raste in cveti.

BISEROMAŠNIK ŽUPNIK FRANC ŠVARA

Jože Markuža

Na praznik Gospodovega vnebohoda, 1. junija 2003, je obhajal g. Franc Švara svoj biserni jubilej v podružni cerkvi sv. Marije Magdalene v Slivnem. Na binkoštni praznik pa je bilo slavlje tudi v župnijski cerkvi v Šempolaju. Podobno kot pred 60 leti, na praznik Gospodovega vnebohoda, je bil 1. junija 1943 posvečen v duhovnika, na Binkošti istega leta pa je daroval svojo prvo mašno daritev v nabrežinski župnijski cerkvi.

Biseromašnik je po rodu iz Nabrežine, kjer se je rodil 12. septembra 1919. leta. Osnovno šolo je obiskoval v domači vasi. Odločitev za vstop v Malo semenišče v Gorici ni bila težavna, kot pravi sam jubilar, pač pa bi se lahko zapletlo in drugače nadaljevalo šolanje zaradi denarnih razmer, ker ni bilo lahko plačevati letno vzdrževalnino v semenišču. Z domačo pomočjo in dobrotnikov je lahko nadaljeval bogoslovni študij in končno bil posvečen v duhovnika.

Prvo nedeljo po novi maši je že nastopil prvo službo v Zgoniku kot župnijski upravitelj, ker so fašistične oblasti tedanjega župnika Srečka Rejca konfinirale v Južno Italijo. Nato je župnijo upravljal kot župnik dvanajst let. To bivanje v Zgoniku bi se lahko končalo že mnogo prej. Po kapitulaciji Italije – kot pripoveduje biseromašnik, so naše kraje zasedli nemški vojaki. Bilo je prav na njegov rojstni dan leta 1943, ko se je na kolesu peljal proti Zgoniku, na poti pri Koludrovici se je le za las izognil streljanju, saj je že slišal švigajoče krogle okrog glave. Po vojni je biseromašnik veliko pomagal zlasti vdovam in sirotam pri obno-

*Biseromašniško slavlje v župnijski cerkvi
v Šempolaju*

vi hiš in polj. Ljudje se ga še danes s hvaležnostjo spominjajo. Nato je nekaj let služboval po furlanskih župnijah, dokler ni sprejel službo škofijskega ekonoma v Gorici. Obenem pa je bil tudi kaplan v bolnišnici usmiljenih bratov v Gorici. Ob upokojitvi leta 1981 je sprejel imenovanje za župnika v Šempolaju. To dušnopastirsko delo opravlja še danes, kljub slabemu zdravju, saj je prestal že tri srčne napade. Zato se mu verniki v Slivnem in Šempolaju izrazili želje in voščila po boljšem zdravju. Jubilantova zasluga je tudi to, da so pred nekaj leti obnovili celotno cerkev v Slivnem, tako prezbiterij kot slike Tomaža Perka, električno napeljavo in zvonjenje ter elektronske orgle.

Ob biserni sv. maši je bilo posebno slovesno v cerkvi sv. Marije Magdalene, kjer so jubilanta najprej pozdravili otroci, nato je organist in pevovodja Ivo Kralj v imenu cerkvenega pevskega zbora in župnije izrazil zahvalo in voščila vseh župljanov. V svojem nagovoru je omenil, da je jubilant v seznamu duhovnikov, ki so službovali v Šempolaju po številu službenih let drugi na vrsti takoj za g. dekanom Vinkom Štantom. Voščilno pismo goriškega nadškofa Dina De Antonija je prebrala ga. Marica Terčon. Pri slovesnosti je bil navzoč tudi devinsko-nabrežinski župan Giorgio Ret, ki je voščil jubilantu v imenu občinske uprave. Domači cerkveni pevski zbor pa je za to priložnost izvajal Vodopivčevo mašo v čast sv. Katarine in še druge liturgične pesmi, ki so res obogatile vse bogoslužje. Biseromašnik g. Franc Švara pa je v svojem nagovoru prikazal svoje 60-letno delovanje v Gospodovem vinogradu. Po sv. maši je pred cerkvijo sledila prijateljska družabnost ob lepem sončnem vremenu. Ponovitev biserne maše v šempolajski cerkvi je bila prav tako slovesna in prisrčna. Tudi v tej cerkvi je biseromašnik uredil električno napeljavo in razsvetljavo ter dal pobeliti notranjost cerkve. Slovesnost so zaključili s prijateljsko družabnostjo pred cerkvijo, za katero so poskrbeli domačini.

ZLATOMAŠNIK FRANC OKOREN

Jože Kunčič

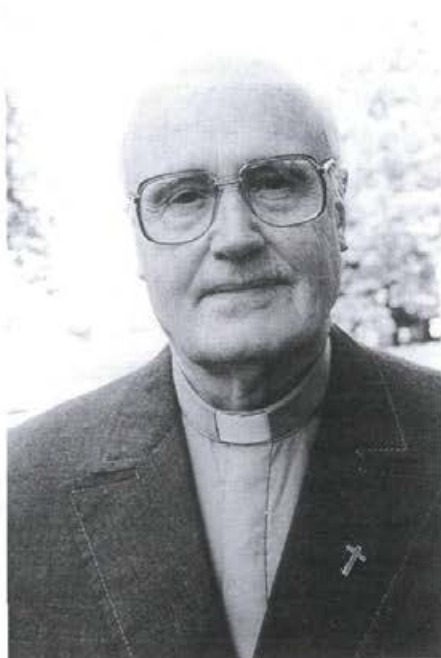
V letošnji novomašniški številki Družine sem opazil med slikami jubilarantov tudi sliko mojega nekdanjega »novomašnega tovariša« Franca Okor-
na. To mi je dalo povod, da sem se odločil napisati nekaj vstic o njem za naš goriški Mohorjev koledar.

Franc Okoren se je rodil v vasi Mali Ločnik v župniji Škočjan pri Turjaku 24.3.1927. Po končani osnovni šoli v domačem kraju je obiskoval gimnazijo v Škofovih zavodih v Štentvidu, stanoval pa v Knobleharjevem zavodu v Dravljah. Potem pa je prišla vojna vihra in zaradi nje so se gimnazijci morali preseliti najprej v še nedograjeno Baragovo semenišče za Bežigradom v Ljubljani in leta 1945 od tam v begunstvo, preko Koroške v Italijo in nekateri iz Italije v Argentino. Med temi je bil tudi Franc Okoren.

Bogoslovne študije je opravil in se pripravljaj na duhovniški poklic v ljubljanskem begunskem bogoslovju v San Luisu in v Adrogrueju pri Buenos Airesu. V mašnika je bil posvečen 29.11.1953.

Po mašniškem posvečenju je po mojem posredovanju prišel za pomočnika rajnemu župniku Janezu Moharju v Curacautin v Čile. Jaz sem bil takrat že poldrugo leto za kaplana pri njem. Tako je rajni župnik dobil še enega kaplana. Bil ga je zelo vesel, saj je imel veliko župnijo in veliko dela. Poleg tega pa še osnovno šolo za dečke in deklice, ker jih državna šola ni mogla vseh sprejeti.

Po mojem odhodu iz Čila leta 1956 je France Okoren prevzel odgovornost za podružnico Selva Oscura (Temni gozd), ki je oddaljena kakih 30 km od Curacautina in se tudi tja preselil.

Zlatomašnik g. Franc Okoren

Tamkajšnja cerkev je bila lesena in v slabem stanju. Ko sem se vozil ob nedeljah tja maševat, se spominjam, da je vsa visela na eno stran. Bali smo se, da se bo zvrnila na tla. Da se to ne bi zgodilo, sem dobil tesarja, ki jo je s svojimi pomočniki v par tednih naravnal.

Stanovanja za duhovnika ni bilo. Zato mi je prišlo na misel, da bi ga kar jaz dal zgraditi. Toda kako in s čim. Za to zamisel sem pridobil vernega in dobrega lastnika veleposestva Huillinlebu Sergia De La Massa. Bilo je ravno pred volitvami in on je kandidiral za predsednika. Obljubil mi je in tudi dejansko poslal tramove in deske in v glavnem vse, kar je bilo potrebno za gradnjo lesene hiše. Tam so bile takrat hiše po večini lesene. To zaradi obilja lesa in tudi zaradi pogostih potresov. Jaz sem dobil tesarja, on pa zidarje in druge pomočnike. Najprej so seveda postavili cementne temelje in potem začeli z gradnjo. Za vsako sobotno plačevanje gradbenikov je skrbel predsedniški kandidat. Tako je tamkajšnja cerkev v enem letu dobila tudi stanovanje za duhovnika. Četudi nisem niti ene same noči prespal v njej, sem imel zadoščenje, bil sem zadovoljen in srečen.

Franc Okoren je na podružnici Selva Oscura deloval 35 let. V glavnem se je posvetil Indijancem plemena Mapuche. Pomagal jim je s hrano, z obleko in zdravili. Tudi zdravil jih je, saj je že od nekdaj imel veselje tudi za to in tudi večletne izkušnje. Sam pravi, da je osebno pomagal 104.860 bolnikom. Veliko mu je pri tem pomagala nemška Karitas. V župniji je vzpostavil farno kliniko, ki uspešno deluje še danes. S pomočjo tamkajšnjih vernikov je zgradil 12 skromnih cerkvic in organiziral 18 občestev, ki sama skrbijo za nedeljsko bogoslužje in pouk v krščanskem nauku. Duhovnikov je tam malo, zato imajo samo občasno sv. mašo in priložnost za prejem zakramentov.

Sam si predstavljam, koliko drugega dela je Franc Okoren opravil v 35 letih še v tistem misijonskem kraju, koliko otrok in odraslih je krstil, koliko jih je pripravil za prvo sv. obhajilo in za birmo, koliko parov je poročil in koliko pokojnih pokopal. Da ne štejem vseh sv. maš, ki jih je daroval, in spovedancev, ki jih je spovedal in opogumil za nadaljnje krščansko življenje.

Po 35 letih uspešnega delovanja v Selva Oscura je tamkajšnji škof odpoklical Franca Okorna in ga imenoval za župnika ene najstarejših župnij v škofiji, namreč župnije Brezmadežnega spočetja v Angolu. Nekaj let je bil tam za kaplana sedaj že pokojni slovenski duhovnik Franc Kupljenik. Tudi na tej župniji se je Franc Okoren takoj po

naselitvi lotil resnega dela. Dal je zgraditi dve novi cerkvi in organiziral dve občestvi vernih.

Ves izčrpan od tolikega delovanja in od starostnih težav se je moral odpovedati novi župniji. Škof je njegovo odpoved, zaradi pomanjkanja duhovnikov, sprejel s težkim srcem. Sedaj samo še pomaga po svojih močeh v župniji. Ker je bolj prost, si je po tolikih letih privoščil odlet domov, čeprav ima doma samo še sestro in nekaj drugih živih sorodnikov. In ker bo novembra poteklo 50 let od mašniškega posvečenja, je v nedeljo, 6. julija 2003, ob veliki udeležbi vernikov daroval zlato mašo v svoji rojstni župniji v Škocjanu pri Turjaku. Nekaj dni pozneje pa se je že vrnil v svojo drugo domovino, v Čile, v »Chile lindo« (v lepi Čile), kot pravijo Čilenci.

Kako čudovita so božja pota! Naš slavljenec se je kot gimnazijec skupaj z nekaterimi drugimi vzglednimi in misijonsko navdahnjenimi sošolci pripravljaj, da bo šel misijonarit v Afriko, v Sudan, kjer je svoj čas misijonaril Ignacij Knoblehar, pa je Božja previdnost ukrenila drugače, prav po pregovoru: Človek obrača, Boga pa obrne. Namesto v Afriko, ga je Bog usmeril, vodil in pripeljal čisto na drugi konec sveta, najbrž zato, ker je bil tam bolj potreben kot v Afriki. In po kakih čudnih poteh! Od Ljubljane na Koroško, v Italijo v taborišče Senegalia, v Briksen, v Buenos Aires, v San Luis, v Adroque pri Buenos Airesu, v Curacautin in nazadnje v Selva Oscuro, v tisto sicer površinsko veliko naselje, a tako skromno in ubožno. Bog ve, kaj dela. Zato imejmo tudi mi neomajno zaupanje vanj, ker bo gotovo vse prav storil, tudi hudo obrnil v dobro, in bomo tudi mi tako bolj mirni in srečni.

Vsi, ki poznamo Franca Okorna, se skupaj z njim veselimo, mu čestitamo ob njegovi zlati maši in se skupaj z njim po Materi Božji Bogu zahvaljujemo, ne le za njegov duhovniški poklic, ampak tudi za ogromno opravljeno delo v daljnem Gospodovem vinogradu.

ZLATOMAŠNIK MARIJ GERDOL

Jadranka Cergol

Zlatomašnik msgr. Marij Gerdol

Konec junija, ob 50-letnici mašniškega posvečenja g. Marija Gerdola, je cerkev Novega sv. Antona sprejela v svoje nedrje tolikšno množico slovenskih vernikov kot že dolgo ne, kar nam dokazuje, da se je g. Gerdol na svoji 50-letni duhovniški poti srečal z velikim številom vernikov. Nedelja, 29. junija 2003, je bila namreč dan zlate maše, pred katero je stekla še tridnevna priprava, ki jo je vodil misijonar p. Maks Klanjšek, gvardijan na Ptuj. Osrednji verski svečanosti sta nato sledili še slovesna ponovitev zlate maše v zlatomašnikovi rojstni župniji na Katinari v nedeljo, 6. julija, pri kateri je govoril prelat dr. Stanko Janežič, in pa dvojezična sv. maša pri Sv. Jakobu ob somaševanju zlatomašnika-sošolca msgr. Maria Penca v soboto 12. julija.

Tridnevnica, ki je potekala od srede 25. junija do sobote 28. junija, je bila osredotočena na poslanstvo duhovniškega poklica. Ob molitvi rožnega venca, ob sv. mašah in govorih je bil namreč govor o klicu Gospodovem, saj *»niste vi mene izvolili, ampak jaz sem vas izvolil in postavil, da pojdete in obrodite sad in vaš sad ostane«*, kot piše v vrsticah Janezovega evangelija, ki so bile tudi vodilo tridnevnice.

Posebno slovesno pa je bilo med sv. mašo pri Novem sv. Antonu, kjer je takoj ob začetku zadonela mogočna pesem *Zlatomašnik bod' pozdravljen! Od Boga si nam poslan!* v pozdrav letošnjemu slavljenju, zlatomašniku msgr. Mariju Gerdolu. Slovenski verniki so s svojo prisotnostjo in molitvijo izrazili navezanost na človeka, ki se je odločil slediti Gospodovemu klicu na dan, ko Cerkev praznuje sv. Petra in Pavla, na dan, ko je Gospod postavil temelje Cerkve na skalo in dal ključ v roke sv. Petru ter mu naročil, da *»karkoli bo zavezal na zemlji, bo zavezano v nebesih; in karkoli bo razvezal na zemlji, bo razvezano v nebesih.«*

V svojem začetnem pozdravu je g. Milan Nemas takoj označil glavne lastnosti zlatomašnikovega dela: »reden, urejen, natančen«; podobne oznake so se ponavljale tudi v začetnih pozdravih nekaterih skupnosti, v katerih je gospod Gerdol deloval: v imenu župnijske skupnosti pri Novem sv. Antonu je jubilaranta pozdravil Tomaž Simčič, v imenu Zveze cerkvenih pevskih zborov Marija Ščuka Kerže, v imenu zakonske skupine pa Majda Cibic Cergol. Vsi pozdravni nagovori so označili g. Gerdola kot pomembno oporno osebnost, na katero se lahko vsakdo vedno obrača.

Pridiga je bila zaupana p. Maksu Klanjšku, ki se je najprej spomnil dneva, 28. junija 1953, ko je škof položil svoje roke na g. Gerdola rekoč: »*Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedechi*«. Nadalje je poudaril še pomembnost duhovniškega posvečenja, ki »priča o resničnosti Kristusovega vstajenja, kot je Jezus naročil svojim apostolom«, saj se vsak dan pri mašnem obredu ponavljajo besede: »*Tvojo smrt oznanjamo, Gospod, in tvoje vstajenje slavimo, dokler ne prideš v slavi*«. In Gospodovo besedo je msgr. Gerdol oznanjal v tržaškem okolju, ki mu je bilo dodeljeno, v mestu, ki postaja vse bolj »svetovni Babylon«, kot ga je označil p. Klanjšek. Velika zasluga g. Gerdola pa je predvsem v tem, da je oznanjeval evangelij »v materinščini z besedo in zgledom«. Sledeč Jezusovim besedam »*To delajte v moj spomin*« je mimo g. Gerdola šlo veliko majhnih glavic, ki jih je krstil, nešteto tolažilnih besed svojim vernikom, nešteto spovedovanj in spodbujajočih besed. V svojem zahvalnem pismu je g. Gerdol poudaril, da če bi mu bila dana možnost ponovne odločitve, bi se še enkrat odločil za ta poklic. Iz te misli je nato p. Klanjšek prešel še na vodilne misli tridnevnice: »*Žetev je velika, delavcev pa malo. Prosite torej Gospoda žetve, naj pošlje delavcev na svojo žetev*« in se tako s temi besedami obrnil na tržaške vernike s prošnjo, naj tudi sami sodelujejo pri Gospodovi žetvi in naj zaupajo v božjo Previdnost.

Sv. maša se je nato nadaljevala v slovesnem vzdušju. Ob koncu sv. maše se je jubilarant, ves ganjen, a posebno srečen, najprej zahvalil Bogu za neizmerne darove, svoji krstni zavetnici Devici Mariji, svojim staršem in domačim, ter vsem, ki so mu stali ob strani in s katerimi se je srečal na svoji duhovniški poti. Poudaril je, kako pomembno je, da verniki spremljajo duhovnika, da skupaj sodelujejo pri rasti in širjenju božje besede. Slavljencec si je zaželel, da bi »*res vsi postali eno*«, saj je Kristus »*tako včeraj kot danes in jutri božji Odrešenik*. Posebna zahvala je šla seveda tudi sobratom duhovnikom, ki so prav tako v lepem številu somaševali z g. Gerdolom. V cerkvi je nato mogočno zadonela pesem *Hvala večnemu Bogu*, ki je prišla iz srca duhovnikov, vseh prisotnih

vernikov, posebno pa iz srca g. Gerdola, ki je s to pesmijo zaključil svojo daritev Bogu, sledeč vrsticam iz Psalma *»Kaj naj vmem Gospodu / za vse njegove dobrote nad mano? / Čašo odrešenja bom vzdignil / in klical bom ime Gospodovo.«*

Med sv. mašo je g. Maks Klanjšek prebral tudi papežev blagoslov, katerega je podpisal kardinal Sodano, ter pismi koprškega škofa msgr. Metoda Piriha in tržaškega škofa Evgena Ravignanija, ki se je g. Gerdolu takole zahvalil: *»Številni so razlogi, da se Bogu zahvališ. Ti jih poznaš. Želim pa ti izraziti zahvalo škofije in svojo obenem za velikodušno službo, ki jo nudiš, od prvih let v Marijanišču in v župniji sv. Vincencija Pavelskega do Tvojih izkušenj v Boljuncu in nato pri vodstvu Slovenskega pastoralnega središča kot tudi Tvojo duhovno oskrbo pri Sv. Jakobu in Sv. Antonu Novem. Tem kočljivim nalogam si se ves posvetil, ne da bi štedil z močmi, z veliko ljubeznijo do tržaške Cerkve in do naših slovenskih bratov in sestra, katerim si utrjeval vero, branil jezik, kuturo in verske navade. Tudi danes nadaljuješ s svojim pričevanjem globoke pastoralne predanosti... Slovensko pastoralno središče naj poživlja in daje podporo dejavnostim raznih združenj ter nudi verske in kulturne pobude. Hvala za vse, kar opravljaš modro in ne brez truda.«*

In dejansko je g. Gerdol v svojih 50-letih delovanja na Tržaškem veliko naredil. Dovolj je, da se ozremo na njegovo življenjsko pot in že nam bo jasno, da je bil neutruden delavec na Gospodovi njivi. Tržačan po rodu, se je šolal v Trstu, Kopru, dve leti pa je bil v nadškofijskem malem semenišču v Gorici. Bogoslovje je začel v Trevisu in ga končal v Trstu, kjer je bil, kot že omenjeno, posvečen v duhovnika 28. junija 1953. Pot ga je nato popeljala v italijansko prestolnico na Gregoriano. G. škof je v svojem pismu že naštel vse župnije, v katerih je g. Gerdol deloval, ob vodenju le-teh je bil nekaj let tudi nedeljski kaplan za slovenske vernike v Žavljah. Ne smemo pa pozabiti na njegove vzgojne izkušnje z mladino, saj je bil katehet na različnih osnovnih šolah ter na srednji šoli sv. Cirila in Metoda v Trstu, ob tem pa tudi aktiven član Slovenske zamejske skavtske organizacije, najprej kot duhovni vodja, nato kot tajnik. Lahko bi našeli tudi vse skupine in komisije, v katerih je g. Gerdol deloval, a seznam bi bil preobširen. Z veliko požrtvovalnostjo in polnim zažgonom nadaljuje g. Gerdol svoje poslanstvo še danes, saj vodi župnijsko skupnost pri Sv. Jakobu in pri Novem sv. Antonu, skrbi za zakonsko skupino in od leta 1981 upravlja Slovensko pastoralno središče. Msgr. Gerdolu zato lahko celotna tržaška skupnost kliče *»še ne mnoga leta«*, saj sta njegov trud in njegova prizadevnost še kako potrebna.

90 LET MARTINA JEVIKARJA

Marko Tavčar

Starosta zamejskih slavistov, univerzitetni profesor, urednik PSBL in sodelavec številnih listov in strokovnih publikacij Martin Jevnikar je 1. maja 2003 slavil 90-letnico. Dolgoletnemu dragocenemu in cenjenemu sodelavcu naj se ob tej priložnosti poklonimo v sintetičnem, slovarskem ključu, nekakšnem geslovníku, ki naj vsaj v strnjeni obliki predstavi njegovo življenje in raznoliko ter plodno delo.

SLOVARČEK O MARTINU JEVIKARJU

A kot Angloameriška ali Zavezniška vojaška uprava, ki je omogočila ustanovitve slovenskih osnovnih in srednjih šol na področju Cone A ter premestitev slovenske begunske gimnazije iz Moniga v Trst. S profesorji, ki so poučevali na tej šoli, je v Trst prišel tudi Martin Jevnikar in tu 1. okt. 1945 nastopil profesorsko službo.

B kot begunec, ko je bil v Monigu pri Trevisu ne le profesor, ampak tudi tajnik slovenske begunske gimnazije, ki jo je kot ravnatelj vodil organizator slovenskega šolstva po drugi svetovni vojni v Italiji prof. Srečko Baraga.

C kot Cronia Arturo, največji italijanski slavist, ki je napisal več kot 220 razprav in knjig s tega področja. Rodil se je v Zadru 1896, umrl v Padovi 1967, kjer je od 1937 vodil slovansko filologijo. Večkrat tudi predsednik maturitetnih komisij na slovenskih višjih srednjih šolah. Z njim je jubilar izdal delo *La letteratura giovanile jugoslava*, ki je izšla v Milanu 1968. V Jeziku in slovstvu pa je razčlenjeno pisal o njem in prispevku Martina Benčine za njegovo knjigo o Župančiču ter o dopisovanju med Trinkom in Cronio.

Č kot čik (sleng. cigareta), cigareta, torej, redna spremljevalka jubilarovega dela. Cigareta kot uteha in pomoč pri koncentraciji. »O, rajska roža, herba nicotiana, / ki si čez sinje morje se podala, / v Evropi naši stari zasijala, ...« (Jenko)

Prof. Martin Jevnikar

D kot Dolenjska, ki je povojnemu slovenskemu Trstu in širšemu zamejstvu dala vrsto odličnih in predanih profesorjev ter vzgojiteljev, ki so z Martinom Jevnikarjem na čelu postavljali temelje slovenskim višjim srednjim šolam, predvsem pa skrbeli za utrjevanje znanja knjižne sloveščine, ki je bila pod fašizmom zatirana in med vojno še vedno pepelka.

E kot Erjavec. Temu pisatelju je jubilant namenil eno svojih pomembnejših razprav, in sicer raziskavo *O pozorišču Erjavčevih Huzarjev na Polici*, ki je izšla leta 1944 v Domu in svetu.

F kot fakulteta. Po maturi 1934 se je vpisal na slavistično fakulteto Univerze v Ljubljani in študij zaključil 12. februarja 1939. Ljubljansko diplomo je nostrificiral na univerzi v Rimu in leta 1961 doktoriral z disertacijo o vplivih Krištofa Schmida na slovensko pripovedništvo.

G kot Grande Enciclopedia Curcio, za katero je jubilant napisal več gesel o slovenski književnosti in osebnostih.

H kot hiše (rojstne) naših velmož. Zelo zanimiv niz radijskih oddaj, v katerem je z urednico Lido Turk zbral veliko dragocenih podatkov o rojstnih hišah in družinah ter prvih letih življenja naših pisateljev, pesnikov, umetnikov, kulturnih in narodnih delavcev, ki so se rodili na Tržaškem, Goriškem in v Benečiji.

I kot ironija. Značajska poteza jubilanta. Z njo zna včasih razbremeniti še tako napeto in mučno situacijo, včasih pa spraviti v hudo zadrego marsikaterega dijaka in študenta, a tudi sodelavca.

J kot Jurčič Josip, ki mu je namenil več esejev in raziskav, že 1944 je za izdajo *Sosedovega sina* v mohorjanski zbirki Cvetje napisal uvod in opombe. V buenosaireskih Vrednotah je objavil esej o Jurčičevih dijaških letih ali v Izvestju za tržaške šole leta 1959 zanimivo razpravo o tem, kako si Jurčičev Jurij Kozjak v slovitih prevodih... osvaja svet.

K kot Koledar Goriške Mohorjeve družbe. V njem je prof. Jevnikar celo vrsto let objavljala dragocene poljudne razprave in zanj redno beležil smrti vidnejših osebnosti, zlasti slovenskega zamejskega prostora.

L kot leksikon - Primorski slovenski biografski leksikon, seveda. Za naša merila je to krona vsega in raznolikega dela, ki ga je Martin Jevnikar opravil. Urednik mu je postal s 7. snopičem in skrbel, da je redno izhajal ob vsakoletni zbirki GMD. V sklepni besedi k zadnjemu, 20. snopiču je podal tudi statistični obračun tega 20-letnega podviga, ki sta mu je bila duhovna očeta in pobudnika znani novogoriški knjižničar Marijan Breclj ter dolgoletni tajnik GMD Rudolf Klinec. Jevnikar piše: »PSBL obsega torej štiri knjige, ki so takole razdeljene: I. knjiga 1.-7. snopič, 606 str., 922 gesel (Abram-Juvančič); II. knjiga 8.-11. sno-

pič, 692 str., 1073 gesel (Kacin-Pirjevec); III. knjiga 12.-15. snopič, 648 str., 921 gesel (Pirjevec-Theuerschuh); IV. knjiga 16.-20. snopič, 4242 str., 567 gesel (Tič-Žvanut). Skupaj 3483 gesel na 2370 straneh. V dodatku pa je še 946 gesel na 441 straneh.« Ta statistični podatek pove vse o tem uredniškem delu.

M kot Mladika, v kateri je od 1967 do 1971 v vsaki številki pod naslovom *Sodobna slovenska zamejska literatura* objavljal poročilo o vseh knjigah v zamejstvu in zdomstvu, od 1972 dalje pa je do nedavnega v vsaki številki nadaljeval s temi poročili pod naslovom *Zamejska in zdomska literatura*. Dolga desetletja je bil to edini vir za spoznavanje zdomske književnosti pri nas v zamejstvu, zlasti pa v matični Sloveniji, kjer je bil številnim knjigam zamejskih in zdomskih avtorjev prepovedan uvoz.

N kot Neda prof. Abram ali gospa Jevnikarjeva. V zakonu so se jima rodili štirje otroci: inženir in profesor Marjan, zdravnik dr. Marko, časnikar in javni delavec Ivo ter profesorica Magda.

O kot obvezno ali ne pozabiti na *Literarne vaje*. Dijaška revija slovenskih srednjih šol na Tržaškem in Goriškem, ki je začela izhajati leta 1949, uredništvo je prof. Jevnikar prevzel leta 1953 in jo vodil do leta 1979, ko je prenehala izhajati. Publikacija je bila za mnoge sedaj uveljavljene zamejske literarne ustvarjalce, a tudi pisce drugačnih besedil, prva in pomembna vadnica pisanja ter priložnost objavljanja.

P kot Padova, kjer je na tamkajšnji Univerzi od 1. novembra 1963 do 31. oktobra 1975 predaval slovenski jezik in literaturo. V Padovi pa je leta 1965 izšla tudi njegova znamenita knjiga *Veronica di Desenice nella letteratura slovena*.

R kot Radio Trst A, s katerim je začel sodelovati leta 1946 in mu bil med najbolj rednimi in zavzetimi sodelavci. Za potrebe Radia je pisal oddaje o slovenskem jeziku, o književnosti in pisateljih, o primorski preteklosti in o številnih osebnostih. Prirejal je literarna dela in jih dramatiziral, po potrebi tudi prevajal številna dela tako iz slovenske kot tudi tuje literature. Zelo pričakovane in dragocene so bile njegove ocene knjižnih novosti, zlasti del zamejskih in zdomskih avtorjev.

S kot Slovenska čitanka za višje srednje šole, ki je izšla leta 1947 ali **Slovenska slovnica za strokovne šole** oz. **Slovenska jezikovna vadnica**, ki ju je za višje srednje in strokovne šole sestavil v sodelovanju z dr. Antonom Kacinom.

Š kot škofijska klasična gimnazija v Šentvidu nad Ljubljano, kjer je maturiral 1934. O njenih profesorjih ter vzgojno pedagoški vlogi t.i. škofovih zavodov jubilarant rad pripoveduje najbolj laskave ocene.

T kot Trgovski tehnični zavod Žiga Zois v Trstu, na katerem je profesor poučeval slovenščino in zgodovino od 1. oktobra 1945 do septembra 1980.

U kot Udin ali Videm, kjer je bil na tamkajšnji Fakulteti za tuje jezike in literature od dec.1972 stabilizirani profesor za slovenski jezik in literaturo. Od leta 1973 do 1979 je bil ravnatelj tamkajšnjega Inštituta za slovansko filologijo. Leta 1975 pa je prevzel tudi stolico za srbohrvaški jezik in literaturo.

V kot Višnja gora, pri kateri stoji profesorjeva rojstna vas **Spodnje Brezovo**, kjer se je v kmečki hiši rodil 1. maja 1913 očetu Martinu in materi Ivani Novak.

Z kot Zavod Svete Družine, kjer se je vsako leto okrog sv. Miklavža, v času izhajanja PSBL, pod vodstvom našega jublanta zbirala pisana skupina sodelavcev leksikona. Ti sestanki pa niso bili namenjeni le porazdelitvi gesel in načrtovanju naslednjega snopiča. Bili so tudi ali predvsem priložnost za srečanje med sodelavci, za spoščen pogovor o obravnavanih temah, a tudi o aktualnih dogodkih in narodni ter kulturni politiki v letih, ko sta Slovenija in naš celotni prostor doživljala korenite spremembe.

Ž kot žbrinca (SSKJ, listni koš na Krasu), ki bi bila potrebna, da bi vanjo lahko dali še vse ostalo, kar je jublanta napisal ali opravil. Na dnu bi lahko dali štiri knjige *Vsebin slovenskih leposlovnih del*, ki so izšle v letih 1953, 1954, 1955 in 1958. Prvima dvema bi lahko dodali ponatisa. Nato bi vanjo šlo delo *Prepovedane besede in zveze* (Trst 1965). V Celovcu so 1971 izšla *Finžgarjeva pisma Ferdinandu Koledniku*. Nekatere šolske knjige smo že omenili, a naj dodamo vsaj še *Trgovsko korespondenco za trgovske akademije* (1957), pa še nekaj razprav, recimo: *Slovenska mladinska igra* (1943,44), *O izvirosti Slomškovega Blažeta in Nežice* (1944), *Slomškovo leposlovno delo*. Ta esej je izšel leta 1963 v *Izvestju*, ki ga je dolga leta urejal in v njem objavil še razprave o Stritarju, Erjavcu, Krištofu Schmidu, Ivanu Trinku in njegovi poeziji ter Paglavcih. V žbrinco bi seveda sodile tudi razprave v italijanščini: med njimi izstopa prikaz slovnice slovenskega jezika za Italijane. Največji kup pa bi predstavljali življenjepisi. Tisti, ki jih je strogo podatkovno sestavil za PSBL, a tudi bolj pripovedni za razne revije, *Koledar* in *Radio*, zlasti ob smrti in raznih obletnicah obravnavanih osebnosti. Vanjo bi sodile raznolike radijske oddaje, predstavitve novih knjig in avtorjev, a tudi drugi članki različne vsebine. Bojim se, da bi bila žbrinca na koncu pretežka, da bi jo nosil en sam človek. Pa vendar, Martin Jevnikar je to zmožel.

RAZMIŠLJANJE V SENCI EIFFLOVEGA STOLPA O NEKI DEVETDESETLETNICI

Evgen Bavčar

S književnikom Borisom Pahorjem sem se prvič srečal sklonjen nad čitanko kot šolarček štirirazredne šole v Lokavcu. Zgodba je govorila o požigu Slovenskega narodnega doma v Trstu. Menda jo je spremljala slika in so bile na njej črne postave s cofki. Tudi po dimu je dišalo in zidovi so bili okajeni.

Morda te slike nikoli nisem videl. Če pa sem jo le zaznal, sedaj biva prav na obronkih spomina in jo le težko prepoznam. Takrat, kajpak, še slutiti nisem mogel, da bo moja kasnejša usoda stakala čudne vezi s tem dogodkom in postavila med sliko in mojimi pogledi zaveso dima in ogenj eksplozije.

Še bolj me je s Trstom povežala mamina pripoved o tem mestu velikih ladij. Kot mnoge Slovenke je tudi ona tam kar štiri leta služila kruh. Delala je pri avstrijskem viceadmiralu v pokoju, gospodu Bizjaku, daljnem sorodniku iz moje vasi, ki je svoj čas poveljeval sloviti bojni ladji *Viribus unitis*.

Ko pa se je zgodilo, da je ena od tržaških ladij leta 1986 priplula v pariški center Georges Pompidou, je po zaslugi Aleša Lokarja v svojem podpalubju s seboj pripeljala tudi književnika Borisa Pahorja. To dejstvo moram še posebej poudariti, saj sem bil odgovoren za slovensko stran slovite manifestacije *Trouver Trieste*. Tržaški književnik je bil pač takrat, v časih imenovanih po svincu, persona ingrata -

Pisatelj Boris Pahor

nezaželjena oseba. Ko mi je spregovoril o Trstu, o sebi in o slovenstvu, sva se ujela in sem spoznal, da nosi s seboj najbogatejšo knjižnico o slovenski prisotnosti v mestu v Zalivu, kar bi jih lahko srečal. Z veliko radostjo in spoštovanjem sem si torej v obliki pripovedi in številnih razgovorov z njim začel »izposojati« ta knjižna dela in spoznavati ta svet.

Takrat sem se kot Slovenec čutil prizadetega, da nas je tržaška občina tako zapostavila. Nekdo od odgovornih s francoske strani mi je celo rekel, češ, saj nimate veliko pokazati, vi, Slovenci. In res je bil takrat na razpolago, kar zadeva literature, le Srečko Kosovel, ki smo ga seveda brali na tržaški ladji sredi Pariza. Tudi o naši literaturi v Trstu smo govorili, le prevodov ni bilo. Odločil sem se, da nekaj naredim, da vzpostavim stik z založniki in prevajalci, da se bera slovenskih del v francoščini končno razširi.

Nekropoli književnika Borisa Pahorja so sledili mnogi drugi prevodi. *Jutri čez Jordan* Alojza Rebule, *Alamut* Vladimirja Bartola, *Bevkov Kaplan* Martin Čedermac in potem še številna dela avtorja *Nekropole*.

Slednja nosi v Franciji ime *Romarja med sencami*. Zelo poveden naslov, zlasti ko moram ugotoviti, da je veliki književnik moral romati dolga leta v senci slovenske nacionalne brezbriznosti in načrtne ignorance. Za akademika smo ga predlagali francoski Slovenci, ki se jim moram za to podpora kot prvi predsednik konference Svetovnega slovenskega kongresa za Francijo prav lepo zahvaliti. Ob tem naj še pripomnim, da se morda nekega dne tudi v Sloveniji lahko zgodi gesta francoskega predsednika Valerija Giscard d' Esteinga, ki je sloviti pisateljici M. Yoursenard podelil časno državljanstvo, ko je bila sprejeta pod slovito kupolo Akademije. Francozi namreč nočejo pristati na dopisno članstvo te imenitne ustanove. Morda bomo tudi Slovenci to pravilo nekega dne ukinili, zlasti takrat, ko gre za tako enkratne in slovenstvu globoko predane osebnosti, kot je književnik iz Pristana.

Ko pišem te vrstice, se veselim že sedme knjige rojaka iz Trsta, izdane v Parizu. Pri tem ne morem mimo njegovega slovenskega prodora v Evropo in svet. Nekdanji sovražniki, Nemci, so mu dali prestižno literarno nagrado za knjigo, ki obračunava z nacizmom. Njegova dela so v Franciji in Nemčiji naletela na izjemno ugodne literarne kritike. Mnogi kritiki ga brez nam Slovencem tako lastne sramežljivosti in skromnosti, da ne rečem nevoščljivosti, primerjajo z največjimi imeni evropske književnosti. Sam lahko pričam o takih odmevih. Ob Pahorjevih

knjigah ne poudarjajo samo njegovega neizmerne upornišva, ampak tudi idejo ljubezni in prijateljstva do tistih, ki so odšli. Po starem židovskem pravilu je največja tista ljubezen, ki jo izkazujemo ljudem, ki nam je ne morejo več vračati, se pravi pokojnim. Mar ni to eno temeljnih načel pisateljeve etike in poslanstva njegovega peresa?! Zato je žalostno, ko nekateri dostopajo do tega obeležja njegovega pisanja s provincialnim pogledom in nestrpnostjo.

Včasih se mi zdi, da kar ne moremo pristati na dejstvo, da so med nami tudi veliki, izjemni ljudje. In zakaj ne bi tega priznali književniku iz Trsta. Kot glas slovenske samoniklosti je stopil v svet in tako prekoračil jezikovne in politične meje, ki nas še vedno, kljub vstopanju v Evropo, ogrožajo in velikokrat tudi določajo. Koliko dragocenih informacij o Slovencih v Italiji in nasploh ter o slovenski literaturi v Trstu je bilo povedanih ob izidih njegovih knjig po Evropi. Tudi na ta način obstajamo v zavesti Evrope. Iz tega pa naj bi se naučili, da lahko tudi drugače poskušamo obstajati resnično, materialno in tudi preko nekaterih naših ozkosti in vrtičkov.

Tudi zadnje književnikovo delo, ki stopa pred francoske bralce, govori o nas. Gre za roman *V labirintu*. Kako se ne bi ob tem spomnil starega grškega mita? Da, tudi mi Slovenci imamo svojo inačico Tezeja, ki se v povojnem Trstu s pomočjo ideala rešuje iz ideoloskega blodnjaka dvajsetega stoletja. Njegova Ariadnina nit je preprosta in učinkovita. Nosi ime predanosti slovenstvu, resnici in humanističnemu sporočilu omikane Evrope.

Naj se ob tej priliki še enkrat spomim njegove *Nekropole* in pisateljevega čudežnega pretvarjanja pepela v besedo, v moč spomina in v neizogibno zmago življenja nad ničem. Med ponižanimi kostmi, o katerih tako lepo pripoveduje, je v tistem taborišču ostalo tudi veliko Slovencev. Pisatelj je njihovo žrtev posvetil v enkratnosti svojega zapisa.

In taka so vsa njegova dela, tudi ko obravnavajo drugačne dimenzije njegovega izkustva. Njegova pisateljska beseda, rojena v pepelu in plamenih, me zato nehote spominja na slovitega Feniksa, ki se ponovno rodi iz svojega pepela. Ponovno se roditi pomeni iti preko, preko vsega in tudi preko smrti. Zato želim Borisu Pahorju še veliko takih preseganj v enkratno transcendenco človeške in še posebej slovenske biti.

Po njegovi zaslugi tudi Trst, nekdanj največje slovensko mesto po številu prebivalcev, sprejema slovensko ladjo okrašeno z besedami iz našega jezika. Sicer ne ves Trst, a kulturni gotovo. S tem pa, ko njegov

glas sprejema Evropa, postaja naša kulturna, se pravi jezikovna in literarna identiteta, tudi del izročila jutrišnje Evrope.

Ob visokem jubileju zato Borisu Pahorju voščim še veliko besed in misli, da bomo Slovenci le začeli zavestneje gledati nase in postajati to, kar smo že toliko stoletij ne samo v Trstu, ampak povsod po svetu, tudi tam, kjer se še vedno v tišini oglašča naša beseda. Zvest svojemu idealu slovenstva je tržaški pisatelj odločno premagal nam zoperstavljene tišine velikih jezikov in velikih kultur.

Katja Volpi

ODNOSI

*Gradimo mostove med ljudmi,
ne bodimo preveč zahtevni
mostovi naj bojo preprosti, a trdni,
mi pa vztrajni in strpni.*

*Ceste in poti
mostovi in tuneli
so sredstva za naše noge,
besede in pogledi, dotiki...
ogrejejo žalostno srce.*

*Vse to so besede
dejstev pa ni.*

*Srce iz dneva v dan
le v samoti trpi.*

*Človek se v kletki skriva
pred cestami, mostovi in drugimi potmi,
pred besedami, pogledi, dotiki in...*

po prijateljstvu samo hrepeni.

USODA

*Gospod, ti si narisal vzorec,
jaz po njem vezljam
z majhnimi ubodi,
z lastnimi rokami
oblikujem
nežen
ali trnjev
cvet.*

HERMAN SREBRNIČ 80-LETNIK

Marjan Drufovka

Herman Srebrnič se že več kot pol stoletja udejestvuje kot organist in pevovodja pri bogoslužju v Števerjanu, v zadnjih desetih letih pa še v Gorici, Podsabotinu, Plešivem in morda še kje.

Rodil se je 2. maja 1923 v Medani v številni družini. Že v otroških letih se je navduševal za petje in glasbo. V letih pred vojno je hodil na privatne lekcije za harmonij k skladatelju Emilu Komelu; istočasno je orgljal pri jutranjih mašah v Medani in tu ustanovil dekliški zbor. Prvi moški zbor pa je ustanovil na Kefaloniji v Grčiji, kjer je bil italijanski vojak, po razpadu Italije pa se je pridružil grškim partizanom. Ko se je po vojni leta 1947 preselil z družino v Gorico, je tu ustanovil mešani pevski zbor, pri katerem so sodelovali tudi nekateri Števerjanci. Prijateljstvo in glasbena navdušenost sta pripomogli, da se je leta 1949 začel ukvarjati z vodstvom števerjanskega cerkvenega pevskega zbora. Na prvo adventno nedeljo istega leta je Herman prvič igral na orglah v števerjanski cerkvi, potem pa

Dolgoletni organist Herman Srebrnič na slavnostnem koncertu pod borovci v Števerjanu

je nadaljeval tudi med tednom. Odlikovali sta ga potrpežljivost in vztrajnost, predvsem pa globoko krščansko prepričanje. Pevske vaje so mu bile vedno in so mu še danes poslanstvo in vir izrednega veselja. Vsi Števerjanci smo mu hvaležni za njegovo nesebično požrtvovalnost. Njegova velika zasluga je, da je v vasi zbiral mladino in jo navduševal za cerkveno petje. Zbor se je v nekaj letih pomladil in številčno okrepil. Poleg cerkvenega je mladi dirigent začel gojiti tudi narodno petje. Že leta 1952 je zbor nastopil s prvim samostojnim koncertom v Borovcih in

tudi v naslednjih letih se je skoro vsaka sezona zaključila s koncertom nabožnih in narodnih pesmi.

Zbor je kvalitetno napredoval in kmalu se je uresničila skupna želja, da so števerjanski pevci, pod vodstvom svojega neutrudnega pevovodje, ponesli slovensko pesem na Tržaško, Koroško in v Slovensko Benečijo.

Domače društvo F. B. Sedej, župnijska skupnost in občinska uprava so mu v zahvalo za dolgoletno skrb in trud na glasbenem področju podelili 27. novembra 1983 častno priznanje.

Leta 1985 je prejel priznanje ZSKP iz Gorice za 25. nastop kot dirigent na reviji cerkvenih pevskih zborov na Cecilijanki. Zaradi svojega dolgoletnega udejstvovanja s pevskim zborom je bil deležen tudi papeškega odličja. Republika Slovenija mu je tudi podelila častno Gallusovo priznanje.

Društvo F. B. Sedej in pa pevci mešanega pevskega zbora so se mu želeli zahvaliti za ves trud, ki ga je vložil v zbor v vseh teh letih in za navdušenje, s katerim je vedno spodbujal in še sedaj spodbuja pevce.

Zaključni koncert, ki je bil meseca maja med borovci Sedejevega doma, pod zvezdnatim nebom, so pevci želeli posvetiti gospodu Hermanu. Predsednik društva F. B. Sedej Mihael Corsi je ob koncu koncerta povabil na oder gospoda Hermana Srebrniča in mu v imenu celotnega zbora čestital za lep življenjski jubilej in se mu zahvalil za ves trud, ki ga je vsa ta leta vlagal v to svoje poslanstvo.

V imenu zbora mu je Mihael Corsi izročil majhen spomin ter ga povabil, naj za sklep koncerta s pevci zapoje še dve Marijini pesmi: *Že pada mrak v dolino* in *Večerni zvon*. Večer pa se seveda še ni končal, saj so se pevci in številni ljubitelji lepega petja, ki so sledili koncertu, skupaj še dolgo veselili s prepevanjem slovenskih pesmi.

STOLETNICA ROJSTVA SREČKA KOSOVELA (1904-2004)

Marija Milič

18. marca 1904 se je v sežanski šoli nadučitelju Antonu Kosovelu rodil peti otrok, ob krstu mu je bilo določeno, da ne bo Kvintilijan - tržaška botra ni imela veliko domišljije pri izbiri imena - saj Srečkove sestre in brat takega imena niso hoteli sprejeti. Na celi črti je torej prevladalo ime Srečko, drugo ime se pa v avstro-ogrski luči ni moglo glasiti drugače kot - Joseph. Slednje bo postalo ime, s katerim bodo domači praznovali Srečkov god ali imendan, kot mu sam pravi. Tretjemu (potencialnemu) imenu - Felice - se bo Srečko izmuznil 1924. leta, ko bo postal jugoslovanski državljan. Boris Pahor pravi, da bi morali Srečka Kosovela obravnavati najprej z vidika njegove narodne zavesti.

Majhen družinski zapetljaj z imenom bi najraje označili kot usodni dogodek, ki je zaznamoval pesnikove izbire v to smer, med njimi tisto, da pusti starše v Italiji, se pravi v Tomaju, sam pa se odloči za Kraljevino SHS.

Kot nalašč sovpadajo Srečkova okrogla leta s pomebnim mejnikom za Slovence: njegova mila domovina maršira v Evropo. Če torej Srečku Kosovelu lahko postrežemo z razveseljivo novico, kako si predstavlja, da bi jo sprejel? Z veliko mero zadovoljstva in ... košem pripomb. Zdrava pamet in kritični duh bi mu narekovala analizo novih razmer. Novih? Srečko je v zadnjem letu svojega življenja literarno zagrabil za oje sveta, in hotel zvrniti vso njegovo težo nase, kot da bi vedel - pravijo - da se mu ta izmika iz rok. Socialne krivice vseh vrst so mu

Srečko Kosovel

narekovale drugačno poezijo - Brat Stano je ni odobral - in rodile so se pesmi, v njih se »trudni delavci vračajo od dela. - Na ramah lopate. - Do vrha oškropljeni od blata.« - Njegov J'accuse se dotika težkih delavskih razmer na Slovenskem, pa tudi podhranjenih otrok, ki »sanjajo krompirčke v obliki«, ali tisith, ki v starem predelu Trsta dajejo pesniku vtis starcev »strašnih spoznanj«, saj v njih licu »ni zdravja, ne smeha, ne sanj«. Pesnikov odgovor toliki bedi je zdaj v nasilnem prevratu, drugič v kulturni revoluciji, nazadnje v dvomu dokončne rešitve.

Otopelosti slovenskih kulturnih delavcev pa Kosovel namenja nemalo satirične proze. V cankarjanskem slogu se dotika slovenske politične in kulturne zaostalosti in pravi, da »smo se preveč ogledovali po Evropi, premalo po sebi.« In nadaljuje: »nismo se smatrali za člane Evrope, ki morajo iti vzporedno z evropskimi gibanji svojo lastno pot, ampak samo za majhen narod, ki se mora ukloniti evropskim idejam, ako noče, da radi njih propade.«

Bogve, če bi Kosovel v novih razmerah preklical svoje trditve in opustil polemično žilico v luči porajajoče se nove slovenske stvarnosti?

Mogoče bi si zavihal rokave in nadaljeval po poti, ki vabi k vzajemnim rešitvam - kot se za pesnika spodobi - in pa tisti, ki išče odgovorov - kot se za študenta filozofije šika.

OB 50-LETNICI SMRTI GLASBENIKA SREČKA KUMARJA

Ivanka Uršič

Zapuščino Srečka Kumarja (1888-1954), glasbenega pedagoga in zborovodje je leta 2001 izročila Pokrajinskemu arhivu v Novi Gorici njegova hčerka Vuka Hiti Kumar iz Kopra in predstavlja enega svetlejših kamenčkov v mozaiku osebnih zapuščin v arhivu.

Ohranjeno gradivo je dragocen vir za spoznavanje Kumarjevega življenja in dela. Zapuščina je razdeljena na več tematskih sklopov in sicer osebne dokumente, gradivo o delovanju Srečka Kumarja kot zborovodje, urednika glasbenih revij, ustanovitelja glasbenih šol, pianista in učitelja klavirja, korespondenco, koncertne liste in vabila, časopisne izrezke, notne zapise: rokopisi in notni tiski, fotografije in ostalo gradivo.

Osební dokumenti, kot so krstni in rojstni listi, domovnica, spričevala, prošnje, dekreti in druga dokazila o službovanju, odlikovanja, imenovanja oz. potrdila o častnem članstvu pri nekaterih zborih in priznanja so vir informacij o življenju, šolanju in službovanju na različnih mestih od Zapotoka do zadnjega službenega mesta v Kopru.

Med osebnimi dokumenti pogrešamo nekatere izvirne dokumente. V večini primerov so ohranjeni vsaj overovljeni prepisi le-teh.

Osebnim dokumentom sledi gradivo o Kumarjevem delovanju na glasbenem področju, na katerem so se vloge medsebojno prepletale. V

Srečko Kumar - »Na trgu pod košatimi vejami stoji njegov spomenik, kot živ zre njegov lik na nas. Desnica je razprta z dlanjo navzgor, kakor da dviga pesem v nebo, levica je zastala v mirnem gibu, ki hoče zadržati melodije, da bi večno odmevale nad briškimi griči in vso našo domačijo.«

(Rado Bednaržik, Srečko Kumar – učitelj naše pesmi)

tem smislu skušamo slediti ohranjenemu gradivu o Srečku Kumarju kot zborovodji (zbori v Kojskem in Zapotoku v letih 1909-1910, na učiteljišču v Kopru, na Proseku pri Trstu, pri Sv. Ivanu v Trstu, v Rojanu in drugod), uredniku glasbene literature (Prvi plamen, Naše pesmi, Otroške pesmi, Grlica), klavirskemu pedagogu in pianistu.

Vsebinsko, pa tudi oblikovno bogati so koncertni listi: v prvem sklopu so koncertni listi od začetkov Kumarjevega javnega nastopanja pa do smrti; v drugem sklopu pa so tisti, ki jih je prejel zgolj kot povabilo. Najstarejši koncertni list je iz leta 1893 in vabi k »abiturijentski veselici slovenskih in hrvaških učiteljišnic in učiteljišnikov goriškega, koprškega, mariborskega, zagrebškega in ljubljanskega učiteljišča...«

Med preostalo gradivo sodijo časopisni izrezki iz domačih in tujih časopisov o nastopih zborov, ki jih je Kumar vodil. Ohranjene so številne kritike. Že Kumar je skrbno zbiral te zapise, nato pa sta zbiranje nadaljevali njegova žena Zora in hči.

Poseben sklop obsegajo notni zapisi: rokopisi in notni tiski. Kot zanimivost je vredno omeniti vsaj nekatere rokopise: Emil Adamič, 45 otroških pesmi za 1.-8. razred, Brajša Matko, K desetletnici Kmetijskega bralnega društva v Šebreljah, dne 26. avgusta 1894, Anton Lajovic, Pesem nagajivka, Dete jezdi na kolenu, na besedilo Frana Levstika in druge. Marsikatero delo je tudi kupil, zlasti partiture tujih mojstrov, kar potrjujejo ohranjeni dopisi z antikvarijatov v tujini.

Fotografije je gospa Vuka po večini obdržala, zato so v zapuščini, razen par izjem, preslikave.

V sklopu ostalo gradivo so seminarske naloge in ena diplomska naloga ter razni zapisi o Kumarjevem življenju in delu, ki so izšli v različnih publikacijah. V zapuščini so ostali tudi rokopisi Karla Široka, Alojza Remca, Alojza Gradnika, Antona Batagelja, Staneta Kosovela, Dore Gruden, Frana Albrehta in igra Josipa Ribičiča z naslovom Grom in pekel, napisana leta 1919.

Velikega pomena je ohranjena korespondenca. Pisma Kumarjevih prijateljev in sodelavcev so vsebinsko izjemno bogata, veliko povedo o življenju v takratnih kulturnih krogih, o načrtih, njihovem prepričanju, o najrazličnejših težavah, bodisi gmotnih, bodisi duhovnih, ki so bremenile Kumarja in njegove prijatelje in sodelavce. Pa tudi Kumarjeva pisma dekletu Zori in kasneje njegovi ženi so nadvse dragocen vir podatkov o življenju oz. bolje rečeno pomanjkanju in trpljenju, ki sta ga v letih Srečkovega študija prestajala. Na obsežnem seznamu korespondentov so med drugimi: Josip Ribičič (1912-1950), Emil Adamič (1922-

1935), Virgil Šček (1922-1948), Alojzij Res (1922), Vinko Vodopivec (1922-1948), Stanko Premrl (1923-1935), Mihovil Logar (1932-1938).

Med zvestejšimi dopisovalci je bil tudi Ivan Grbec, učitelj, skladatelj in zborovodja, doma iz Škednja pri Trstu. Njuni življenjski poti sta se najprej srečali na koprskem učiteljišču, kjer sta bila sošolca in nekaj let sta tudi skupaj stanovala. Njuni poti sta se kasneje še večkrat združili pri skupnem delu, kot na primer v Škednju, kjer sta prirejala glasbene večere, v okviru Učiteljske zveze slovenskih društev Julijske krajine, kjer je Grbec pel v Kumarjevem zboru, v Zagrebu, ko sta skupaj ustanovila glasbeno šolo in skupaj izdajala časopis »Grlico«. Grbec je predvojna leta preživel še v Vukovaru, v Borovem in v Bakru kot učitelj glasbe in kapelnik. Septembra 1939 se je vrnil v Trst. Po končani drugi svetovni vojni je do leta 1948 spet učiteljeval v Škednju, nato pa pri Sv. Ani kot šolski upravitelj do upokojitve leta 1954. Vseskozi sta ohranjala več ali manj tesne delovne in prijateljske vezi. Po Srečkovi smrti je ostal Grbec povezan z njegovo ženo in hčerko. Ohranjena pisma so bogat dokaz njunega dela in prijateljstva:

Človek božji!

Zopet v najhujši stiski. Žal mi je, da ne razpolagam z denarjem, obotavljal bi se, končno bi ga vendar dal, posebno pričakujoč da - sploh nič; če sem dal za poroko, tisto kar ni bilo toliko potrebno in še potrošil sam za stvari še nepotrebnejše, bi ga dal tudi sedaj - a človek nimam ga. Moje denarno stanje je danes 22 ob 6 zvečer 28. 40 kron. Od teh drage volje odtržem 20 če ti je kaj pomagano s tem, če ne nevem kaj bi ukrenila.

Glej, če bi bil jaz takrat menjal klavir, bi prišel v to presneto zagato sam in nevede ...

Mogoče bi našel Ti še koga, ki bi ti pomagal z malim zneskom, da spraviš zahtevano skupaj?

Škoda da si toliko potrošil za Riemannove knjige, jaz imam velik del tistih, vendar lepa hvala, vrnem jih, kadar ti je drago.

O tvojih študijah v Draždanih je malo tebi še vedno nejasnega. Prepričan bodi, da ne boš dobil kot tujec nikoli državne ustanove. Življenje je po velikih mestih mnogo dražje kot v Trstu. Sancin porabi 300 K mesečno, to je velik denar, zraven tega strada, prav strada; po najslabših krčmah, pri nepokriti mizi.

Pretehtaj dobro še enkrat vse kar je »za« in »proti«. Če so pogoji nastopi pot, a drugače prijatelj žal ti bo vselej, če boš moral ostati sredi poti brez sape in upa, da dospeš do konca. Vendar pa vzemi te besede, kot so

govorjene ne iz dobro informiranega vira ampak kar tako iz strahu pred tisto našo zlo usodo, kateri smo podvrženi vsi slabiči. Mogoče bi se pomenila več ustno.

Pozdrav tvoj Ivan Grbec

Škedenj, 22.X. 12 (1912)

Dragi Srečko!

Pričakoval sem te, sedaj izgubljam sploh upanje, da prideš. Kako je? Sancin te pozdravlja in prosi, da se oglasiš pri njem, ko potuješ v Draždane. Menjal je stanovanje (Wien IV. Wiedener Gürtel št. 26, III. nadstr. 25 vrata)

Te dni mi je sporočil Špangerjev Lojzek, da ima v kratkem govoriti s teboj, te prosi tedaj, da prideš k njemu.

Jaz te pa naprošam nekaj družega. Ako poznaš ti tistega Slovenca, ki uglašuje klavirje, da bi mi poslal njegov naslov, ali pa da bi ga poslal naravnost k meni. Mogoče poznaš tudi koga družega, ki je vreden zaupanja. / ... / Potem te prosim tisto učno knjigo harmonije (če je ne rabiš) in Bacha, zlatega, brez katerega so mi ure temne in puste.

Zdravstvuj tvoj Ivan Grbec

Predragi Srečko!

Vselej ti bom hvaležen, da si dovolil, da se smem v tako srečnem trenutku veseliti s teboj.

Želel si si postaviti živ spomenik svojemu trpljenju. Trpljenje bo prešlo in spomenik bo ostal. Blagoslovljena naj bosta trpljenje in spomin nanj!

Želim ti, da bi zazrl enkrat raj - da bi videl v svojem otroku uresničene vse lepe misli in nade.

Srečko! Ker si se spustil v življenje, glej da ga ne zabiš! Skrbi za otroka, skrbi za gospo; kajti iz tvoje skrbi ti bosta vir sreče ali nesreče.

Po velikosti svoje ljubezni žrtvuj jima tudi del življenja, ne pusti, da bi zašli v slabosti, katerih se je težko otresti...

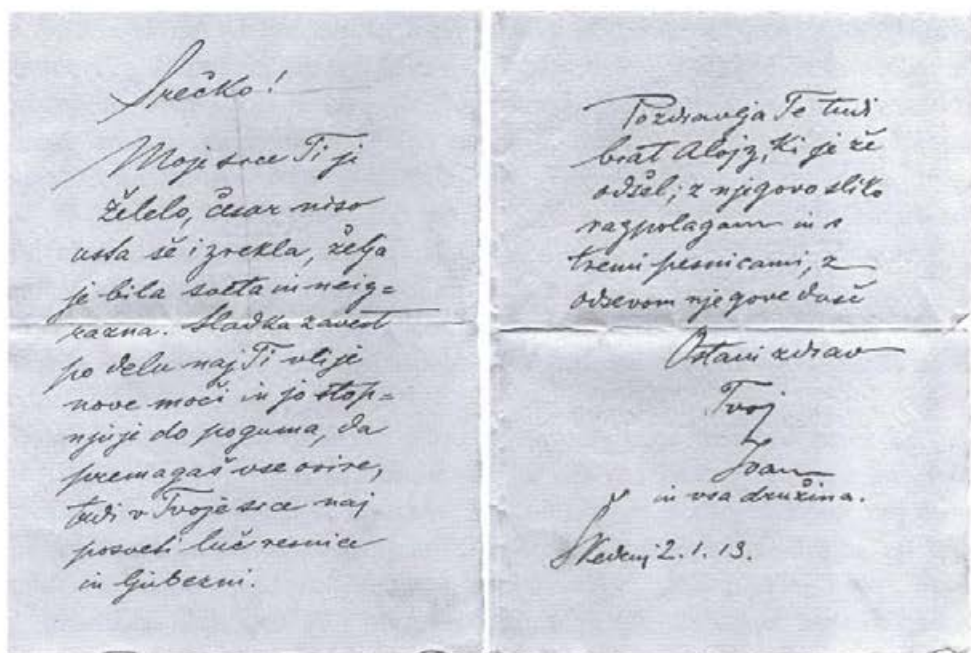
Sprejmi te skromne besede v izpodbudo, da dosežeš toliko zaželeno srečo; kajti tisti, ki jih piše jo bo težko kedaj dosegel. Tudi jaz (dovoli da izrečem svojo slabost) sem imel sveto podobo v srcu, očrnili so jo in od tedaj je v srcu prazno ...

Narava terja svoje, a dragi srce je višje - pa molči.

Poljubi zlato dete in pozdravi gospo prav prisrčno v mojem imenu, prosim

Tvoj Ivan

(Hčerka Vuka je bila rojena 31. oktobra 1914 v Trstu)

Pismo Ivana Grbea naslovljeno na Srečka Kumarja, Škedenj, 2. 1. 1913 (Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, Srečko Kumar, t.e. 3)

Srečko, Srečko, Srečko!

Sobota zjutraj je bila, ko sem prejel. Glej, ko mi je bilo srce prazno sem hitel in ti pisal, da mi srce ogreješ. Tvoje besede ni bilo. In sedaj komu bi povedal, komu bi ga pokazal?! Še imam sled za teboj. Glej, glej ko ti pravim bi ti vse rad povedal ob enem. Na hudo sem pozabil, le kaj lepega bi hotel reči. Jaz ne vem kako sem živel v vsem tem času, kajti moje življenje je bilo le strah pred nabori in ko sem bil potrjen pa strah pred vpoklici... vedno daljšajo in odlašajo in še danes je v srcu strah... pa kaj bi tisto!

Lepega pa tudi dosti. Ko ni bilo nobenega od vas (veš vse prijatelje po vrsti sem izgubil) sem se lotil dela. Napisal sem štirideset samospevov od katerih nekaj že poznaš. Ne morem reči, da so vsi dobri, ko je delo dokončano ga denem h kraju. Na varijacije sem že pozabil. Napisal sem tiste h Ribičičevi igrici »V kraljestvu palčkov« Uspeh je bil lep, zame ne zadovoljiv, ker je bil orkester preslab. Naj bo. Če ti povem z ustmi, pisana beseda ne more toliko povedati. Pri tem pa je najvažnejše tole: Predstava je bila dobrodelna, povabljen je bil tudi cesarski namestnik Fries Skene, ki nas je povabil k sebi, meni pa obljubil pomoč, da bom lahko študiral

muziko dalje. Kedo je bil bolj vesel od mene. Šel sem nekdanj na Namestništvo a tedaj me ni hotel sprejeti temveč me poslal v svojo pisarno k g. svetniku Fabianiju. Ta je zlat človek. Formuliral sem mu svoje zahteve in oni so mojo prošnjo izročili magistratu da mi izplača koliko potrebujem. Rekel sem, da bi mi za študiranje v Trstu zadostovalo 400 K letno a jaz da ne mislim študirati v Trstu.

Vzbudila se mi je tedaj le ena želja. Ta, da bi zmožel romati kedaj do Riemanna in se učiti pri njem dve leti. Časa prostega bi imel zadosti, oni naj bi me podpirali tačas, ko bi pa dovršil potem pa ne vem, kam bi me srce sililo. Povedal sem jim to, če bodo to storili vse, ne vem - a lepa misel je.

/.../ Razven omenjenega sem pisal godbo tudi za neko drugo Ribičičevo igro, ki se pa ni vprizorila. Tako sem začel tudi za neko tretjo. Napisal sem tudi par koščkov za klavir, spoznaš pa lahko da sem večji del časa lenaril. To pa zaradi vojne toposti. Moja družina je še v precej dobrem stanju, reva sestra je tam daleč v Prostejovu (na Moravskem) mi se pa tukaj vlečemo med hipno sitostjo in trajnim gladom. Oče moj dela še zmeraj, le pred par meseci je bil nekaj časa v bolnišnici, ker je imel po obrazu nekako eksemo. Mati teče kakor stara srna, a še vedno srna. Sestra prodaja, kadar kaj dobi, saj pri nas ni družega kot jabolka in še ta približno po 3 krone kilogram. Brat hodi sedaj v četrto realko. Včasih se mi revež smili, saj veš koliko jih mora tak prestati. Še dobro je, da ima veselje do učenja. Veš da je moji sestri umrla prva hčerka, saj si bil takrat še tu. Časovne dimenzije so mi namreč čisto ušle iz glave, kmalu bi hitel tudi jaz poročati, da Hribar ni potrjen.

Ko je bil Miro Sancin še doma, sem imel lepe dneve. Četveroročno sva igrala predvsem Haydnove simfonije, potem pa vse Beethovnovе /.../

Tako je minilo dolgo, dolgo časa. Prišel je Alojz Sancin domov, ž njim sem igral tudi četveroročno... Odkar je bil na fronti 8 mesecev je ves drugačen, poprej je bil na en način čuden, zdaj je pa na drugega. Te dni je bil doma tudi Karel Sancin - violinist. Bolj ko opazujem vse to življenje, bolj opažam da se naše poti preveč križajo in da ne bomo mogli iti vsi vzporedno. Mislim da so misli o lepoti še v največji skladnosti pri naju dveh, ker se pametnejšemu razlogu še vedno radi udamo; drugi niso taki ...

Naš Joško Ribičič pa dela vsem nam parado. Si dobil njegove Razvaline. Še nikoli ni napisal kaj tako zrelega in posebno epilog. Tudi Kraljestvo palčkov znaš je lepo. Manjkal si ti zraven pa bi bili prišli vsi glasi do veljave. Ti ljudje tod preveč poznajo note in srca nič. Naj jih vzame zlodji /.../

Zlata duša! Tudi Krekove misli se srce ne more otresti. Bog daj, da se uresniči. A tudi če se ne, je rodila v nas veliko voljo. Ako le ohranimo kožo in bomo klesali, kamor udari dleto, bo kip in vse to poklonimo skupno sveti domovini na oltar. Otrli ji bomo solzo, obrisali kaplje krvi prelite in ozdravili tisto črno rano, ki jo še sedaj nosi v srcu.

O Srečko, Srečko še dosti naredijo naše roke. Srce je na pravem mestu, sile bi bilo mogoče treba malo več, ker boj življenjski je hud. Znaj Srečko, jaz sem v moški dobi a čudno čutim da sem večen otrok in starec obenem. Prav je tako in koristno. Včasih sem mislil, saj veš, rad bi si tudi jaz izvolil družico a zbojim se te misli, ker ni še cilj dosežen, da bil bi pri nas veliki dan, zdaj je komaj jutro!

Ne bodi hud če sklenem svoje pismo, ti bom že pisal še. Tudi eno prošnjo: Ali bi mogel jaz kako priti do moje »Riemann: Vergleichende Klavierschule« rabil bi jo.

Lep, lep poljub in pozdrav vam vsem Tebi, gospe in Vukici

Tvoj Ivan

Škedenj, januar 1918

Dragi Srečko!

Te dni ti bom poslal rokopis »Grobovi tulijo«. Dolgo je to trajalo ali dobilo je le obliko nekdanjih sanj in tako dolgo zadržane grenkobe. Tebi je posvečena, sprejmi ta cvet iz čistega srca, rojen da ohladi našo skupno bol in da nas spominja na vse lepe ure ki sva jih v prijateljstvu prebila v tem dolgem času, ki pa je le prehitro pretekel.

Ker mi je težko toliko pisati, te še lepo prosim ako mi čez nekaj časa daš to prepisati in pošlješ rokopis ali pa prepis.

Do tedaj tebe in tvoje iz srca pozdravljam

Tvoj Ivan Grbec

Borovo, 1. 11. 1937

Draga Zora!

Prosim te, da mi odpustiš ako odgovarjam na tvoje pismo komaj zdaj. Od raznih neugodnosti, ki sem jih moral doživeti in prenašati nisem bil prej sposoben, da bi se lotil resnega dela. Ko sem se najhujšega rešil bom zopet nastavlil kakor sva se s Srečkom dogovorila.

Želela si imeti list z malim člankom v spomin. Nisem jaz napisal tistega članka; napisal sem drug daljši članek iz zadnjega Srečkovega pisma ali »Novi list«, ki ga je imel natisniti ni tega naredil. Ako bom dobil oni drugi članek bom poslal.

Zora! Zopet sem se lotil dela z vso silo. Sestavljam drugi del pesmarice. Upam da boš tudi ti in Vukica dala pri tem delu eno roko. Zamišljam si to pomoč na ta način. Kadar pride Vukica v Portorož bi vidve tiste pesmi, ki so bile namenjene za »Grlico« in niso bile v njej natisnjene poiskale in za nekaj časa poslale po pošti. /.../

Za drugi del sem dobil nekaj pesmi od g. Fride Ščekove, nekaj je dal g. Pavle Merku, mnogi drugi so obljubili ali rokopis mora biti gotov do konca avgusta in potem bomo čakali, kaj se bo zgodilo z njim./.../

Žal mi je da ni mogel Srečko dočakati knjige, ki jo je ustvaril tudi le njegov optimizem in vera v življenje. Upam, da bo njegov duh pričujoč tudi pri delu za drugi del. Še nekaj mi je žal. Zelo je težko priti eden do drugega in se najbrž še en lep čas ne bomo mogli videti tako kakor smo šli poprej s samo osebno izkaznico čez blok. Vem da bi bil Srečko zelo vesel kadar bi pritekel in se prosto-dušno odpočil in ohladil v novem domu, ki smo ga pripravljali v duhu toliko let in zdaj pripravili četudi z velikanskimi žrtvami. Čez nekaj let bodo žrtve pozabljene, dejstvo je pa razveseljivo to, da imamo v lastnih prostorih nekaj pevovodski tečaj - to je prvi- ki ga je začel 15. julija in bo trajal do konca avgusta t.l. Potem bomo delali naprej. Srečno pozdravljam tebe, Vukico in vse njene.

Vaš Ivan Grbec

Škedenj, 27. 7. 1955

(Pismo je naslovljeno na ženo Zoro po smrti Srečka Kumarja.)

STANE MALIČ (1904-1984)

*Umetnik s srcem, zato blizu mladim
in vzornik glasbenim pedagogom*

Franc Pohajač

Pred 100 leti je 30. oktobra 1904 »privekal« na svet Stane Malič, ki je gotovo tudi pri krstu od veselja zajokal in tako nakazal, da se bo v življenju zapisal glasbi, ki mu bo otirala pot do src vseh starosti in po njih do samih angelskih zborov, ki so mu »zaupali enega od svojih zborov« pred 20. leti, in sicer 7. junija 1984.

Življenje vsakega umetnika je povezano s številnimi borbami in to si upam trditi tudi za Staneta Maliča, ki mu življenje ni prihranilo težkih in bolečih trenutkov. Toda ostal je zvest umetnosti, ki mu je prav v tem bila edina iskrena sopotnica in moč, da je ostal pokončen do konca.

S profesorjem Stanetom Maličem me veže predvsem njegovo glasbeno pedagoško delo med mladimi. Ko sem leta 1969 prišel na Opčine in prevzel kaplansko službo v župniji sv. Jerneja, sem se med prvimi srečal prav s profesorjem Stanetom Maličem, ki je vsako nedeljo orglal in vodil petje pri sv. maši ob 11. uri.

Začel sem zahajati tudi na pevske vaje CPZ, ki ga je vodil, in ko je decembra leta 1969 bila ustanovljena Slovenska glasbena šola, je prof. Malič prevzel učenje klavirja in harmonike v podružnici, ki je imela svoj sedež v Finžgarjevem domu. V sosednji dvoranici je bil star klavir, do skrajnosti neuporaben, prof. Malič ga je iz nemogočega stanja s svojim potrpljenjem, znanjem in neko posebno ljubeznijo usposobil za uporabo.

Od decembra 1969 pa do junija 1980 sva se s prof. Stanetom Maličem tako rekoč vsak dan videvala in urejala vse, kar je bilo potrebno za dober potek šole. V teh letih se je zvrstilo v glasbeni šoli okoli 150

Glasbeni pedagog Stane Malič

otrok. Iz njegovih zapiskov je razvidna njegova presenetljivo občutljiva drža do vsakega učenca. Spominjam se ga, kako je redno, ob vsakem vremenu in celo leto, tudi med počitnicami, prihajal na učne ure in z velikim veseljem, srčnostjo in natančnostjo poučeval in vsakemu učencu posebej prilagajal program in skladbe, ki jih je sam lastnoročno tudi pisal. Te bi lahko takole razdelili: SKLADBICE, ki so služile za tehnično utrjevanje in skupinsko igranje. Med temi je zelo ljubka *Ples punčke*, za klavir štiriročno in orgle. SLOVENSKE LJUDSKE PESMI, ki jih je vključeval pri nastopih. Naj omenim samo nekatere: *Kje so tiste stezice*; *Sijaj, sijaj sončece*; *Kje so moje rožice* prirejene za harmoniko, orgle in klavir. VERSKE PESMI, ki so bile namenjene sodelovanju pri različnih bogoslužnih slovesnostih, kot so prvo obhajilo, birma in priložnostne maše za mladino. Med temi so: *Klic naj se dviga k Tebi, Gospod*; *Pesem vesela*; *Naš najboljši brat je Jezus*; *K tebi želim, moj Bog* in druge.

Z nastankom podružnice v Finžgarjevem domu sovpadajo tudi začetki glasbenih skupin, ki so se pozneje razvile v znane ansamble Taims, Galebi, Zvezde in Rdeči nagelj. Večina članov teh skupin so bili učenci pri Stanetu Maliču. Ansambel Galebi so sestavljali prav vsi njegovi učenci. Za to skupino je priredil veliko skladb. Za vsako glasbilo je sam napisal note in natančno nakazal vrstni red in vse, kar je kazalo na lepoto skladbe. Prihajal je večkrat na vaje in svetoval, kako naj se izvajajo posamezne pesmi. Kar nekaj skladb je napisal za ansambla Galebi in Taims, ki sta jih izvajala na Števerjanskih festivalih. Med najbolj znanimi je že kar ponarodela *Sinku*, na besedilo Iga Grudna, ki jo je ansambel Taims izvajal v Števerjanu leta 1971. *Pust*, na besedilo Iga Grudna, je ansambel Taims izvajal v Števerjanu leta 1972. *Jesen v goricah*, na besedilo Cvetka Golarja, za mladinski zbor in ansambel Taims, je bila izvajana v Števerjanu leta 1973. *Jadro*, na besedilo Iga Grudna, za ansambel Galebi, je bila izvajana v Števerjanu leta 1972. *Spominčice*, za ansambel Galebi, pa leta 1973. Vse omenjene skladbe je prof. Malič napisal na mojo izrecno prošnjo. Nikoli mi ni dejal, da nima časa. Posebnost je tudi v tem, da je z navdušenjem sprejemal moja »naročila« in naredil vse brezplačno, ker je vedel, da je to za mlade in da tisti, ki delajo z mladimi, nimajo veliko gmotne podpore.

Nekaj časa je vodil tudi pevsko skupino deklet, za katere je sam prirejal in njihovim glasovnim zmožnostim prilagajal slovenske ljudske pesmi. Zanje je prirejal pesmi iz Slovenske pesmarice, ki jo je izdala Mohorjeva družba iz Celja 1969. V tem obdobju je nastala njegova z biserno harmonijo narejena, redko izvajana, *Zdravljica* Franceta Prešerna.

Kot pedagog je bil znan, da je delal z mladimi z izjemnim potrpljenjem in nobenim hitenjem ali siljenjem. Učencu je učne skladbice poenostavljaj, preskladal, predelal. Takšen način je pri kakšnem staršu naletel na negodovanje. Toda pozneje se je izkazalo, da je prof. Stane Malič imel prav.

Na podružnici Slovenske glasbene šole je nehal poučevati nekaj mesecev preden je zbolel. Z njegovim odstopom je prenehala delovati tudi podružnica. Kmalu nato je v Prosvetnem domu na Opčinah začela delovati Glasbena matica.

Prof. Stane Malič je bil človek, ki se ni porival v ospredje, nevsiljiv umetnik po srcu in duši. Ob stiku z njim si imel občutek, kot da se srečuješ z živim glasbilom, do skrajnosti izdelanim in stoodstotno uglašnim na to, kar te plemeniti, osrečuje in navduši, da postaneš pozoren na glasbo, jo vzljubiš in vzameš kot edino iskreno sopotnico v življenju.

Bolj kot se časovno več razdalja, odkar ga ni več med nami, tem bolj se čuti potreba, da se temu plemenitemu umetniku odolžimo s poimenovanjem kakšne glasbene ustanove, zbora ali celo ulice po njem.

CPZ Sv. Jernej z Opčin se je leta 2002, ob prazniku sv. Cecilije, hotel vsaj delno odolžiti svojemu zborovodji, organistu in skladatelju tako, da je poimenoval po njem v župnišču sobo, kjer je pokojni profesor dolga leta imel z zborom dvakrat na teden vaje.

Prav pa bi bilo, da bi o njem napisali podrobnejši življenjepis in natisnili vse njegove instrumentalne skladbe ter številne priredbe slovenskih ljudskih, umetnih in cerkvenih pesmi.

HUBERT LEILER (1894-1942) ŽUPNIK NA KATINARI

Ondina Pečar

Mara Kralj: portret Huberta Leilerja

Malo je danes župljanov Sv. Trojice, ki se še spominja gospoda Huberta Leilerja, župnika na Katinari v letih 1925-1932. Njemu gre zasluga, da nam je slikar Tone Kralj postavil svoj prelepi spomenik ekspresionistične umetnosti s poslikavo čudovitega križevga pota v naši cerkvi.

Življenjska pot je gospoda Huberta Leilerja pripeljala iz rojstne Ribnice na Dolenjskem, kjer se je rodil leta 1894, najprej kot kaplana k Sv. Ivanu pri Trstu. Tu je imel strica, visokega uradnika v pivovarni Dreher, ki mu je pomagal pri študiju in mu bil tudi za botra ob mašniškem posvečenju. Na Katinaro je prišel leta 1925 in tu ostal vse do leta 1932.

Župljanom se je »gospod« vi-soke postave in pokončne držē takoj priljubil in kaj kmalu je ob nedeljskih mašah, v nabito polni

cerkvi, izrazil svojo voljo in načrte za obnovo cerkve. Prva svetovna vojna je, kot v večini cerkva, odtrgala iz zvonikov zvonove, ki jih je bilo treba ponovno postaviti. Z državnimi in prostovoljnimi prispevki (po 75 »čentežimov« na vsako družino), je gospod Leiler poskrbel za take zvonove, za katere ni bilo nevarnosti, da bi počili, kot se je to dogajalo v premnogih cerkvah. Sam je sledil zlitju zvonov v znani tovarni Lapanje.

Leta 1931 je Hubert Leiler povabil na Katinaro slikarja Toneta Kralja in mu naročil popolno obnovo notranjosti cerkve. Tone Kralj je pred-

stavil načrte tržaški škofiji. Nekaj njegovih slik ni bilo odobrenih in jih je pozneje razstavil na beneškem Bienalu. Tako je na Katinari nastalo eno izmed najpomembnejših monumentalnih del tega velikega slovenskega mojstra, ki s svojimi izrazitimi figurami ponazarja vso tesnobo in trpljenje slovenskega primorskega ljudstva v tistih temnih časih.

Bodisi slikarja Kralja kot župnika Huberta Leilerja so fašistične oblasti nenehno zasledovale; prvega zaradi tematike njegovih poslikav, drugega pa zaradi globoke narodne zavesti in velike odprtosti do teptanega ljudstva. Tako so slednjega ob obisku pri prijateljih v Borštu v februarju leta 1932 znanci skrivaj obvestili, naj se nikar ne vrača na Katinaro, ker ga tam iščejo. Podal se je čez mejo v takratno kraljevino Jugoslavijo. Naslednjega dne so se domačini zbrali pri sv. maši brez svojega priljubljenega župnika. Molili so sami in ob spremljavi organista prepevali cerkvene in posvetne pesmi, čeprav so vedeli, da je bila cerkev obkoljena od fašistov brez uniform, ki so iskali župnika.

Gospod Leiler se je tako umaknil v zdravilišče na Golniku kot bolniški duhovnik. Razpad Jugoslavije leta 1941 in nemška okupacija Gorenjske sta ga pregnala z Golnika. Ponovno je postal begunec in se zatekel k bratu v Ljubljano, ki so jo takrat zasedli Italijani.

Po ljubljanskih ulicah so začele padati prve žrtve in tako je tudi gospod Leiler postal žrtev dveh morilcev. V velikih bolečinah je 21. marca leta 1942 podlegel ranam.

Mnogi so zagotavljali, da je šlo za »likvidacijo po pomoti«, kot je bila velika »pomota« usmrtitev 91 duhovnikov med revolucijo. Tako je tudi ta priljubljeni katinarski župnik postal žrtev treh velikih »zmot«: fašizma, nacizma in slednjič komunizma.

Meseca junija 2003 je gospa Tatjana Kralj, slikarjeva hčerka, izročila katinarskemu župniku g. Antonu Žužku portret, ki ga je naslikala njena mama, več kot devetdesetletna gospa Mara, ki je v tridesetih letih pomagala možu pri poslikavi cerkve. Hvaležni smo ji za to lepo sliko, ki upodablja mučenika, kateremu katinarski farani dolgujemo ne samo zahvalo za obnovo cerkve, pač pa tudi za krvavi davek, ki ga je moral plačati, ko je izpričeval zvestobo svojemu narodu in Bogu.

SVETLI SPOMINI NA CIRILA SEDEJA

Ob 90-letnici mašniškega posvečenja

Ada Gabrovec

*Dolgoletni steverjanski župnik
g. Ciril Sedej*

Dne 10. oktobra 1854 se je v hiši Pri Anžigovcu v Cerknem rodil Frančišek Borgia Sedej, goriški knezonadškof. Pod isto streho se je 34 let pozneje, 10. aprila 1888 rodil v družini Antona in Marjane Rojc Ciril Sedej, nadškofov nečak, ki je kot duhovnik deloval in trpel med nami Števerjanci polnih 48 let.

V mladi družini pri Anžigovcu je odraslo devet otrok: pet dečkov Miklavž, Ciril, Metod, Vinko in Jože ter štiri dekleta: Katra, Franca, Pavla in Mici. Miklavž je postal duhovnik in je še mlad umrl; utonil je v reki Bači. Metod je prevzel domačijo in si ustanovil lastno družino; Vinko je šel za kruhom v Francijo in se tam poročil. Jože

je šel študirat pravo v Zagreb in postal odvetnik, sestre Katra in Franca sta si ustanovili novo družino, Pavla je ostala doma, bila je spretna šivilja. Najmlajša Mici, študentka na univerzi v Zagrebu, je umrla pri bratu Cirilu (ko je stanoval v Podsabotinu) za pljučno boleznijo, stara komaj 21 let.

Gospod Ciril je študiral na gimnaziji v Gorici; maturo je opravil z odliko. Stric nadškof je morda želel, naj bi nečak Ciril vstopil v goriško bogoslovje, ali ta je že odločil drugače: odšel je na Dunaj in na tamkajšnji univerzi študiral pravo. V cesarski prestolnici se je mladi Ciril srečal s sijajnim bliščem bogatega velemesta. V času bivanja na Dunaju se je poleg razsipnosti premožnih plemiških ljudi srečal tudi z revščino nižjih slojev. V občutljivem cerkljanskem pobu je dozorela nova smer: postati duhovnik in delovati med revnejšimi. Položil je nekaj izpitov in se po skoraj treh letih bivanja na Dunaju vrnil domov na Goriško, šel k stricu nadškofu in mu sporočil, da si želi postati duhovnik. Stric je bil te

odločitve zelo vesel. Leta 1910 je Ciril vstopil v goriško bogoslovje. Po štirih letih je bil 10. julija 1914 posvečen v duhovnika. Prva štiri leta je kaplanoval v vaseh v zaledju, leta 1918 ga je stric nadškof poslal v Brda, v Kojsko, vas v zaledju, ki ni utrpela večjih vojnih poškodb. Leta 1920 je kurat Janez Jarec šel v pokoj in na njegovo mesto v porušeni Števerjan je nadškof poslal nečaka Cirila. V gornjem Števerjanu, t.j. v Britofu, so ostale pokonci le štiri hiše, med temi je bila občinska stavba, kjer je bilo županstvo. V eni od dvoran v prvem nadstropju se je začasno naselil mladi duhovnik. Z mladostno zagnanostjo in še večjo skrbjo je letal na pristojna mesta za obnovo vasi, cerkve in župnišča. Velika večina družin je bila nastanjena v golih lesenih barakah, ki jih je postavila takratna vojaška in civilna uprava. Žalostno je bilo življenje v teh razkosanih družinah, iz katerih je smrt po raznih bojiščih in taboriščih pobrala veliko številu mladih življenj, ki se niso več vrnili domov. V novembru leta 1918 smo Primorci prišli pod novo državo, ki ni imela tistih ustavodajnih zakonov, ki jamčijo jezikovni manjšini pravico do uporabe lastnega jezika v šolah in v javnih uradih. Z nastopom fašizma pa je postalo še hujše. Leta 1926 je v 1. razredu osnovne šole nova oblast uvedla pouk samo v italijanščini. Naši takratni slovenski učitelji so bili premeščeni v nostranjost države, nekaj se jih je (rajše) izselilo v kraljevino Jugoslavijo. Duhovnikom, ki so službovali po vaseh na Primorskem, so nove oblasti odredile, naj verouk po šolah poučujejo samo v italijanščini. Vsi slovenski duhovniki z nadškofom Sedejem so se temu odloku uprli in začeli poučevati verouk v slovenščini v zakristijah ali v cerkvah. Sami so si oskrbeli katekizme, zgodbe Svetega pisma, začelo so izdajati mesečni list za otroke - Jaslice. Tako smo se takratni šolarji v šoli naučili italijanščine, v zakristijah in cerkvah pa bogastvo slovenskega jezika in petja. V Števerjanu nas je bilo šolarjev okrog 200. K verouku smo zahajali v mračno in ozko zakristijo. Vsako popoldne, razen četrтка, je ta mali zvon vabil uro prej k verouku. Pouk se je pričel točno ob 19. uri, vsak dan v tednu po en razred. Ob četrtek jutraj, ko smo hodili v šolo, smo videli g. župnika Sedeja, kako je je mahnil kar peš po Ščednem v Gorico, kjer se je srečeval z ostalimi sobraty.

Dne 4. maja 1926 je bila v Števerjanu posvečena nova cerkev. Župnišče pa šele leta 1928. Ko je g. Franc Klanjšček odšel iz Podsabotina službovat nekam na banjško planoto, se je g. Ciril začasno naselil v prazno župnišče v Podsabotin. Od tam je več let dnevno pripešal čez rečico Pevmico, po starih kmečkih kolovozih v Števerjan, kjer so bile maše po

takratnih odredih v zgodnjih jutranjih urah. Pripešal je ob vsakem vremenu. Šele leta 1928 se je lahko vselil v novo župnišče. Živel je zelo skromno. Večkrat ga je obiskal stric knezonadškof. Otroci na vasi smo bili presrečni, ko smo ugledali nadškofovo staro kočijo s parom konj. Nadškofov kočijaž je bil Franc Žbogar, oče gospoda Cvetka Žbogarja.

Malo časa pred svojo smrtjo je bil nadškof še na obisku pri nečaku g. Cirilu. Dne 28. nov. 1931, bila je nedelja, je prišla v vas novica, da je nadškof Sedej umrl. Spet hud udarec za občutljivega g. Cirila in za njegove sobrate. Slovenski duhovniki so se čutili osamljene, a so še naprej delali složno.

Veliko skrbi in pažnje je g. Ciril vložil v cerkveno petje, zlasti je gojil ljudsko petje v zasedbi otroškega zbora, ki ga je vodil in oblikoval mlad komaj devetnajstletni mladenič Lojze Rožič, ta je zaradi vojaščine zbežal čez mejo v bivšo Jugoslavijo. Gospod Ciril je še naprej načrtoval za šolanje mladih organistov. Takoj je uril in vadil otroški zbor mladi organist France Gravnar, toda podlegel je pljučni bolezni in še mlad komaj dvajset let star umrl. Spet nas je nekaj mladih poslal g. Ciril k učenju glasbe in sicer h prof. Emilu Komelu. Otroški zbor je deloval, saj je pozneje dorasel v mešani pevski zbor, ki je bil jedro slovenstva v trdo preizkušeni ožji domovini.

Pa so prišla težka vojna in povojna leta. Zdravje gospoda Cirila se je skrhalo; napadla ga je Parkisonova bolezen, odšel je v pokoj v ljudsko hišo na Sovenci. Na župniji mu je nasledil dr. Oskar Simčič, ki je zelo skrbel zanj. Zdravje se mu je poslabšalo, sprejeli so ga v bolnico pri Usmiljenih bratih v Gorici na Korzu, kjer je po nekaj mesecih umrl 1. februarja 1968, star skoro 80 let.

Dan pozneje so krsto prepeljali v Števerjan. Ležal je na mrtvaškem odru na sredi cerkve. Z gospodom župnikom Simčičem je bilo zmenjeno, da bomo vso noč ob njem bedeli in molili rožni venec. Pa se je proti enajsti uri nabrala ob krsti skupina moških, ki so na ves glas jokali in pokojnega župnika prosili odpuščanja. Govorjenje je postajalo vedno bolj glasno, nemogoče je bila molitev rožnega venca. Gospod župnik nas je opolnoči poslal domov in zaprl cerkev.

Pogreb je bil drugega dne, 3. februarja 1968. Prav vsi njegovi farani smo žalovali za njim.

Njegov nagrobnik krasi angel iz mozaika, ki ga je izdelal Tone Kralj. Na njegovem grobu je vedno sveže cvetje in zelenje. V kamen so vklesane besede:

ŽIVI V BOGU! TVOJ SPOMIN BODI BLAGOSLOVLJEN

UČITELJICA JUSTINA SILIČ

Vlasta Tul

Življenje slehernega izmed nas je po svoje običajno, po drugi strani pa svojstveno in izjemno. Tako lahko gledamo tudi na življenjsko pot in usodo učiteljice Justine Silič (rojena 13.4.1886 v Gorici, umrla 18.2. 1969 v Splitu). Bila je ena številnih učiteljic, ki so do svojega poklica prišle na znamenitem ženskem učiteljskem inštitutu v Gorici, v njenem rojstnem kraju, na slovensko-nemškem oddelku (lahko bi se odločila tudi za nemško-italijanskega). Slovenka po rodu pa je v Gorici obiskovala že slovensko ljudsko šolo društva Šolski dom. Poklicna pot jo je nato od leta 1905 naprej vodila na Tolminsko, kjer je bila nameščena na več šolah, najdlje pa v Tolminu. Njene značajske poteze, ki so odražale natančno, odločno in dosledno osebnost, obogateno s šolskim znanjem, so zaznamovale tudi njeno vlogo v krajih službovanja. Velik pretres je zanj pomenila prva svetovna vojna. Starši so se takrat s sestro in bratom umaknili v Šentvid pri Ljubljani, brat pa v Split. Dom je bil porušen, v Gorici pa je ostal starejši brat. Razdvojena je potem kljub vsemu stkala in do konca življenja ohranjala vezi z vsemi domačimi.

Bila je večša slovenskega, nemškega in italijanskega jezika, vendar se je pri opredeljevanju za narodnost vedno razglašala za Slovenko. Njeno narodnostno čutenje je bilo zato po prvi svetovni vojni, ko so naši kraji pripadli italijanski državi, prizadeto. Podobno kot drugi sonarodnjaki se je počutila ogroženo, ker je italijanska država že kmalu pokazala odklonilen odnos do uporabe slovenskega jezika, hkrati pa je bila izpostavljena pritiskom kot slovenska učiteljica, ki je bila novim oblastem sumljiva že zato, ker naj bi kot Slovenka ne mogla vzgajati otrok s pristnimi čustvi naklonjenosti do nove države. Njen posluš za pravičnost jo je že

Justina Silič ob prihodu na novo delovno mesto v Slovensko Bistrico leta 1933

kmalu postavil v položaj krivca. Skupaj s šolskim upraviteljem Franom Kašco, ki ga je zaradi bolezni nadomeščala, je bila obtožena širjenja odkrite protiitalijanske propagande med šolarji septembra 1920. Drugo kazen, ki se je končala s premestitvijo, si je prislužila z govorom, ki ga je prebrala na dan slovesne proslavitve aneksije, uradne priključitve po mirovni pogodbi dokončno prisvojenega ozemlja k Italiji, 27. februarja 1921. Šola je od generalnega civilnega komisariata iz Trsta prejela okrožnico z navodili o poteku slovesnosti in o sestavi govora. Slednjega je Siličeva najverjetneje sestavila skupaj z bolnim ravnateljem. Nista se držala navodil iz okrožnice, ki so piscu besede polagala na pero. Zapisan je z njenim brezhibnim rokopisom, in se je, če ga povzamemo, glasil nekako tako:

Z uradno proglasitvijo priključitve naše dežele k italijanskemu kraljestvu smo postali podaniki Italije in praznujemo to državljansko svečanost, da tudi javno pokažemo, da smo včlanjeni v novi državi. Potem opisuje zgodovinski razvoj ozemlja, ki so mu skozi čas vladali različni gospodarji. Svetovna vojna je združila našo deželo z Italijo, mi pa smo postali podaniki novemu vladarju. Ravnati se moramo po italijanskih zakonih in biti pokorni državnim oblastem. Dobeseden zapis govora pa se nadaljuje: »Nova vlada pa bo morala upoštevati, da je dobila v novih podanikih najboljši cvet slovenskega naroda, ki stoji kulturno na visoki stopnji in bo morala skrbeti za naš nadaljnji kulturni in gospodarski razvoj. In vi dragi otroci, ki ste sinovi in hčere sicer malega naroda pa za vse dobro vnetega slovenskega naroda, boste še nadalje z marljivim učenjem in dostojnim obnašanjem pokazali, da ljubite svoj narod, akoravno ste postali podaniki druge države.«

Siličeva je pisala več ugovorov na odločitve o premestitvi, predložila tudi zdravstvene razloge, zanj so se na sestanku v šoli zavzeli s posebno spomenico tudi učiteljski kolegi, na čelu z Jožetom Rakovščkom, predsednikom učiteljske zveze. Upoštevalje olajševalne okoliščine so učiteljico nato po nekaj mesecih službovanja v Drežnici, premestili v Idrsko. Tudi tolminski dekan Rojec naj bi na dan proslavitve aneksije daroval mašo v ta namen, a je odklonil, rekoč, da se raje zameri vsej uradni in neuradni Italiji, kakor, da bi mu zadnji Slovenec očital izdajstvo. Maševal je potem vojaški kaplan, vendar niso peli zahvalne pesmi *Te Deum*, kot so zahtevale oblasti. Od tedaj dalje je morala biti Siličeva še veliko bolj pazljiva, saj je bila na delovnem mestu nadzorovana, da ne bi vršila »protiitalijanske propagande«. Opozorjena je bila, da bi jo še kakšno neprimerno ravnanje stalo odpusta iz službe, kar se ni dogodilo prav majhnemu številu primorskih učiteljev. S prihodom fašizma na oblast so se razmere še zaostrele. Kršitev novih pravil je lahko pomenila že slovenska beseda na javnem mestu. Konec koncev nobeno še tako moralno in politično neoporečno vedenje ni pomagalo slovenskim učiteljem, da bi

jih ne premestili v notranjost države, njihova mesta pa nadomestili z italijanskimi, vrednimi zaupanja. Siličeva je bila v Tolminu polno zaposlena, vse ocene šolskih nadzorovanj s strani ravnatelja Kalana ali inšpektorja Spazzapana so bile v superlativih. Njena nekdanja učenka se je spominja kot izredno dobro učiteljico, ki jih je resnično veliko naučila, kljub prepovedi je včasih tvegala in slovenskim otrokom pomagala pri dojemanju italijanskih pojmov v slovenskem jeziku. Veliko nagnjenje je kazala za likovno izražanje, znala pa je izdelovati čudovita ročna dela in je svoje znanje prenašala tudi na dekleta, ki jih je v skupinicah povabila popoldne na svoj dom in jih poučevala ter se z njimi pogovarjala slovensko. Tudi sama je še dopolnjevala znanje na tečaju za ročna dela leta 1924 pri Sv. Luciji (Most na Soči). Spoštovali so jo tudi starši italijanskih otrok. Navkljub vsemu je bila 11. septembra 1931 kot zadnja slovenska učiteljica na tolminski šoli premeščena v Sarzano v pokrajini La Spezia. Po pripovedovanju ene od nečakinj je bila tudi tam zelo priljubljena. Dosledne učiteljske drže pa se baje ni otresla niti doma v krogu sorodnikov, saj so imele mlajše nečakinje kar malo strahospoštovanja do nje.

Starši v Ljubljani so ostareli in postali bolehní. Za obisk je morala prositi za potni list, šolski inšpektor pa je moral podati pozitivno mnenje, da je lahko odpotovala. Leta 1933 se je odločila ostati v Jugoslaviji, bliže svojim ljudem in stran od fašističnega režima, ki je kar boleče posegel v učiteljevo avtonomnost. Kaže, da je delovno mesto v Italiji zapustila brez napovedi, najbrž kar sredi šolskega leta. Kako ji je uspelo dobiti mesto učiteljice v Slovenski Bistrici ne vemo, morda s pomočjo katerega od primorskih emigrantskih društev, morda s poznanstvom kakšnega učitelja, ki je že poučeval na tamkajšnjem območju. Vsekakor je bilo primorskih učiteljev in tudi emigrantov drugih poklicev tedaj že veliko in delovnega mesta ni bilo več enostavno dobiti. Z odlokom ministrstva za prosveto je bila februarja 1933 nameščena kot pogodbená učiteljica na dekliški šoli v Slovenski Bistrici in bila šele s šolskim letom 1939/40 sprejeta v redno državno službo. Pred tem je dve šolski leti celo nadomeščala obolelo ravnateljico. Ob prostih dnevih je obiskovala starše, ki so se medtem preselili v Celje, mati je že kmalu umrla, menda tudi sestra. Šoli je Justina posvečala veliko pozornosti. Predvsem je kot razredničarka spodbujala učenke k vključevanju ali pomoči v društvih z narodnoobrambno in nacionalno vsebino ter v organizacijah s humanitarnim poudarkom. Postale so članice ali pomagale in sodelovale v podmladku Jadranske straže, Sokolu, Braniboru, Cirilmetodovi družbi, podmladku Rdečega križa in drugod. Z drugo svetovno vojno in napadom na Jugoslavijo se je vsa bogata dejavnost šole končala. 12. aprila 1941 so Nemci odpustili iz službe vse slovenske učitelje. Siličeva se je umaknila k očetu v Celje,

odkoder sta bila septembra skupaj s številnimi svobodomiselnimi Slovenci prisilno odpeljana na Hrvaško. Oče je že isto zimo v taborišču v Sisku umrl, Justina pa se je baje preživljala s privatnim poučevanjem v Zagrebu, kjer je prebivala ilegalno. Konec vojne se je vrnila na staro delovno mesto v Slovensko Bistrico, februarja 1946 pa je bila upokojena. Kakšnih petnajst let je zatem prebivala v Celju.

Neljubi spleti okoliščin so jo proti lastni volji pognali v svet. Menjala je številne kraje službovanja, srečala različne ljudi, tudi drugačne običaje in kulture, kar jo je na nek način obogatilo, razširilo njena obzorja in znanja, po drugi strani, pa ni mogla nikjer pognati korenin in je vedno hrepenela po vrnitvi v rodni kraj. Lahko bi se bila vrnila v Gorico k bratovim otrokom, pa je bilo tam vse drugače kot je želela. Ni hotela v Italijo. Priselila se je v Šempeter pri Gorici k bratrancu in njegovim potomcem in si nameravala tam kupiti in urediti nov dom, a leta so se nalagala, zdravje pa začelo pešati. Čas si je zapolnjevala z vzgojo bratrančevih vnukinj in se z njima razživela kakor nekoč, ko je še poučevala na šoli. Toda postajala je vse bolj odvisna od nege in pomoči svojcev. Zadnje leto jo je k sebi vzel nečak iz Splita, na katerega je bila zelo navezana, saj je po vojni ostal brez očeta, ki je bil je Justin brat in so ga partizani takoj po osvoboditvi ustrelili. Tam je 18. februarja 1969 Justina za vedno zaspala in tam daleč od svojega doma je tudi pokopana. Predana poklicu in narodu, pa vendar nekako sama se je zadnje mesece v blodnjah spominjala svoje neizživete ljubezni. V mladosti je bila zaročena, tik pred poroko pa ji je zaročenec umrl. Tako kot je bil zanjo v življenju en Bog, je bil tudi en moški in obema je ostala zvesta do smrti.

Samota, ki jo je tu in tam obdajala je bila le navidezna, njeno življenje je bilo kljub vsemu polno, saj je predano izpolnjevala poslanstvo v učiteljskem poklicu. Za njo skoraj ni ostalo zapisanih sledi, a je s svojim znanjem, vrednotami in kulturo obogatila generacije otrok, ki so s prenašanjem iz roda v rod še vedno živi.

GLAVNI VIRI IN LITERATURA:

- Pokrajinski arhiv v Novi Gorici: Učiteljišče Gorica, Vadnica v Gorici, Dekliška šestrazrednica društva Šolski dom v Gorici, Šolsko nadzorništvo Tolmin, Osnovna šola Tolmin, Občina Tolmin, Zbirka fotokopij (kronika župnije Tolmin) Arhiv Republike Slovenije; Ministrstvo za prosveto, personalne mape učiteljev
 Archivio di stato di Gorizia, Istituto magistrale di Gorizia
 Slovenski šolski muzej, dokumentacija Dekliške ljudske šole Slovenska Bistrica
 Muzej novejšje zgodovine Celje, seznam pregnanih v drugi svetovni vojni
 Edmund Pogorevc, Slovenska Bistrica, osebni zapiski ob pripravi razprave o zgodovini šole v Slovenski Bistrici, zapis poslal septembra 2003
 Ustne izjave, zbrane septembra 2003: Anton in Severina Silič, Šempeter pri Gorici, Mira Silič, Split, Sonia Silli Pellegrini, Gorica (Italija), Jožefa Valentinič, Šempeter pri Gorici
 Zbornik občine Slovenska Bistrica, 1983, Edmund Pogorevc, Razvoj šolstva v Slovenski Bistrici, str.: 311-327
 Milica Kacin Wohinz, Primorski Slovenci pod Italijansko zasedbo 1918-1921, Maribor 1972
 Hubert Močnik, Spomini in izkustva, Gorica 1971
 Minka Lavrenčič Pahor, Primorski učitelji, Trst 1994

DELOVANJE GORIŠKE MOHORJEVE DRUŽBE V LETU 2003

Marko Tavčar

Če je bilo leto 2002 še vse pod vtisom in v zagonu ob številnih pobudah v spomin na 150-letnico ustanovitve Mohorjeve družbe, je bilo leto 2003 bolj v znamenju nekakšnega prehodnega obdobja, ko se je bilo treba z novimi duhovnimi močmi poprijeti za delo, da lahko dozori in se uresničuje nove stvaritve, novi projekti.

KNJIŽNE IZDAJE

Za naše knjižne podvige se je sezona pričela s predstavitvijo vsakoletne knjižne zbirke. Tako smo v razmiku nekaj dni predstavili naš t.i. knjižni dar za leto 2003 najprej v Gorici 22. novembra 2002, v Ljubljani na Knjižnem sejmu, 27. novembra in naslednjega dne, 28., v Trstu. Zbirka, kot vsa zadnja leta, obsega štiri knjige:

KOLEDAR 2003 je zelo bogat, koledarskemu delu, ki ga je grafično opremil Matej Susič, sledi obsežen zbornik in skupno šteje kar 280 strani raznolike vsebine z dragocenimi podatki o političnem, družbenem in prosvetnem življenjskem utripu slovenske narodne skupnosti v Italiji. Seveda objavlja tudi zapise o pomembnih dogodkih v krajevni in vesoljni Cerkvi in priložnostne spominske ter zgodovinske, jubilejne in gospodarske članke. V zbornik je svoje zapise prispevalo več kot 50 avtorjev iz zamejstva in Slovenije. Koledar je uredil dr. Jožko Markuža.

Kot 13. zvezek zbirke Naše korenine je izšla knjiga Janka Bratine DOLINA IN HRIB *Izbor iz literarnega in strokovnega dela*. Zbrana je tako krajša pripovedna proza pisatelja Janka Bratine (1882-1920), doma s Predmeje. S tem delom pa smo hoteli osvetliti lik tega malo poznane

*Predstavitve knjižne zbirke za leto 2003 v razstavnih prostorih
Katoliške knjigarne*

primorskega literarnega ustvarjalca in pisca strokovnih člankov zlasti s šolsko-pedagoškega področja. V objavljenih novelah in črticah se zrcalijo ljudje in kraji na Gori, se pravi planote nad Ajdovščino, ki ji je Janko Bratina ostal zvest, tudi ko ga je njegova svetovljanska žilica vlekla v Ljubljano in Gradec. Gradivo je zbral in uredil ter spremno besedo napisal Bojan Bratina. Knjigo je opremil Pavel Medvešček.

Otrokom je namenjena zbirka desetih pravljic Tržačanke *Maje Okorn*. Z velikim posluhom za otroško dušo in velikim pripovednim darom jih je zbrala pod naslovom KOSTANJČKI. Ob tradicionalnih pravljicnih likih se otroški svet prijazno razkriva tudi ob prazničnih doživetjih, kot so Božič ali prihod sv. Miklavža, ter vsakodnevnih malih in velikih družinskih dogodkih. Knjigo je s posrečeno roko ilustrirala Paola Bertolini Grudina, opremil pa Walter Grudina.

Četrta, literarna knjiga v zbirki, je prevod. Pisec *Pierluigi Bellavite*, italijanske narodnosti, se je pozno pomladi 2001 peš podal na pot od izliva do izvira Soče ter sproti beležil vtise, razmišljanja in srečanja z ljudmi ob reki. Nastal je tako svojstven potopis z naslovom V STRUGI IZBRUŠENI KAMNI in podnaslovom *Nenavadna pripoved popotnika od izliva do izvira Soče*, v katerem avtor z neverjetno prodornostjo odkriva svet ob reki, še posebno pa slovenskega človeka, njegovo življenje in njegovo zgodovinsko preteklost, zaznamovano z pretresljivimi vojnimi dogodki 20. stoletja. Tudi ilustracije, ki opremljajo knjigo, so nastajale ob poti. Slovenski prevod, za katerega je poskrbel Oskar Simčič, je izšel istočasno z italijanskim izvirnikom, ki ga je izdal goriški škofijski tednik *Voce Isontina*. Knjigo je opremil Franko Žerjal.

Knjižna zbirka za leto 2003 je doživela več predstavitev v našem zamejskem prostoru, a tudi v nekaterih knjižnicah na Primorskem. Zelo lepa so bila srečanja ob izdanih knjigah v Ajdovščini, Novi Gorici, na Dobrovem, v Kobaridu, Bovcu in na Otlici, ponovno smo lahko doživeli, kako je važno utrjevati misel o enotnem slovenskem kulturnem prostoru, ki je še bolj utemeljen po zgodovinskih povezavah, ki so na Goriškem in v Posočju od vedno obstajale in se bodo z rednim vstopom Slovenije v Evropsko unijo še bolj obnovile in razvile.

Ob redni knjižni zbirki pa je GMD sodelovala pri izidu pesniške zbirke *Ljubke Šorli* z naslovom TOLMINSKE PESMI, ki je izšla pri založbi Branko v Novi Gorici ob sodelovanju Založništva Jutro iz Ljubljane, ki so jo najprej predstavili sredi junija v obnovljenih in okusno urejenih prostorih Tolminskega muzeja. Knjiga je bila načrtovana že za devetdesetletnico pesničinega rojstva, vendar je izšla šele zdaj, ob desetletnici

smrti. Pesmi je izbral, uredil in jim napisal spremno besedo Marijan Breclj. Ilustracije je posebej za to priložnost naslikal Andrej Kosič.

Konec meseca junija pa smo na dvorišču za Katoliško knjigarno v Gorici predstavili trojezično knjigo umetnostnega zgodovinarja *Damira Globočnika*, umetnostnega svetovalca in vodje galerijske dejavnosti Gorenjskega muzeja v Kranju, in priznanega umetniškega fotografa *Tihomira Pinterja* z naslovom PORTRETI - PORTRÄTS - RITRATTI, *Slovenski likovniki v Avstriji in Italiji*. Knjiga je izšla v sozaložbi Mohorjeve družbe iz Celovca in Goriške Mohorjeve družbe. V knjigi je predstavljenih 49 slovenskih likovnih umetnikov iz Avstrije in Italije, od katerih kar 31 iz našega zamejstva: iz Benečije, z Goriškega in Tržaškega. Publikacija je večjega formata z barvnimi reprodukcijami in črno-belimi portreti. Tiskana je trojezično s slovenskim, italijanskim in nemškim besedilom. Nemški prevod je oskrbela Tamara Kampus, italijanskega Alessio Stasi, knjigo pa je oblikovala Silva Sever.

V teku leta pa smo kar nekajkrat predstavili zbirko pesmi tržaške pesnice Majde Artač Sturman *Žejni olean-der*, ki je izšla leta 2002. Pesnica je s svojimi pozijami popestrila dan slovenske kulture v Mačkoljah, dan žena v Romjanu in martinovanje na Proseku. Avtorica se je tudi udeležila pesniškega turnirja, ki je bil aprila v Mariboru v organizaciji Mladinskega kulturnega centra Maribor in Bralnega krožka Maribor, kjer se je med 148 prijavitelci uvrstila v ožji izbor dvanajstih finalistov.

Sredi oktobra pa je v sodelovanju s Skladom Dorče Sardoč izšla knjiga goriškega rojaka *Albina Sirka* z naslovom ŽIVLJENJE NA NITKI, *Prigode trdoživega Brica po prvi in drugi svetovni vojni*, v kateri avtor opisuje svojo zanimivo in večkrat tudi nevarno življenjsko pot. V njej obuja spomine na dogodke in ljudi, ki so zaznamovali naš primorski in zlasti goriški prostor, razkriva nam družbene razmere v Brdih po prvi svetovni vojni, govori o svojem šolanju v znamenitih goriških zavodih in

Obisk goriškega nadškofa na našem sedežu

semenišču, o usodi mobiliziranca v italijanski vojski in povratnika ter preganjanca po drugi svetovni vojni, ko je bil odpeljan v udbovske zapore in so mu sodili na Bitenčevem procesu. Spregovori nam o svojem profesorskem svetu in boju za rast slovenske šole. Knjigo je uredila Erika Jazbar, opremljena je z neobjavljenim fotografskim in dokumentarnim gradivom ter s potrebnimi opombami in spremno besedo Filiberta Benedetiča.

PERIODIKA

Zadruga Goriška Mohorjeva izdaja, kot znano, tednik NOVI GLAS, ki je v znamenju racionalizacije stroškov in osebja nastal konec leta 1995 z združitvijo Katoliškega glasa in Novega lista. List igra pomembno vlogo pri ohranjanju pluralnosti sredstev javnega obveščanja med Slovenci v Italiji. Zaradi široke vsebinske zasnove pridobiva vse večji odziv tudi med bralci v matični domovini, zlasti v obmejnem pasu. Konec junija je bil ustanovljen Svet tednika Novi glas, to je posvetovalni organ, ki predlaga smernice časopisa in vsebinske sugestije, predvsem pa podpira trud založnika, da celotna ideja tednika napreduje in odgovarja ciljem ustanoviteljev ter potrebam naše narodne skupnosti.

Že vso povojno dobo med šolskim letom redno izhaja mesečnik za otroke PASTIRČEK. Urednik Marjan Markežič je tudi v letu 2002 poskrbel, da sta dve deli obogatili zbirko Pastirčkove knjižnice. Obe sta sad dolgoletnega Pastirčkovega sodelavca *Vojana Tihomirja Arharja*. Na pobudo in prošnjo številnih naših zamejskih učiteljev je izšel izbor Arharjevih otroških igrice, prizorov in skečev primernih za različne trenutke šolskega in koledarskega leta z naslovom SPET NA ODER. Istočasno s to zbirko otroških igrice pa je izšla tudi knjiga MIŠKA TEČE, KAR SE DA!, v kateri je avtor zbral svoje štirivrstične pesmice (zelo primerne tudi za deklamiranje), ki opisujejo sedemdeset živali, tako da jih otroci na igriv način bolje spoznajo s pomočjo risbic in njihovega življenjskega okolja. Obe knjigi je ilustrirala Paola Bertolini Grudina.

Pomen našega dela je poudaril goriški nadškof msgr. Dino De Antoni, ko je konec septembra med pastoralnim obiskom slovenske duhovnije v Gorici obiskal tudi naše prostore in poudaril, da imajo tednik Novi glas, mesečnik za otroke Pastirček in knjižne izdaje izredno vlogo pri ohranjanju kulturne in duhovne dediščine Slovencev v Italiji, a gotovo tudi pomenijo važen doprinos k duhovnemu napredku celotnega naroda ter da je v današnjem času razpršenosti in razdrobljenosti pomembno vračati se k duhovnim koreninam, obenem pa se soočati s sodobnim svetom in sedanjimi duhovnimi potrebami ljudi. Vodilo, ki se ga velja držati!

POROČILO MOHORJEVE DRUŽBE CELOVEC

Anton Koren

REDNI OBČNI ZBOR

V pravilih zdaj že več ko 150-letne zgodovine celovške Mohorjeve družbe je bilo doslej določeno, da mandatna doba odbora traja 10 let. V letu 2003 pa je odbor zaradi vedno hitreje se spreminjajočih razmer, v katerih delujemo, razpravljal prav o tem in sklenil, da bo posodobil pravila in med drugim tudi skrajšal mandatno dobo odbora na šest let. Redni občni zbor je soglasno potrdil nova pravila ter za naslednjo mandatno dobo izvolil novi odbor, ki ima tale sestav:

Upravni odbor: predsednik Jože Kopeinig; podpredsednika dr. Zdravko Inzko in Jože Valeško; ravnatelj dr. Anton Koren; tajnik dr. Karl Hren; člani odbora: mag. Ivan O-lip, Ana Reichmann in mag. Slavko Thaler; Nadzorni odbor: predsednik Karel Smolle, podpredsednik dekan mag. Janko Krištof, dr. Janko Ferk.

Foto: Bumbaca

Predstavitve knjige Portreti, ki jo je Celovška Mohorjeva izdala v sodelovanju z GMD, v foajeu Katoliške knjigarne v Gorici.

Namena naše družbe seveda nismo spreminjali in se še naprej glasi:

a) Splošno koristni namen Družbe je vzgoja slovenskega ljudstva v duhu katoliških kulturnih načel ter skrb za njegovo umsko in srčno izobrazbo, da se na ta način med Slovenci ohrani katoliška vera, krepki narodna zavest in delovanje za mirno sožitje obeh narodov na Koroškem.

b) Posebno skuša Družba doseči svoj cilj z izdajanjem in razširjanjem verskih, leposlovnih in splošno koristnih knjig, brošur in periodičnih časopisov v slovenskem in nemškem jeziku, z ustanavljanjem knjižnic, s

prirejanjem zborovanj in predavanj, s podpiranjem in pospeševanjem katoliškega šolstva, katoliške vzgoje in prosvete.«

MOHORJEVA TISKARNA

Mohorjeva tiskarna deluje v gospodarski panogi, kjer prevladuje močan konkurenčni in izrivalni pritisk. Da tiskarna lahko ostane konkurenčna predvsem glede na produktivnost in kakovost proizvodov, mora vedno znova investirati denar v nove stroje. V preteklem letu smo kupili nov štiribarvni tiskarski stroj ter napravo za avtomatizacijo tiskanja naslovov, posodobili pa smo tudi računalniške naprave.

Tako v preteklosti in predvsem ob ustanovitvi skupnega časopisa NOVICE ter ukinitvi izdajanja NAŠEGA TEDNIKA in SLOVENSKEGA VESTNIKA (marec/april 2003) smo ponudili lastniku tiskarne Drava združitev obeh tiskarn, vendar je bilo to iz ideoloških razlogov odklonjeno prav tako kakor tudi smiselna združitev knjigarne Naša knjiga in Mohorjeve knjigarne. Lastniki so zavrnitev utemeljili z argumentom, da je »treba ohraniti raznolikost«.

Ta argument je nerazumljiv, saj sta osrednji organizaciji utemeljevali ustanovitev skupnega časopisa Novice prav s tem, da je treba - ob dejstvu, da upada število pripadnikov slovenske narodne skupnosti na Koroškem - združevati slovenske politične, kulturne in gospodarske strukture. Ustanovitev skupnega časopisa da naj bi bila prvi korak v to smer. Toda ta upravičeni argument bi se moral prej uveljaviti z združitvijo obeh osrednjih slovenskih tiskarn in knjigarn na Koroškem. Te dni pa smo zvedeli za očitno pravi razlog, zakaj so odgovorni Naše knjige zavrnili sodelovanje: knjigarna Naša knjiga je namreč že dlje časa s pomočjo znatne finančne podpore uradne Slovenije pripravljala popolno prenovo knjigarne v kulturni center »Haček«. Tako se je Naša knjiga - ne prvič in verjetno tudi ne zadnjič - »rešila« z visoko finančno podporo iz Slovenije in s tem ustvarja Mohorjevi knjigarni na že tako zelo majhnem slovenskem knjižnem trgu na Koroškem nezdravo konkurenco. Mohorjeva knjigarna namreč ne dobiva nobenih podpor in je osnova za njen obstoj izključno redno poslovanje s knjigami, pisarniškimi potrebščinami in svečami. Od svoje ustanovitve po vojni do danes se s svojo dejavnostjo prav tako trudi za slovensko besedo na Koroškem.

Tudi pri založbi je treba omeniti splošno težke razmere, saj danes na malih trgih, kakršna sta Avstrija in še posebej Slovenija, izključno s prodajo knjig skoraj nobena založba ne more dolgoročno zagotoviti svojega obstoja. Malodane vse založbe so odvisne od subvencij. Žal

moramo ugotoviti, da nas avstrijska vlada ne upošteva tako, kakor bi si želeli in si tudi zaslužili.

Iz leta v leta opazamo, da naš tradicionalni trg za knjižni dar in za slovensko knjigo sploh - to sta slovenska narodna skupnost na Koroškem in zdomstvo - postaja manjši. Brez slovenskega trga, na katerem smo prisotni od slovenske osamosvojitve leta 1991, založba ne bi mogla več delovati.

MOHORJEVA ZALOŽBA

V preteklem letu je Mohorjeva založba izdala skupno 66 knjig, od tega 25 slovenskih, 16 nemških, 8 knjig v drugih jezikih, ter s ponatisi vred 17 učbenikov. Med najbolj zanimive knjige šteje gotovo slovensko-nemško-italijanska knjiga o slovenskih zamejskih slikarjih (»Portreti - Porträts - Ritratti« avtorjev Damira Globočnika in Tihomira Pinterja), ki smo jo skupno založili z goriško Mohorjevo družbo. Posebna zanimivost je letos knjiga - otroška slikanica »Kakšne barve je svet?« (Desa Muck in Branka Schwarz), ki smo jo izdali v jezikih avstrijskih manjšin.

Na področju zgodovine je bil uspešen multimedijski projekt, ki smo ga uresničili ob sodelovanju s Koroškim slovenskim pokrajinskim muzejem iz Slovenj Gradca. Osrednji del tega projekta je potujoča slovensko-nemška razstava z naslovom »Med kljukastim križem in rdečo zvezdo« (vodji projekta sta bila Alfred Elste in Jože Dežman), ki prikazuje nastanek in razvoj partijskih totalitarizmov nacionalnega socializma in komunizma na Koroškem in v Sloveniji. Razstava je bila na ogled v Slovenj Gradcu in Kranju, kjer je v medijih in tudi v javni razpravi močno odmevala, letos pa jo bodo lahko obiskali tudi v Beljaku in Celovcu.

Poleg običajne otroške in mladinske literature - tu naj posebno omenimo knjigo Janija Virka »Poletje na snegu« - smo izdali tudi več literarnih del v nemščini in slovenščini: Ilse Aichinger, »Veliko upanje«; Boris Akunin, »Fandorin«; Feri Lainšček, »Die aus dem Nebel kam« idr.

Opozoriti je treba tudi na monografijo »Slovenija« (izpod peresa Andreja Capudra, za slike je poskrbel Bogdan Kladnik), ki je izšla v treh jezikovnih variantah: v slovenščini, nemščini in angleščini.

LJUDSKA ŠOLA IN DOMOVI

Izredno razveseljiv je razvoj v LJUDSKI ŠOLI in ZAVETIŠČU, saj se je v preteklih štirih letih podvojilo število prijav. Našo dvojezično ljudsko šolo - poučni jezik je izmenoma en dan slovenski in en dan nemški -

bo od jeseni 2003 obiskovalo skupno 98 učenk in učencev. V našem zavetišču pa bomo imeli štiri skupine s skupno 75 učenkami in učenci v popoldanski oskrbi.

Po prodaji Modestovega doma z zadovoljstvom ugotavljamo, da se v SLOMŠKOVEM DOMU izredno obnesejo manjše zmogljivosti - trenutno je 45 učenk in učencev v našem domu -, saj sprejemamo izključno slovensko govoreče dijakinje in dijake iz Koroške ter iz Slovenije. Tudi vsakoletno izgubo je uspelo zmanjšati. Eden od razlogov za te izgube je nesorazmerje pri dodeljevanju subvencij Slomškovega domu v primerjavi s Slovenskim šolskim društvom, ki dobi vsako leto znatno višje podpore.

Študentski dom KOROTAN na Dunaju se mora spoprijeti s spreminjenimi razmerami. Poleg sob za 65 študentk in študentov oddajamo nekaj sob tudi gostom, ki obiščejo Dunaj. V počitniških mesecih (od julija do septembra) je dom v celoti na voljo gostom in deluje kot hotel. Število prijav slovenskih študentov iz Koroške je v zadnjih letih močno upadlo. Medtem ko le približno 15 študentk in študentov iz Koroške med študijskim letom živi v našem domu, prihaja pretežni del študentov iz Slovenije. Ker z domovsko dejavnostjo in delnim hotelskim obratovanjem ni možno prislužiti potrebnih dohodkov za odplačilo posojil za prenovo doma, ki smo jo izvedli pred nekaj leti, se že nekaj časa pogajamo s slovenskim Ministrstvom za šolstvo, da naj bi sofinanciralo študentsko bivanje za slovenske državljane.

Nadaljnji obstoj domovske dejavnosti v Korotanu ter kulturnih dejavnosti, ki so tudi promocija Slovenije, bomo lahko uresničevali le z gmotno podporo iz Slovenije, saj bi morale biti prav te dejavnosti ob bližajočem se pristopu k Evropski skupnosti in glede na potrebno tesnejše sodelovanje med Avstrijo in Slovenijo na osnovi kulturnega sporazuma v posebnem interesu slovenske države.

V letu 2003 je veljala naša posebna skrb obstoju RADIA DVA in zagotovitvi celodnevne slovenskega radijskega sporeda, ki smo ga soustanovili pred štirimi leti: med drugim je naš sodelavec mag. Marjan Pipp tudi poslovodja Radia dva. Dejstvo je, da je Radio dva 11. julija 2003 moral prenehati z oddajanjem v živo, ker ni več dobival zadostnih finančnih sredstev. Kako se bo stvar razrešila pa v času pisanja tega poročila še ni bilo jasno. Srčno upamo, da bomo skupno našli rešitev, ki bo v prid koroškim Slovencem.

MOHORJEVA DRUŽBA CELJE

Uredništvo Mohorjeve družbe Celje

Jesensko obarvan čas je na slovenski knjižni trg prinesel uspešnico slovenskega avtorja psihologa Bogdana Žorža. Knjiga RAZVAJENOST s podnaslovom *Rak sodobne vzgoje* je dodobra razvnela slovensko javnost. Avtor uspešnega projekta z mladimi, je tokrat v knjigi spregovoril o razvajanosti, ki jo je umestil v vrsto najbolj perečih psihoterapevtskih problemov. Tako je Mohorjeva družba Celje na knjižni trg spet poslala knjigo, za katero lahko trdimo, da primerno nadaljuje pot poljudnoznanstvenih del dr. Antona Trstenjaka.

Mesec november je minil v pričakovanju izida redne zbirke 2002 s koledarjem za leto 2003. V okviru spremnega programa 18. slovenskega knjižnega sejma smo v knjižnem klubu Lili Novy v Cankarjevem domu predstavili poglobitve založniške dosežke v tem letu, tudi redno zbirko, ki je med nekaj več kot 7000 naročnikov prinesla MOHORJEV KOLEDAR 2003 z namiznim koledarjem 2003, kot stodvainpetdesete Slovenske večernice roman iz sodobnega življenja REP MAVRICE Mire Dobravec, kratke zgodbe POD KOŠATIM OČESOM Alme Karlin, knjigo VSAK ČLOVEK JE SVETA ZGODBA, v katero je Jean Vanier strnil sad svojega tridesetletnega dela, ter KUHARSKO KNJIGO Ade Cerkvénik. Konec novembra smo v sodelovanju z radiem Ognjišče v dvorani Zavoda sv. Stanislava v Šentvidu nad Ljubljano podelili denarne in knjižne nagrade že petega literarnega natečaja *Moj čopič je beseda*. Prireditelj je vodil Jože Bartolj, kulturni program so obogatili Mešani komorni zbor in Dekliški zbor Škofijske klasične gim-

Predstavitve knjižne zbirke za leto 2003 v Celju

življenja REP MAVRICE Mire Dobravec, kratke zgodbe POD KOŠATIM OČESOM Alme Karlin, knjigo VSAK ČLOVEK JE SVETA ZGODBA, v katero je Jean Vanier strnil sad svojega tridesetletnega dela, ter KUHARSKO KNJIGO Ade Cerkvénik. Konec novembra smo v sodelovanju z radiem Ognjišče v dvorani Zavoda sv. Stanislava v Šentvidu nad Ljubljano podelili denarne in knjižne nagrade že petega literarnega natečaja *Moj čopič je beseda*. Prireditelj je vodil Jože Bartolj, kulturni program so obogatili Mešani komorni zbor in Dekliški zbor Škofijske klasične gim-

nazije ter učenci Glasbene šole Zavoda sv. Stanislava, izbrane odlomke nagrajenih besedil pa je prebral Jure Sešek. Tako smo zaključili še en natečaj, katerega gonilna vzmet je že od začetka možnost, da še neuveljavljeni pisci spregovorijo o svojem občutenju in dojemanju sveta.

Za adventni čas je založba pripravila delo patra Anselma Grūna PETDESET ANGELOV ZA VSE LETO. Knjiga je dobrodošlo branje za vse tiste, ki iščejo odgovor na vsakdanja življenjska vprašanja o miru, razumnosti, usmiljenju, zaupanju, vztrajnosti, ponižnosti itd.

S knjigo Smiljana Trobiša O LEHOTI KRŠČANSKEGA ŽIVLJENJA, ki prinaša duhovne misli za leto B, smo sklenili november. Skupaj z avtorjem smo jo predstavili v veliki dvorani Proštije Kapitelj v Novem mestu.

Začetek meseca decembra je bil tudi to leto zaznamovan s prireditvijo ob občinskem prazniku Občine Dobropolje v Jakličevem domu na Vidmu v Dobropolju. Tokrat smo izmed priljubljenih del Frana Jakliča izdali KRAJINSKE POVESTI, v katerih so zbrana krajša dela, ki opisujejo prav Dobropolje in okolico.

Mesec december je minil v znamenju upokojitve dosedanjega ravnatelja Mohorjeve družbe Celje Janeza Jeromna. Za ves njegov več kot desetleten trud se mu je po končani redni seji Glavnega odbora zahvalil predsednik Jože Planinšek, ki je ob tej priložnosti dejal: »Ravnatelj Janez Jeromen je v teh letih postal tako zelo del naše Mohorjeve, da njegov odhod v pokoj ne more in ne sme mimo nas kar tako. Radi bi se mu zares zahvalili za vse njegovo delo, predvsem pa še za jadrnanje skozi nekatere bolj burne čase pri Mohorjevi, ki jih je odlično zmagal in danes zapušča zdravo založbo, ki ima prihodnost.«

Novo leto smo začeli s predstavitvami naših knjig širom po Sloveniji. Tako smo se ob slovenskem kulturnem prazniku ustavili v Kulturnem domu Šmarje pri Jelšah, kjer smo ob sodelovanju Kulturnega društva Jakob Sket iz Mestinj predstavili ponatis knjige MIKLOVA ZALA Jakoba Sketa. Povest iz dobe, ko je neverni Turek razsajal, požigal in ropal po slovenski zemlji, navdušuje tudi danes.

V začetku meseca marca smo v Domu kulture Kamnik s pesnico Darinko Slanovec predstavili njeno pesniško zbirko SLED ANGELOV. Polna dvorana gostov je zbrano prisluhnila dogajanju večera, ki so ga sooblikovali člani KUD-a Priden moč iz Kamnika in Komorni moški zbor Lek iz Ljubljane. Knjiga Franca Skumavca PO ENOSMERNI POTI nas je sredi meseca marca popeljala na Dovje. Z župnijskim uradom Dovje in vokalno pevsko skupino Triglavski zvonovi smo obiskovalcem približali življenjsko pot duhovnika Franca Skumavca.

Zbirka Cerkeni očetje je postala bogatejša za novo knjigo IZREKI SVETIH STARCEV. Širši javnosti smo jo predstavili na tiskovni konferenci v prostorih uredništva Mohorjeve družbe v Ljubljani. Čeprav daje časovna oddaljenost mogoče misliti, da modernemu človeku ne morejo veliko povedati, vendarle izreki z mnogimi anekdotičnimi prvinami človeka nagovorijo v njegovi globini in mu pokažejo smer, ki bi jo sam težko domislil.

V mesecu maju smo predstavili kar tri knjige. SEKIRA ZA DLAKO prinaša filozofske pogovore o življenjskih temah, ki so nastali v sodelovanju Tima Wüstra in Vinka Ošlaka. V prevodu Rosane Čop je izšlo delo Rémyja Bragueja EVROPA, RIMSKA POT. Gre za kulturno zgodovinski esej o judovstvu, grštvu, arabskem izročilu in rimstvu krščanske Evrope. V zbirki Religiozna misel je izšel izbor iz filozofskih del eminentnega nemškega misleca Theodorja Haeckerja ČLOVEKOV DUH IN RESNICA. Knjigo je prevedel Vinko Ošlak.

Po kratkem, nekajmesečnem delu na mestu glavnega urednika je odšel na nadaljevanje študija Igor Bahovec.

Polletno knjižno dejavnost smo zaključili s predstavitvijo knjige Božidarja Brezinščaka Bagole MOJE SLOVENSKE IZKUŠNJE v dvorcu Strmol v Rogatcu. Hrvaški pisatelj in župan občine Hum na Sutli v knjigi med drugim piše o pomembnih in živahnih letih, ki jih je kot študent preživel v Ljubljani.

Poletje je minilo v znamenju priprav veroučnih knjig za devetletko in učbenikov slovenskih katoliških gimnazij za predmet Vera in kultura. Med temi vidno mesto zavzema učbenik za 4. letnik ZA ČLOVEKA GRE.

V jesenskem času pričakujemo izid redne zbirke za leto 2003 in številnih drugih knjig, za katere mislimo, da bodo tako kot dosedanje nagovarjale slovenskega človeka. Ves čas pa Mohorjeva družba Celje nagovarja poslušalce radia Ognjišče. Pokrov Mohorjeve skrinje se odpre vsak petek, ob 20.30. V polurnih oddajah teče živa beseda o naših knjigah. Enkrat na mesec pa se v naši prodajalni Mohorjan v Celju vrstijo Mohorski večeri, kjer smo se srečali že z mnogimi ustvarjalci. Med drugimi naj omenimo diplomiranega psihologa Bogdana Žorža, literarnega zgodovinarja prof. Franceta Pibernika, Andreja Arka, mag. Janka Bohaka, dr. Rudija Koncilija, dr. Kajetana Gantarja, prof. Marka Tavčarja in dr. Milka Mikola.

Vsi zaposleni pri Mohorjevi družbi Celje si želimo, da bi bila mohorska knjiga steber slovenske zdrave pameti in zdravega življenja - kakor je bilo tudi v preteklosti. S to mislijo se zaziramo tudi v prihodnost.

DEŽELNE VOLITVE 2003

Alojz Tul

V dneh 8. in 9. junija 2003 so bile redne volitve za obnovitev deželnega sveta avtonomne dežele Furlanije-Juljske krajine, na katerih so njeni volilci prvič neposredno izvolili tudi predsednika deželnega odbora. Oglejmo si, zakaj in kako je do tega prišlo.

Od prvih deželnih volitev maja 1964 so volilci naše dežele izbirali svoje predstavnike v deželni svet po proporcionalnem volilnem sistemu, ki je v Italiji veljal tudi za parlamentarne in v glavnem tudi za občinske in pokrajinske volitve. Ker je ta sistem povzročal preveliko politično razdrobljenost, je italijanski parlament po razkroju tradicionalnih političnih strank po padcu berlinskega zidu v devetdesetih letih uvedel večinski volilni sistem najprej za upravne volitve in naknadno tudi za deželne, razen če so prizadete dežele določile drugače. Hkrati je vsedržavni zakon, imenovan Tatarellum, uvedel neposredno izvolitev tudi predsednika deželnega odbora.

Desnosredinska večina v Furlaniji-Juljski krajini je spomladi 2002 izglasovala volilni zakon, ki je v bistvu ohranjal proporcionalni sistem z minimalnim pet odstotnim volilnim pragom, a ni predvideval direktne izvolitve predsednika. Nobene možnosti ali olajšave ni predvideval za izvolitev predstavnika ali predstavnikov slovenske manjšine.

V dogovoru z možnim kandidatom za predsednika prihodnje deželne uprave poslancem (in bivšim tržaškim županom) Riccardom Illyjem so se stranke Oljke na deželni ravni odločile, da sprožijo postopek za razpis deželnega referenduma za odpravo omenjenega volilnega zakona in oblikovanje novega oziroma za uveljavitev vsedržavnega zakona Tatarellum. Referendum je podprla tudi stranka Slovenske skupnosti.

Predlagani referendum (ljudsko glasovanje) je bil 29. septembra 2002 in so ga volilci Furlanije-Juljske krajine z večino veljavnih glasov potrdili. S tem je bil spomladi sprejeti deželni volilni zakon odpravljen in so se ustvarili pogoji za uveljavitev vsedržavnega zakona tako glede izvolitve deželnega sveta kot predsednika deželnega odbora Furlanije-Juljske krajine. S tem se je po sili razmer sprijaznila tudi desnosredinska večina Doma svoboščin, ki zaradi notranjih nesoglasij ni mogla več računati na odobritev novega volilnega zakona, ki bi nadomestil odpravljenega.

V naslednjih mesecih se je oblikoval dogovor med levosredinskimi strankami v okviru Oljke za skupno podporo predsedniškemu kandidatu v osebi poslanca Riccarda Illyja. Zadevno zavezništvo so poimenovali Demokratična zveza (Intesa democratica). S tem se je politično začela dolgoročna priprava za deželne volitve, ki so bile končno razpisane za 8. in 9. junij 2003. Naj tu omenimo, da se je nazadnje pridružila Demokratični zvezi tudi Stranka komunistične prenove in s tem potrdila Illyjevo kandidaturo za predsednika deželne uprave.

SLOVENCİ IN VOLITVE

Tako je prišlo do tega, da so vsi politično organizirani Slovenci za deželne volitve podprli omenjeno levosredinsko navezo. Odprto pa je ostalo vprašanje, kako naj se slovenskim kandidatom omogoči izvolitev v novi deželni svet. Stranka Slovenske skupnosti je predlagala, da bi se predstavila skupna manjšinska lista z različno usmerjenimi kandidati, tako da bi odražala politično pluralnost naše narodne skupnosti v deželi. Na takšni enotni listi bi lahko bilo izvoljenih več Slovencev. Predlog ni prodr, ker so ga na leviči odklonili. Posamezni slovenski kandidati so tako spet kandidirali na vsedravnih strankah.

Stranka Slovenske skupnosti se je znašla na razpotju: ali naj po desetih letih odsotnosti iz deželnega sveta ponovno poskusi izvoliti svojega svetovalca s samostojnim nastopom ali poišče drugo manj tvegano rešitev. Za samostojno nastopanje bi se morala predstaviti v najmanj treh okrožjih (Trst, Gorica, Videm) in zbrati po tisoč podpisov predlagateljev v vseh omenjenih okrožjih. Največji problem je bilo

*Riccardo Illy, novoizvoljeni predsednik
Furlanije Julijske krajine*

videmsko okrožje. Dogovorila se je z Marjetico (naslednico Ljudske stranke), da bo kandidat SSK nastopil na njeni listi v tržaškem in goriškem volilnem okrožju, po drugi strani pa je ista Marjetica odstopila kandidatu SSK svoje mesto na predsedniškem seznamu. Kandidati v tem seznamu bi bili v primeru zmage Riccarda Illyja avtomatično izvoljeni v deželni svet. Tu je potrebno pojasniti, da stranka Slovenske skupnosti že vrsto let sodeluje z Marjetico kot samostojen subjekt na povsem enakopravni ravni.

Ni nam znano, da bi se desnosredinski Dom svoboščin (Naprej Italija, Nacionalno zavezništvo, Krščanski demokratični center in Severna liga) zanimal za kandidaturo kakega slovenskega kandidata. Očitno so bili preveč zaposleni s svojimi notranjimi problemi. Kot znano, se do zadnjega niso mogli dogovoriti o predsedniškem kandidatu, tako da so morala nastopiti osrednja vodstva omenjenih strank in vsiliti kandidaturo predstavnice Severne lige Alessandre Guerra. To je povzročilo nove razkole in politična razhajanja, ki so v odločilni meri vplivala na volilni poraz Doma svoboščin.

VOLILNI PREOBRAT

Volitve 2003 so v naši deželi prinesli pravi politični preobrat. Razlika med glasovi, ki jih je zbral predsedniški kandidat Demokratične zveze Riccardo Illy (53,25%), in onimi, ki jih je prejela peredsedniška kan-

Slovenski svetovalci v deželnem svetu: z leve Bruna Zorzini Spetič, Mirko Špacapan, Igor Canciani, Tamara Blažina in Igor Dolenc

didatka Doma svoboščin Alessandra Guerra (43,17 %), je dobrih 10%, kar je preseglo tudi najbolj optimistične napovedi. Pravzaprav že samo dejstvo, da so sile levega centra uspele prevladati nad desnosredinskim Domom svoboščin, pomeni pravi politični preobrat. Sedaj mnogi skušajo ugotoviti dejavnike in okoliščine, ki so k temu pripomogle. Predvsem je

treba poudariti politično težo predsedniškega kandidata Illyja, ki se je spustil v volilni boj z osemletno izkušnjo tržaškega župana, kot neodvisen od strank, in njegov umirjen nastop v celotnem obdobju volilne kampanije.

Med vzroki za poraz desnosredinskega Doma svoboščin naj omenimo predolgo odlašanje z določitvijo predsedniškega kandidata. Prvotno bi to moral biti predsednik deželnega odbora Renzo Tondo iz vrst gibanja Naprej Italija, čemur je odločno nasprotovala Severna liga. Končno so posegli vsedržavni veljaki od Bossija in Berlusconija do ministra Tremontija, ki so kljub nasprotovanju deželnih dejavnikov takorekoč vsilili kandidaturo Alessandre Guerra. To je povzročilo ne samo negodovanje

zaveznikov (Nacionalnega zavezništva in Krščansko demokratičnega centra), temveč pravi razkol v vrstah stranke Naprej Italija, katere disidentski del pod vodstvom vodilnega deželnega svetovalca in državnega poslanca Ferruccia Sara se je na volitvah predstavil z lastno listo Svoboda in avtonomija, ki pa je prejela premalo glasov, da bi izvolila kakega svetovalca.

Pregled volilnih izidov po strankah

Stranke	glasovi	odst.	svetovalci
Naprej Italija	107.440	21,62	11
Levi demokrati	82.578	16,62	10
Marjetica	73.355	14,76	9
Nac. zavezništvo	57.804	11,63	5
Severna liga	46.379	9,33	4
Lista za predsednika	37.345	7,52	5
Stranka kom. prenove	24.904	5,01	3
Krščansko demokr. zveza	21.478	4,32	2
Sarova lista	14.023	2,82	0
Italijanski komunisti	7.533	1,52	1
Di Pietрова lista	7.475	1,50	1
Zeleni	7.117	1,43	1
Upokojenci	5.796	1,17	1
UDEUR	3.653	0,74	0

Na listah posameznih strank je bilo izvoljenih 53 svetovalcev, na Illyjevem predsedniškem seznamu 5 svetovalcev ter predsedniška kandidata Illy in Guerra. V deželni svet Furlanije-Juljske krajine je bilo tako skupno izvoljenih 60 svetovalcev.

Izid glasovanja za predsedniške kandidate

	Dežela		Trst		Gorica		Videm		Tolmeč		Pordenon	
	glasovi	%	glasovi	%	glasovi	%	glasovi	%	glasovi	%	glasovi	%
Illy	358.591	53,22	83.321	63,96	52.666	63,01	123.716	48,14	21.687	48,52	77.201	48,79
Guerra	291.012	43,19	44.664	34,29	28.872	34,54	120.142	46,75	20.255	45,32	77.079	48,71
Saro	24.206	3,59	2.286	1,75	2.048	2,45	13.156	5,12	2.753	6,16	3.963	2,50

Iz gornjih razpredelnic je razvidno, da razpolaga levosredinska Demokratična zveza v novem deželnem svetu Furlanije-Juljske krajine

s 37 svetovalci, desnosredinski Dom svoboščin pa s 23 svetovalci. Kot že omenjeno, lista Avtonomija in svoboda s predsedniškim kandidatom Ferrucciom Sarom, ni izvolila nobenega svetovalca, ker ni dosegla potrebnega minimalnega kvocienta glasov.

V novi deželni svet je tokrat bilo izvoljenih pet Slovencev, in sicer dva na Illyjevem predsedniškem seznamu, Mirko Spazzapan in Tamara Blažina, ostali trije pa na strankarskih listah. Na listi Levih demokratov Igor Dolenc, na listi Komunistične prenove Igor Canciani ter la listi Italijanskih komunistov Bruna Zorzini Spetič. Slednja je bila izvoljena tudi v prejšnjem deželnem svetu.

Ob tem velja vsekakor poudariti, da se je predstavnik stranke Slovenske skupnosti vrnil v deželni svet Furlanije-Juljske krajine, iz katerega je zaradi krivičnega volilnega zakona izpadel leta 1993. Tokrat je bil izvoljen na predsedniškem seznamu, kandidiral pa je tudi la listi Marjetice v tržaškem in goriškem okrožju, kjer je prvi neizvoljen. Druga pomembna ugotovitev je ta, da so se vse organizirane politične komponente slovenske manjšine tokrat opredelile za zavezništvo s predsedniškim kandidatom Illyjem. Novi predsednik bo moral to ustrezno upoštevati pri vodenju deželne politike.

Zaradi tega z zadovoljstvom jemljemo na znanje, da je predsednik Illy v svojem nastopnem programskem govoru dejal, da bo moral novi deželni statut predvidevati »mehanizem, s katerim bo zajamčena dejanska zastopanost slovenske manjšine«. Zavzel se je tudi za izvajanje zakona št. 38/2001 za zaščito slovenske manjšine ter zakona 482/1999 o zaščiti manjšinskih jezikov.

SLOVENIJA IN EVROPSKA UNIJA

Mara Petaros

1. maja 2004 se bo Evropska unija povečala za 10 novih članic. Ta dogodek bo prinesel marsikatero novost ne samo prebivalcem teh desetih držav, pač pa tudi vsem prebivalcem Evropske unije. Za podjetnike bo to nedvomno pomenilo več novih poklicnih izzivov, saj se bo njihovo tržišče povečalo za skoraj 105 milijonov novih potencialnih kupcev, ki bodo lahko kupovali njihove proizvode.

»Širitev je zgodovinska priložnost in obveznost Evropske unije, zato je ena njenih prednostnih nalog. Prizadeval si bom za ravnovesje med dvema ciljema procesa širitve - kakovostjo in hitrostjo. Uspeh te naše skupne zgodovinske naloge, ki smo si jo zadali skupaj z državami kandidatkami, bo odvisen od hitrosti in kakovosti našega skupnega dela.« Tako se je o širitvi Evropske unije od 15 do 25 članic izrazil Guenter Verheugen, komisar Evropske komisije zadolžen za širitev.

Dejansko je ta širitev največja doslej, saj se bo Evropski uniji, ki jo trenutno sestavlja 15 držav priključilo še 10 novih, in sicer na miren način, brez orožja. Tako se bo povečala integracija med evropskimi državami, kar bo prineslo večjo politično in ekonomsko stabilnost ter večjo blaginjo predvsem v novih članicah. Sicer ta širitev ni prva širitev Evropske unije, saj jih je bilo v letih kar nekaj uspešnih. Od začetnih šestih držav (Belgija, Francija, Italija, Luksemburg, Nemčija in Nizozemska), ki so podpisale najprej pariško pogodbo (1951), s katero so ustanovili Evropsko skupnost za premog in jeklo (ESJP), in rimski pogodbi (1957), s katerima so ustanovili Evropsko gospodarsko skupnost (EGS) in Evropsko skupnost za jedrsko energijo (EURATOM). EU se je od takrat razširila še štirikrat:

- leta 1973 so se priključile Danska, Irska in Velika Britanija
- leta 1981 se je priključila Grčija,
- leta 1986 sta se priključili še Portugalska in Španija,
- leta 1995 pa so se priključile še Avstrija, Finska in Švedska.

Vsekakor pa teh širitvev ne moremo nikakor primerjati s širitvijo, ki nas čaka 1. maja 2004. V tem primeru se bo površina Evropske unije povečala za 34%, število prebivalcev Evropske unije pa se bo povečalo za 105 milijonov oseb. Hkrati pa se bo povečala raznolikost kultur in

zgodovin, ki jih bo vsaka nova država prinesla s seboj. Če bo proces širitve prinesel marsikaj novega sedanjim državam članicam, so te novosti neprimerljive s tistimi, ki so jih v zadnjih letih pridružitvenega procesa doživele države kandidatke. V letih pristopnih pogajanj so posamezne države kandidatke morale prilagoditi obstoječo zakonodajo, davčni sistem, saj znotraj Evropske unije veljajo enotna pravila poslovanja. Vsekakor pa bodo nove članice marsikaj pridobile, saj bodo z večjo lahkoto prodirale tako na evropske kot na druge trge. Ker bodo pravila poslovanja, administrativni postopki in carinska stopnja enaki za vse države Evropske unije, se bo poenostavilo tudi poslovanje s tistimi državami, ki ne spadajo v Evropsko unijo. Istočasno pa se bodo izboljšale možnosti za nova vlaganja in za večje trgovanje.

Proces širitve se je začel že leta 1998, ko se je začelo pripravljati na vstop v Evropsko unijo trinajst držav: Bolgarija, Ciper, Češka, Estonija, Latvija, Litva, Madžarska, Malta, Poljska, Romunija, Slovaška, Slovenija in Turčija, 1. maja 2004 pa jih bodo sprejeli le tistih 10, ki spoštujejo postavljene pogoje.

Evropska skupnost je vzpostavila diplomatske odnose z državami srednje Evrope kmalu po padcu berlinskega zidu leta 1989. Že tedaj je ukinila uvozne omejitve za številne izdelke, podpisala sporazume o trgovini in sodelovanju z Bolgarijo, takratno Češkoslovaško, Estonijo, Latvijo, Litvo, Madžarsko, Romunijo in Slovenijo. Da bi zagotovila potrebno finančno pomoč za preoblikovanje gospodarskih sistemov, je Evropska skupnost izoblikovala program Phare, ki omogoča državam dostop do finančne pomoči, zagotavlja tehnično pomoč in podpira nove investicije. Slovenija se je vključila v program Phare, ki je bil sprva namenjen podpori privatizacije in prestrukturiranju podjetij, leta 1992. Kasneje je bil program razširjen še na druga področja, kot je na primer usklajevanje slovenske zakonodaje z evropskim pravnim redom. V naslednjih letih so posamezne države podpisale t.i. pridružitvene sporazume, ki zagotavljajo pravno podlago za dvostranske odnose med Evropsko unijo in posameznimi državami. Ti pridružitveni sporazumi urejajo številna vprašanja od trgovinskih odnosov med EU in posamezno državo, do približevanja zakonodaje ter določajo tudi druga področja sodelovanja od industrije, do okolja, prometa in carin. S podpisom teh pridružitvenih sporazumov se je povečala trgovinska izmenjava med temi državami srednje in vzhodne Evrope in državami Evropske unije, ki so kmalu postale največji gospodarski partner omenjenih držav. Tega povečanega sodelovanja pa ne gre v celoti pripisati pridružitvenim spo-

razumom. Zaradi političnih prestresov na Balkanu in v Sovjetski zvezi so postale države Evropske unije edini možni gospodarski partner. Tako so morale številne države, med katerimi tudi Slovenija preusmeriti svoje izvoze iz držav bivše Jugoslavije v države Evropske unije. Slovenija je podpisala pridružitveni sporazum že leta 1993. Na tak način so bili vzpostavljeni tudi formalni pogoji za tesnejše gospodarske odnose.

Med zasedanjem Evropskega sveta v Kopenhavnu leta 1993 so se države članice EU dogovorile, da lahko srednje in vzhodnoevropske države, ki imajo status pridruženih članic, zaprosijo za članstvo v EU, če to želijo. Istočasno pa so postavili tudi določene pogoje za članstvo, in sicer:

- politična merila (demokracija, pravna država, človekove pravice, varstvo manjšin)
- gospodarska merila (obstoj delujočega tržnega gospodarstva in sposobnost soočiti se s konkurenčnimi pritiski in tržnimi silami znotraj Unije)
- sposobnost prevzema obveznosti članstva (usposobljenost za izvajanje evropskega pravnega reda).

Države kandidatke za članstvo v Evropski uniji morajo spoštovati vsa postavljena merila, sicer ne morejo biti sprejete v Evropsko unijo. Pogoji so sicer precej obremenjujoči in v marsikaterem primeru postavlja celo taka merila, ki jih niti sedanje članice Evropske unije ne spoštujejo, začenši od pogojev za varstvo manjšin, nekaterih ekonomskih pogojev ipd.

Po teh dogovorih je morala vsaka zainteresirana država predložiti prošnjo za članstvo. Po Amsterdamski pogodbi lahko za članstvo zaprosi vsaka evropska država, o sprejetju pa odloča Evropski svet. Slovenija je svojo prošnjo predstavila 10. junija 1996, uradna pristopna pogajanja pa so se začela 31. marca 1998 s prvo pristopno konferenco. Po mnenju pogajalcev naj bi bila Slovenija pripravljena za članstvo 1. jan. 2003.

Zelo pomemben dokument v tem pridružitvenem procesu je Agenda 2000, ki jo je komisija predstavila julija 1997. To je podrobna analiza razvojnih strategij in razvojnih možnosti Evropske unije v duhu širitve in vseh posledic, ki bi jih širitev lahko imela na trenutno stanje Evropske unije. V dokumentu je mnenje komisije o vsaki izmed držav kandidat in o njenemu približevanju pristopnim merilom. Pri sestavi mnenja je komisija upoštevala podatke, ki jih je posredovala vsaka država kandidatka, mnenje, ki so ga izdelale države članice, poročila in sklepe evropskega parlamenta, mnenja mednarodnih organizacij in finančnih ustanov. Pri sestavi mnenja pa so upoštevali tudi napredek, ki ga je

vsaka država imela v zadnjih letih, in napredek, ki ga za vsako državo kandidatko pričakujejo v naslednjih letih. Glede na napredek, ki so ga v zadnjih letih imeli Češka, Estonija, Madžarska, Poljska, Slovenija in Ciper na podlagi Agende 2000 začeli pogajanja o pristopu. Pristopna pogajanja so se začela za vseh deset držav kandidatk istega dne (30.03.1998) in se bodo končala za vse države kandidatke s sprejemom v Evropsko unijo, in sicer 1. maja 2004.

Pogajanja so potekala po določenem vrstnem redu. Najprej so pregledali zakonodajo držav kandidatk in ugotovili, kaj bi bilo treba prilagoditi evropskemu pravnemu redu, ki je razdeljen na 31 poglavij. Tudi Slovenija je pripravila podrobno analizo evropskega pravnega reda in oceno, kaj bi bilo treba še spremeniti. Pogajalce pa je zanimala tudi sposobnost vsake države kandidatke posebej ne samo, da uskladi svojo zakonodajo z evropskim pravnim redom, temveč tudi da je ta pravni red tudi sposobna izvajati.

Poleg pogajanj, ki potekajo za vsako državo posebej, je bistvenega pomena tudi evropska konferenca, na kateri se zberejo vse države, ki se želijo vključiti v Evropsko unijo. Na teh konferencah, ki potekajo občasno v raznih državah Evrope, razpravljajo o temah, ki so pomembne za vse države kandidatke: npr. zunanja politika, varnost, pravni red, gospodarsko sodelovanje ipd.

Slovenija in Evropska unija sta zelo aktivno sodelovali na gospodarskem področju že v času, ko je bila Slovenija še del nekdanje Jugoslavije, ki je z evropskimi skupnostmi namreč sklenila številne trgovinske sporazume. Med njimi je najpomembnejši sporazum o trgovinskem in ekonomskem sodelovanju iz leta 1980. Ko se je Slovenija osamosvojila, so jo države članice Evropske unije uradno priznale 15. januarja 1992 in 13. aprila istega leta z njo vzpostavile diplomatske odnose. Trgovanje med Slovenijo in EU je bilo urejeno na osnovi letnih preferencialnih trgovinskih sporazumov. Trenutno predstavljajo izvozi slovenskih proizvodov v Evropsko unijo več kot dve tretjini vseh slovenskih izvozov. Postati član Evropske unije je bilo za Slovenijo vse od osamosvojitve zelo pomembno, predvsem zaradi ekonomskih učinkov, ki jih bo to prineslo slovenskemu gospodarstvu, čeprav niso zanemarljivi niti politični, varnostni, socialni in kulturni razlogi. Z vstopom v EU naj bi se povečala gospodarska rast, markoeekonomska stabilnost in nacionalna varnost. Predvsem pa naj bi dosegli bolj uravnotežen razvoj. Predvidevajo tudi, da se bo povečalo znanje in da se bo razvila bolj dinamična družba. Zaradi vseh teh dejavnikov pa naj bi se povečal tudi družbeni in individualni standard.

VPRAŠLJIVE RAZVOJNE SMERNICE

Deželni načrt za tržaško obalo

Matjaž Rustja

Iz morja bo razgled na tržaško obalo spominjal na mestne parke. Na obali od Miljskih hribov do izliva Timave se bomo sprehajali v senci nekajdesetletnih gozdov, prav tam, kjer so še nedolgo od tega trgali grozdje, vzgajali oljko in nabirali cvetje, o čemer še danes priča terasa-sta obdelava grebena, ki se spuščajo v morje. Niti z morja in niti s kopnega pa ne bomo videli prenovljenih »paštnov«, zgledno urejenih kmetijskih površin, namakalnih sistemov, toplih gred, novih cest v kmečke namene in vsega, kar bi pripomoglo k rasti kmetijstva na slovenski tržaški obali. Pravzaprav, nekaj od vsega zgoraj naštetega bomo že videli, čeprav v zelo majhni in za razvoj teritorija nič kaj spodbudni meri. Sliko o kmetijstvu, ki bi bilo resnični motor življenja na obali in primarna gospodarska dejavnost obalnih vasi ter bi tako tudi ovrednotila teritorij, je skazil ekoturizem.

Ekoturizem ali turistični razvoj v sozvočju z naravo je bil glavni protagonist sestanka, ki je v četrtek, 11. septembra 2003, potekal v deželnih uradih za načrtovanje teritorija v ul. Giulia v Trstu. Srečanje je sklical deželni svetovalec Slovenske skupnosti Mirko Špacapan. Le nekaj dni prej so namreč pronicnili v javnost deželni načrti o prenovi tržaškega obalnega pasu od Milj do Štivana, ker pa ni bil še jasno predstavljen, je Špacapan sklenil, da je treba globlje pogledati v stvar. Srečanje je torej želelo podrobno predstaviti »Deželni načrt za tržaško obalo«, ki ga je pripravila ekipa arh. Luciana Semeranija po naročilu desnosredinske koalicije (stvar je

Pogled na tržaško obalo

stekla približno pred tremi leti). Obenem pa so lahko prisotni na sestanku iznesli pomisleke in nasvete, saj je načrt še v začetni fazi. Tako je zagotavljal direktor deželnega urada za načrtovanje teritorija Giorgio Drabeni, ki je srečanje tudi vodil. Sestanka se je udeležilo veliko predstavnikov tehničnih uradov miljske, tržaške in devinsko-nabrežinske občine, funkcionarjev pokrajinske uprave, občinskih in pokrajinskih svetovalcev (Mariza Škerk, Peter Močnik, Viktor Tanze, Edwin Forčič, Stanislav Švara, Nevo Radovič, Danilo Šavron) in predstavnikov stanovskih organizacij (tajnik Kmečke zveze Edi Bukavec in predsednik tržaške Zveze neposrednih obdelovalcev Baldassare d'Amore).

Po uvodnih Špacapanovih besedah je delo predstavil arh. Semerani, ki je že v začetku poudaril, da želi načrt »ohraniti obstoječe stanje« ter ga »valorizirati«. Taktirko posega naj bi vihrala deželna uprava, občine pa naj bi se o delih dogovarjale in jih skladno z deželnim načrtom tudi izvajale. Kjer je danes obalni pas zaraščen bo ustanovljen naravni park in le nekaj zemlje pod Kontovelom in Križem bo namenjene kmetijstvu. Še posebno je stvar sporna za nabrežinsko nabrežje. Sicer bodo urejene pešpoti, kolesarske steze, razgledne točke in opozorila na posebno zanimive (geološke, naravoslovne, arheološke...) točke naše obale (o kaki valorizaciji slovenske prisotnosti, vsaj na začetnem sestanku, ne duha ne sluha!). Projekt je razdeljen na tri dele. V prvem je zbrana zakonodaja o tem teritoriju, v drugem so navedeni posegi na obalnem pasu, v tretjem pa višina investicije. V igri je vsaj šest milijonov evrov. Pomoči naj bi javni upravitelji iskali tudi v Bruslju v okviru raznih evropskih programov.

Načrt torej ne predvideva razvojnih smernic! Teritorij, ki je bil v preteklosti biser našega kmetijstva in ima prav vse rekvizite, da bi to spet postal, bo jutri raj turizma razvoja v sozvočju z naravo. In poleg tega načrt ne zaobjema le obalnega pasu, pač pa se razteza tudi v notranjost Krasa, vse do pokrajinske ceste in čez. Na vse to območje pada torej megla novih vinkulacij in obveznosti, ki prav gotovo ne bodo spodbujale naših ljudi k izbiri kmetovanja. Danes naš teritorij hira, jutri bo s tem načrtom, po oceni mnogih, umrl.

Debata je na srečanju postala takoj vroča (sestanek je trajal tri ure), mestoma napeta in prežeta z razočaranjem, da so tridesetletna prizadevanja (v prvi vrsti Kmečke zveze) o kmetijski valorizaciji kontovelskega, kriškega in nabrežinskega brega izhlapela v enem popoldnevu. Imeli bomo park in ne sodobno urejenih kmetijskih površin. Še to: načrt ne predvideva gradnjo cest za kmetijske namene, a le obnovitev obstoječih

poti, da bi novi posegi ne skazili narave, seveda. Kako priti do obdelovalnih površin, je še vedno odprto vprašanje (morda s kako vlečnico ali s čim podobnim). Tudi toplih gred ne bo, ker je pogled z morja na stekleno zgradbo silno neprijeten. Ponekod bodo uredili vodovodno napeljavo, ne pa povsod.

Proti takemu načrtu so z različnimi stališči odločno nastopili tržaški občinski svetovalec Močnik, tržaški pokrajinski svetovalec Radovič, tajnik KZ Bukavec, devinsko-nabrežinska občinska svetovalca Tanze in Švara, predstavnica tehničnega urada tržaške občine arh. Cassinova, kulturni delavec Bruno Volpi Lisjak, predsednik ZNO D'Amore in drugi. Vsak s svojega zornega kota, vsi pa z jasno sliko pred očmi, kaj resnično potrebuje naš teritorij, da bo spet zaživel. Ozračje sta skušala umiriti Drabeni, tržaški pokrajinski arhitekt William Starc, naravoslovec in član Semeranijeve ekipe dr. Sauli in devinsko-nabrežinski župan Ret.

Kako naprej? Deželna uprava je vsem trem zainteresiranim občinam poslala celotno gradivo, o katerem se morajo pristojne oblasti izreči.

Po dolгих desetletjih zanemarjanja in divje gradnje na tržaški obali je torej vendarle zaznati v deželni javni upravi voljo do urejanja obalnega teritorija. Ta je morda edina pozitivna novost v vsej tej stvari. In na to struno moramo zaigrati, da bo glasba našim ušesom prijetnejša, teritoriju pa koristna. Da bomo spet polno živeli s teritorijem, se novim časom odzivali z razvitim kmetijstvom in dokazali navezanost in spoštovanje do naše zemlje. Civilna družba, stanovske organizacije in politične sile morajo torej nujno nastopiti v bran slovenske zemlje s predlogi in tehtnimi ugovori, da nas ne bo kolo javnih uprav še enkrat povozilo!

2003 - »ANNUS HORRIBILIS« ZA KOROŠKE SLOVENCE?

Peter Rustja

Leto 2003 bo ostalo v zgodovinskem spominu koroških Slovencev v najboljšem primeru kot leto usodnih odločitev, v najslabšem pa kot »annus horribilis«. Razlogov za tako oceno minulega leta je veliko: slovenska narodna skupnost na Koroškem se je v tem času soočala z nekaterimi vprašanji in procesi, ki bodo daljnoročno vplivali na njeno rast in razvoj.

Vprašanje krajevnih napisov in status slovenskih (dvojezičnih) šol na južnem Koroškem ostajata še naprej odprti vprašanji, in to kljub dejstvu, da obstaja vrsta zakonskih odredb, ki bi že sedaj v bistvu omogočali boljšo rešitev tega vprašanja v korist manjšine. Tožba, ki jo je odvetnik Rudi Volk sprožil na ustavnem sodišču v zvezi z dvojezično toponomastiko, je bila prav zaradi omenjenih, a sicer neuresničenih, zakonskih določb, sprejeta.

Povod za spore med obema političnima organizacijama Slovencev na Koroškem, to je med Narodnim svetom koroških Slovencev (NSKS) in Zvezo slovenskih organizaci (ZSO), je v minulem letu nedvomno bilo vprašanje medijske oskrbe manjšine.

V preteklem letu sta se obe politični krovni organizaciji koroških Slovencev opredelili za dva povsem različna koncepta medijske oskrbe manjšine.

Najprej je prišlo do sprememb na področju tiskanih medijev. Prejšnje vodstvo NSKS-a je skupaj z ZSO ukinilo obe glasili omenjenih organizacij (in sicer Naš tednik ter Slovenski vestnik) ter začela z izdajanjem časopisa Novice. Proces, ki je privedel do ustanovitve družbe Slomedia, ki izdaja časopis Novice, pa je zlasti znotraj NSKS sprožil vrsto trenj, zlasti na osi med Zborom narodnih predstavnikov, to je najvišjega predstavniškega organa NSKS-a in predsedstvom.

To je privedlo, da je dne 28.4.2003 predsednik NSKS Bernard Sado-
vnik odstopil. Njegov odstop je prehitel za nekaj ur predvideno razčisti-
valno razpravo z Zborom narodnih predstavnikov. Do večerne seje pa je
vseeno prišlo, z rezultatom, da je tudi Sadovnikov naslednik dr. Regi-
nald Vospornik demonstrativno zapustil sejo ter izjavil, da ga ta Narodni

svet ne predstavlja več. Po dolgi debati za zaprtimi vrati so člani Zbora narodnih predstavnikov izvolili novo vodstvo organizacije, ki mu predseduje mag. Jože Wakounig. Tako Bernard Sadovnik kot dr. Reginald Vospernik nista ostala brez »politične domovine«: skupaj z drugimi somišljeniki sta osnovala tretjo politično krovno organizacijo koroških Slovencev, in sicer Skupnost koroških Slovencev in Slovencev (SKSS).

Do krize znotraj NSKS-a je prišlo v zelo neugodnem času, in sicer v času, ko se je slovenska civilna družba na Koroškem borila za ohranitev radijskih sporedov Radia dva. Kooperacija z ORF-om se je z januarjem 2003 prekinila, kar je pomenilo, da se je slovenska zasebna radijska postaja ponovno znašla v finančnih težavah. Tako vodstvo radia kot njeni uredniki so na to stanje opozorili na številne načine, nenazadnje z dvema gladovnimima stavkama, in sicer najprej s petdnevno opozorilno gladovno stavko, ki se je zaključila prav na dan slovenske kulture ter nato pa z drugo gladovno stavko, ki so jo prekinili zaradi pozitivnih signalov z Dunaja. Položaj Radia dva pa se je nato, kljub dodatni finančni pomoči Slovenije, še dodatno poslabšal, tako da od julija 2003 oddaja samo glasbo iz računalniškega serverja.

Septembra je v javnost prišla novica, da bosta Narodni svet koroških Slovencev (NSKS) in Zveza slovenskih organizacij (ZSO) na nadaljnjih pogovorih na Dunaju v zvezi z radijsko oskrbo manjšine, oziroma v Koordinacijskemu odboru koroških Slovencev (KOKS) zastopala dva različna primarna cilja: za NSKS je potrebno, da se medijska ponudba razširi na 12 ur dnevnega sporeda - kar bi nazadnje pomenilo, da se pravzaprav ohrani sedanjo ponudbo privatnega oddajnika Radio dva - medtem ko je iz vrst ZSO prišla ugotovitev, da je za to krovno organizacijo potrebno, da se ohranijo petdesetminutni slovenski spored na deželni frekvenci ORF.

Sprejemanje logike žrtvovanja in krčenja obstoječe medijske ponudbe, ki zaobjema tako petdesetminutno oddajanje na državnem radiu kot oddajanje na privatni frekvenci, tudi s strani obeh političnih organizacij koroških Slovencev, bi pomenila za manjšino korak nazaj ne le na področju medijske oskrbe. Po racionalizaciji na področju tednikov bi to pomenilo še dodatno oddaljevanje od normalizacije koroškega medijskega prostora, a tudi pošibitev statusa slovenskega jezika v javnem in vsakdanjem življenju koroških Slovencev.

Katerakoli tovrstna odločitev bo nedvomno povzročila dolgoročne posledice. Koroški Slovenci so se v skoraj petih letih oddajanja slovenskih sporedov na privatni frekvenci privadili, da je povsem normalno,

da je dvanajst ur dnevno na voljo informacija v slovenskem jeziku, da so na voljo kontaktne oddaje, ki nagovarjajo poslušalce tako v knjižnem jeziku kot v narečju. Radio je bil sredstvo, ki je združevalo poslušalce vseh starostnih stopenj. Kooperacija privatnega in javnega radia je v projektu Radio dva našla dobro stopnjo sinergije v prid medijske oskrbe manjšine. Vodstvo ORF ni takrat postavljalo pod vprašaj nadaljnji obstoj slovenskih sporedov na koroškem deželnem radiu, pač pa je s kooperacijo s privatnim partnerjem v bistvu udeleževal politično voljo, da je pač potrebno razširiti radijsko oskrbo manjšine. Tako finančna kriza ORF-a kot pomanjkanje politične volje, da se to vprašanje pozitivno reši, pa je privedlo, da danes slovenska manjšina razpolaga v bistvu le z dnevno petdesetminutno slovensko oddajo.

NSKS je na jesenski klavzuri ugotovil, da Novice »ne izpolnjujejo svoje naloge niti v vsebinskem oziru, niti v smislu skrbnega finančnega poslovanja«.

Razhajanja med obema konceptoma, kako in zakaj naj bi Novice pravzaprav izhajale so prišle na dan na radijskem pogovoru, ki je potekal na celovškem radiu v ponedeljek, 15.9.2003.

Predsednik NSKS, mag. Jože Wakounig, je večkrat poudaril, da Novice ne nudijo profesionalnega izdelka v zameno za profesionalne plače urednikov, da zanemarjajo stik z bralci, da njeni uredniki niso povezani s teritorijem ter premalo poročajo o temah, ki se dotikajo slovenske narodne skupnosti na Koroškem. Kot primer je navedel intervju z županom občine Škocjan. Urednica se je z županom pogovarjala o turističnih atrakcijah in ponudbah občine, povsem pa je pozabila na še vedno odprto vprašanje slovenske topografije in na uporabo slovenščine. »Skratka, zamujena priložnost«, je dodal mag. Wakounig.

Predsednik ZSO, dr. Marjan Sturm, je najprej ugotovil, da sta oba ukinjena tednika v bistvu bila dražja od sedanjega. Predsednik ZSO je argumentiral izbire uredništva češ, da ni več mogoče govoriti o političnih glasilih, da je časopis izdelek, ki mora na trg in sicer s pozitivno reklamo. Predsednik Narodnega sveta mag. Jože Wakounig pa je Sturm odgovoril, da sta ZSO in NSKS vendarle politični organizaciji, in da so zaradi tega tudi Novice neke vrste »strankarski časopis«, ki mora odgovarjati zlasti bralcem. Predsednik ZSO je v svojem posegu podaril, da bo potrebno, da v doglednem času kak zunanji medijski izvedenec (Sturm je izrecno imenoval direktorja Primorskega dnevnika Bojana Brezigarja oz. kakenga izvedenca iz Ljubljane), presodi, kakšne so Novice. Na zaključno vprašanje časnika slovenskih sporedov ORF Andreja Moharja, kako

naprej, je predsednik NSKS mag. Jože Wakounig ugotovil, da se je pač treba skupaj vpreči v pare in potegniti v skupno smer.

Odgovor na vprašanje, če bo leto 2003 le leto usodnih odločitev ali »annus horribilis«, je odvisno od daljnoročnega pogleda in izbiri vseh akterjev. Položaj, v katerem so se leta 2003 znašli koroški Slovenci bi lahko vzporejali z letom 1948 pri nas, ko je zaradi zunanjih okoliščin in notranjih sporov prišlo do razkola znotraj levega tabora manjšine. Sedanje stanje bi lahko primerjali s potresom: največ škode zaznamo sicer pri epicentru, nezanemarljive pa so tudi posledice za širše ozemlje. Če k temu razmišljanju dodamo še statistični podatek, da se je številčnost slovenske narodne skupnosti na Koroškem zmanjšala na samo 12.000 govorcev, je zaskrbljenost še bolj umestna in potrebna. Rešitev omenjenih problemov bi končno postavila na vrh agende slovenskih političnih organizacij vprašanje šolstva ter razvoj dvojezičnosti v javnem življenju, brez katerih si ne moremo predstavljati niti ohranjanje doseženih pravic. Največji izziv za koroške Slovence leta 2004 ne bo vključitev Slovenije v Evropsko unijo, temveč ohranjanje lastnih kulturnih struktur.

Jože Aleksij Markuža

OB MORJU

*Prijetna svežina
hladi tople noči,
morska gladina
spokojnost deli.*

*Gledam v modre višine,
kjer nebo se blesti,
v nadzemske širine,
kjer skupne vse so poti.*

*Naj hvalnica Stvarniku gre,
ker vse osrečuje ljudi,
v dobroti poživlja svoje stvari,
da v ljubezni zaživi hvaležno srce.*

SREČANJE Z MLADIMI KOROŠCI

Jadranka Cergol

»Ne bi rad/a ostala na Koroškem. Po maturi bom šel/šla verjetno v Graz ali na Dunaj in se potem nekje zaposlil/a. Mogoče sem bom kdaj pa kdaj tudi vrnil/a, a verjetno samo na počitnice. Tukaj ne bi rad/a živel/a.« To so bile besede, ki so me verjetno najbolj pretresle. Neprestano jih slišim med mnogimi maturantkami in maturanti celovške gimnazije.

Žal mi je, da začenjam ta zapis z bolj negativnim doživljanjem, a to je tisti prevladujoči občutek, ki sem ga imela v lanskem šolskem letu, ko mi je srečna zvezda ponudila enkratno priložnost enoletnega službenega mesta med slovenskimi rojaki na Koroškem v vlogi »stroge in neprizanesljive« profesorice latinščine na Slovenski gimnaziji v Celovcu.

Naj opozorim, da bodo moje besede samo neko osebno razmišljanje, mogoče pa je situacija čisto drugačne od tiste, kot jo jaz čutim, in srčno upam, da bi bilo res tako. Poleg tega naj še dodam, da sem v Celovcu bivala med tednom, ostale dneve pa sem preživela v rodnem Trstu.

Situacija Slovencev je z vseh zornih kotov, zgodovinskega, geografskega, etnografskega, kulturnega itd. popolnoma različna od naše. Koroški Slovenci živijo še vedno večinoma na vaseh treh dolin Zile, Roža in Podjune, med katerimi je Zila (tista, ki meji s Kanalsko dolino) verjetno najbolj ogrožena, Podjunčani (tisti, ki jih s Slovenijo ne ločujejo visoke gore) pa so še najbolj trdno zasidrani v svoje kraje. Vasi v glavnem niso več pretežno slovenske, po ljudskem štetju se slovensko govorečemu narodu prišteva manj kot polovica ljudi. Edino posebnost v tej panoramiki predstavlja močna »trdnjava«, imenovana Sele, mogoče še edina vas, kjer je sv. maša popolnoma v slovenščini. Ostale vasi imajo dvojezične sv. maše, nekatere pa bodisi dvojezične kot samo v nemščini. Veliko vasi ima svoje društvo, če pa tega ni, odigrava zelo pomembno vlogo kaka slovenska gostilna. Primer take slovenske gostilne, v kateri se radi zbirajo slovensko govoreči vaščani, je gostilna pri Miklavžu v Bilčovsu v Rožni dolini. Bilčovščani nimajo svojega društva, v gostilni pa imajo svoje prostore za pevski zbor, glasbeni pouk in druge podobne dejavnosti. Kdor živi v taki vasi, kjer obstajajo taki prostori, je zelo zakoreninjen v vaško skupnost. Dijakinja iz Bilčovsa mi je npr. omenila, da čeprav naj bi bilo uradno v Bilčovsu le 28% prebi-

valstva Slovencev, ona sploh nima občutka, da bi bil Bilčovs nemška vas. Podobno velja skoraj za vse vasi v Podjuni in za večino vasi v Rožu. Razveseljivo je dejstvo, da so pred kratkim tako gostilno prenovili tudi v Bistrici na Zilji, ki bo ponovno postala center vaškega življenja.

Tako na vasi.

Kako pa v mestu?

V mestih živi bolj malo Slovencev, večinoma seveda v Celovcu, nekaj še v Velikovcu in v Beljaku. Svoje dijake sem spraševala, kam zahajajo zvečer, s kom se družijo, kakšni so njihovi odnosi z nemško govorečo mladino. Razveseljivo je dejstvo, da so odnosi z Nemci zelo prijateljski. Kdor živi v Celovcu, ima v glavnem tako nemške kot slovenske prijatelje, s katerimi se dobro razume in ti se dobro razumejo z njim. Dejstvo, da obiskujejo Slovensko gimnazijo, ne teži nobenemu in vsi živijo svoje pristne odnose z vsemi. Seveda niso vsi taki: v mestu in tudi na vaseh obstaja še vedno precej trenja med obema narodnostnima skupnostima. Na vprašanje, kje se srečujejo, so mi odgovorili, da nimajo kakega prostora, ki bi bil namenjen samo mladini. Nekoč je bila v pritličju Mohorjeve stavbe klet, kjer se je mladina srečevala, tega pa sedaj ni več. V glavnem zahajajo v razne pube, srečujejo se na cesti in se nekam odpravijo, in to v različnih družbah.

Mladi na Koroškem bi si želeli večje odprtosti, in to s strani obeh narodnosti: pravili so mi, da so številni Slovenci zelo zaprti in se nočejo soočiti z drugimi, kar ni pozitivno. Glede mladinskega udejstvovanja, poleg že omenjenih vaških društev, mladi radi študirajo glasbo na Glasbeni šoli ali pa se ukvarjajo s kakim športom pri raznih slovenskih klubih, v katerih baje govorijo še vedno pretežno slovensko.

Med vsemi številnimi vtisi, ki sem jih imela ob vstopu na Slovensko gimnazijo, me je (oproščam se za svojo negativno gledanje...) spet vznemirilo dejstvo, da se mladi med sabo pogovarjajo večinoma v nemščini. Ko sem jih vprašala, zakaj stalno uporabljajo nemški jezik, so mi odgovorili, da prihajajo iz različnih krajev in če bi vsak govoril v svojem dialektu, se ne bi razumeli, zato raje uporabljajo skupni imenovalec, ki ni knjižna slovenščina, a je na žalost nemški koroški dialekt. Po drugi strani pa je res, da takoj, ko se med sabo srečajo ljudje, ki prihajajo iz iste vasi ali iz iste okolice, se med sabo pogovarjajo v slovenskem dialektu. Razložili so mi, da je stvar psihološka: s človekom, s katerim si že od malega govoril slovensko, se boš vedno pogovarjal v domačem jeziku. Ko pa prideš v nekoliko bolj tuj kraj, začenja prevladovati nemščina in v trenutku, ko z neko osebo spregovoriš po nemško, boš z njo vedno govoril v nemščini.

Razmere na Koroškem pa se spreminajo, tako kot se spreminjajo povsod. V preteklosti je večina mladih, ki je obiskovala Slovensko gimnazijo, med tednom živela v domovih, domov pa se je vračala samo ob koncu tedna. Pomislite, kaj pomeni, da se človek pri desetih letih odtrga od svojega doma in od svojih ljudi in za pet dni na teden preživi v sebi odtujenem kraju? Po mojem mnenju tak človek ne bo pretirano navezan na svoj dom, želel si bo čimprej stran in mu oddaljenost od domačega ognjišča ne bo predstavljala posebne stiske in bolečine. Posledica tega je, da veliko Korošcev živi širom po Avstriji in po svetu....

Danes pa ni več tako: večina mladih se vozi domov vsak dan, v domovih ostajajo le tisti, ki prihajajo iz Slovenije ali Italije ali pa iz res zelo oddaljenih vasi. Pri vsem tem odigravata oba dijaška domova v Celovcu izredno pomembno vlogo srečevanja in druženja ljudi. V obeh domovih delujejo izredno kakovostni in pristrčni vzgojitelji, katerim je usoda mladine zelo pri srcu. In ravno v tem tiči po mojem ključ za večje udejstvovanje mladine: organizacije, društva in skupine ljudi naj poskrbijo za primerne prostore, kjer bi se mladi lahko srečevali. Če bo do tega prišlo, in to bodisi na Koroškem kot pri nas, bodo mladi gotovo bolj začutili pripadnost neki skupnosti, za katero bodo razumeli, da se je vredno žrtvovati.

In tako je na Koroškem: v teh prelepih dolinah, obdanih s snežnobelimi gorami, ob bisernih jezerih in globoko deročih vodah, na oddaljenih in zato toliko bolj pristnih gorskih vaseh, v katerih se človek počuti v čisto drugačnem svetu, oddaljenem od mestnega vrveža, v teh vaseh živi še vedno precej mladih, ki jim je zelo pri srcu domača slovenska beseda. Želim jim, da bi to besedo ponesli tudi v svet, da se je ne bi sramovali in bi se v življenju lepo učili in izpopolnjevali, kot se lepo in pridno učijo latinščine.... *Vivat, crescat et floreat Carinthia!*

IN MEMORIAM VALENTIN INZKO

Majda Cibic-Cergol

Ko se je novembra 2002 bliskovito razširila vest o nenadni smrti koroškega rojaka dr. Valentina Inzka (22.1.1923 - 6.11.2002), človeka, ki mu je bila usoda slovenske Koroške tesno privita k srcu, se je tudi v našem zamejskem prostoru marsikdo spomnil pokojnikove plemenite in pokončne osebnosti. Njegova življenjska pot je vzknila ob vznožju Karavank, ko je 21. januarja 1923 zagledal luč sveta v nadvse prijazni vasi Sveče, od koder je sicer izšla še cela vrsta narodno zavednih kulturnikov, ki so s svojim nenehnim delom skrbeli za duhovni dvig in rast slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem. Moj spomin na dr. Inzka je vezan predvsem na šestdeseta oziroma sedemdeseta leta, ko sem ga še kot študentka

dr. Valentin Inzko

marsikdaj poslušala kot predavatelja ali diskutanta na študijskih dnevih v Dragi. Čeprav se s pokojnikom nisva osebno poznala, saj je bil on v tistih letih že visoko kulturna in sploh vsestransko razgledana osebnost, jaz pa še vihrava in zanesenjaška študentka, ki sem s svojimi vrstniki zahajala v Drago bolj iz želje po spoznavanju novih osebnosti in odkrivanju različnih pogledov kot pa iz neke žeje po srkanju kulturnih in duhovnih vrednot, kljub temu lahko mirno zapišem, da mi je osebnost dr. Inzka močno vtisnjena v zavest. Še danes se namreč živo spominjam njegovih globokih in klenih besed, ki jih je s posebno občutljivostjo spregovoril o usodi Slovencev na Koroškem. Takrat sem začutila, da je usoda koroških rojakov zelo sorodna našemu položaju, da skupno doživljamo zgodovinsko razdvojenost povojnega dogajanja in da bo treba krepko delati za ohranitev slovenstva in krščanstva tako v zamejstvu pri nas kot na Koroškem. V tej smeri se je celo življenje razdajal

dr. Inzko, ki je opravljal številne funkcije v šolskih, kulturnih, političnih in verskih krogih na Koroškem. Neprestano je iskal pot medsebojnega sporazumevanja in spoštovanja tako znotraj koroške narodne skupnosti kot znotraj koroške Cerkve. Njegovo prizadevanje za dialog in sodelovanje je marsikdaj naletelo na ostre polemike, a njegova neomajnost in vztrajnost nista nikoli klonili pred še tako napetimi pritiski. Z nenehnimi prizadevanji dr. Inzka smo se v našem zamejstvu seznanjali tudi preko njegovih številnih publikacij, zapisov in razmišljanj, med katerimi gotovo izstopa cela serija zvezkov z naslovom Skupna Koroška. Tu se dr. Inzko kaže kot pravi pobudnik pri gradnji sožitja in strpnosti med obema narodoma, ki delujeta znotraj koroške Cerkve. Pa še veliko drugih zapisov bi lahko našteali, v katerih izstopa kot človek odprtih pogledov, predvsem pa kot Slovenec, ki je izžareval za svoj mali narod in je kot šolnik z veliko ljubeznijo poučeval slovenščino na celovški gimnaziji in učiteljišču. Skratka, skoraj nemogoče je omeniti vse dejavnosti, katerim se je pokojnik posvečal, od šolske vzgoje do kulturnih pobud, od politične angažiranosti do publicistične dejavnosti v Mohorjevih koledarjih in številnih revijah, zato naj bo moj krajši zapis kot spominski poklon dr. Valentinu Inzku, človeku odprtega srca ter kulturne in duhovne širine.

ALOJZU SEMOLIČU IN FRANCU ANTONIČU V SPOMIN

Marko Tavčar

Kronika zbora Fantov izpod Grmade zapisana na prvi dan 2003 se začne z naslednjim stavkom: »Preč je zdaj to staro leto... za naš zbor je bilo kar hudo, a kot je Božja volja, Fantje izpod Grmade še pojemo in nastopamo, še zmoremo ponuditi občinstvu nekaj pristnih občutkov in vtisov, da ga nagovorimo.

V minuli sezoni smo izgubili ob Gregorju Pertotu še Alojza Semoliča.« Zapis se nato nadaljuje s splošnimi ugotovitvami o delovanju in je očitno še ves pod lepim vtisom komaj minulega tradicionalnega božičnega koncerta v Štivanu, ko so Fantje predstavili vsebinsko enotno božično lepljenko z naslovom *Luč bo svetila nad nami* za zbor, recitatorja, violino in orgle.

Smrt torej, ki »ne odpodi od nas... je pevec pesem sladka« je zaznamovala tudi sezono 2002-03. 21. avgusta 2002 je podlegel neozdravljivi bolezni Alojz Semolič, drugi steber in ustanovni član zbora - človek, ki je bil vedno pripravljen na dovtip, a tudi spodbudno besedo. Komaj se je začelo leto 2003 pa je na silno mrzlo soboto, 11. januarja, doma v Devinu za srčno kapjo umrl pobudnik zbora Franc Antonič. Lojze bi 25. avgusta 2002, dopolnil 72 let, Franc pa je 28. avgusta 2002 dopolnil 77 let. Oba sta se rodila v Brestovici, tako kot večina fantov in mož, ki so leta 1966 ustanovili zbor Fantje izpod Grmade.

Pravijo, da nas okolje v katerem doraščamo, zaznamuje. Brestovica je bila sredi tridesetih let kulturno in narodnostno izredno živahna vas in Franca Antoniča ter mlajšega Alojza Semoliča najdemo tedaj med zavzetimi pevci v zborih, ki so delovali v župniji. Izšla sta torej iz narodne, duhovne in verske šole, ki so jo v tej vasi v hudih časih fašizma in

Alojz Semolič

vojne vodili g. Bernard Špacapan, njegova sestra Nežica in brat Mirko. V tej sredi sta se navdušila za petje in za narodno delo.

Alojz Semolič - »županov« je bil znan kot prijazen in vesel človek, ki je vsakemu rad pomagal. Cenili smo ga prav zaradi te pripravljenosti in njegovega vedrega značaja ter šaljive besede. Bil dragocen prosvetni delavec in zborovski pevec. Človek, ki je razumel bistvo tega delovanja sredi naše narodne skupnosti. Sodelovanje pri Smučarskem klubu Devin, pri društvu Cerovlje-Mavhinje, redno delovanje pri Fantih izpod Grmade ali pomoč drugim zborom, kakor tudi igranje z domačo gledališko skupino, mu ni pomenilo le določene skrbi in odgovornosti. Trud za vaje ali organizacijsko delo je vedno smatral za osebno obogatitev in istočasno za način, kako lahko sam pomaga celotni naši skupnosti, da doživi nekaj lepega in pozitivnega.

V svojem otroštvu in mladostniških letih je doživel tudi veliko hudega. Nemci so zajeli njegovega brata Venka, ko je bil komaj nekaj mesecev pri partizanih, v žepu so mu našli izkaznico Marijine družbe in tako ugotovili naslov bivališča. Prišli so na dom in ga na dvorišču pred sorodniki ustrelili ter zažgali hišo. Kmalu po tem tragičnem dogodku je Lojzetu umrl tudi bolehn oče. Odraščajoči fant je tako ostal z mamo in sestro. Po koncu vojne je družina doživela hude pritiske in zapostavljanja, ki so ga do zadnjega bolela. Zaradi ideološke nestrpnosti sta z mamo leta 1947, ob razmejitvi prišla v Mavhinje in še isti dan, ga je tamkajšnji župnik in pevovodja Mirko Filej povabil v cerkveni zbor, ki je tista leta veliko pel tudi izven cerkve. Lojze Semolič pa je bil predvsem nekakšna »blagovna znamka« Fantov izpod Grmade, saj ni bil le občutljiv pevec in solist s prepoznavnim glasom, ampak tudi član, ki je znal je zabavati zbrano občinstvo. S svojimi vzkliki in provokativnimi vprašanji, ko je v šali večkrat povedal tudi kako bridko resnico, je bil pogosto v središču dogajanja.

Izšolal se je za mizarja in svojo delovno dobo začel v tržiški ladjedelnici, končal pa v tovarni Velikih motorjev v Boljuncu.

Franc Antonič pa je bil že od mladih nog vezan na Devin, saj je še kot otrok zapustil Brestovico, kjer se je rodil v številni družini kamnarja in malega kmeta in prišel k morju služiti za pastirja. Pasel je in pomagal pri Bridarjevih, kjer so ga sprejeli kot svojega, ko pa je dorasel, se je vrnil domov in se zaposlil v tržiški ladjedelnici. Ob vrnitvi v Brestovico je takoj začel peti v cerkvenem pevskem zboru in se navdušil za prosvetno delo. Ta ljubezen do petja in kulturnega dela ga je nato spremljala kot mobiliziranca v italijansko vojsko, a tudi v Beljak, kamor je bil

med nemško okupacijo deportiran kot prisilni delavec, po končani vojni pa se je razživela spet v domači vasi. A razmere so bile tedaj zelo napete in za človeka, ki se ni hotel odpovedati svojemu prepričanju demokrata in vernika, tudi nevarne. Nekateri prenapeteži so mu celo grozili. Odločil se je zato za umik in pred razmejitvijo je prišel v Devin ter si počasi začel graditi svoj dom. S sovaščanko Marijo Semolič si je medtem ustvaril družino in nekaj let živel v Sesljanu. Podobno kot Lojze Semolič se je tudi Franc takoj vključil v delovanje mavhinskega cerkvenega zbora.

Skupina Brestovcev, ki se je pred razmejitvijo odločila, da se umakne iz rojstne vasi, ni bila tako majhna. Kar nekaj družin je prisilno zapustilo ta kraj, ker so jih predstavniki novih oblasti v vasi šikanirali in jih zmerjali z reakcijo, jih onesposabljal pri iskanju zaposlitve in jim celo grozili. Toda ti Brstovci se niso izgubili. Večina je ostala prav v vaseh okrog Grmade, saj so ohranili svojo zaposlitev v tržiški ladjedelnici ali drugih tovarnah tega področja. Takoj pa so se vključili tudi v zborovsko in prosvetno delovanje v Mavhinjah, kjer so sodelovali vsaj do odhoda g. Fileja iz te vasi leta 1952. Nekateri, kot Lojze in Franc so

Franc Antonič ob 70. rojstnem dnevu

pristopili tudi k nabrežinskemu zboru Avgust Tanze ter v cerkvene zbore drugih župnij, zlasti v Jamljah in Devinu. Dokaj redno so se tudi srečevali in takrat tudi radi skupaj peli, kot so to počenjali od svoje mladosti. Prav ob teh srečanjih je Franc Antonič dal pobudo, da bi prijatelji ustanovili zbor, ki se je nato začel redno zbirati leta 1966 na njegovem domu v Devinu. Nepozabni Venko Antonič mu je našel ime in nastali so Fantje izpod Grmade, ki jih od začetka vodi Ivo Kralj. Franc Antonič pa jim je bil vsa ta leta podpredsednik in eden vodilnih organizatorjev številnih pevskih in kulturnih prireditev, ki jih Fantje prirejajo v vaseh okrog Grmade.

Franc Antonič je bil po poklicu zidarski mojster in je več let imel svoje gradbeno podjetje. Zato si je konec leta 1986 prevzel skrb za obnovo zapuščenega rastlinjaka na vrtu devinskega otroškega vrtca, ki

ga je občinska uprava dala v uporabo zborom. Bil je duša in neutrudni spodbujevalec obnovitvenih del, ki so se začela 2. januarja 1987. S prostovoljnim delom je tako nastal sedež, ki so ga slovesno odprli 13. novembra 1988. Poleg rednih vaj Fantov izpod Grmade, ŽPZ Devin, ki ga vodi njegov sin Herman in OPZ Ladjica se od tedaj v teh prostorih vrstijo mnoge kulturne prireditve, vaje, sestanki in druge pobude, tako da se v tem domu uresničujejo tiste dejavnosti, ki so bile pokojnemu Francu tako pri srcu.

Za oba, tako za Antoniča kot Semoliča, lahko trdimo, da ju je odlikovala visoka srčna kultura. Rada sta obiskovala kulturne prireditve, koncerte in gledališke predstave. Bila sta naročnika in pozorna ter kritična bralca zamejskega tiska in mohorjevk, a tudi redna in zvesta poslušalca sporedov Radia Trst A. Posebno Lojze Semolič je s svinčnikom v roki poslušal zborovske oddaje in si beležil mnenja in ocene o posnetkih.

Njuna smrt je zato boleča izguba ne le za družini, ampak tudi za Fante in širšo skupnost. Njun zgled zavzetosti pri zborovskem in prosvetnem delu pa nam je lahko vsem za zgled, kajti veliko je biti v malem zvest!

Jože Aleksij Markuža

JESENSKA IDILA

*Jesenski Kras
v razkošju barv zaživi
kot nevesta okrašena
v zlato-rumeni luči,
oranžno-rjavi obleki,
v škrlatnem ruju zablesti.*

*V prosojni tišini,
v rahlem zibanju vetra
preko skalnate gmajne
skupina sivo-črnih ptic
preletava hladno samoto
in naznanja prihod svetle noči.*

V SPOMIN PROF. EMILU DOKTORIČU

Andrej Bratuž

V visoki starosti 91 let je 26. februarja 2003 v Gorici umrl prof. Emil Doktorič, znana in popularna figura med goriškimi Slovenci. Več kot pol stoletja je pokojnik tako v šoli kot v širši slovenski goriški družbi, in to brez formalnih ali drugih predznakov in etiket, pomenil simpatično osebnost Goričana, ki je vedno z optimizmom gledal naprej.

Emil Doktorič se je rodil 10. julija 1911 v Prvačini na Vipavskem. Med prvo svetovno vojno se je družina preselila v Trst in se tako izognila raznim begunskim taboriščem po nekdanji habsburški monarhiji. Kasneje je študiral leposlovje na univerzi v Padovi. Med drugo svetovno vojno pa je bil več časa v službi italijanske vojske v Abesiniji.

prof. Emil Doktorič

Emil Doktorič je po drugi svetovni vojni dolga leta poučeval italijanščino na goriških slovenskih srednjih šolah. Sam sem ga imel kako leto za profesorja na nižji srednji šoli in ga ohranil v lepem spominu. Kasneje se je upokojil in se predvsem posvečal fotografiji in planinstvu, ki sta bila njegova velika ljubezen. Pred leti je občasno pet tudi v travniškem zboru. Poročil s je z Maro Ozebek. Imela sta dva otroka, Aleša in Vido.

Ob 90-letnici so mu pripravili v prostorih Kulturnega centra Lojze Bratuž zanimivo fotografsko razstavo, ki je bila kot nekak njegov življenjski prerez, obenem pa tudi verna slika našega goriškega življenja. Šele zadnji časje nekoliko bolehal, kar je potem bilo zanj usodno.

Pogrebni obred je v goriški cerkvi sv. Ivana vodil msgr. Cvetko Žbogar, somaševala sta še msgr. Oskar Simčič in g. Karlo Bolčina. Na koru je pel zbor Mirko Filej. V svojih spominskih besedah je g. Žbogar poudaril razne vrline pokojnika, zlasti še njegovo zavzetost za družino.

IN MEMORIAM MSGR. STANKO ZORKO

Matejka Peterlin Maver

msgr. Stanko Zorko

1. aprila 2003 je umrl msgr. Stanko Zorko, duhovnik ljubljanske nadškofije, ki je vso povojno dobo služboval med Slovenci v Trstu. Čeprav je že več časa bolehal, je skoraj do zadnjega vestno in predano opravljal svojo duhovniško službo med verniki v Rojanu. Zato je njegova smrt presenetila in hudo prizadela rojansko in širšo slovensko skupnost.

Msgr. Zorko se je rodil 21. aprila 1919 v Leskovcu na Dolenjskem v številni in skromni družini. S pomočjo starejših bratov in sester je dokončal gimnazijo in bogoslovje, maja l. 1945 pa je zaradi zmage komunizma v Sloveniji zapustil domovino. V duhovnika je bil posvečen v Montecortone pri Padovi, svojo novo mašo je daroval med slovenskimi begunci v Senigaliji. Po krajših službah na Goriškem, v Benečiji in na Bazovici, je

1. oktobra 1952 prišel kot kaplan v Rojan, kjer je ostal do svoje smrti: 52 let je tam maševal, vodil Marijino družbo in bil verski asistent drugih organizacij, pripravljaval vernike na zakramente in jih delil, zgradil Marijino kapelico pri Lajnarjih, zgradil Marijin dom, ki je pod njegovim vodstvom postal središče rojanskega verskokulturnega delovanja. Pozorno je spremljal delo predvsem slovenskih misijonarjev, gojil z njimi osebne stike ter skupno z misijonskim odsekom Marijine družbe zbiral materialno in finančno pomoč in jo jim pošiljal.

Njegova smrt ne predstavlja izgube le za Rojan, ampak za vse zamejstvo, saj je 30 let vodil po tržaškem radiu oddajo Vera in naš čas, bil aktiven član in stalen sodelavec Zveze cerkvenih pevskih zborov in Slovenske prosvete, bil urednik in sodelavec Katoliškega glasa, Mladike,

Mohorjeve družbe. Če sam kdaj ni neposredno sodeloval pri pisanju in izdajanju, je pa neutrudno širil in priporočal slovenski tisk, predvsem Katoliški glas oziroma Novi glas, Mladiko, mohorjevke, Naš koledar... Kulturno in prosvetno delovanje je prav tako kot skrb za tisk spretno povezoval z verskim življenjem. Vse od 1. 1965, ko je Radio Trst A začel prenašati sv. mašo po radiu iz rojanske župnijske cerkve, je veliko skrb posvečal pripravi te sv. maše. Njegov glas je postal domač številnim poslušalcem na vsem teritoriju, do koder sega signal Radia Trst A.

Msgr. Zorko je užival veliko spoštovanje in priljubljenost tako med Slovenci kot Italijani, kar je pokazala velika množica, ki se je želela posloviti od njega v rojanski cerkvi, kjer je pogrebno sv. mašo vodil tržaški škof, msgr. Ravignani. Svojo homilijo, v kateri je z ganjenostjo prikazal delo, ki ga je msgr. Zorko opravil med nami, je g. škof zaključil z zahvalo Bogu, da nam ga je dal za toliko let kot spremljevalca na naši poti in s prošnjo, naj po njegovi priprošnji pošlje nove slovenske duhovnike, ki bodo nadaljevali njegovo delo. Teden dni po pogrebu v Trstu, 12. aprila popoldne, pa so žaro s pepelom msgr. Zorka položili v grob v rodnem Leskovcu. Tam je pogrebni obred vodil upokojeni ljubljanski pomožni škof msgr. Jože Kvas. V svoji pridigi je zelo lepo povzel bistvo življenja g. Zorka, ko je dejal: »Vse njegovo življenje je bilo uresničenje Gregorčičeve pesmi: *Daritev bodi ti življenje celo.*« Msgr. Stanko Zorko je bil duhovnik, ki je z veseljem opravljal svojo duhovniško službo, ki jo je pojmoval kot predano službo Bogu in človeku.

ANKI ČERNIC V SPOMIN

Lidija Jarc

Popoldne sem hotela zavrteti tvojo telefonsko številko (že dolgo je nisem) in ti povedati, da se mi je zgodilo nekaj lepega, nekaj neizmer-
no lepega in, ker se že predolgo ne slišiva, se mi je zdelo zdaj prav, da
te pokličem. Zbolelo me je, ko sem se spomnila, da te že mesec dni
ni več in svoje sreče ne bom tokrat delila z nobenim. Anka... Manjkajo
mi najini pogovori in najini SMS, tako polni razigranosti... tvoje ugoto-
vitve na račun tega ali onega... Dežuje. Pesem, ki odmeva iz radijskega
sprejemnika, poje poletju, ki bo prišlo, in vseh žalosti bo konec. In
vendar si odšla prav v jutru, ko se je poletje bohotilo v najlepšem žaru.

Ležala si v postelji, z vsemi močmi si se oklepala življenja, ki te je
zapuščalo, in prosila: Moli zame, moli zame. Še sedaj v tihih toplih
nočeh slišim tvoj glas.

Sklenili smo roke in molili, a Bog ni uslišal naše prošnje.

Ko smo tvoji prijatelji z dolgimi koraki hodili po belih hodnikih, smo
se jezili nad kruto usodo, nad tvojo boleznijo, do konca smo upali in
prosili ... Nismo in nismo se hoteli sprijazniti z dejstvom, da te bomo
izgubili. Že leto dni se nisi počutila dobro. Ne vem, če je bila tvoja
bolezen res tako zahrbtna ali so zdravniki podcenjevali simptome...
Prve dni v marcu pa huda slutnja. Izvidi so pokazali, da je nekaj hudo
narobe. O tem tvojem stanju si zaupala takrat le meni in najinemu
prijatelju iz najstniških let, ki mi je bil v teh dolгих mesecih edina
uteha. Zdravniki pa so spet pogrešili. Prvotna izjava ni bila pravilna. Še
hujša je bila tvoja bolezen. Dan pred tvojim odhodom v bolnišnico si
bila še z nami v Kulturnem centru. Čeprav se nisi počutila dobro, si se
kot vedno ponorčevala z mojimi preveč kodrastimi lasmi in s tistimi
preveč štrlečimi najinega prijatelja. Potem pa si rekla, da te je groza in
da te objemajo grde slutnje, še enkrat bi rada na Sv. Goro.

Pogumna si bila in vse trpljenje ponižno prenesla.

S solzami v očeh sem nebojgljena stala ob tvoji krsti. Ljudje so prihajali
in odhajali... Takrat se mi je zazdelo, da stojiš ob meni in kot je bilo
v tvoji navadi, praviš: »Glej, glej, koliko jih je. Pa so me imeli res radi.«
In res. Na tvoj pogreb so prišli prav vsi, ki so te imeli radi. Prišli so
vaščani, tvoji prijatelji, nekdanji sošolci in kolegi in šefi, nekdanji učenci

in njih starši. Pa še ugledne osebnosti, saj veš, da so te vsi dobro poznali, pa še župan Brancati je prišel. In veš, tudi vse tvoje simpatije in še... Pa saj ni važno...

Sklenili smo roke in molili, molili za Anko; a božji načrti so bili drugačni. Ona sedaj leži v domači zemlji in njena duša uživa prostrane višine in se napaja v božji luči.

Nič v življenju ni trajnega, vse nam je le sposojeno za določen čas. Vse moramo spet vrniti in kar nam je danega, moramo ceniti, ker vse nam je kmalu spet odvzeto. Človek pač ni ustvarjen, da bi na tem svetu večno živel, zato prej ali slej mora oditi... in sprejeti je treba voljo Očeta.

Sklenili smo roke in molili. Lahka naj ti bo domača zemlja, draga Anka.

Anka Černic je bila rojena 12. aprila 1953. leta kot druga šestih otrok mame Ade Gabrovec in očeta Štefka. Družina je bivala v Dolu pri Jamljah, kjer je Anka dokončala 1. raz. OŠ. Njena prva učiteljica je bila prav njena mama. Družina se je potem preselila v rodni Števerjan mame Ade. Anka je tu dokončala osnovno šolo in prav tu sem jo spoznala pred mnogimi leti,

Anka Černic na izletu v Benetkah

ko smo z nepozabno učiteljico Ljubko Šorlijevo obiskali Števerjan, kamor smo se napotili peš čez Oslavje. Ostala mi je v spominu kot drobno črno laso dekletce z modrim trakom v laseh in razigranim nasmehom na ustnicah.

Po dokončanem učiteljsku v Gorici se je najprej zaposlila pri podjetju Terpin kot uradnica, nato pa se je posvetila poučevanju. Svojo prvo učiteljsko službo je nastopila v ul. Randaccio, kasnejši šoli Bevk, sedem let je poučevala na Plešivem, do upokojitve pa v domačem Števerjanu. Poznali smo jo kot vestno učiteljico, ki se ni hvalila z velikimi načrti, njen največji cilj je bila vzgoja v ljubezni do materinega jezika in narodni zavesti, na kar pozabljajo premnogi naši šolniki, ki ne poznajo več žrtvovanja in idealov.

Že od mladih nog je bila vsestransko aktivna v našem prostoru. Pela je v domačem zboru in pri mešanem pevskem zboru Lojze Bratuž v Gorici. Vodila je otroški zbor na Plešivem in v Števerjanu ter po smrti sestre Alenke števerjanski dekleški pevski zbor, ki je dobil ime Alenka. Sodelovala je v domači dramski skupini društva F. Borgija Sedej in pri Odru 90, kjer smo jo lahko občudovali kot zavzeto igralko, pa tudi vsestransko pomočnico. Sama je tudi vodila razne otroške skupine in pripravljala lepe prireditve doma in na Plešivem. Vsem je rada pomagala, bila je požrtvovalna in skromna. Nikoli se ni hvalila, delala je tiho in v svoje delo vlagala ljubezen. Bila je zgledna nam vsem. Že več let je bila članica stranke SSK, najprej občinska svetovalka, zadnja leta pa odbornica za šolo in kulturo v domači vasi. Sodelovala je pri goriškem Ljudskem radiu, kasnejšem radiu Voce in še Spazio. V svojih oddajah je rada obujala slovenske tradicije in navade, ki žal gredo v pozabo. Tako je doma pri njej na Ivanovo vedno visel venček iz ivanjščic, stanovanje ji je krasil v adventu adventni venec. Ob božičnih in velikonočnih praznikih pa je vsem prijateljem pripravila majhna, ročno izdelana darila. Pri njej doma kot tudi pri mami Adi si dihal res slovensko, tako lepo domače in prijetno.

Še posebno pomembno je bilo njeno delo pri Zvezi slovenske katoliške prosvete, kjer je opravljala delo tajnice in je skozi vsa leta skrbno pripravljala režijo in napovedovanja rednih letnih prireditev. Zlasti je bila dragocena njena vsestranska aktivnost pri realizacijah najpomembnejših projektov ZSKP: postavitve v zadnjih 15 letih glasbeno gledaliških del - operet Planinska roža, Srce in denar, Pri belem konjičku, Hmeljska princesa, Gorica, glej..., Kovačev študent, kjer je bila desna roka režiserjem in je te prireditve spremljala od vsega njihovega začetka do zadnjih ponovitev.

Vsa leta je bila članica Kulturnega centra Lojze Bratuž, kjer je tudi opravljala tajniško delo in pomagala pri raznih pobudah. Še posebno je z navdušenjem skrbela za vsakoletno miklavževanje.

Anka je dolga leta sodelovala tudi pri Združenju cerkvenih pevskih zborov v Gorici, kjer se jo spomnimo kot izredno zavzeto ob zborovskem delu. Zadnja leta je bila tudi odbornica Sveta slovenskih organizacij. Sodelovala je s Pastirčkom in Novim glasom. Anka je bila aktivna tudi v italijanskih krogih in sicer pri združenjih Concordia et Pax in inštitutu Rizzatti. S svojim delom si je prizadevala tudi za sodelovanje med Slovenci, Italijani in Furlani. Za prijatelje Italijane je vodila tečaj slovenščine in jim vlivala ljubezen do naše besede. Videl si jo na vseh kulturnih prireditvah. Ljubila je petje in glasbo, gledališko umetnost,

skoraj ni bilo odprtja razstave ali predstavitve knjige, da je ne bi bilo zraven. Rada je hodila na predavanja in celo na seje. Radi smo imeli njene pozitivne kritike in nasvete, saj je znala tudi v najtežjih situacijah gledati v življenje s soncem v očeh. Pa še veliko, veliko več je naredila in pustila nam je neizbrisno praznino.

Anka je umrla je v goriški bolnišnici v soboto, 28. junija 2003, v jutranjih urah. Od nje smo se poslovili v ponedeljek, 30. junija. Pogrebno mašo je darovalo mnogo slovenskih in italijanskih duhovnikov. Ob odprtem grobu so se od nje poslovili župan Hadrijan Corsi, domači župnik Anton Lazar in gospod Renzo Boscarol, prijatelj Mirko Špacapan v imenu SSK in Mihael Corsi za domače društvo F. B. Sedej. Peli so ji domači zbori in skavti. Zvečer smo se od nje poslovili na žalni seji v Kulturnem centru. »Pretresljiva je bila uvodna pesem Lipa zelenela je, pelo jo je sto mladih goriških pevcev: zbor kakršnega je zmogla postaviti na oder samo Anka«, je napisal Jurij Paljk v poslovilnem članku v Novem glasu.

Majda Artach Sturman

SILVESTROVO

*Zadnji popoldan
v votlo tišino
odmeva ves zaspan.
Prazen
odeva se v pajčolan
sivine brez vrvenja,
brez ljudi na cestah.
Zakaj
ustavi se čas
samo zadnji dan?
Kaplje dežja
slačijo nebo,
pripravljene
na novo ljubezen,
pod lestenci sonca
cepetajo ure...*

PEVEC IN ORGANIST JOŽE ČOTAR

Andrej Bratuž

Jože Čotar

V visoki starosti 97 let nas je 3. julija 2003 zapustil Jože Čotar, zvest in navdušen Slovenec in kristjan. Bil je znana figura v našem narodnem življenju, zlasti kot pevec in organist, kar mu je bilo skozi vse življenje sveto in drago. Rodil se je v Tabru pri Dornberku 18. decembra 1906. Izhajal je iz kmečke družine, že kmalu pa so mu umrli starši, tako da so morali starejši bratje skrbeti za preživljanje vseh. Glasbe se je učil pri raznih takratnih naših glasbenikih. Vodil je razne domače zборе in se jim vneto posvečal. Poročil se je z Zofijo Terčon iz Klanca pri Gorjanskem, kmalu pa je moral zapustiti dom, saj je bil vpoklican v poseb-

ni bataljon v Potenci, nato pa je dočakal svobodo na Sardiniji. Pod ameriškim nadzorstvom so primorski fantje v Franciji ustanovili svoj pevski zbor, ki se je imenoval Gregorčičev slovenski moški zbor. Tega je vodil tudi Jože Čotar. Po vojni je najprej deloval nekaj časa na Krasu ter vodil zbora v Gorjanskem in v Komnu. Kasneje se je z družino umaknil čez mejo in se zaposlil kot vrtnar pri slovenskih šolskih sestrah v Gorici. Tu se je zelo dobro vključil v goriško versko in kulturno okolje ter se udejstvoval zlasti kot pevec in organist. Kasneje je živel nekaj let na Tržaškem, med drugim v Praprotnu in več let na Opčinah. Končno pa je prišel z ženo in sinom Danilom zopet v Gorico, kjer je ostal do konca svojih dni.

Sam se ga zelo rad spominjam. Še v zadnjih desetletjih, ko je živel v Gorici, je Jože Čotar aktivno sodeloval kot pevec pri raznih cerkvenih zborih in še posebno v cerkvi sv. Ignacija na Travniku, kjer je pri slovenski maši s svojim značilnim basom dolga leta podčrtaval cerkveno petje.

Jože Čotar je bil zelo rad v družbi. Tudi v tem oziru sem bil, čeprav mlajši, dolga leta po maši na Travniku v družbi starejših pevcev in kulturnikov, med katerimi je bil živahen sogovornik Jože Čotar.

PATER FRANC HUSU

Prevajalec Gregorčica, Prešerna in Cankarja

Vanda Husu

Dne 18. julija 2003 je v Rimu umrl slovenski duhovnik in prevajalec pater Franc Husu, ki je s svojim prevajalskim in publicističnim delom veliko prispeval k širitvi slovenske poezije in literature v italijanskem kulturnem prostoru.

Pater Husu je bil rojen 24. januarja 1915 na Proseku v številni družini, po domače se je reklo pri Mežnarjevih. Ko je v rojstnem kraju končal osnovno šolo, ga je kot nadarjenega učenca zaslužen vaški duhovnik Fran Martelanc priporočil patrom klaretincem. Tako je srednjo in visoko šolo dokončal v Rimu in postal doktor teologije in filozofije na znani univerzi Angelicum.

Med šolanjem se je posvetil tudi študiju tujih jezikov, tako da je poleg italijanščine obvladal tudi spanščino, francoščino in nemščino, in iz teh jezikov tudi prevajal.

Prav bogato filološko znanje mu je obogatilo in popestrilo stanovsko delovanje - dolga leta je župnikoval v Parioliju (Rimu), v Altamuri in Palermu, bil prefekt semenišča v Lierni (Lecco) in provincialni vikar klaretincev. Dvanajst let je bil urednik redovnega glasila *Messaggero del Cuore di Maria*, v katerem je poleg prevodov in člankov začel objavljati tudi podlistek Jurčičevega *Desetega brata*, žal pa je moral zaradi narodnostne nestrpnosti znanih tržaških krogov s tem prekiniti in dati odpoved. Ta trpka izkušnja ga je še bolj vzpodbudila in utrdila v spoznanju, da se mora še z večjo gorečnostjo posvečati slovenski literaturi. In po osmih letih prevajalskega kaljenja iz slovenščine v italijanščino je l. 1972 izšel njegov prevod *Krsta pri Savici*. Pozitivni odmevi na njegovo delo so ga spodbudno usmerili še v prevajanje Prešernovih poezij, ki so izšle leta 1976 pri založbi Trofenik v Münchnu. Svoji materi je posvetil enajst prevodov Cankarjevih črtic z naslo-

p. Franc Husu

vom *La Madre*. Pomemben prispevek k poznavanju delovanja solunskih bratov v italijanskem kulturnem prostoru pa je nedvomno prevod knjige *Santi Cirillo e Metodjo* dr. Frana Grivca, ki ga je l. 1981 izdala slovenska teološka akademija v Rimu. Zelo zadovoljen je bil, da mu je za to delo čestital sam papež Janez Pavel II., ki je na sprejemu leta 1984 ob izidu knjige vzkliknil v slovenščini: »Jo imam, jo imam! Blagoslov tebi in tvojemu delu.«

Zanimiva je tudi njegova publicistična dejavnost. V listu *Osservatore Romano* je ob 100-letnici Ivana Cankarja objavil esej o pisatelju in njegovemu delu, kasneje pa še prispevek o delu naših protestantov in pomembnosti Dalmatinove Biblije. Leta 1950 je izšla obsežna monografija in bibliografija *Vita di A. M. Claret*, ustanovitelja reda klaretincev in pogumno delo *Una legione decimata* 1992 o trpljenju in mučeništvu sobratov med špansko državljansko vojno. Bolezen mu je preprečila, da bi dokončal avtorsko delo o Martinu Slomšku *Il servo di Dio*, ki je še v rokopisu.

Želja po duhovniškem poklicu ga je peljala daleč od doma, najprej v Abruce, v kraj Antrodoco, vendar se je kmalu zavedel nevarnosti, da lahko povsem izgubi stik z materinščino, zato se je z vso vnemo posvetil učenju domače besede. Ponavljal je in si zapisoval vse, česar se je spominjal iz osnovne šole. Tako opisuje v pismu, poslanem iz Altamura 24. 1. 1990 to svojo težko in bolečo izkušnjo: »Konec septembra 1926 leta je jata petero fantičev vzletela iz svojih gnezd: kakor ptice selivke smo zapustili svoj sončni Jadran in prišli v majhno vas Antrodoco med skalnatim gorovjem Abrucov; tam nas je čakalo gnezdo - semenišče s poetičnim imenom Villa Mentuccia. Iz našega visokega gnezda, pod stražo ducata slokih temnih cipres, je razgled segal v dolino, po kateri je tekla rečica Velino: in onkraj reke, na nasprotnem pobočju je stal grad La Rocca, že napol v ruševinah.« Spomin na Miramarski grad in na kitico, zloženo med potjo na Prosek, »Stoji, stoji tam beli grad, pred njim neskončno morje, okoli njega zelen hlad, visokih borov polje« je blede, in polastila se ga je zla slutnja »Nič ni bilo navdihujočega v tistem pogledu. In na moj duh je začela padati noč. Čudna noč, v kateri so umirali eden za drugim spomini in vedno bolj so bledeji liki mojih dragih.« Veselje matere in sina ob posvetitvi za duhovnika leta 1940 je bilo delno skaljeno, ker mu ni bilo dano peti nove maše med svojci na Proseku; to mu je bilo omogočeno šele 1942 leta. Na nevarnost odtujitve od svojega jezika in kulture so ga opominjali dogodki kot zmotno napovedan nepričakovan očetov obisk, v resnici pa je šlo za jezikovni nesporazum - vratar je pomotoma zamenjal ime neznanega gospoda Avgusta z gospodom Hu-

sujem. Znašel se je namreč v veliki stiski in sram ga je bilo ob misli, da se ne bo mogel s svojim očetom pogovarjati v slovenščini. Ko pa je imel pred seboj neznanega gospoda Avgusta, si je nekoliko oddahnil, a dejstvo, kako obledelo je njegovo znanje slovenščine, ga je globoko pretreslo. Kljub raznarodovalnemu nasprotovanju okolice pa optimistično zapiše: »Od doma so začele prihajati slovenske knjige. Nov veter je začel pihljati ali komaj sušljati skozi deželo. V meni se je prebujal speči Lazar in začele so romati domov prve slovenske pesmi.« Uspelo mu je namreč doseči, da so mu od doma pošiljali knjige in liste z versko vsebino, ki so takrat prihajali iz Celovca, kasneje iz Celja. Ravno zaradi hudega raznarodovalnega pritiska se je navezal na redovniško okolje, in ustanovitelj reda Anton Maria Claret mu je bil več kot vodja, pravi duhovni oče. Poglobil se je v njegovo življenje in zgodovino in spisal o njem tisoč strani, tako da je bil l. 1942 uradno potrjen za njegovega biografa in v petih mesecih pripravil ob pripravah na kanonizacijo osemsto strani obsegajočo knjigo: tako je bil 5. maja 1950 ob proglasitvi za svetnika njegov Klaret že dobro razširjen. In samo za las je sreča ušla temu majhnemu romanu, saj bi mu lahko napisal uvodno besedo mladi mons. Montini, poznejši papež Pavel VI., izbral pa je starejšega in bolj znanega škofa Gilla Gremignija. Oba je namreč spoznal ob nekem krstu na domu mladega farana, zastopnika katoliške akcije. Nekaj let pozneje se je pri obdelavi Slomškove biografije zavedel podobnosti med življenjem Klareta in Slomška in spoznal, da sta si bila dvojčka ne le v svetosti, ampak tudi v njunih izobraževalnih smotrih - oba sta namreč verjela v kulturni dvig svojega naroda s knjigo.

Njegova zavzetost in navdušenje ob prevajanju Gregorčiča in Prešerna sta ga vedno spremljala na rednih obiskih pri domačih. Rad je govoril o svojem delu in se s hvaležnostjo spomnil ljudi, ki so mu kakorkoli pomagali. V veliko čast si je štel prejem zelo dragocenga darila iz rok Pepce Gregorčič, nečakinje Goriškega Slavčka, ko mu je ob proslavi 80-letnice pesnikove smrti podarila svoj izvod Zlate knjige iz leta 1908.

V cerkvi sv. Martina na Proseku se je 25. julija veliko število sovaščanov poklonilo spomenu pokojnika, mašo zadušnico pa je vodil škofov vikar msgr. Franc Vončina, ki je orisal pokojnikovo življenje in plodno dušnopastirsko delo. V svojem poslovilnem nagovoru se je v imenu proseške fare pokojnikovega dela hvaležno spomnila tudi Matejka Bukavec. Svete maše in pogreba se je udeležilo devet slovenskih duhovnikov in sobratov iz Rima, ki so ga želeli pospremiti k zadnjemu počitku v ljubljeni rojstni zemlji.

VINKU LEVSTIKU V SPOMIN

Drago Legiša

Vinko Levstik

Novica o smrti Vinka Levstika me ni le iznenadila, temveč tudi globoko prizadela.

Rajnega sem pobliže spoznal leta 1968 v Rimu, ko je tedanji predsednik italijanske republike Giuseppe Saragat sklenil posebej slovesno počastiti dvajseto obletnico republiške ustave. V čudovitih vrtovih Kvirinala, ki je rezidenčna palača republiških predsednikov, je namreč priredil sprejem za župane vseh občin v državi. Bilo je med prvim mojim županskim mandatom v Devinu-Nabrežini in sem v Rim potoval z vlakom skupno z županoma v Zgoniku in na Repentabru (Karlo in Miha Guštin). Imeli smo rezerverine sobe v hotelu Bled, o katerem mi je bilo znano, da je njegov

lastnik slovenski rojak Vinko Levstik. Prvo presenečenje nas je čakalo na rimski železniški postaji Termini, kjer se nam je predstavil mladosten, postaven moški in nas z avtom odpeljal v Hotel Bled, ki sicer ni bil daleč od kolodvora. Bil je sam lastnik hotela Vinko Levstik.

V vrtovih Kvirinala smo srečali še ostale tri župane s Tržaškega (dolinskega, miljskega in tržaškega) in se držali skupaj ves čas sprejema. Ko se je slovesnost končala, pa smo se vsi, razen tržaškega, podali v hotel Bled, kjer smo v njegovi restavraciji preživeli lep večer. Levstik je bil namreč nekdanjo klet preuredil v restavracijo za hotelske goste in hkrati poskrbel, da je gost našel tu košček Slovenije sredi večmilijonske italijanske prestolnice. Odtlej sem po službeni dolžnosti več kot tri desetletja zahajal v Rim in sem vedno bil reden gost Levstikovih hotelov. Imel sem seveda hotele, ki so bili bliže kraja mojih službenih zasedanj, a sem se v njih počutil tujca, zato sem se držal Levstikovih.

Vinko Levstik je umrl 12. avgusta 2003 v bolnici v Gorici. Pred svojim hotelom na korzu v Gorici ga je obšla slabost in se je zgrudil na tla. Odpeljali so ga v bolnišnico, kjer so mu ugotovili zlom ključnice in kolka. Med operacijo so nastale komplikacije in je umrl.

Rodil se je 13. julija 1925 v Hudem koncu pri Sv. Gregorju na Dolenjskem. Med okupacijo so ga Italijani leta 1943 zaprli in poslali v internacijo v srednjo Italijo. Po kapitulaciji Italije se je septembra 1943 več časa prebijal proti domu in se pridružil partizanom, kjer je ostal nekaj mesecev. Ker se ni strinjal z njihovo politiko, je stopil v domobranske vrste. Maja leta 1945 se je z domobranci umaknil na Koroško, bil kot ostali sobojevniki od Angležev vrnjen Titovim partizanom, a se mu je na poti proti Teharjem posrečilo pobegniti, tako da je preko Avstrije prišel v Italijo in krajši čas prebil v begunskih taboriščih. Kmalu se je zaposlil najprej pri mednarodni begunski organizaciji IRO in nato pri neki turistični agenciji v Rimu. S tem se je začel seznanjati s pomembno gospodarsko dejavnostjo, kot je turizem. Kmalu pa je v njem dozorela misel, da bi se mu ves posvetil. Tako je padla odločitev, da se osamosvoji. Z velikimi osebnimi žrtvami je najprej začel rasti hotel Bled, nato še Daniela. Na njegovo delo so postali pozorni vodilni turistični krogi v Rimu, ki so njegovo delo kasneje nagradili s tem, da so mu podelili naslov viteza turizma. Njegova družba je sredi osemdesetih let kupila največji hotel v Gorici - zdaj Eurodiplomat hotel na Korzu. Levstik, ki je bil prodal oba svoja hotela v Rimu, pa na to mesto ni mogel pozabiti in je odprl manjši hotel Emona. Slednjega je naposled prodal in se ves posvetil obnavljanju hotela v Gorici.

V Rimu je rajni ustanovil tri hotele (Bled, Daniela in Emona), kar pomeni, da se je na svojem poklicnem področju krepko uveljavil. To se mu je posrečilo, čeprav ni razpolagal ne s kapitali ne s formalnimi študijskimi naslovi. Računal je lahko le na svoje naravne darove in na to, kar je za pravega podjetnika bistveno: tveganje je zanj pomenilo užitek! Da se je mlad slovenski kmečki fant - svoje narodnosti ni nikdar in nikjer skrival - in še begunec povrh tako visoko uveljavil na gostinsko-turističnem področju v samem velikem Rimu, je dejstvo, na katerega smo lahko vsi Slovenci samo ponosni. Če k temu dodamo, da je njegova družba proti koncu osemdesetih let postala lastnica največjega hotela v Gorici, smemo upravičeno napisati, da je z njegovo smrtjo legel v grob izreden mož.

Prav njegov prihod v Gorico, kamor je »pristal«, kot mi je sam povedal v pogovoru, objavljenem v Novem listu, na prigovarjanje pred-

sednika Kmečke banke v Gorici Ksaverija Lebana, pa je verjetno sprožil vzmet, kar je spravilo v pogon dolgo verigo policijsko-sodnih postopkov v zvezi s protikomunistično izbiro, ki jo je naredil kot osemnajstletnik proti koncu druge svetovne vojne. Dejansko pa je bila v ozadju zavist, ki je ena največjih napak v slovenskem značaju. Šele lansko leto je sodišče v Ljubljani izreklo oprostilno rabsodbo, čeprav je njeno besedilo tako zverženo, da je bilo in je upravičeno predmet kritike.

In »dulcis in fundo«: še ob njegovi smrti se objavljajo članki, ki premlevajo le pokojnikovo protikomunistično izbiro, pisec z akademskim naslovom pa se v dolgem zapisu celo sprašuje, kaj je ali bo po Levstikovi smrti ostalo od domobranstva, kot da bi bil ta preprosti dolenski kmečki fant odgovoren za njegov nastanek!

Dragi Vinko, kot sem Ti večkrat dejal ob takih priložnostih, z Dan-tejem ponavljam tudi danes: »non ti curar di lor, ma guarda e passa«. Kdor te je poznal, ve, da si bil velik in iskren pristaš gibanja ob Lipi sprave in si se hkrati prizadeval, da bi se končno priznalo dostojanstvo vsem žrtvam Teharij, Roga, Lajš in žal premnogih grobišč, posejanih po slovenski zemlji.

Pogrebna maša za pok.Vinkom Levstikom je bila 14. avgusta v kapeli glavne goriške bolnišnice, pogreb pa je bil 22. avgusta v njegovi rojstni fari pri Sv. Gregorju na Dolenjskem. Počivaj v miru. Prijatelji ne bomo pozabili nate.

OTROŠKO IN MLADINSKO PEVSKO DRUŠTVO VESELA POMLAD

Majda Danev

Leto 2002 se je pri našem društvu na Opčinah odvijalo v znamenju večjih sprememb, zaznamovale pa so ga tudi težave pri iskanju novih pevskih pedagogov in mladih staršev, ki bi si bili pripravljeni prevzeti del bremena pri vodenju društva. Žal pa je bilo to tudi leto, ko je sklenila svojo pevsko pot še ena naša skupina. Pevsko leto 2002/2003 pa se je kljub temu nadaljevalo po že ustaljenih tirnicah, čeprav z manjšim številom pevcev in bolj okrnjenim vodstvom. A pojdemo po vrsti!

Otroški zbor Vesela pomlad je do konca pevskega leta 2001/2002 vodila prof. Irena Pahor ob sodelovanju prof. Dine Slame, ki je za zbor napisala in uglasbila večino pesmi in ga tudi spremljala pri klavirju. Mali pevci so s svojim prikupnim petjem sooblikovali Večer slovenske pesmi in besede, ki sta ga priredila društvo Finžgarjev dom in domači CPZ Sv. Jernej ob dnevu slo-

Otroški zbor Vesela pomlad med nastopom v župnijski cerkvi v Borštu

venske kulture in 35-letnici Finžgarjevega doma. Sodelovali so tudi na reviji Pesem mladih in pripravili imeniten Praznik družine, na katerega so povabili igralsko skupino Tamaro Petaros, glasbeni ansambel Mi, čarodeja Romana ter novinarja, pesnika in odgovornega urednika Novega glasa Jurija Paljka, ki jim je doživeto in hudomušno pripovedoval o svojih očetovskih izkušnjah. Pevci so se z nizom Marijinih pesmi posloveli tudi od priljubljenih šmarnic, pevsko leto pa zaključili s prireditvijo Poj, pleši, igray in še kaj, na kateri so gostili OPZ Glasbene matice iz Trsta ter OPZ Zvonček z Repentabra in učence tamkajšnje šole Alojza Gradnika. Program je povezoval gledališki igralec Danijel

Malalan, ki je vanj vpletel tudi nekaj svojih pevskih in igranih točk. Z nastopom na tej prireditvi so se pevci poslovili od zborovodkinje Irene Pahor, katero je na začetku novega pevskega leta zamenjala naša dolgoletna pevka, sedaj študentka pedagoške fakultete - smer muzikologija na univerzi v Portogruaru, Mira Fabjan. Če smo bili še malo prej v težavah zaradi pomanjkanja zborovodje, smo se navdušenega in obenem resnega pristopa nove, mlade mentorice toliko bolj razveselili, saj izhaja Mira iz naše »šole« in smo lahko le ponosni, da svoje izkušnje in znanje, ki ga še naprej pogloblja v sklopu izbrane študijske smeri ter z udeležbo na različnih pevskih in zborovodskih tečajih, razdaja mladim, ki nadaljujejo pevsko tradicijo Vesele pomladi. Prvi nastop pod novim vodstvom je bil v Borštu, kjer so mali pevci sodelovali na prireditvi Kulturno verski popoldan Niki v spomin. Do konca leta so si sledili še trije nastopi: na miklavževanju, na koncertu ob 24-letnici zborov Vesela pomlad in na božičnem koncertu openskih zborov v domači cerkvi. Zbor je bil nadvse dejaven tudi v drugi polovici pevskega leta 2002/2003. Konec januarja so mali pevci s pesmijo pozdravili 7. redni občni zbor društva Vesela pomlad, videli pa smo jih tudi v oddaji Športel na televiziji Koper-Capodistria. Zbor se je nato predstavil kar na treh pevskih revijah: na že tradicionalni Pesmi mladih, ki jo v Trstu prireja Zveza cerkvenih pevskih zborov, na reviji Zlata grla na Vrhcu sv. Mihaela v organizaciji istoimenskega prosvetnega društva in mladinskega zbora (tu je prejel nagrado občinstva) in na reviji Naša pomlad na Pivki, kamor je bil povabljen poleg še nekaterih najboljših otroških pevskih zborov Primorske. Mali pevci so sodelovali tudi pri slovesnostih prvega sv. obhajila in sv. birme v cerkvi sv. Jerneja na Opčinah, ob zaključku pevskega leta pa še pri dobrodelnem koncertu v korist organizacije Emergency, ki si prizadeva v tretjem svetu izboljšati osnovne življenjske razmere tamkajšnjih otrok. Koncert so ob imenitnem gostu iz Prekmurja, priznanem in priljubljenem kantavtorju Vladu Kreslinu, oblikovali številni pevci in glasbeniki s Tržaškega.

Dekliška skupina Vesela pomlad je podobno kot otroški zbor tudi sama doživela zamenjavo zborovodje. Ta naloga je bila od nastanka skupine zaupana gospodu Francu Pohajaču, ki je mlade pevke vzgajal od njihovih prvih korakov v pevski svet. Čeprav s težkim srcem in ob malodušju deklet, ki bi se nerade ločile od priljubljenega pedagoga in mentorja, se je le-ta odločil, da prepusti vodenje skupine drugi osebi, saj ga je začelo delo v domači župniji, kjer je prevzel nalogo župnika, krepko bremeniti. Mlade pevke je pripravil še za nastop na reviji Pesem

mladih in za animacijo slovesnosti ob podeljevanju zakramenta sv. birme v domači cerkvi. Zadnjič pod njegovim vodstvom je skupina nastopila na večeru ob predstavitvi zgoščenke *Zelenela lipica...* Projekt, ki je zaobjel snemanje slovenskih ljudskih pesmi, so pevke dekleške skupine *Vesela pomlad* uresničile skupaj s tercetom *Ver laetum*. Izredno lep večer, ki so ga pripravila dekleta obeh skupin, je kronal napore dolgotrajnega snemanja in skrbi, ki so spremljale pripravo zgoščenke. Zamišljal in želja, da bi s trajnim dokumentom zabeležili delovanje dekleške skupine *Vesela pomlad* in terceta *Ver laetum*, je bila končno uresničena. Na predstavitvenem večeru je kot častni gost spregovoril Ivan Florjanc, znani in priznani profesor na Papeški glasbeni akademiji v Rimu in na Akademiji za glasbo v Ljubljani, sicer tudi dolgoletni sodelavec in prijatelj naših zborov. V svojem strokovnem, a obenem preprostem in prijetnem nagovoru je poudaril pomen takšnega ohranjanja pevske dediščine, kakršno je bilo tudi snemanje zgoščenke *Zelenela lipica...* Pevsko leto 2002/2003 so pevke pričele vaje pod novim vodstvom, ki je bilo zaupano mladi, nadarjeni zborovodkinji Tamari Stanese. Skupina se je v relativno kratkem času pripravila za nastop na reviji *Zveze cerkvenih pevskih zborov* *Pesem jeseni*. Sledila sta še nastopa na koncertu ob 24-letnici zborov *Vesela pomlad* in na božičnem koncertu v domači cerkvi. Z veseljem smo ugotavljali, da skupina nadaljuje po načrtani poti, saj sta bila oba nastopa nadvse kvalitetna in sta nakazovala nadaljnjo uspešno rast mladih pevk. V mesecu slovenske kulture so dekleta nastopila kar na treh večerih, posvečenih slovenski pesmi in besedi: v Slovenskem dijaškem domu Srečka Kosovela, kjer so proslavo »v objemu mladih« pripravili Društvo slovenskih upokojencev, krožek KRUT in Slovenski dijaški dom, v Devinu, kjer je praznovanje dneva slovenske kulture potekalo v organizaciji domačih zborov in končno v Finžgarjevem domu, kjer sta jih na Praznik slovenske pesmi in besede povabila domači cerkveni pevski zbor Sv. Jernej in društvo Finžgarjev dom. Povsem drugačne narave pa sta bila nastopa na koncertu v sklopu revije *Primorska poje*, ki se je odvijal v cerkvi sv. Jakoba v Trstu in na koncertu ob zaključku šmarnic, ki sta ga tudi letos priredila župnija in CPZ Sv. Jernej v openski župnijski cerkvi. Na obeh koncertih so dekleta izvedla program verske vsebine z nekaterimi zahtevnejšimi skladbami iz svetovne klasike.

Tercet Ver laetum je v letu 2002 žal nastopal zadnjič, saj je po nastopih v cerkvi sv. Ivana v Trstu, na Večeru slovenske pesmi in besede v Finžgarjevem domu na Opčinah, na reviji *Primorska poje* v cerkvi sv. Florijana v Zavarhu v Beneški Sloveniji, ob predstavitvi zgoščenke *Ze-*

lenela lipica..., po dveh gostovanjih v Slovenski Istri (na Škofijah in v Marezigah) in po celovečernem koncertu slovenskih in dalmatinskih pesmi v Pokrajinskem muzeju v Repnu, kjer je gostil tudi skupino Klapo Rivarelo iz Novigrada, sklenil svojo pevsko pot. Sicer pa se pevke Daria Vitez, Matejka Bukavec in Rossana Paliaga niso povsem umaknile s pevske scene, saj ostajajo še naprej dejavne kot solo pevke in so tudi sicer vsestransko angažirane na pevskega področju. Kot že povedano, pa je tercet Ver lactum pod umetniškim vodstvom Rossane Paliage sodeloval tudi pri snemanju in realizaciji zgoščenke Zelenela lipica... in tako tudi trajno zabeležil svojo prisotnost v naši zamejski kot tudi širši slovenski pevski stvarnosti.

Leto 2003 je bilo za zборе Vesela pomlad jubilejno leto, saj je poteklo 25 let od nastanka prve pevske skupine, otroškega zbora Vesela pomlad. Takrat je željo številnih staršev, da bi na Opčinah gojili tudi otroško petje, podprl in uresničil pevski navdušenec, salezijanski duhovnik in sedanji openski župnik gospod Franc Pohajač. V 25 letih velike osebne angažiranosti, nesebičnega razdajanja v korist naše mladine, ob nenehni skrbi, da bi se ohranila predvsem naša, slovenska ljudska pesem, ter z željo, da bi mladi to pesem vzljubili in jo pomagali ohranjati za bodoče rodove, vzgojil nekaj stotin mladih pevcev. Mnogi sicer niso bili dovolj vztrajni in so se od petja postopoma oddaljili, veliko pa jih je, ki po njegovi zaslugi še vedno prepevajo v vrstah naših zborov. Ob g. Pohajaču je za otroke in mladostnike, ki so se približali petju, v vseh teh letih skrbelo še kar nekaj pevskih pedagogov, vendar je bil prav on tista gonilna sila, ki je našo pisano pevsko družino pripeljala do srebrne obletnice. Vse prireditve v letu 2003 so potekale v znamenju tega jubileja.

IZ ŽUPNIJSKE KRONIKE V NABREŽINI

B.B.

Versko in kulturno izobraževanje smo začeli s predavanjem p. Mirka Pelicon 25. sept. 2002 o družini v vrtincu življenja. Pater Pelicon je že večkrat nastopil v naši župniji s predavanji za slovensko in italijansko skupnost. V oktobru sta misijonska prireditev in seveda srečelov bila namenjena zlasti gobavcem, zato smo gledali film Molokai o blaženem p. Damijanu. Naš cerkveni pevski zbor se je lani 3. novembra udeležil v štivanski cerkvi dekanijskega srečanja cerkvenih pevskih zborov. Novembra nam je g. Dušan Jakomin predstavil z videokaseto življenje in lik msgr. Jakoba Ukmarja. Na dan Marije od zdravja, 21. novembra, nam je dr. Pellagati govorila o drogi, cigaretah in rakavih obolenjih.

Drugega decembra smo se spomnili 100-letnice smrti zaslužnega župnika Ivana Marušiča. Na željo vaščanov je občina Devin-Nabrežina sklenila, da ohrani njegov grob nespremenjen na vaškem pokopališču. Miklavževanje smo pripravili skupno s skavtsko skupino. Na mesečni konfe-

Nabrežinske pevke s pevkami iz Budanj - prva z leve Alma Sedmak

renci v decembru je predaval dr. Jože Markuža na temo: Krščanska izročila o Božiču. Pred Božičem so srednješolci nastopili v cerkvi z božičnim oratorijem. Po novem letu je v tradiciji vsakoletnih božičnih koncertov nastopil zbor Šempeter iz Ljubljane. Sledilo je tudi nagrajevanje družinskih jasic.

Dolgoletna organistka Alma Sedmak je po krajši bolezni umrla 24. januarja 2003. V nabrežinski cerkvi je spremljala bogoslužje nad 40 let.

Zato smo se od nje poslovili s sveto mašo v Nabrežini, pokopali so jo pa v družinsko grobnico v Sv. Križu.

Februarja je v okviru mesečnih predavanj bil med nami g. Karlo Bolčina, ki je spregovoril o prihodnjem škofovem pastoralnem obisku. Za italijansko skupnost pa je govoril prof. Franco Gismano.

V zimski sezoni se je v naši dvorani vršil krojni tečaj.

Na dan sv. Jožefa je v Kamnolomih maševal g. Karlo Bolčina. Za mesečno predavanje je poskrbel g. Tone Bedenčič z naslovom Družina in družba.

Za Veliko noč smo prvič prisluhnili slovesni sveti maši v latinščini, ki sta jo izvajala skupno slovenski in italijanski cerkveni pevski zbor. Zbor je vodil pevovodja Paolo Venier, ki običajno spremlja na orglah naše petje. Na že 24. razstavi velikonočnih pirhov je bilo okrog 600 pirhov in slik domačih umetnikov.

Devinska mladina z otroškim-mladinskim zborom Ladjica je nastopila v naši dvorani 25. maja za materinski dan.

Za našo župnijo je bil zgodovinski dogodek 1. junija, ko je naša mlada misijonarka Lucija Catalano, po materi Slovenka, vpričo treh škofov izrekla večne zaobljube v redovni družbi Brezmadežna in p. Kolbe. Sedaj deluje med revno mladino v Boliviji.

Biseromašnik msgr. Angelo Persig, župnik v Ribiškem naselju, je 8. julija maševal ob vsakoletnem prazniku v Kamnolomih. Svoj delež k prazniku je odprinesla tudi nabrežinska godba na pihala ter srečelov v veselje vseh navzočih.

Goriški nadškof msgr. Dino De Antoni je maševal 13. julija skupaj z drugimi duhovniki v Zgornji Branici za pobite iz Brecljeve družine. Pel je moški zbor Janez Svetokriški iz Vipavskega križa.

V nedeljo, 20. julija, smo priredili romanje v Drežnico, obiskali smo tudi rojstno hišo Simona Gregorčiča in Tolminski muzej.

S praznikom župnijskega zavetnika sv. Roka smo zaključili poletno delovanje. Slovesno mašo v treh jezikih je vodil novomašnik Damijan Bajc iz koprške škofije. Zvečer je nastopil še moški pevski zbor Janez Svetokriški. Vsem požrtvovalnim župljanom gre zahvala in pohvala.

V nedeljo, 24. avgusta 2003, je bil v župnijski cerkvi koncert v režiji Progetto musica, pri katerem je solopevka Katja Konvalinka pela sveto-pisemske, klasične in narodne pesmi tudi v slovenščini. Na klavir jo je spremljal priznani glasbenik Igor Vicentič. S tem koncertom se je zaključilo praznovanje sv. Roka.

VERSKI IN KULTURNI DOGODKI V BAZOVICI V LETU 2003

Žarko Škerlj

Bazovica je že od nekdanj neke vrste simbol slovenstva na Tržaškem, a je žal še vedno precej ljudi, in ne le župljanov, ki se ne povsem zaveda velikega pomena, ki ga ima redno nedeljsko zbiranje okrog oltarja pri nedeljski sveti maši. Že čez nekaj desetletij, ko ne bo več slovenskih duhovnikov, se bodo tega zavedli morda tudi naši politični in drugi voditelji oz. predstavniki.

V letu 2003 smo obeležili nekaj nadvse pomembnih dogodkov, ki je prav, da se jih v tem kratkem povzetku za Koledar tudi spomnim.

Največja in najpomembnejša prireditev je bila prav gotovo v nedeljo, 30. marca, ko smo praznovali 145-letnico sedanje bazovske cerkve, 100-letnico cerkvenih fresk na stropu cerkve in otvoritev prenovljenega športnega igrišča ob Slomškovem domu. V gosteh smo imeli našega škofa msgr. Evgena Ravignanija.

Povabili smo tudi politične in druge predstavnike oblasti, a se jih je žal le malo odzvalo. Pri maši smo se najprej Bogu zahvalili za lepo cerkev, ki jo je občina Trst kot lastnica lansko poletje zunanje obnovila. Slike je pred 100 leti naredil goriški slikar Clemente Delneri. Po lepem prispevku Tržaške

Miklavževanje v Bazovici

ške Fundacije Crt Banke smo uspeli popolnoma prenoviti dotrajano športno igrišče in ograje okoli župnišča ter igrišča. Po maši smo blagoslovili spominsko ploščo v čast prejšnjemu, zdaj že nekaj let preminulemu, dolgoletnemu župniku Marjanu Živcu. O njemu in njegovem delu je kratko, a prisrčno spregovoril domačin Karlo Mezgec.

Po končanem obredu je bila ob lepem in toplem vremenu kar na igrišču bogata zakuska ali likof ob končanih delih.

Slovesno je bilo naše prvo sv. obhajilo, ki smo ga imeli v nedeljo, 25. maja. 5 otrok je prvič prejelo Jezusa, navzočega v sveti hostiji.

MePZ Lipa med nastopom v M'zarju

starem delu Bazovice, imenovanem M'zar. Na tem koncertu so peli vsi trije bazovski zbori: otroški zbor *Slomšek*, moški zbor *Bazovica* in mešani zbor *Lipa*.

Bazovski župljani smo se 25. aprila s svojim avtobusom udeležili skupnega tržaškega romanja v Celje in v Slomškove kraje. Sami smo priredili izlet v Cerkljo in v bolnico Franjo v nedeljo, 2. junija. Za otroke smo v nedeljo, 21. septembra, organizirali nagradni izlet v Cerkljo in okolico. Skupaj z Borštani pa smo s kar dvema avtobusoma nameravali na sv. Višarje, in to v nedeljo, 31. avgusta. Zaradi plazov in poplav smo morali v zadnjem trenutku spremeniti cilj, obiskali smo tako Oglej in nato še Barbano.

Vso vas je pretresla prezgodnja smrt komaj 37-letne Ane Zupančič, ki je zapustila dva mladoletna otroka.

V soboto, 19. julija, sem v Gropadi blagoslovil nanovo zgrajen kmečki turizem pri Stranščakovih.

Za bazoviške junake nam je v soboto, 6. septembra, spregovorila profesorica in pesnica Majda Artač Sturman.

Marijino procesijo smo imeli najprej v Gropadi 31. maja, 8. septembra 2003 pa v Bazovici, ko je bil naš gost g. Maks Suard.

Upam, da je bilo to letošnje leto koristno za vse in da se po dolgem ter vročem in sušnem poletju niso tudi naše duše preveč osušile in se oddaljile od Boga.

Mešani zbor *Lipa*, ki je istočasno tudi cerkveni župnijski zbor, je kot že nekaj prejšnjih let v povezavi z domačimi društvi v nedeljo, 11. maja, priredil lep in številno obiskan dobrodelni koncert, ki je bil posvečen tudi spominu na prezgodaj umrlega pevca Mariota Križmančiča in Klavdija Slobca, ter zaključni koncertni nastop vseh vaških zborov v

SKUPNOST DRUŽIN SONČNICA

Andrej Fajt

Dovolite nam, da se kot novinci v Koledarju najprej predstavimo. Skupnost družin Sončnica se je uradno ustanovila s sprejemom statuta 13.6.1999 v Gorici na pobudo slovenskih družin in posameznikov goriške pokrajine in širše dežele. Gre za družine, ki se dejansko zbirajo in delujejo v javnosti že od leta 1994. Takrat so ob svetovnem letu družine organizirale dvodnevni dan za družine. Društvo, ki šteje 40 družin s preko 170 člani, temelji na vrednotah slovenstva, krščanstva, demokracije in ideološkega pluralizma ter je nepridobitniškega značaja. Deluje na najrazličnejših področjih kulturnega in širšega družbenega življenja v splošno družbeno korist na Goriškem in v zamejstvu nasploh.

Skupnost prireja zato srečanja in pobude kulturnega, vzgojnega in družabnega značaja, s katerimi spodbuja medsebojno povezovanje družin in sodelovanje med slovenskimi društvi. Že tretje leto zapored izdaja Sončnica svoj sezonski koledar v obliki zgibanke, da lahko o pobudah seznanja vse člane, društva in ustanove.

Prva pobuda, s katero že več let začnemo novo sezono, je vedno dobro obi-

Izlet ob dnevu starševstva v Logatec

skovano in za Sončnico že tradicionalno martinovanje, ki smo ga 17. novembra 2002 praznovali v vasi Srednje nad Ročinjem. To in podobna družabna srečanja, ki so odprta vsem družinskim članom, nudijo priložnost za sproščene pogovore in krepijo medsebojne odnose tako med odraslimi kot med otroki.

Prvič smo se udeležili tudi Soške regate. Osem mamic in očetov se je na gumijastem čolnu spustilo po »nevarnih« soških brzicah. Ob veselem špricanju in veslanju smo prispevali k premoščanju mej.

Skupnost družin je v temeljih krščanska skupnost, zato nudimo zakonskim parom in posameznikom dve duhovni obnovi: za Božič, ki je v tej sezoni žal odpadla, pred Veliko nočjo pa se je pod vodstvom p. Mirka Peliconi na temo *Iz erosa v agape* udeležilo dvanajst parov.

Trenutki sprostitve v poletnem središču Srečanja 2003

Januarja 2003 je bil na rednem občnem zboru izvoljen nov odbor. Iz začetnih sedem se je odbor razširil na devet članov. Lep odziv in zanimanje prisotnih je velika vzpodbuda za nadaljnje delovanje.

Januarja in februarja je bil v Domu Franc Močnik v Gorici izveden niz petih predavanj na vzgojno in družinsko tematiko. O razvojni psihologiji otrok mladostnikov in o medsebojnih odnosih v družini je v soboto, 25. januarja, spregovorila psihologinja Jana Hosta. Predavanje Jožice Pizzoni z naslovom *Temni in svetli dnevi v zakonu* je bilo na vrsti v ponedeljek, 3. februarja, medtem ko je 10. februarja psiho-

log Bogdan Žorž predaval o težavah in posledicah razvajenosti otrok. Teden kasneje, 17. februarja, sta Marija Mavčec in p. Jože Pucelj predstavila delovanje Družinskega centra Betanija iz Ljubljane. Niz predavanj je 24. februarja 2003 sklenil duhovnik in pedagog Slavko Rebec in spregovoril o izzivih, ki jih odraslim postavljajo mladostniki.

Družinsko pustovanje je bilo na nedeljo, 2. marca, v telovadnici KC Lojze Bratuž. Vesela družina se je zbrala v popoldanskih urah in zaplesala ob valčkih, otroških motivih ter nenazadnje modernih skladbah. Vžgale so tudi igre za male in velike. Ni manjkalo niti krofov in drugih dobrot.

Ob dnevu starševstva in ob koncu sezone sta potekali običajni poučni ekskurziji v Slovenijo. V nedeljo, 23. marca, nas je pot vodila v Logatec in okolico. Tam so si udeleženci ogledali zgodovinske objekte, krajevni vojni muzej, pešpot v Hotedršici, mlin in druge kmečke objekte. Cilji junijskega dvodnevne izleta na Dolenjsko, v soboto in nedeljo 21. in 22. junija, pa so bili opatija v Stični, Jurčičeva domačija na Muljavi, Novo mesto, samostan Pleterje, Kostanjevica in Otočec. Poleg tega, da so spoznavali zgodovino krajev in si ogledali kulturne zanimivosti, so se udeleženci srečevali tudi z domačini, s katerimi navezali nove stike in obiskali stare znance in prijatelje.

Osrednja in najbolj odmevna pobuda v širšem zamejskem in tudi slovenskem prostoru pa je gotovo *Dan družine*, ki ga vsako leto pripravljamo ob mednarodnem dnevu družine (15.5.) na drugo nedeljo v maju v raznih krajih na Goriškem. Srečanje je namenjeno vsem družinskim članom in je pomembno tudi za povezovanje in ustvarjanje novih prijateljskih vezi med slovenskimi družinami iz zamejstva in Slovenije. Letošnji 8. Dan družine je potekal 15. maja v Gorici. Jutranji program se je začel z mašo na Travniku, sledila je velika igra za otroke in starše po goriških ulicah. Nad sto udeležencev se je zbralo na kosilu v centru San Luigi. Tu smo imeli na programu družabne igre in gostili gledališko skupino Mladi oder z igrico Duh po cekinih.

Organizacijsko najbolj zahtevna pobuda je izvedba poletnega središča. Letošnje z imenom *Srečanja 2003* je potekalo že šesto leto zapored v mesecih juniju in juliju v dopoldanskem čas. V petih tedenskih izmenah ga je obiskovalo več kot sto otrok do 4. do 12. leta starosti. Udeleženci so se poleg igre ukvarjali tudi z raznimi dejavnostmi, ki so vzpodbujale v njih zanimanje in jim v naravnem okolju nudile možnosti za zdravo rast v skupnosti. Poleg odraslih smo za delo z otroki povabili večinoma mlade dijake slovenskih višjih srednjih šol.

SLOVENSKI CENTER ZA GLASBENO VZGOJO EMIL KOMEL

Vida Bitežnik

Poročilo o delovanju SCGV Emil Komel je le pregled temeljnih podatkov o stanju in delovanju šole.

Glasbeni pouk je potekal na sedežu v Gorici in po podružnicah v Devinu, Doberdobu, Jamljah, na Vrhu sv. Mihaela in Plešivem. Obsega osnovno, srednjo in višjo stopnjo ter podiplomski tečaj klavirja. Na šoli poučujejo klasične instrumente (klavir, violino, violo, violončelo, kljunasto in prečno flauto, oboo, klarinet, saksofon, trobento, pozavno, rog, kitaro,

Šolski zbor na poletnem pevskem tednu v Portorožu

harmoniko, tolkal), solopetje ter teoretične in komplementarne predmete (teorijo in solfeggio, harmonijo, glasbeno zgodovino in komorno igro). Šola vodi tudi razne tečaje; ob onih iz prejšnjih let je v tem letu ponovno vpeljala tečaj za orgle ter tečaj za akustično in ele-

ktrično kitaro. Precej zanimanja so vzbudili tečaji predšolske vzgoje za najmlajše. V okviru šole deluje tudi več pevskih skupin, baletna skupina, komorni in orkestralni sestavi, eksperimentalni razred za nadarjene pianiste in podiplomski študij klavirja. V tem letu je zaživel tudi šolski pihalni orkester. Vodstvo šole vključuje v svoj redni program vrsto šolskih in obšolskih dejavnosti: redne razredne nastope, tekmovanja, srečanja s sorodnimi šolami, obisk koncertnih prireditev, seminarska predavanja in tečaje, poletne glasbene delavnice, sodelovanje mladih na najrazličnejših prireditvah. Šolo vodi ravnatelj dr. Silvan Kerševan, predsednik je dr. Damjan Hlede.

V šolskem letu 2002/2003 je bilo vpisanih 255 učencev, zelo razveseljiv podatek, saj se je število skokoma dvignilo kar za 50. Redno nastavljenih je 8 sodelavcev, honorarno pa jih s šolo sodeluje še 20. Svoje znanje so učenci lahko pokazali na šolskih nastopih med letom in ob zaključku šolskega leta. Nastopov je bilo skupno 27, od teh 3 v božičnem času, 10 ob zaključku leta. Zaključni nastopi so bili na Vrhov sv. Mihaela (12.5.), v Devinu (15.5.), Jamljah (22.5.), Doberdobi (30.5.), na Plešivem (6.6.). Že tradicionalni Glasbeni poklon v Gorici je zaobjemal 4 glasbene večere, prvi trije so bili v veliki dvorani KC Lojze Bratuž, sklepni v cerkvi sv. Ivana. Uvodni, *Otroci enega sveta*, je bil glasbeni sprehod otrok okrog sveta po zamisli profesorjev Michele De Castro in Mateja Špacapana (23.5.). Nastopili so najmlajši instrumentalci, zbor najmlajših Domisol (prof. M. Feinig) in otroški zbor Sinička (prof. M. De Castro). Pogled na oder, poln otrok v živih, pisanih barvah - nastopilo je nad 60 otrok! - je bil edinstven. Vzbuja je radost, mnogo obetov in priznanje

Šolski pihalni orkester na vrtu cerkve sv. Ivana v Gorici

vsem: nastopajočim in učiteljem, ki so za tak uspeh morali vložiti mnogo truda in požrtvovalnosti. Na 2. zaključnem nastopu (4.6.) so nastopile baletne skupine (prof. Nataša Sirk), otroški zbor Ladjica pod vodstvom Olge Tavčar, mali solisti in komorne skupine (prof. Aleksander Sluga) ter razkrili novo, pestro sliko ustvarjalnega dela. Sledil je glasbeni večer *V galeriji zvokov in glasov*, ponudil igro solistov, komornih skupin, letošnjih nagrajenih pianistov, izbrano interpretacijo Brahmsove Rapsodije v Es duru op. 119 letošnje diplomantke Neve Klanjšček (10.6.). Na tem večeru je prvič nastopil šolski pihalni orkester pod vodstvom Mateja Špacapana in prijetno presenetil. Zadnji, 4. zaključni nastop, *Glasba pod cerkvenim obokom*, je bil ob praznovanju sv. Ivana v istoimenski cerkvi (26.6.). Pod oboki je zaživel Bach na orglah (E.

Buosi), trobenti (F. Ivone), flavti (M. Lombardi), čembalu (C. Luisa), violončelu (A. Sluga). Vokalna skupina Musicum je zapela Jubilate Deo treh skladateljev (O. Di Lasso, C. Merulo, P. Quaggiato). Na vrtu za cerkvijo je bila po koncertu družabnost ob raznih dobrotah in živahnih zvokih šolskega pihalnega orkestra pod vodstvom Mateja Špacapana. Večer je bil doživet, primeren sklep celoletnih naporov in prizadevanj ter uspehov.

Center Emil Komel je bil prireditelj koncerta mladih pianistov klavirske šole prof. Gadžijeva, ki so tudi letos nastopili na večeru v veliki dvorani KC Lojze Bratuž (11.4.). Šola povezuje učence goriške, novogoriške in ljubljanske srednje glasbene šole. Od 12 nastopajočih, ki so poželi vsa priznanja prisotnih, je bilo kar 7 izvajalcev s Centra. Nastopili so Alexandra Tofful, Alexander Gadžijev, Aljaž Srebrnič, Simone Peraz, Simone Bais, Neva Klanjšček in Carlo Corazza.

Ob koncu šolskega leta opravljajo učenci notranje prestopne izpite, nekateri tudi uspešno na konservatorijih. V letu 2002/2003 so na konservatoriju Tartini v Trstu opravili izpit: Ivana Černic, Agnese Rasso, Martina Giovannini, Marta Lombardi in Tanja Zorzut iz teorije in solfeggia (prof. L. Pistore), Mitja Visintin iz harmonije (prof. H. Lavrenčič). Na istem konservatoriju je s prav dobrim uspehom diplomirala iz klavirja Neva Klanjšček iz Števerjana (prof. S. Gadžijev).

Tudi letos so učenci dosegli lepa priznanja na raznih tekmovanjih. Šolski mladinski zbor se je udeležil tekmovanja *Zlata grla* v Sovodnjah ob Soči (14.4.) in v svoji kategoriji prejel 1. nagrado (vodja Damijana Čevdek). Na regijskem tekmovanju iz klavirja v Novi Gorici (14. - 15.5.) so naši učenci prejeli zlato (Francesca Fantini), srebrno (Nik Vuga) in bronasto odličje (Elena Bidini). Prvo in drugo nagrado sta prejela tudi Alexander Gadžijev in Alexandra Tofful na klavirskem tekmovanju v Castiglione Fiorentino (2.- 4.5.).

V tem šolskem letu je bila šola Komel prireditelj Srečanja slovenskih obmejnih glasbenih šol, ki so se ga udeležili predstavniki šol iz Celovca, Raven na Koroškem, Jesenic, Slovenj Gradca, Tržiča, Tolmina, Nove Gorice, Sežane, Kopra, Špetra, Trsta in Gorice. V dopoldanskih urah so si gostje pod vodstvom ravnatelja Kerševana in prof. Emila Devetaka ogledali zanimivosti Gorice, bili na županstvu, kjer jih je sprejel župan Brancati, uredništvu Novega glasa in sedežu Mohorjeve družbe ter obiskali Doberdob. Večernega koncerta, ki so ga izvedli predstavniki omenjenih šol v KC Lojze Bratuž, so se udeležili tudi ugledni gostje iz Ljubljane; nastopil je naš otroški zbor Sinička z izborom pesmi različnih narodov

pod vodstvom prof. Michele De Castro in obetavna pianistka Tanja Zorzut (prof. I. Silič).

Učenci šole Komel so sodelovali pri raznih prireditvah, ob otvoritvi sedeža v Doberdoby, pri odprtju razstav v galeriji Ars in KC Lojze Bratuž, pri raznih mestnih prireditvah; tako na Mednarodnem mladinskem dnevu, ki ga je organizirala občina (16.11.), na reviji Mala Ceciljanka (8.12.), na mestnih ulicah ob božiču, v prostorih goriške občine ob predstavitvi knjige Slovenci v Gorici (10.4.), na majskih glasbenih sprehodih po parku ter na prireditvi ob 40-letnici KC Lojze Bratuž in obletnici smrti Mirka Fileja (30.1.2003). Nastopili so zbor (vodja Damijana Čevdek) ob spremljavi orkestra (M. Lombardi, M. Faganel, C. Bensa, A. Černic, J. Nanut, P. Gus, A. Sluga, E. Humar) ter duo Peter Gus in Valentina Pavio.

Vodstvo šole je sodelovalo pri organizaciji II. mednarodnega tekmovanja *Mesto Gorica - nagrada G. Pecar* (29.10. - 3.11.), katerega glavni pobudnik je društvo Florestan, umetniški vodja pa redni sodelavec šole prof. S. Gadžijev. Prijavilo se je okoli 90 tekmovalcev iz raznih držav. Pobudo so podprle goriška pokrajina, vse tri obmejne občine in drugi sponzorji. Doprinos šole je bil v organizaciji celotne prireditve. Tekmovanje je bilo na visoki ravni tudi zaradi kvalificirane žirije, ki ji je predsedoval svetovno znani avstrijski pianist Paul Badura Škoda. Šola Komel je sodelovala z ustanovo Intermusica tudi pri organizaciji tečaja za kitaro, ki ga je vodil prof. Uroš Dojčinović iz Beograda.

Tudi v tem šolskem letu je bilo poskrbljeno za dodatno izobraževanje učencev in profesorjev. Tako je že v začetku leta stekel tečaj za solo-
pevce, ki ga že več let zapovrstjo vodi priznani pedagog iz Argentine

Peter Gus in Neva Klanjšček, ki je v tem letu diplomirala.

prof. Victor Srugo (23.9. - 3.10.). Tečaj združuje večstopenjsko izpopolnjevanje. Seminar je zaključil koncert na Goriškem gradu, ki je požel prisrčen aplavz številne publike (3.10.). Profesor se je vrnil na šolo februarja in nadaljeval delo s svojimi tečajniki. Mednarodna poletna šola za klavir in violino v sodelovanju centra Komel in Glasbene šole Nova Gorica je imela svoje študijske dneve od 2. do 13. julija. Prijavilo se je 23 učencev z Goriškega in iz Slovenije. Šolo sta vodila prof. S. Gadžijev in prof. V. Meljnikov v obeh kulturnih hišah. Udeleženci *Goriškega glasbenega poletja* so ob zaključku seminarja nastopili na dveh koncertih, v KC Lojze Bratuž v Gorici (12.7.) ter dan kasneje na zaključnem koncertu s podelitvijo diplom na gradu Dobrovo.

Julija je stekel tudi tečaj violončela v organizaciji Arsateljeja. Osmim tečajnikom iz naše dežele in Slovenije je predaval priznani glasbenik Menahem Meir. Uspešen je bil zaključni koncert tečajnikov na Goriškem gradu.

Zadnji počitniški teden je 35 učencev šole Komel preživelo v župnijskem domu v Portorožu. Pod vodstvom profesorjev so izdelali pevsko instrumentalni program. Na študijskih dnevih so bili mladi pevci (vodili D. Čevdek, M. Feinig), flautisti (vodil F. Devetak), violinisti (vodil P. Gus), čelisti (vodil A. Sluga), pihalci (vodil M. Špacapan). Za klavirsko spremljavo je poskrbela Dalia Vodice; pri pouku sta še sodelovala Martina Hlede in Mirko Ferlan. Organizacijo je prevzel Andrej Iussa.

Center Emil Komel je koncertno sezono 2002/2003 priredil pod pokroviteljstvom goriške občine in goriške pokrajine. *Srečanja z glasbo* so sicer namenjena tudi širši publiki, predvsem pa ljubiteljem glasbe, učencem in učiteljem šole. V cikel so skušali vključiti različne glasbene prireditve, ki bi lahko zadovoljile več potreb in okusov, z namenom, da bi spoznavali domače ustvarjalce, pa tudi splošno uveljavljena dela svetovne literature. V tej sezoni so ponudili dvojni abonma: modrega (z že priznanimi izvajalci) in zelenega (z izvajalci iz naših krajev in sodelavci šole), ki sta zaobjemala enajst abonmajskih koncertov.

Otvoritveni koncert sezone je bil Vodopivčeva spevoigra *Kovačev študent*, ki jo je priredil in dirigiral Hilarij Lavrenčič, režiral Adrijan Rustja, izvajalci so bili prilično sestavljen domači zbor in orkester ter solisti iz naše dežele. Prireditev je oskrbela Zveza slovenske katoliške prosvete v Gorici (8.10.). Na naslednjem koncertu, *Obujam spomine*, sta mezzosoprانistka Bernarda Fink in bariton Marko Fink ob klavirski spremljavi Nataše Valant predstavila koroška skladatelja Antona Nageleta in Franceta Cigana (19.10.). Sledil je diplomski koncert violinista Petra Gusa,

ki je ob spremljavi pianistke Valentine Pavio predstavil del diplomskega programa. Koncert je bil v prostorih pokrajinskega muzeja na Goriškem gradu (23. oktobra). Slovenski komorni zbor in orkester ter ljubljanski solisti so bili izvajalci vokalno instrumentalnega koncerta Haydnove sakralne glasbe *Te Deum laudamus* pod vodstvom Mirka Cudermana. Koncert je bil v veliki dvorani KC Lojze Bratuž v sodelovanju z Združenjem cerkvenih pevskih zborov v Gorici (30.11.). Peti koncert je bil v dvorani pokrajinskega muzeja na Goriškem gradu 6. decembra. Ruski violinist Victor Kulešov in čedajski pianist Andrea Rucli sta izvajala dela klasične literature (Tartini, Paganini, Šostakovič, Kreisler, Arzumanov).

Vodstvo šole je v smislu sodelovanja s Kulturnim domom v Novi Gorici in nizozemsko ambasado v Ljubljani imelo v gosteh dva holandska umetnika. Violinistka Heleen Hulst in pianist Gerard Bouwhuis sta izvajala sodobno nizozemsko literaturo. Izve-nabonmajski koncert je bil 11. oktobra v dvorani pokrajinskega muzeja na Goriškem gradu.

Foto Bumbaca

Nastop gojencev v KC Lojze Bratuž

Šesti abonmajski koncert je ponudil obnovljeni Mladinski mednarodni orkester Alpe Jadran, ki je po desetdnevnem študiju v prostorih šole Komel in Kulturnega doma v Novi Gorici zaključil ciklus koncertov v veliki dvorani KC Lojze Bratuž (22.12.). Izvajal je vrsto skladb klasične glasbe s solisti. Med njimi je bila tudi pianistka Sara Rustja, učenka na šoli E. Komel, ki je izvedla Mozartov koncert št. 9 v Es duru K271. Orkester je vodil Luigino Pistore. Naslednji koncert je bil 15. januarja v komorni dvorani KC Lojze Bratuž. Duo Goran Ruzzier - bajan in Tamara Ražem - klavir sta predstavila za širšo publiko povsem novo glasbo (B. Molique, L.N. Shamo, V. Zalotarjev). Koncert je izzvenel pod nadvse zgovornim naslovom *Nežno in strastno*. Sledil je klavirski recital Valentine Igošina, zmagovalke II. goriškega mednarodnega tekmovanja v klavirski igri, dobitnice nagrade Giuliano Pecar (12.2.). Na

koncertnem klavirju velike dvorane KC Lojze Bratuž je mojstrsko izvedla skladbe iz svetovne zakladnice (Beethoven, Schumann, Rahmani-nov, Chopin).

8. marca so na odru KC Lojze Bratuž bili v gosteh Mariborska filharmonija, solistka violinistka Alina Pogostkin in čembalist Johannes Bogner, koncertni mojster Saša Olenjuk. Izvajanje repertoarja (Honegger, Britten, Vivaldi) je številno publiko povsem prevzelo, še posebno pa so navdušili Vivaldijevi Štirje letni časi, ko sta bila oba solista nekaj povsem izjemnega po igri, virtuoznosti in enkratni sproščenosti. Tudi aplavz je bil enkraten. Že čez dober mesec (5.4.) je prav tam »zapela in zavriskala« mladost Mladinskega zbora Pueri Cantores iz Tolmina pod vodstvom Barbare Kovačič. Ponudili so bogat vokalni program iz slovenske in svetovne zakladnice. Tudi zadnji koncert v abonmaju *Marjan Mozetich med nami*, je bil v veliki dvorani KC Lojze Bratuž (7.5.). Koncert je ponudil portret skladatelja, ki je rojen v Gorici, a je pri nas in v Sloveniji skoraj nepoznan. V Kanadi, kjer deluje, je najbolj izvajan kanadski sodobni skladatelj, poznan tudi drugod po Evropi. Njegov portret sta zapisala Silvan Kerševan in Ivan Florjanc, njegov glasbeni svet pa so nam odkrili člani Arsateleja in skladatelj sam. Naslednjega dne je bil koncert v muzejski dvorani v gradu Kromberk v sodelovanju z Glasbeno šolo Nova Gorica.

V poletnih dneh je prišla na oddih pianistka Suzana Ferfoglja iz Doberdoba, bivša učenka na šoli Komel. Danes živi in glasbeno deluje v Krakowu. V organizaciji centra Komel in sodelovanju s SKD Hrast, Združenjem cerkvenih pevskih zborov in župnijo sv. Andreja je bil v Štandrežu orgelski koncert (8.7.), na katerem je ob Suzani Ferfoglja nastopila tudi Poljakinja Bogna Pekala.

Ob tej bogati dejavnosti naše šole, ki ni samo pedagoška, ampak je pogosto globoko ustvarjalna in kulturno plemeniti naš prostor, ne moremo ne izraziti priznanja in zahvale vodstvu in vsem, ki se trudijo za uspešnost naše glasbene šole. Vredna je vsestranske podpore.

KULTURNI CENTER LOJZE BRATUŽ

Danilo Čotar

Praznovanja ob 40-letnici odprtja Katoliškega doma so v vseh demokratičnih Slovencih na Goriškem utrdila misel in sklep, da mora nov center na temeljih Katoliškega doma še naprej stati v prvi vrsti kot pomembno kulturno središče. Ta položaj želimo še osvežiti in napajati z novimi pobudami po padcu tukajšnje državne meje in vstopu Slovenije v Evropsko zvezo. Gorica in Nova Gorica bosta postali večje mesto z močnejšimi kulturnimi pretoki v vse smeri in z novimi potrebami in zahtevami. Kulturni center L.B., ki vstopa v sedmo leto delovanja, se je na nove čase dobro pripravil in jih z veseljem pričakuje.

Bogato dogajanje pretekle sezone je prikazano v lični brošuri, ki je izšla septembra 2003. Iz nje je razvidno, da so bile najpogostejše gledališke predstave, saj se jih je zvrstilo kar 47. Sem prištevamo tudi baletne predstave, šolske prireditve in razne mladinske veselice. Prav najmlajši gledalci so zasedli dvorano največkrat, saj so bile predstave namenjene njim na sporedu kar 34 krat. Otroške prireditve so bile pogostejše od samega nastanka Kulturnega centra Lojze Bratuž in to vlogo smo v zadnjih letih še okrepili.

Na začetku sezone je žela izreden uspeh Vodopivčeva spevoigra Kovačev študent v priredbi Hilarija Lavrenčiča, ki je tudi dirigiral. Spevoigro v režiji Adrijana Rustja si je ogledalo veliko število navdušenih gledalcev, saj je bila velika dvorana kulturnega centra kar petkrat zaporedoma polna do zadnjega kotička. Zveza slovenske katoliške prosvete je še enkrat pokazala, da zmore s svojimi članicami postaviti na oder tudi zahtevne stvari. Koncertna dejavnost se je odvijala deloma v

Otvoritev razstave Podobe kresne noči Franka Žerjala

Foto Dumbata

lastni organizaciji in deloma v sodelovanju z drugimi ustanovami, posebno s Slovenskim centrom za glasbeno vzgojo Emil Komel. Med srečanji z glasbo velja omeniti koncert nabožne glasbe J. Haydna s Slovenskim komornim zborom in Slovenskim komornim orkestrom, ki ju je dirigiral Mirko Cuderman. Za ljubitelje zborovskega petja je bilo veliko izbire: pevska revija Cecilijanka v dveh večerih, za otroške zборе Mala Cecilijanka, Primorska poje, mednarodno tekmovanje Seghizzi in poseben nagradni koncert Primorska poje 2001-2002. Med tekmovanji sta bili posebno odmevni v jeseni Mednarodno klavirsko tekmovanje *Città di Gorizia* in spomladi Mednarodni natečaj Alpe Jadran A. in V. Marcosis za mlade violiniste in čeliste.

V prostorih kulturnega centra so bile odprte štiri razstave: likovne in fotografske. Posebno zanimanje sta vzbudili likovna razstava koroškega umetnika Valentina Omana ter bivšega predsednika Društva Kulturni center L.B. Goričana Franka Žerjala. Razstava z naslovom *Podobe kre-sne noči* je bila na ogled novembra in je še spadala v sklop praznovanj 40-letnice Kulturnega centra L.B.

V mali in veliki dvorani se je zvrstilo 21 zborovanj, seminarjev, predavanj, srečanj in občnih zborov. Poseben zgodovinski pomen za kulturni center je imela predstavitev dveh publikacij z naslovom *Prehojena*

pot in *Mirko Filej 1912-1962*. Na politični ravni sta bili odmevni srečanja z Illyjem, ki je potem na junijskih volitvah postal deželni predsednik in pri-tegnil v svoj krog kar pet slovenskih svetovalcev.

Iz pregleda brošure za sezono 2002-2003 je razvidno, da živahnost kulturnega centra temelji na sodelovanju s številnimi slovenskimi, italijanskimi in

Goriški slikar Andrej Kosič ob odprtju razstave v KCLB
13. oktobra 2003

furlanskimi ustanovami. Predsednica društva prof. Franka Žgavec je v uvodu zapisala, da je Kulturni center L.B. zavezan plemenitemu poslanstvu kulture na vseh ravneh njenega izražanja. Ker pa stoji na stičišču različnih kultur, je važno, da dozoreva v priznanju vseh a pomaga obenem utrjevati našo narodno zavest in ponos.

GALERIJA ARS V KATOLIŠKI KNJIGARNI

Vida Bitežnik

Jeseni 2002 so odprli obnovljeno poslopje Katoliške knjigarne na Travniku in Galerija Ars se je lahko vrnila v svoje prostore.

Ob priliki slavnostnega odprtja je v galeriji razstavljal svoja dela goriški rojak Andrej Kosič, ki je prijazno ponudil ves izkupiček prodanih akvarelov lastniku poslopja, Katoliškemu tiskovnemu društvu.

Dober mesec kasneje,

11. decembra, je Saša

Quinzi pozdravil v pro-

storih galerije doma-

čega umetnika, slikar-

ja Vladimirja Klanj-

ščka, ki je dal na ogled

svoja novejša platna.

O avtorju in njegovem

delu je spregovoril kri-

tik Joško Vetrih, za

glasbeni uvod je po-

skrbel harmonikar Mir-

ko Ferlan. Srečanje s

Klanjščkom je bilo pri-

jeto in prisrčno. V

teh »oživljenih«

prostorih je bil čez teden dni gost pisatelj Alojz Re-

bula. Njegovo knjižno novost Arhipel je predstavil Janez Povše, ki je

tudi sicer vodil pogovor. Gosta in vse prisotne je pozdravil Saša Quin-

zi (18.12.).

V januarju je društvo poskrbelo za predstavitev italijanskega prevoda Pahorjeva romana Vila ob jezeru. Ker je prevod namenjen italijanski publiki in so prostori galerije pretesni za številnejšo udeležbo, je društvo zaprosilo vodstvo Državne knjižnice, da bi bila predstavitev v njenih prostorih, kar je bilo prijazno sprejeto. Tako je 22. januarja prof. Tatjana Rojc tu predstavila pisatelja Borisa Pahorja in prevod Vile ob jeze-

Foto Bambaca

Vladimir Klanjšček ob odprtju razstave v galeriji Ars

ru. Prevajalka prof. Marija Kacin je podala svoj pogled na prevod in prevajanje. Na večeru je bil prisoten tudi pisatelj.

Februarja so razsvetlile Galerijo Ars živobarvne ilustracije Walterja Grudine in njegove žene Paole Bertolini. Predstavil ju je časnikar Jurij Paljk. Kot pesnik je znal izraziti radost, ki jo začutiš ob njunih delih. Številne prijatelje in vse prisotne je razveselila tudi pesem otroškega zbora Sinička šole Emil Komel pod vodstvom prof. Michele De Castro, ob klavirski spremljavi Martine Hlede (14.2.).

*Odprtje razstave ilustratorjev Walterja Grudine
in Paole Bertolini Grudina*

Tudi predstavitev prevoda Kosovelovih poezij v dveh delih, *Il mio canto* - *Moja pesem*; Kons, je bila v Državni knjižnici (19.2.). Številni publiki je o Kosovelu in njegovih poezijah spregovorila prof. Marija Pirjevec. Za uvod je poskrbela prof. Lojzka Bratuž in tudi vodila razgovor. Prevajalka Jolka Milič je zelo slikovito in plastično opisala težave pri prevajanju.

V pogovor sta posegla tudi oba založnika, za Tržaško knjigarno Igor Starc, za založbo Feltrinelli Gabriella Musetti. Poezije sta občuteno brali Luisa Gergolet original, igralka Mariolina De Feo prevod.

V sklopu razstav opusa Andreja Kosiča ob umetnikovi 70-letnici je bila v Galeriji Ars razstava akvarelov *Nedorečeno* (14.5.2003). Kosič je tokrat dal na ogled dela na povsem novo tematiko. Umetnika je predstavila kritičarka Verena Korsič Zorn. Večer sta uvedla Saša Quinzi in flavtistka Marta Lombardi, učenka šole Emil Komel.

Kot lahko opazimo, so bili v tej sezoni gostje Galerije Ars izključno ustvarjalci našega primorskega prostora - vsekakor razsveseljivo.

DELOVANJE SLOVENSKE PROSVETE V TRSTU V SEZONI 2002/2003

Nadia Roncelli

DSI

Društvo slovenskih izobražencev v ulici Donizetti je v pretekli sezoni priredilo 35 lepo obiskanih večerov. Sezono je 30. septembra otvoril slovenski filozof in teolog dr. Edvard Kovač s predavanjem »Slika in beseda v slovenski literaturi«, zaključil pa jo je 23. junija psihoterapevt in predsednik slovenskega združenja za gestalt terapijo dr. Bogdan Žorž. Srečanja v Peterlinovi dvorani so stalnica v tržaškem mestnem življenju; svojim obiskovalcem nudijo bogato in pestro kulturno vsebino, a pomenijo tudi pomemben družaben moment. V pretekli sezoni je bilo veliko predstavitev knjig, predavanj na zgodovinsko, umetniško, literarno in znanstveno tematiko,

organiziranih je bilo nekaj okroglih miz in debatnih večerov. Omeniti velja srečanje 11. novembra z zgodovinarjo Jerco Vodušek Starič, avtorico knjige Slovenski špijoni in SOE 1938-42. Večer, ki ga je vodil časnikar Ivo Jevnikar, je privabil v dvorano izredno veliko število obiskovalcev. V gosteh v

Predstavitve etnološke zbirke Muzeja Ricmanje in njenega kataloga

društvu so bili tudi mladi goriški jezuit Mirko Pelicon, ki je oblikoval predbožični večer, zadnji v letu 2002, skupaj z mladinskim zborom Glasbene matice pod vodstvom Dine Slama. V januarju je bila zanimiva okrogla miza z naslovom »Radio, TV in novi mediji med Slovenci v Italiji«, ki so se je udeležili Breda Susič, Igor Tuta in Bojan Brezigar. Februarja je bil med drugimi gost društva France Bučar, predsednik prvega slovenskega parlamenta. Na predvelikonočni ponedeljek je bil v

društvu tržaški škof msgr. Evgen Ravignani, ki je podal priložnostno misel. Doživet glasbeni večer so 28. aprila oblikovali trije argentinski glasbeniki, in sicer mezosopranistka Ani Rode in bas Luka Debevec Mayer ob glasbeni spremljavi Ivana Vombergarja. Izvedli so koncert opernih arij, slovenskih ter argentinskih narodnih pesmi. V društvu je bila konec maja predstavitev etnološke zbirke Muzeja Ricmanje in njenega kataloga. Martina Repinc, ki je vodila večer, je predstavila delo mladih študent-raziskovalk Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo na ljubljanski univerzi, ki so izvedle zahteven in zanimiv načrt. Junija so se v društvu srečali tudi z vodjo Mednarodnega centra za genetsko inženirstvo in biotehnologijo v Trstu, prof. Arturom Falaschijem, ki je govoril o razvoju genetike in biotehnologij.

RAZSTAVE

V Peterlinovi dvorani in sosednjih prostorih so bile v pretekli sezoni tri razstave. V okviru Koroških dnevvov na Primorskem je bila 4. oktobra otvoritev slikarske razstave koroškega ustvarjalca Karla Vouka, ki je

Otvoritev razstave Elde Piščanec

bila na ogled mesec dni. Njegovo delo in ustvarjalnost je predstavil Damijan Globočnik. Februarja so bili v dvorani razstavljeni likovni in fotografski izdelki, ki so prispeli na natečaj Slovenskega kulturnega kluba in MOSPa za mlade ustvarjalce. Nadvse zanimiva, predvsem za tržaški prostor, je bila antološka razstava grafik in slik pozabljene tržaške slikarke

Elde Piščanec. Rojena v Trstu leta 1897, se je nato preselila v Ljubljano, kjer je živela do smrti leta 1967, študirala pa je v Parizu in Firencah. Njeno delo je predstavila Milena Koren Božiček, vodja galerije Kulturnega centra Ivan Napotnik v Velenju, v katerem je bil prvi antološki prikaz slikarkinega dela. Razstava je beležila zelo dober obisk.

MLADIKA

Revija Mladika je stopila v svoje sedeminštirideseto leto izhajanja. Z novim letom 2003 je bilo uvedenih nekaj novosti, med najvidnejšimi

barvni tisk, ki daje reviji pestrejši in privlačnejši videz. Razširila je krog svojih sodelavcev, v letu 2003 je k reviji pristopil mladi goriški umetnostni zgodovinar in likovni ustvarjalec Ivan Žerjal, ki je prevzel urejanje rubrike Mala galerija Mladike, v kateri se predstavijo zamejski likovni in grafični ustvarjalci. Ob večjih krščanskih praznikih Mladika objavlja priložnostne priloge, s katerimi je počastila tudi življenjske jubileje nekaterih zaslužnih kulturnikov in besednih ustvarjalcev našega zamejstva, kot sta Martin Jevnikar in Boris Pahor. Uspešno se objavljajo prispevki tradicionalnih rubrik, med temi seveda prednjači Antena, ki prinaša bogato bero podatkov iz zamejstva in zdomstva, nato še Literatura, Iz arhivov in predalov, Roman v nadaljevanjih, Poročila, Spomini in Intervjuji.

Februarja so na Prešernovi proslavi v Društvu slovenskih izobražencev bili razglašeni nagrajenci 31. literarnega natečaja revije Mladika. Komisija je prejela 52 prispevkov v prozi in 46 ciklusov pesmi; s prvo nagrado je nagradila novelo »Talko Borotalko«, ki jo je napisala Darinka Kozinc. Drugo nagrado je prejela Marta Pavlovič za štiri pripovedi z naslovom »Lističi z borjača«, tretjo pa Alenka Bezljaj za novelo z naslovom »Weekend«. Na natečaju za poezijo je prvo nagrado prejel ciklus pesmi Silve Mizerit, drugo nagrado ciklus pesmi »Vsakdanjosti« Davida Bandellija, tretjo nagrado pa Cvetka Bevc za ciklus pesmi »O angelih in drugih bitjih«.

Založba Mladika je v obdobju 2002/2003 izdala 9 novih naslovov, med temi tudi eno zgoščenko, nekaj knjig pa je tik pred izidom. Ob koncu leta 2002 so izšli dnevniški zapisi Alojza Rebule z naslovom *Iz partiture življenja. Dnevnik 1977-1981*, sledila je strokovna študija iz področja baltoslovanske in slovenske mitologije z naslovom *Mythologia slovenica*, ki jo je napisal mitolog in slovenist Nikolai Mikhailov. V letu 2003 so izšle knjiga novel, literarni prvenec Eveline Umek z naslovom *Mandrija in druge zgodbe*, knjiga pisem gradeškega pesnika Biagia Marina Tržačanki Eleni Lokar. Knjigo z naslovom *Lettere a Elena Lokar* je uredil Remo Faccani, jezikovni priročnik *2.260 verbi sloveni con traduzione italiana. Strumento didattico per l'apprendimento dello sloveno come lingua straniera - 2.260 slovenskih glagolov s prevodi v italijanščino. Didaktični pripomoček za učenje slovenščine kot tujega jezika*, ki sta ga pripravili in uredili Vera Vetrih in Maria Bidovec. Kot že vrsto let je poleti izšel zbornik študijskih dnevor Draga 2002 z naslovom *V iskanju ravnovesja*. Tudi najmlajšim je Mladika posvetila nekaj pozornosti z izdajo dveh knjig pravljic Anamarije Volk Zlobec, *Dogodivščine krave Rozine in Babičini metuljčki*, ki ju je živahno ilustrirala Magda Tavčar. Ob vsem tem je

Mladika poskrbela tudi za izdajo zgoščenke *Naša pesem z žlahtnimi odsevi*, ki vsebuje posnetke v živo dvajsetih skladb, s katerimi se je zbor Jakobus Gallus udeležil petih tekmovanj slovenskih zborov »Naša pesem« v Mariboru in na katerih je žel dobre uspehe.

DRAGA 2003

Pod geslom »Človeka lahko iztrgaš iz domovine, domovine ne moreš iztrgati iz človeka« so potekali tradicionalni, že osemintrideseti študijski dnevi Draga v Parku Finžgarjevega doma na Opčinah od petka, 5. septembra, do nedelje, 7. septembra 2003.

Nedeljska sv. maša v Dragi: z leve g. Stanko Janežič, kardinal Alojzij Ambrožič, škof Evgen Ravignani in p. Mirko Pelicon

Organizatorji so pripravili pester program, ki je predvideval predavanja iz področja politike, sociologije in religije. V petek, 5. septembra, je pod šotom prvi nastopil sekretar na Uradu za Slovence v zamejstvu in po svetu Črtomir Špacapan, ki je govoril na temo *Slovinci na obeh straneh meje po vstopu Slovenije v Ev-*

ropsko zvezo. V soboto popoldne je sledil nastop sociologa Frana Adama, ki je pripravil predavanje z naslovom *Majhne države in njihova identiteta v dobi globalizacije*. Uvod v zadnji dan študijskih dnevo je bila maša, ki jo je za udeležence daroval na prireditvenem prostoru torontski nadškof in kardinal, msgr. Alojzij Ambrožič. Pri božji službi je somaševal tudi tržaški škof msgr. Evgen Ravignani. V jutranjih urah je bilo predavanje patra Mirka Pelicon *Mladi in krščanstvo v postmoderni dobi*, popoldne je nastopil kardinal Ambrožič s predavanjem *Nekaj misli o socialnem poslanstvu kristjana*. Vsa omenjena predavanja so izzvala zanimivo diskusijo.

Ob navedenem uradnem programu so potekale še spremne prireditve. V soboto so na Dragi počastili devetdesetletnici Martina Jevnikarja in Borisa Pahorja. Jubilanta, njun lik in delo je predstavil Saša Martelanc, srečanja se je udeležil tudi Boris Pahor. V nedeljo popoldne je bila predstavitev fotomonografije Andreja Capudra in Bogdana

Kladnika *Slovenija brez meja*. Vse tri dni je bila v prireditvenem prostoru prodajna razstava knjig.

MOSP

Delovanje Mladih v odkrivanju novih poti je bilo v pretekli sezoni prvenstveno usmerjeno v gojenje stikov s sorodnimi manjšinskimi organizacijami v Evropi. Junija so se nekateri člani MOSPa udeležili občnega zbora YENa v Flensburgu na severu Nemčije. Tržačan Matjaž Jaklič je bil izvoljen za podpredsednika novega izvršnega odbora. Spomladi, točneje od 12. do 18. aprila, pa so se mospovci podali na tradicionalni Easterseminar, srečanje mladinskih manjšinskih organizacij, včlanjene v YEN, ki je tokrat potekal v Št. Jakobu v Rožu na Koroškem.

Med organizacijske dosežke MOSPa spada nedvomno prireditev mladinskih študijskih dnevov *Draga mladih* skupaj z Mladinskim središčem Rotunda iz Kopra, Študentskim društvom Megaron, Svetovnim slovenskim kongresom in drugimi slovenskimi mladinskimi organizacijami ter ob podpori Študentske

organizacije univerze v Ljubljani. *Draga mladih* je letos potekala v nekoliko spremenjeni obliki, kar pomeni v dveh delih. Prvi del, od 10. do 12. julija, je potekal v Piranu, zaključno srečanje pa je bilo 6. septembra na Opčinah. *Draga mladih* je svojim obiskovalcem nudila dve okrogli mizi

Okrogla miza v organizaciji MOSPa in DSI na temo: *Ali je Slovenija še domovina zamejske mladine.*

o mladinski ustvarjalnosti - govorili so Rudi Šeligo, Evelina Umek in Aleš Debeljak ter Boštjan Žekš, Peter Jambrek in Boštjan Mramor - srečanje s pisateljem Žarkom Petanom, koncert Vlada Kreslina, gledališko predstavo, več ustvarjalnih delavnic in še nekaj zabavnih srečanj. Na zaključnem openskem srečanju je bila še okrogla miza, pri kateri so sodelovali ugledni gosti Peter Vencelj, Darja Piciga in Martin Turk in še druga okrogla miza o sodelovanju mladinskih organizacij v Sloveniji. Udeleženci *Drage mladih* so si ob koncu lahko ogledali gledališko pro-

dukcijo, pri kateri so sodelovali udeleženci gledališke in plesne delavnice, ki ju je organiziral MOSP.

Med letom je MOSP v sodelovanju z DSI priredil zanimivo in obiskano okroglo mizo na temo »Ali je Slovenija še domovina zamejske mladine«. Večera so se udeležili Suzana Pertot, avtorica raziskave »Občutek narodnostne in geografske pripadnosti maturantov slovenskih šol v Trstu« in nekaj maturantov višjih srednjih šol.

Predstavitve knjige Eveline Umek Mandrija in druge zgodbe

Glede ostalih dejavnosti MOSPa v zadnjih letih pridobiva pomen in ugled organiziranje glasbenih pobud, ki se jih udeležujejo ugledni gostje iz zamejstva in Slovenije. 5. aprila je MOSP v sodelovanju z Mladinskim krožkom Prosek-Kontovel priredil v Kulturnem domu na Proseku koncert slovenske rock skupine Elvis Jackson, med osre-

dnje mladinske zamejske prireditve pa se že uvršča Zamejski rock festival, ki ga je MOSP priredil že sestič. Festivala, ki je potekal od 4. do 6. julija v Praprotnu, se je udeležilo tudi nekaj slavnih imen slovenske rock scene, kot so skupine Siddharta, Noctiferia in The Drinkers.

SKK

Slovenski kulturni klub je v sodelovanju z MOSPom priredil literarni, likovni in fotografski natečaj za mlade ustvarjalce ob Prešernovem prazniku. Odzvalo se je veliko mladih umetnikov: skupno je komisija prejela prispevke 22 literarnih, 34 likovnih in 8 fotografskih ustvarjalcev. Nagrajevanje je bilo na posebnem večeru 9. marca v Peterlinovi dvorani. Nagrajeni so bili likovni prispevki Nataše Colja, Urške Ota, Ksenije Pregarc in Urške Šinigoj, za fotografijo je komisija nagradila dela Riccardo Baldassarreja, Martina Maverja in Ferenca Vajtha. V kategoriji literarnih prispevkov so bili nagrajeni Peter Verč, Cristian Lavrencic, Tjaša Korelc, Jan Antoni, Raffaella Petronio in Martin Clainscech. Likovni in fotografski prispevki so bila razstavljeni v prostorih Peterlinove dvorane.

NAGRADA VSTAJENJE

Dobitnik 40. literarne nagrade Vstajenje za leto 2002 je koroški pisatelj Jože Blajs za roman *Na konici jezika*. Komisija, ki jo sestavljajo Lojzka Bratuž, Robert Petaros, Zorko Harej, Diomira Fabjan Bajc, Neva Zaghet in Marij Maver je pregledala 24 del zamejskih in zdomskih avtorjev in določila, da nagradi to delo, ki preseneča s svojo jezikovno in slogovno pisavo, odlikuje ga zlitost pripovedi, avtorjev čut za humor in igrivost. Slovesna podelitev nagrade je bila na ponedeljkovem večeru v Društvu slovenskih izobražencev 5. maja. Lepi večer so oblikovali harmonikar Adam Seli, recitator Tomaž Susič, ki je prebral nekaj odlomkov iz nagrajenega dela, in Lojzka Bratuž, ki je prebrala motivacijo ter počastila 90-letnico soustanovitelja nagrade Vstajenje Martina Jevnikarja in 40-letnico nagrade same. Udeležencem se je na koncu predstavil tudi avtor, ki je prisrčno in sproščeno odgovarjal na vprašanja publike. V imenu Zadružne kraške banke je nagrajencu izročil denarno nagrado predsednik zavoda Dragotin Daneu.

MLADI ODER

Nagrajevanje 28. natečaja Mladi oder, ki ga razpisujeta Slovenska prosveta iz Trsta in Zveza slovenske katoliške prosvete v Gorici, je bilo na Prešernovi proslavi v Društvu slovenskih izobražencev, v ponedeljek, 10. februarja. Amaterske gledališke skupine, ki so v preteklem letu pripravile vsaj eno gledališko predstavo, so prejele priznanje v obliki medalje, za katero je osnutek izdelal slikar Edi Žerjal.

V tretji kategoriji, ki jo sestavljajo v glavnem šolske skupine, so priznanja prejeli: skupina otrok Osnovne šole Franca Saleškega Finžgarja iz Barkovljah, učenci Osnovne šole Alojza Gradnika na Repentabru, skupina učencev Srednje šole Srečka Kosovela z Opčin. V kategoriji gledaliških skupin, ki delujejo v okviru društev, so priznanje dobili: Otroški pevski zbor Ladjica iz Devina, Dramska skupina Slovenskega prosvetnega društva

Predstavitev otroških publikacij v Barkovljah: z leve Magda Tavčar, Anamarija Volk in Bruna Pertot

Mačkolje, Igralska skupina Tamara Petaros z Opčin, priložnostna skupina, ki je nastala v okviru mladinskega gledališkega tečaja, ki so ga priredili na Opčinah Slovenska prosveta, Radijski oder in društvo Finžgarjev dom. V kategoriji pravih amaterskih gledaliških odrov so bili odlikovani Slovensko dramsko društvo Jaka Štoka s Proseka in Kontovela, združeni dramski skupini Športno-kulturnega društva Igo Gruden in Kulturnega društva Cerovlje-Mavhinje. Posebno priznanje je dobila Maja Lapornik za zamisel in režijo skupne Prešernove proslave, ki je bila v Kulturnem domu v Trstu in Centru Lojze Bratuž v Gorici. Nagrajevanje je napovedoval Livij Valenčič.

PREŠERNOVA PROSLAVA

Osrednja Prešernova proslava v zamejstvu, ki jo soorganizirajo Zveza slovenskih kulturnih društev, Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gori-

ce in Slovenska prosveta iz Trsta, je bila v Kulturnem domu v Trstu 8. februarja. Na proslavi je recitiral gledališki igralec Janko Petrovec, slavnostna govornica je bila šolnica Milena Padovan Sirk. Večji del večera je bil posvečen glasbi, ki jo je izvajal orkester Camerata Labacensis s solistoma Lucom Ferrinijem in Črtomirjem Šiškovičem.

Prešernova proslava, ki jo

skupaj prirejata Društvo slovenskih izobražencev in Slovenska prosveta, je bila v Peterlinovi dvorani v ponedeljek, 11. februarja. Na prazniku so že osemindvajsetič podelili priznanja *Mladi oder* amaterskim gledališkim skupinam (glej zgoraj) in nagradili prispevke, ki so se udeležili *31. literarne natečaja* revije Mladika (glej zgoraj). Slavnostna govornica je bila prof. Majda Artač. Umetniški del večera so oblikovali člani Radijskega odra Matejka Peterlin, Nadia Roncelli in Tomaž Susič, ki so prebrali odlomke iz nagrajenih del Mladikinega natečaja, in kitarist Bojan Kuret iz razreda Marka Ferija pri Glasbeni matici.

KOROŠKI KULTURNI DNEVI NA PRIMORSKEM

Kulturni dnevi, ki jih prirejajo Krščanska kulturna zveza iz Celovca, Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice in Slovenska prosveta iz

Prešernova proslava v Peterlinovi dvorani

Trsta in ki izmenično potekajo na Primorskem in Koroškem, so se odvijali od 14. do 20. oktobra. Na Tržaškem so se zvrstile tri lepo obiskane prireditve. V ponedeljek, 14. oktobra, je bila v Peterlinovi dvorani v Trstu otvoritev razstave grafik koroškega ustvarjalca Karla Vouka. Umetniško delo je predstavil Damijan Globočnik, sledilo je literarno branje Martina Kuchlinga ob glasbenem okviru kitaristke Janje Kassl. V sredo, 16. oktobra, je bil v dvorani Finžgarjevega doma na Opčinah koncert violinistke Nine Popotnig ob klavirski spremljavi Monike Thurner. Pri organizaciji koncerta sta sodelovala še

Društvo Finžgarjev dom in Glasbena matica v Trstu. V nedeljo, 20. okt., je bil v cerkvi sv. Martina v Dolini koncert posvečen 60-letnici izseljevanja koroških Slovencev, 100-letnici rojstva dr. Joška Tischlerja in 100-letnici rojstva Milke Hartman. Nastopile so male vokalne skupine: Oktet Suha s Suhe, Kvintet bratov Smrtnik iz Kort,

Koroški kulturni dnevi: koncert v cerkvi sv. Martina v Dolini

Kvartet v Črnicah iz Radiš, Kvintet Foltej Hartmann iz Pliberka, Kvartet Borovlje iz Borovelj, Ženska vokalna skupina »Pet in tri« iz Št. Lipša, Kvartet Trem iz Obirskega, Vokalna skupina iz Slovenjega Plajberka, skupina Ascolti iz Št. Ilja. Koncert je povezovala Marica Stern Kušej.

RADIJSKI ODER

Radijski oder je stopil s polno paro v novo sezono in izvedel vrsto uspešnih načrtov. Zelo dobro je bil obiskan že peti *Gledališki vrtljak*, to je gledališki abonma za šolske in predšolske otroke, ki je v sezoni 2002/2003 potekal v sodelovanju s Slovensko prosveto in s Primorskim dramskim gledališčem iz Nove Gorice. Vse predstave so bile uprizorjene v dvorani Marijinega doma pri Sv. Ivanu. Prvo predstavo 13. oktobra so izvedli gojenci enotedenskega gledališkega tečaja za najmlajše, ki sta ga konec junija 2002 priredila Radijski oder in Slovenska prosveta. Mladi igralci so uprizorili predstavo *Salon Expon*. 27. oktobra je Studio anima, ki ga vodi Sten Viler, izvedel predstavo *Nerodna Avguština*. 17. novembra je Gledališče Koper uprizorilo *Živalske novice*. 1. decembra je bilo v go-

steh Lutkovno gledališče Maribor s predstavo *Snežna kraljica*. Gledališče na vrhvi iz Nove Gorice je 19. januarja nastopilo z *Žalostno kraljično*, 16. februarja je bila na vrsti igrice *Take mačje, take mišje* v izvedbi Glasbenega gledališča Melite Osojnik. Sezona se je zaključila s predstavo mlajše skupine Radijskega odra, ki je uprizorila *Duh po cekinih*. Pred začetkom predstave je bila v Marijinem domu animacija za otroke, za katero je skrbelo društvo »Melanie Klein«.

Člani Radijskega odra so igro *Duh po cekinih* še nekajkrat ponovili in z njo nastopili v Gorici, Nabrežini in na Festivalu amaterskih dramskih skupin v Mavhinjah.

Nastop tečajnikov Radijskega odra na Festivalu amaterskih dramskih skupin v Mavhinjah z igro *Salon Expon*

Meseca decembra se je mlajša skupina Radijskega odra odpravila na gostovanje k pariškim Slovencem. Na Miklavževem večeru v dvorani slovenskega doma v Chatillonu so uprizorili igrico *Čudežna ura*.

Radijski oder je pripravil vrsto radijskih iger, enodejank in v nadaljevanjih, ki jih je predvajal tržaški radio,

med temi tudi dela Zore Tavčar, Aleksija Pregarca, Brune Pertot idr., in radijsko priredbo romana Fulvia Tomizze *Frančiška* v nadaljevanjih. Novost predstavlja produkcija za televizijo, in sicer televizijska serija *Iz sanje... beseda*, 5-minutne oddaje o zamejskih literarnih ustvarjalcih, v zamisli in režiji Maje Lapornik.

Že vrsto let RO skrbi za lepo slovensko besedo in je tudi v pretekli sezoni priredil tečaj lepe govorice za odrasle, in letos prvič, tudi za otroke. Ob koncu tečaja so udeleženci nastopili na prireditvi v dvorani Narodnega doma v Trstu z branjem odlomkov iz del Borisa Pahorja, kateremu je bil večer posvečen. Nastopil je tudi Mladinski zbor Glasbene matice pod vodstvom Aleksandre Pertot. Mlajša skupina tečajnikov se je pod imenom Mali Telego junija predstavila na Festivalu amaterskih dramskih skupin v Mavhinjah s predstavo *SOS za Veroniko*. Festivala so se udeležili tudi tečajniki prejšnjega leta s predstavo *Salon Expon*.

Leta 2003 je RO razpisal natečaj za radijsko igro. Odziv je bil zelo lep. Razglasitev nagrajencev je bila na zgoraj omenjeni prireditvi v Narodnem domu. Prva nagrada ni bila podeljena, podelili pa so dve drugi in dve tretji. Drugo nagrado so prejeli Fabrizio Polojaz in Paolo Tance ter Manka Kremešek, tretjo nagrado pa Barica Smole in Andrej Makuc.

V tednu od 23. do 27. junija je RO v sodelovanju s Slovensko prosveto priredil gledališki tečaj za otroke od 8. do 14. leta starosti. Tečaj je potekal pod mentorstvom Lučke Susič, vodili so ga Tomaž Susič, Emil Aberšek, Matejka Peterlin in Jana Radovič. Ob zaključku enotedenske delavnice je skupina 24 otrok nastopila z igrico *Zvezdica zaspanka*.

Ob podeljevanju bralnih značk predšolskim otrokom sta člana RO obiskala vrtce didaktičnih ravnateljstev pri Sv. Jakobu, na Opčinah in v Nabrežini s predstavo *Zajček Zakajček, Medvedek Sladkosnedek in Ostržek*.

KNJIŽNICA DUŠANA ČERNETA

Leta 2002 je Knjižnica Dušana Černeta slavila dvajsetletnico svoje ustanovitve. V tem obdobju si je knjižnica pridobila velik ugled med znanstvenimi ustanovami, knjižnicami, zdomskimi organizacijami in posamezniki. S svojim delom je knjižnica potrdila nujnost svojega obstoja in rešila pozabe in zgube marsikateri slovenski zdomski tisk. Novice o svojem delovanju že vrsto let objavlja v reviji *Mladika*.

Knjižnica je leta 2002 nadaljevala s katalogiziranjem slovenskega tiska. Večino knjižnega gradiva prejema knjižnica kot dar raznih slovenskih ustanov in posameznikov iz zamejstva, zdomstva in seveda iz Slovenije. V centralni knjižni katalog je bilo vključenih 316 knjižnih listkov. V katalog slovenskega zdomskega tiska pa je bilo vloženih 141 knjižnih listkov.

Kot vsa prejšnja leta je knjižnica poskrbela za vezanje periodičnega tiska. V vezavo je bilo danih 42 letnikov slovenskega zdomskega tiska.

Predstavitve knjige Josipa Merkuja Okoličanski bataljon. Od leve: Jože Pirjevec, Mirella Urdih, Peter Merku

V teku je priprava bibliografije Slovencev v Kanadi, ki se počasi približuje k zaključku, knjižnica se trenutno posveča tudi zbiranju slovenskega tiska, ki ga izdajajo slovenske župnije po Evropi.

VIRGIL ŠČEK

Ob običajni založniški in predavateljski dejavnosti je med odmevnejše pobude Krožka za družbena vprašanja Virgil Šček iz Trsta treba obeležiti predstavitev študije *Boj za slovenstvo Kanalske doline. Od TIGR-a do volitev 1946*, ki jo je napisal tržaški časnikar Erik Dolhar. Beli priročnik je izšel v sozaložbi z Zgodovinskim časopisom iz Ljubljane. Predstavitev dela je bila 25. oktobra v Beneški palači v Naborjetu, udeležila sta se je tudi župan občine Naborjet-Ovčja ves Aleksander Oman in Trbiža Franco Baritussio. Knjiga je doživela več predstavitev, med drugim tudi v Bovcu in Gorici, v Trstu pa je potekala v sodelovanju z Društvom slovenskih izobražencev. Na večeru so bili prisotni urednik zbirke »belih priročnikov« Ivo Jevnikar, zgodovinarka Nevenka Troha in avtor.

19. decembra je bila na sedežu krožka posebna slovesnost, med katero je pisatelj Boris Pahor predal krožku svojo osebno knjižnico. Po njem je poimenovana posebna soba v prostorih krožka.

DRUŠTVO FINŽGARJEV DOM

Društvo Finžgarjev dom je priredilo nekaj večerov v dvorani Finžgarjevega doma na Opčinah. 23. februarja je bila Prešernova proslava, posvečena Ivanu Trinku ob 140-letnici rojstva. Nastopila sta MePZ Sv. Jernej in DPS Vesela pomlad, slavnostni govornik je bil Mitja Ozbič. Člana Igralske skupine »Tamara Petaros« sta podala nekaj prirejenih odlomkov iz Trinkove črtice Ponesrečeni kadilec. Konec marca je društvo priredilo Materinski dan, ki sta ga oblikovala Igralska skupina »Tamara Petaros« in DPS Vesela pomlad. 8. aprila je Peter Merkù predaval o mednarodni diplomaciji sprave. V sodelovanju z župnijo sv. Jerneja apostola je društvo 27. aprila priredilo koncert Komornega zbora Ipavska pod vodstvom Matjaža Ščeka v župnijski cerkvi na Opčinah.

N.B. Ta pregled dejavnosti ne krije v celoti bogate in razvejane dejavnosti društev po tržaškem teritoriju.

DELOVANJE ZVEZE SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE IN NJENIH ČLANIC

Damjan Paulin

Zveza slovenske katoliške prosvete deluje na celotnem področju goriške pokrajine in njene članice skrbijo za razne kulturne pobude na krajevni in občinski ravni. Zveza sodeluje z drugimi sorodnimi organizacijami na Goriškem in skupno prireajo pomembnejše prireditve. Zelo uspešno je tudi sodelovanje s Krščansko kulturno zvezo iz Celovca, s slovenskimi kulturnimi zvezami v naši deželi in s kulturnimi institucijami v Sloveniji, predvsem na novogoriškem območju.

OBČNI ZBOR ZVEZE

Vsakoletni redni občni zbor Zveze se je vršil 10. aprila v Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici. Udeležba je bila dobra; prisotni so bili predstavniki vseh 11 članic. Občni zbor so pozdravili povabljeni gostje

in predstavniki sorodnih organizacij. Tako so prinesli svoj pozdrav dr. Janko Zerzer, predsednik Krščanske kulturne zveze iz Celovca, Janez Povše, goriški predsednik Sveta slovenskih organizacij, Sergij Pahor, deželni predsednik SSO, Boleslav Simoniti za Zvezo kulturnih društev v Novi Gorici, Franka Žgavec, predsednica Kul-

Občni zbor ZSKP: z leve Walter Bandelli, Franka Padovan, Damjan Paulin in Anka Černic

turnega centra Lojze Bratuž, Zdravko Klanjšček za Združenje cerkvenih pevskih zborov in Branko Černic, predsednik Katoliškega tiskovnega društva. Predsedniško poročilo je podal Damjan Paulin, tajniško pa Anka Černic. O delovanju članic so na občnem zboru poročali predstavniki društev, zborov in slovenskega odseka radia Spazio 103.

ZBOROVSKA IN GLASBENA DEJAVNOST

V redno delovanje Zveze spada revija goriških pevskih zborov, ki se vsako leto odvija ob prazniku sv. Cecilije v Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici. Na dveh koncertih nastopajo, poleg goriških, tudi zbori s Tržaške, Videmske, Koroške in Slovenije. Zadnja leta je stalno prisoten tudi italijanski ali furlanski zbor iz goriške pokrajine, ki ga predlaga italijansko združenje pevskih zborov. Letošnja revija se je začela prav na god sv. Cecilije 22. novembra in se nadaljevala tudi naslednji dan. Cecilijanka je najstarejša zborovska revija v našem prostoru in je bila letos že 45. po vrsti. Za Cecilijanko je zadnja leta zgledno skrbela tajnica Zveze Anka Černic, ki nas je prerano zapustila v letošnjih poletnih mesecih. Revijo 2003 smo zato posvetili njenemu spominu.

Izvedba Kovačevega študenta v gledališču Verdi

Najbolj množična zborovska prireditev na Primorskem pa je Primorska poje, ki je letos praznovala 34 let. Zveza slovenske katoliške prosvete je soprireditelj te zborovske manifestacije. Odvijala se je od 7. marca do 27. aprila 2003. Skupno je bilo 28 koncertov v raznih krajih Primorske in to na obeh straneh meje. So-

delovalo pa je več kot 170 zborov. Na koncertu na Trbižu sta Koroška in Primorska skupaj zapeli. Zveza je organizirala, poleg koncerta na Trbižu, še revijo v Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici 23. marca in v župnijski dvorani Anton Gregorčič v Štandrežu 13. aprila 2003. Na koncertih Primorska poje so nastopili vsi zbori Zveze in sicer: MePZ Podgora v Biljah 8. marca, MePZ Hrast iz Doberdoba v Cerknem 21. marca, MePZ Rupa-Peč in MoPZ Mirko Filej v Ajdovščini 5. aprila, MePZ Štandrež v Hrpeljah 6. aprila, MePZ Sedej iz Števerjana v Hrvatinah 11. aprila, MePZ Lojze Bratuž v drežniški cerkvi 12. aprila, MoPZ Štmaver v Pivki 13. aprila in Moška pevska skupina Akord iz Podgore v Zavarhu 27. aprila. 24. februarja je bil v Kulturnem centru Lojze Bratuž koncert nagrajenih zborov s tekmovanja radijskih po-

snegov Primorska poje. Na koncertu je nastopil McPZ Hrast iz Doberdoba pod vodstvom Hilarija Lavrenčiča, ki se je najvišje uvrstil na tekmovanju v kategoriji mešanih zborov.

Pomemben dogodek za vso našo skupnost je bila uprizoritev Vodopivčeve spevoigre Kovačev študent v obnovljenem občinskem gledališču Giuseppe Verdi v Gorici. Šlo je za prvo slovensko predstavo v tem gledališču. Prireditelj, ki so jo omogočile slovenske Zadrugne banke, je bila 12. januarja. Spevoigro za soliste, igralce, zbor in orkester je režiral Adrijan Rustja, dirigent pa je bil Hilarij Lavrenčič. Nastopilo je nad 100 izvajalcev in drugih sodelavcev. Pevski zbor so sestavljali pevci skoraj vseh zborov Zveze, igralci pa so bili člani dramskih skupin iz Štandreža in Odra 90.

Na zborovskem področju se je posebno uveljavil mešani pevski zbor Hrast, ki je uspešno nastopil na 18. tekmovanju slovenskih pevskih zborov Naša pesem 2003 in prejel srebrno plaketo mesta Maribor. Isti zbor je sodeloval tudi na vsedržavnem italijanskem zborovskem tekmovanju v Arezzu in zasedel odlično tretje mesto.

Zveza je bila soorganizator uspelega koncerta hrvaškega kantavtorja Oliverja Dragojevića, ki je privabil v občinsko gledališče Verdi veliko publike, ki je dvakrat napolnila to prostorno dvorano.

Konec meseca junija pa je Zveza, v sodelovanju z Zvezo slovenskih kulturnih društev, Kulturnim centrom Lojze Bratuž in Kulturnim domom, organizirala koncert skupine Šukar, ki je nastopila z romsko glasbo. Program se je odvijal pod šotorom na goriškem gradu.

GLEDALIŠKA DEJAVNOST

Da bi spodbudili gledališko dejavnost, razpisujeta Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice in Slovenska prosveta iz Trsta natečaj Mladi oder. V Gorici je bilo nagrajevanje 4. februarja v Kulturnem centru Lojze Bratuž. Priznanja so prejele otroške in mladinske skupine iz Štavra, Števerjana, Doberdoba, Sovodenj, Pevme in Rupe-Peči ter odrasle iz Štandreža in Števerjana. Že peto leto organizira Zveza v

Tat... a koristen v izvedbi dramske skupine PD Štandrež

Foto Bumbaca

sodelovanju s Kulturnim centrom Lojze Bratuž niz veseloiger ljubiteljskih odrov z naslovom Iskrivi smeh na ustih vseh. Predstave so bile v februarju in marcu.

Na 5. zamejski festival amaterskih dramskih skupin, ki je bil v Mavhinjah od 21. junija do 6. julija sta se prijavili dramski skupini iz Štandreža in otroška iz Štmavra. Prva se je predstavila z dvema igrama in sicer z dramo Franceta Bevka Kaplan Martin Čedermac in komedijo Tat... a koristen, ki jo je napisal Dario Fo. Obe deli je režiral Emil Aberšek. Otroška dramska skupina Sabotin iz Štmavra pa je uprizorila Tinko polovinko Janeza Bitenca v režiji Irene Ferlat. Za dramo Kaplan Martin Čedermac je Emil Aberšek prijel nagrado za najboljšo režijo, Božidar Tabaj pa za najboljšo moško vlogo.

*Mirjam Bratina govori na osrednji
Prešernovi proslavi v Gorici.*

DAN SLOVENSKE KULTURE

Zveza slovenske katoliške prosvete sodeluje že vrsto let pri organizaciji osrednje zamejske proslave ob Dnevu slovenske kulture. Prireditvi sta bili v Kulturnem domu v Trstu 8. februarja in naslednji dan v Kulturnem domu v Gorici. Na obeh večerih je nastopil orkester Camerata labacensis s solistoma Črtomirjem Šiškovičem, violina, in Luco Ferrinijem, klavir. Priložnostni nagovor sta imeli v Trstu Milena Padovan, v Gorici pa Mirjam Bratina. Prešernove poezije sta recitirala Janko Petrovec in Jože Hrovat.

Poleg osrednje proslave so številna naša društva pripravila po vaseh Prešernove prireditve.

SODELOVANJE S KOROŠCI

Sodelovanje s Krščansko kulturno zvezo je zelo plodno. V zadnjih dvajsetih letih je posebno bogato in to predvsem po zaslugi Kulturnih dnevo, ki se v mesecu oktobru odvijajo izmenično na Koroškem in na Primorskem. Letos smo imeli Primorske kulturne dneve na Koroškem, kjer so se od 19. do 26. oktobra zvrstile razne kulturne prireditve primorskih skupin. V Katoliškem domu prosvete Sodalitas v Tinjah je svoja dela razstavljal Andrej Kosič, srečale so se glasbene šole s Primorske in Koroške, člani štandreške dramske skupine so s komedijo Tat...a koristen pa so nastopili v Selah v nedeljo, 26. oktobra. Primorski

kulturni dnevi na Koroškem so nudili lepo priložnost, da so Korošci spoznali najnovejše publikacije naših založb, predstavniki krovnih organizacij in političnih strank pa so skupno poglobili najaktualnejše teme in probleme, s katerimi se srečujeta manjšini v Avstriji in Italiji. Mladi Korošci pa so spoznali ustvarjalnost pisatelja Borisa Pahorja.

Kulturne izmenjave s Krščansko kulturno zvezo potekajo tudi izven oktobrskih prireditev. Koroški zbori so vedno prisotni na Cecilijanki v Gorici in naši na Koroški poje v Celovcu.

MESTNA KONZULTA ZA SLOVENSKA VPRAŠANJA PRI GORIŠKI OBČINI

Zveza in tudi članice se ne omejujejo na ozko kulturno dejavnost, ampak se aktivno vključujejo tudi v dogajanja, ki so pomembna za razvoj naše skupnosti in za uveljavitev slovenske besede in slovenske prisotnosti, predvsem v javnih upravah. Pomemben posvetovalni organ deluje pri goriški občini, ki ima nalogo, da opozarja občinsko upravo na vprašanja, ki se tičejo slovenske prisotnosti v mestu, in predlaga ustrezne rešitve. V slovenski konzulti na goriški občini ima Zveza, od skupnih 15 članov, pet predstavnikov. Do umestitve konzulte je prišlo 25. septembra 2003. Zvezo zastopajo: Nadja Grusovin, Damjan Paulin, Bogdan Podveršič, Silvan Škorjanc in Ivan Žerjal.

ZAHVALA ANKI ČERNIC

Konec junija nas je za vedno zapustila Anka Černic. Vsa njena kratka življenjska pot je bila zelo tesno povezana s prizadevanji za kulturno rast naše skupnosti. Več let je bila tajnica ZSKP in agilna sila pri vsakodnevem kulturnem delu. Njene izkušnje in navdušenje pa so še posebno prišle do izraza pri večjih projektih Zveze, kjer je imela in vestno izpeljala odgovorne naloge. Ohranili jo bomo v lepem in hvaležnem spominu.

SKD HRAST IZ DOBERDOBA

Pri društvu Hrast je najbolj aktiven mešani pevski zbor, ki ga uspešno vodi Hilarij Lavrenčič. Zbor že vrsto let prejema najvišja priznanja na vsedržavnih tekmovanjih v Sloveniji in Italiji.

V začetku leta je zbor Hrast nastopil v Kulturnem centru Lojze Bratuž na nagradnem koncertu radijskih posnetkov Primorska poje. Zmagal je v prostem programu za mešane zборе. 21. marca je bil na vrsti nastop na pevski reviji Primorska poje v Cerknem. V aprilu je doberdobski zbor pel na zborovski reviji v San Pier d'Isonzo, konec meseca pa so se pevci udeležili vsedržavnega tekmovanja Naša pesem v Mariboru in si pridobili srebrno plaketo mesta Maribor. V mesecu maju se je zbor udeležil tekmovalne zborovske revije nabožne furlanske

glasbe v Buji. Komisija mu je prisodila prvo nagrado. Posebem izziv za zbor je predstavljalo vsedrjavno italijansko zborovsko tekmovanje v Arezzu, kjer je osvojil odlično tretje mesto. Komisija je zboru in dirigentu Hilariju Lavrenčiču dodelila tudi posebno nagrado za izvedbo in interpretacijo modernih skladb slovenskih avtorjev.

MePZ Hrast med nastopom v Arezzu

Zbor Hrast je poleg tekmovalnih obveznosti posvetil veliko vaj in dela tudi za samostojne koncerte. V maju je zbor pel v Senožečah, v juliju pa v okviru poletne turistične sezone v Gradežu. Domači in širši javnosti se je predstavil v novem centru Gradina nad Doberdobom, kjer je sodelovala tudi pe-

vska skupina Akord iz Podgore, ki jo vodi Mirko Špacapan. Počitniški oddih so si pevci in družinski člani privoščili v Koči svetega Jožefa v Žabnicah.

Posebno doživetje je predstavljal solidarnostni koncert, ki ga je zbor oblikoval 12. sept. v štandreški cerkvi, kjer so se številni poslušalci spomnili hudih posledic naravne ujme v Kanalski dolini in še posebej tragične smrti pevke Višarskega kvinteta, s katerim je zbor Hrast večkrat sodeloval.

28. septembra je zbor Hrast izvajal celovečerni koncert v Ricmanjih, ki ga je organizirala tržaška pokrajina.

V oktobru je društvo praznovalo 35-letnico delovanja. 23. oktobra so predstavili publikacijo o društvenem delu, naslednji dan pa je bil na programu koncert v domači cerkvi. V novembru je zbor sodeloval na Cecilijanki v Gorici.

Tudi otroški zbor Veseljaki, ki ga vodi Lucija Lavrenčič, je rad nastopal in popestril marsikatero prireditev.

SKRD JADRO IZ RONK

Leto 2003 so v društvu Jadro obogatili razni kulturni večeri in srečanja na društvenem sedežu v Romjanu in v drugih večnamenskih prostorih. Društvo je trikrat obiskala Vesna Guštin iz Repna, ki je predstavila

svojo knjigo *Ogenj na kamnu* in tudi vodila tečaj kuhanja kraških jedi. V začetku marca je društvo ob dnevu žena povabilo ustvarjalki Majdo Artač z Opčin in Vilmo Cotič iz Šlovrenca. Prva je predstavila svojo pesniško zbirko *Žejni oleander*, ki je izšla pri Goriški Mohorjevi družbi, druga pa veliko izbiro svojih kompozicij iz posušenih cvetnih listov. V maju je društvo Jadro organiziralo v Romjanu srečanje s tržaškim časnikařem Lojzetom Abramom, ki je predaval in prikazal diapozitive iz Rusije.

Društvo Jadro večkrat sodeluje z domačo občinsko upravo pri raznih pobudah. V sodelovanju s komisijo za slovensko manjšino je pripravilo prireditve ob Dnevu slovenske kulture z nastopom moškega zbora z Repentabra in mešanega iz Ronk.

Vsakoletni božični koncert je bil v cerkvi sv. Lovrenca in sta ga oblikovala moški in mešani zbor Kras iz Opatjega sela. Pri društvu niso pozabili na miklavževanje in na druge prireditve za otroke. Ker društvo Jadro deluje na robu slovenskega narodnostnega ozemlja, se še posebno

Prešernova proslava v Ronkah

zaveda važnosti slovenskega jezika za obstoj tamkajšnje skupnosti. Vsako leto prireja tečaje slovenskega jezika za začetnike in tudi za tiste, ki bi se radi kaj več naučili. V začetku oktobra že več let začneta dva tečaja slovenskega jezika. V okviru društva deluje tudi klekljarska skupina, ki prireja tečaje in razstave. Društvo skrbi tudi za publikacije o krajevni zgodovini in o uveljavljanju slovenskega jezika v javnosti. Društvo redno izdaja revijo *Jadro*.

PD RUPA-PEČ

Prosvetno društvo Rupa-Peč posveča veliko truda zborovskemu petju v okviru otroškega in mešanega zbora. Prvega vodi Tanja Kovic, drugega pa Zdravko Klanjšček.

Ob izteku leta 2002 je otroški zbor nastopil na Mali Cecilijanki v Gorici, 6. januarja pa je imel koncert božičnih pesmi v cerkvi v Rupi. Sodeloval je na Prazniku frtalje, na raznih prireditvah v domači vasi in tudi v drugih krajih. Mešani zbor pa je pred božičnimi prazniki pel v

cerkvi na Brezjah in v Kulturnem domu v Kropi. MePZ Rupa-Peč je drugega februarja 2003 nastopil na reviji Sovodenjska poje, v marcu se je podal na Koroško, kjer je nastopil v Celovcu v okviru revije Koroška poje. Na tej prireditvi je zastopal ZSKP iz Gorice. Konec marca je zbor pel v Podgori, 5. aprila pa na reviji Primorska poje v Ajdovščini.

Prosvetno društvo Rupa-Peč je 19. februarja priredilo kulturni večer v domačem kraju z recitalom na temo o miru. Priložnostni govor je

imel David Bandelli, pela sta domači mešani zbor in Sraka iz Štandreža. V začetku marca je društvo imelo občni zbor.

Tradicionalni Praznik frtalje se je odvijal 25. in 27. aprila ter 1. maja. Prvi dan so nastopali otroški zbori, 27. april pa je bil v znamenju frtalje in družabnosti. Prvomajsko slavlje je privabilo v Rupo veliko

MePZ Rupa-Peč med nastopom na Cecilijanki

ljudi. Popoldanski program je začel moški zbor Štmaver, zaključila pa sta ga člana štandreške dramske skupine Majda Zavadlav in Božidar Tabaj z vedro igro Konec pravljic...ali? Na praznovanju je imel slavnostni govor odv. Damijan Terpin.

Mešani zbor Rupa-Peč se je pred leti pobratil z zbori iz Vrtojbe in Dobove. Ti zbori se vsako leto srečujejo in skupno priredijo tudi nastop. Tako so 10. maja so ti zbori zapeli v Rupi. Zbor Rupa-Peč je sodeloval na koncertu cerkvenih pesmi, ki ga je 18. maja priredilo Združenje cerkvenih pevskih zborov v štandreški cerkvi. Zbor je v septembru pel pred spomenikom na Peči in v novembru nastopil na Cecilijanki.

PD ŠTANDREŽ

Leto 2003 je društvo začelo s premiero dramskega odseka. Tokrat so se na odru župnijske dvorane Anton Gregorčič predstavili mlajši igralci, ki so v režiji Emila Aberška uprizorili komedijo Daria Foja Tat... a koristen! Premiera je bila 25. januarja. Delo so ponovili naslednjega dne v Štandrežu, nato v Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici v nizu veseloiger Iskri smeh na ustih vseh, v Vrbju pri Žalcu, v Boljuncu in

v gledališču v Novi Gorici v okviru Linhartovega srečanja. 1. julija so s to predstavo sodelovali na Festivalu amaterskih dramskih skupin v Mavhinjah, 26. oktobra pa na Primorskih kulturnih dnevih na Koroškem z nastopom v Selah. V letu 2003 so člani štandreške dramske skupine veliko nastopali tudi z dramo Kaplan Martin Čedermac. V februarju so Bevkovo delo uprizorili v Desklah, Braniku in Števerjanu, 15. marca pa v Savljah pri Ljubljani ter 25. junija v Mavhinjah v okviru 5. festivala dramskih skupin. Režiser Emil Aberšek je na festivalu prejel nagrado za najboljšo režijo, Božidar Tabaj pa za najboljšo moško vlogo. Zadnje ponovitve Kaplana Martina Čedermaca so izvedli 19. julija v župnijskem parku v Štandrežu.

Člani dramske skupine Majda Zavadlav, Božidar Tabaj in Marko Brajnik so veliko nastopali tudi z eno-

Foto Bumbaca

MePZ Štandrež na Cecilijanki

dejangami Čudna bolezen, Tata vse ve, Konec pravljic... ali? in Čau čau Rex. Te so zaigrali v Jamljah, Rupih, na Vrhu, v Štandrežu, Škrbini, Jeremitišču, Štivanu, Dornberku in Vitovljah.

Zelo aktiven je bil tudi mešani pevski zbor, ki ga vodi David Bandelli. V božičnem času je pel na Prazniku miru v domači cerkvi in na božičnem koncertu v goriški stolnici, ki ga prireja Združenje cerkvenih pevskih zborov. Primorske poje se je zbor udeležil v Kulturnem domu v Hrpeljah, 18. maja je pel v domači cerkvi na koncertu nabožne glasbe. V župnijskem parku v Štandrežu pa so se 23. maja štandreški pevci predstavili s samostojnim koncertom ljudskih pesmi pod naslovom Potovanje z ljudsko pesmijo po slovenskem prostoru in času. Dva dni kasneje so imeli samostojni koncert v Kranju, kjer so nastopili na povabilo tamkajšnjega zbora Jacobus Gallus, ki je pred letom dni pel v Štandrežu. V jutranjih urah so pevci sodelovali pri sveti maši v cerkvi sv. Kancijana v Kranju. Mešani zbor Štandrež je pel tudi na Cecilijanki.

PD Štandrež je poskrbelo za več kulturnih prireditev. Organiziralo je Dan slovenske kulture v župnijski dvorani A. Gregorčič. Med poletnimi prireditvami naj omenimo Praznik špargljev od 30. maja do 8. junija. Začel se je z razstavo likovnih del domačinke Sonje Maligoj in nadaljeval s slikarskim ex-tempore, nastopom raznih baletnih in ritmičnih skupin, s srečanjem pritrkovalcev, z zborovskim petjem in vedro igro Čau čau, Rex!

Nastop osnovnošolskih otrok na Prešernovi proslavi v Štandrežu

Društvo je razpisalo tretji abonma ljubiteljskih gledaliških skupin. V župnijski dvorani Anton Gregorčič je bilo pet predstav.

GORIŠKA ZBORA LOJZE BRATUŽ IN MIRKO FILEJ

Mešani pevski zbor Lojze Bratuž, ki ga vodi Bogdan Kralj, in moški Mirko Filej pod vodstvom Zdravka Klanjščka vršita v Gorici in v širši okolici pomembno vlogo.

Zbor Lojze Bratuž je 30. januarja sodeloval v veliki dvorani Kulturnega centra Lojze Bratuž v Gorici pri kulturnem večeru ob izidu publikacij Prehrojena pot, ki jo je izdal KCLB ob 40-letnici kulturnega središča v Gorici, in Mirko Filej 1912 -1962, ki jo je pripravilo Združenje cerkvenih pevskih zborov ob 90-lenici rojstva in 40-letnici smrti duhovnika, skladatelja, zborovodje in kulturnega delavca Mirka Fileja. V marcu se je zbor odpeljal v Milan, kjer je s petjem spremljal slovensko mašo v cerkvi Sv. Rešnjega Telesa. Po maši so pevci ponudili milanskim Slovencem koncert slovenskih narodnih pesmi. MePZ Lojze Bratuž je v maju sodeloval na koncertu v štandreški cerkvi.

12. aprila je pel na Primorski poje in nastopil v cerkvi Srca Jezusovega v Drežnici. Pred poletnimi počitnicami so se pevci podali v Olimje. V tamkajšnji samostanski cerkvi Marije Vnebovzete so peli pri sveti maši, nato pa so imeli še koncert.

Zbor se je 27. oktobra udeležil zborovske revije Coro vivo, ki ga prireja italijansko združenje pevskih zborov USCI. Nastop je bil v Kulturnem domu v Trstu. Prisoten je bil tudi na Cecilijanki.

Moški zbor Mirko Filej je ob zaključku lanskega leta nastopil v Kropi, kjer je pel skupaj z mešanim zborom Rupa-Peč. Med božičnimi prazniki pa je sodeloval na slovenski božičnici v goriški stolnici. 30. januarja je s pesmijo obogatil prireditev, na kateri so predstavili publikacijo o Kulturnem centru Lojze Bratuž in Mirku Fileju. V februarju se je zbor odzval vabilu iz Nove Gorice in sodeloval na koncertu ob 15-letnici delovanja ženskega pevskega zbora iz Nove Gorice.

Revije Primorska poje se je zbor udeležil v Kulturnem domu v Ajdovščini, kjer je pel 5. aprila. Odzval se je vabilu Združenja cerkvenih pevskih zborov in pel na koncertu v šandreški cerkvi. Udeležil se je vsakoletne zborovske revije Cecilijanke v KC Lojze Bratuž v Gorici.

Goriška zbora Lojze Bratuž in Mirko Filej

Foto Humbac

PROSVETNO DRUŠTVO PODGORA

V okviru društva sta posebno aktivna Moška pevska skupina Akord in Mešani pevski zbor. Oba vodi Mirko Špacapan. Pri društvu pa gojijo tudi petje za najmlajše. Skupino vodi Katja Bandelli. Otroški zbor je večkrat pel v domači vasi, v Rupih na Prazniku frtalje, v Gorici na Mali Cecilijanki in še v drugih krajih.

Leto 2003 je MePZ začel v Vidmu, kjer je 12. januarja pel med mašo v staroslovanskem obredu. V začetku februarja je Akord pel na reviji Sovodenjska poje, 21. istega meseca pa na občnem zboru Sveta slovenskih organizacij v Kulturnem centru Lojze Bratuž. Ko je prišel v Gorico predsednik evropske komisije Romano Prodi, mu je skupina Akord

zapela v občinskem gledališču Verdi v Gorici. Mešani zbor pa je 8. marca pel na Primorski poje v Biljah.

30. marca sta društvena zbora sodelovala v domači cerkvi pri maši zadušnici ob 6. obletnici smrti zborovodje Bogomila Špacapana. MePZ je izvajal Mašo za očeta, ki jo je uglasbil sin Mirko. Priložnostni nagovor je imel dr. Rafko Dolhar. Po maši je sledil koncert z nastopom zborov Vinika iz Brd, MePZ Rupa-Peč, Sovodenjskih deklet in zbora iz Brestovice na Krasu.

Pevska skupina Akord ob praznovanju 10-letnice v KCLB

Moška pevska skupina Akord je zaključila zborovsko revijo Primorska poje 27. aprila v Zavarhu, pela pred spomenikom v Podgori in ob otvoritvi slikarske razstave Vladimirja Klanjščka v Katoliški knjigar- ni. Ob 10. obletnici delovanja pa je posnela, v sodelovanju s slovensko tržaško radijsko postajo, kaseto in zgoščenko dvajsetih pesmi z naslovom

Zdravica-un brindisi, ki jih je društvo predstavilo na prireditvi 16. maja v Kulturnem centru Lojze Bratuž. Program so v režiji Lidije Jarc oblikovali MePZ, Akord, podgorski otroški zbor in učenci osnovne šole Josip Abram iz Pevme. Govornik je bil časnikar in pesnik Jurij Paljk. V mesecu maju je mešani zbor pel v štandreški cerkvi.

Skupina Akord je imela veliko nastopov tudi v poletnih mesecih. V juniju je pela v Nabrežini, julija se je udeležila prireditve ob obletnici samostojnosti Slovenije v Števerjanu in sodelovala na koncertu na Gradini nad Doberdobom. Avgusta pa je Akord pel pod šotorom na goriškem gradu. V začetku septembra je sodeloval na prireditvi ob 10. obletnici društva Kremenjak v Jamljah.

V oktobru je društvo pripravilo slovesnost ob odprtju obnovljene župnijske dvorane v Podgori. Po blagoslovu domačega župnika in pre-rezu traka, je sledil kulturni program v režiji Lidije Jarc. Nastopila sta oba odrasla domača zbora, otroški zbor in osnovnošolska ter srednješolska mladina. Nagovor je imel Janez Povše, podpredsednik Sveta sloven-

skih organizacij. Pozdravila sta odv. Damijan Terpin, odbornik goriške občine, in dr. Damjan Paulin, predsednik Zveze slovenske katoliške prosvete.

17. oktobra je pevska skupina Akord imela celovečerni koncert v Bocnu. Oba podgorska zbora sta se udeležila revije Cecilijanka.

KD SABOTIN IZ ŠTMAVRA

Že prve dni v letu 2003 je društveni moški zbor, ki ga vodi Nadja Kovic, nastopil na kresovanju v Stražicah. Nato so se člani društva posvetili pripravam pustnega voza, s katerim so uspešno nastopili v raznih krajih in bili povsod nagrajeni. Sodelovali so na pustnih povorkah v Gorici, na

Opčinah, v Sovodnjah, v Tržiču, v Osoppu in Remanzaccu. Ob prazniku sv. Valentina so pripravili večdnevni program, ki se je odvijal 21., 22. in 23. februarja ter 16. marca. V prostorih društvenega sedeža so pripravili razstavo lesenih umetnin v sodelovanju z društvom iz Solkana. Ob tej priliki je nastopil

Otroški zbor iz Št mavra na Prazniku frtalje

domači moški zbor in zbor Srečko Kumar s Kojškega. Predstavili so tudi publikacijo Gorica - Po sledovih naše preteklosti, ki sta jo pripravila Erika Jazbar in Zdenko Vogrič, ter knjižico župnika Vojka Makuca o Št mavru. V mesecu marcu so prišli na oder najmlajši, ki so se predstavili z lutkovno igrico Janeza Bitenca Tinka polovinka v režiji Irene Ferlat. Prisoten je bil avtor. Nastopil je tudi domači otroški zbor. Lutkovno predstavo so ponovili v Gorici pri sv. Ivanu in se z njo predstavili 25. junija na 5. festivalu ljubiteljskih dramskih skupin v Mavhinjah.

Moški zbor je 13. aprila pel na Primorska poje v Pivki, 25. aprila pa je sodeloval na spominski slovesnosti pri spomeniku v Pevmi. Udeležil se je prvomajskega slavlja v Rupi in 16. maja sodeloval kot gost na reviji učiteljskih zborov v Tržiču pri Kranju. Praznika frtalje se je udeležil tudi št mavski otroški zbor.

Prvega junija je društvo Sabotin sodelovalo pri organizaciji Pohoda treh mostov, ob prazniku sv. Ane pa v Pevmi, kjer so pripravili dnevni program z nastopom mladinskih glasbenih skupin. V začetku septembra je društvo sodelovalo na 18. soški regati, 25. in 26. oktobra

MoPZ Štmaver med nastopom na reviji Cecilijanka

pa se je odvijal 14. jesenski pohod na Sabotin s kulturnim in družabnim programom, na katerem je svoja dela iz bakra predstavil Franco Mauro. V okviru te tradicionalne jesenske pobude je nastopil tudi domači moški zbor in vokalno instrumentalna skupina Zali Rovt iz Tržiča. Štmaverski zbor je nastopil tudi na Cecilijanki.

SKPD F.B. SEDEJ IZ ŠTEVERJANA

Društveni mešani zbor je pod vodstvom Vladimirja Čadeža zaključil leto 2002 in začel leto 2003 z božičnimi melodijami. 26. decembra je sooblikoval božičnico v goriški stolni cerkvi, 28. pa v cerkvi na Trnovem. 6. januarja pa je društvo priredilo božičnico in povabilo zbor s Trnovega. V začetku januarja je nastopil tudi števerjanski otroški zbor pod vodstvom Valentine Humar. Pel je v vrtojbenski cerkvi na 10. mali božičnici, v aprilu pa se je udeležil tekmovalnega dela revije otroških zborov Zlata grla v Sovodnjah. Števerjanski otroci so popestrili prvi dan Praznika frtalje v Rupih in nastopili na Mali Cecilijanki.

V januarju je mladinski krožek organiziral predavanje patra Christiana Gostečnika na temo Mladi in družba.

Društvo je 28. februarja priredilo Prešernovo proslavo in povabilo šandreško dramsko skupino, ki je uprizorila Bevkovo dramo Kaplan Martin Čedermac.

Mešani zbor Sedej je pel na reviji Primorska poje v Hrvatinih 11. aprila, 20. aprila pa je oblikoval velikonočno sv. mašo v domači vasi, 18. maja pa je nastopil v Tolminu z velikonočnim programom. MePZ Sedej je nastopal v Škofji Loki z dobrodelnim koncertom.

Števerjanski zbor si je za zaključni koncert izbral prostor pred župnijsko dvorano, kjer je 13. junija izvedel celovečerni program, na katerem so počastili dolgoletnega zborovodjo in organista Hermana Srebrniča. Sodelovala je tudi pevska skupina Kresnice in Nove Gorice.

Društveni člani so vložili veliko dela v organizacijo Festivala narodnozabavne glasbe, ki se je vršil Med borovci 4., 5. in 6. julija. Nastopilo je 27 ansamblov. Komisija je za najboljši ansambel festivala razglasila Modrijane iz Dobrne, občinstvo pa si je izbralo ansambel Slovenski zvoki iz Brežic. Ko je potekal festivala sta domačinki Erminija Podveršič in Ema Planišček razstavljali svoje izdelke klekljarske spretnosti v prostorih župnijske dvorane. S steklenimi izdelki pa se je predstavila Eda Miklus.

Društvo Sedej je redno izdajalo svoje glasilo Števerjanski vestnik, ki poroča o dogajanjih v vaši in tudi o širših vprašanjih.

Foto Bumbaca

Foto Bumbaca

Ansambel Modrijani, zmagovalci letošnjega Festivala, ter publika nedeljskega finale

SLOVENSKA ZAMEJSKA SKAVTSKA ORGANIZACIJA - TRST

Vestna vidra

Delovanje Slovenske zamejske skavtske organizacije se iz leta v leto nadaljuje in bogati z novimi izkušnjami. Potem ko so si voditelji po lanskem delovnem letu opomogli od priprav na praznovanje 50-letnice skavtizma v zamejstvu, ki je doživel svoj višek konec avgusta na Sv. Višarjah, so si takoj zavihali rokave in že septembra 2002 prisostvovali tradicionalnemu Marijanskemu shodu na Opčinah. Nato je vsaka skupina začela z rednimi tedenskimi sestanki: volčiči in volkuljice (stari od 7 do 11 let) so se spustili v svet džungle s pravljico o Mowgliju. Voditelji so se tako prelevili v poglavarja krdela Akelo, v panterja Bagheero, v kačo Kaa, v medveda Balooja in vrsto drugih likov, s katerimi želimo posredovati otrokom glavne vrednote naše organizacije. Izvidniki in vodnice (starost od 12 do 16 leta) pa so začeli s podvigi in s pustolovščino, v katero spadajo seveda številni izleti v naravo, pionieristika, ročne spretnosti, da ne pozabimo seveda tudi na gradnjo skupnosti in pristnih prijateljskih vezi. Roverji in popotnice pa so začeli svoja srečanja na sestankih klana, kjer lahko gradijo trdno skupnost in ob tem začnejo tudi s služenjem.

Ob tedenskih sestankih so bili oktobra na vrsti še izleti stegov, pri katerih smo tudi uradno sprejeli nove člane v naše skupine, se z otroki igrali in odšli na sprehod, da bi lahko utrdili medsebojne odnose in seveda preživeli prijeten dan v naravi.

Novembra smo se skavti in skavtinje vseh vej udeležili Hvaležnice, ki jo je daroval msgr. Ravignani v stolnici sv. Justa, pred sv. mašo pa smo imeli še krajši obred v kapelici v ul. Risorta, ko smo se spomnili naših pokojnih bratov in sester.

V decembru smo sodelovali pri organizaciji romanja Betlehemske luči, ki prinaša mir. Predstavniki vseh skavtskih organizacij v Trstu so odšli na Dunaj in 14. decembra prinesli luč v Trst. Sprejetje betlehemske luči je označevala posebna slovesnost, saj so se v cerkvi Novega sv. Antona zbrali predstavniki skoraj vseh veroizpovedi, ki so prisotne v tržaškem mestu in so z ekumenskim srečanjem posredovali zgled bratškega sožitja, takega kot ga predstavlja prav Luč miru iz Betlehema.

Skvti so nato zelo aktivno sodelovali pri raznašanju luči ne samo v svojem okolju, ampak po celi Italiji, saj so ponesli luč prav na vse ture, v Palermo, Lecce, Livorno, Cagliari in Turin.

Decembra so se zvrstila še nekatera srečanja, med katerimi naj omenimo predvsem pripravo na Božič. Kraške skupine so se odločile, da bodo to pripravo izvedle skupaj, tudi v luči skupnega poletnega tabora.

Isto je veljalo tudi za 4. steg, ki je v župnišću v Nabrežini prav tako organiziral srečanje za vse skavte, ki se srečujejo pri Sv. Ivanu: njim so se pridružili še nekateri člani tretje čete, oziroma skavtov, ki imajo svoj sedež v Mačkolljah. Med srečanjem je iz najstarejše skupine, iz klana, prejelo odhod pet klanovcev, kar je nedvomno zelo razveseljivo dejstvo, saj se je večina teh odločila, da bo pot nadaljevala znotraj skavtske organizacije v obliki različnih vrst služenja.

Mesec januar je že po tradiciji usmerjen v pripravo občnih zborov, in tako je tudi bilo, saj je leto-

šnji občni zbor potekal v nedeljo, 26. januarja 2003, v Devinu. V jutranjem delu je bil najprej na vrsti deželni občni zbor, v popoldanskih urah pa oba pokrajinska. Deželni občni zbor je imel kot glavno točko predavanje psihologinje Jane Hosta o različnih razvojnih stopnjah otroka in o vzgoji otrok. Predavanje je s svojo zanimivo vsebino gotovo

Učen klan je med poletjem nudil svojo pomoč potrebnim v Vukovaru

obogatilo vsakega poslušalca, saj so bili izsledki nedvomno zelo koristni vsakemu voditelju posebej pri njegovem vodenju skupine.

V januarju se je klan Učen klan udeležil tudi vseslovenskega skavtskega košarkarskega turnirja Berkmandlc v Idriji in dosegel zavidljivo tretje mesto na vseslovenskem nivoju.

Mesec februar je minil v znamenju dveh pomembnih srečanj: najprej naj omenimo 2. taborno šolo SZSO, ki jo organizacija namenja vsem pripravnikom, ki želijo stopiti v voditeljsko služnjenje. Taborna šola je bila letos v lovski koči v kraju Srednje nad Ročinjem in se je je udeležilo lepo število pripravnikov, ki so v zasneženi pokrajini spoznavali vlogo voditelja znotraj organizacije in se seznanili s številnimi koristnimi informacijami. Med drugim so udeleženci druge taborne šole doživeli prijetno presenečenje zadnjo noč, ko so jim udeleženci prve taborne šole pripravili nenavaden napad in jih sredi noči vrgli iz postelje naravnost v središče mrzle orientacijske igre v snegu.

Drugi pomemben dogodek pa je bil Dan spomina, to je dan, ko se vsi skavti sveta spomnijo svojega ustanovitelja Badna Powella na dan njegovega rojstnega dne, 22. februarja. Letošnji Dan spomina je organizacija praznovala skupaj, kar pomeni, da so se vsi zamejski skavti (bilo nas je 150) s tremi avtobusi odpeljali na Koroško, v Ziljsko dolino, kjer se nam je pridružila tudi skupina koroških skavtov. Zasnežena pokrajina, prijazni ljudje, igre na snegu, večšine in pustolovščine so zaznamovale ta dan, katerega se vsi udeleženci še vedno zelo radi spominjajo.

Že nedeljo kasneje je veja volčičev in volkuljic organizirala pusto vanje, katerega se je udeležila tudi lepa skupina mladih skavtov iz Sežane. Marca meseca pa so bila še na vrsti razna srečanja, ki so potekala v znamenju priprave na Veliko noč. Posebno hvalevredna je bila pobuda deželnega vodstva, ki je organiziralo dvodnevno srečanje za voditelje v Ankaranu, saj potrebujejo tudi voditelji možnost osebne, in znotraj te, tudi duhovne rasti. Srečanje je vodil duhovni asistent organizacije p. Mirko Pelicon, ki je za to srečanje izbral v prvi vrsti tišino in osebno poglobljanje ob odlomkih evangelija. Potem ko so se voditelji duhovno pripravili na Veliko noč, so te svoje izkušnje posredovali tudi mlajšim, in to v obliki, primerni njihovi starosti. Vsaka skupina je imela srečanje, prenočevanje ali le daljši sestanek, ki je bil namenjen pripravi na Vstajenje.

Mesec april je kot vsako leto posvečen osrednjemu skavtskemu srečanju, to je Jurjevanju, ko na dan svojega zavetnika sv. Jurija, skavti sprejmejo

v svoje vrste nove člane. Letos sta na žalost dež in slabo vreme skalila ta praznik, ki se je zato odvijal samo v jutranjih urah s sv.mašo in obljubami.

Posebno aktiven in uspešen je bil v letošnjem letu klan Učen klan, ki je tudi v mesecu maju organiziral vseslovenski skavtski nogometni turnir Fuzbalada pri Sv. Ivanu, in to 3. in 4. maja. Turnirja se je udeležilo devet ekip: štiri iz zamejstva in pet iz Slovenije. Gostitelji so v zelo doživetem in napetem finalu premagali drugouvrščene goriške klanovce s tesnim 3 proti 2. Nova prijateljstva in spoznanja, zdravo skavtsko druženje in športno udejstvovanje so le nekateri od pozitivnih aspektov tega srečanja, za katero upamo, da ga bodo klanovci še kdaj ponovili, saj skupaj z dvodnevним srečanjem in prenočevanjem pripomore k prepletanju prijateljskih vezi med mladimi na eni in drugi strani meje.

TABORI

Tudi v poletnih mesecih skavtski voditelji ne počivajo, saj neutrudno pripravljajo večdnevne taborje. Med poletnimi tabori gre posebno priznanje klanu Učen klan, to je skupini mladih od 17. do 20. leta starosti s sedežem pri Sv. Ivanu, ki so pod vodstvom Zamišljenega nosoroga (Francesca Biancuzzija) in p. Mirka Peliconi (pri pripravi je sodelovala tudi Energični slavček - Ana Fajdiga - Biancuzzi, ki pa se tabora ni udeležila) prišli vse do Vukovara in tam vsem potrebnim nudili svojo pomoč. Po potovalnem delu ob reki Kolpi, po kateri so pluli s kanuji, so se namreč odpeljali do slavonskega mesta, kjer so za nekaj dni pomagali sirotam vojne na Balkanu, se z otroki igrali, spraznili in očistili so samostansko klet in zgornje prostore. Gre nedvomno za zelo pozitivno izkušnjo, ki bo vsakega klanovca posebej obogatila.

Prvo pa se je odpravilo na pot krdelo Belih tigrov, ki se med letom srečuje pri Sv. Ivanu, saj so odpotovali že v nedeljo, 20. julija, ko jih je prijazna Soška dolina s svojo bistro Sočo sprejela v svoje nedrje. Tam so mali skavtiči pod vodstvom Mojzesa (Štefana Kegljeviča), Mirjam (Jadranke Cergol) in Arona (Paola Biancuzzija) zbežali iz Egipta v Obljubljeno deželo. Za Izraelci je prišlo na vrsto Krdelo Velikega drevesa s svojim sedežem v Mačkoljah, ki je na travniku v Zabičah pri reki Reki v bližini Ilirske Bistrice taborilo od 3. do 10. avgusta. Načelnica tabora je bila letos Zgovorna gazela (Mateja Metlika), ob njej pa so za najmlajše skrbeli še ostali voditelji, ki so taborni prostor spremenili v čudežni otok, na katerem je Peter Pan vodil volčiče v svoje dogodivščine.

Nekoliko prej, in sicer od 22. do 31. julija, so taborili izvidniki in vodnice stegov Trst 3 in Trst 4 (s svojima sedežema v Mačkoljah in pri Sv. Ivanu) v bližini vasi Semič pri Novem mestu. Na tem taboru so mladi od 11. do 15. leta starosti preizkusili pravo skavtsko življenje s spanjem v šotorih, kuhanjem kosila in večerje na ognju, s pionieristiko in bivakiranjem v gozdu, vse to seveda pod izkušenim vodstvom načelnikov Dobrosrčne vidre (Elise Frandolič) in Neustavljivega leoparda (Enrica Lapelja) ter ostalih voditeljev.

Kaj pa skavti s Krasa? Kraška stega sta se letos odločila za "tabor stega", kar pomeni, da so združeni na enem samem tabornem prostoru vsi skavti istega teritorija. Ta oblika taborjenja je sicer nekoliko nova za zamejsko organizacijo, v zadnjih letih pa se je zelo razširila in so jo poskusile že vse teritorialne enote na Tržaškem, kar je nedvomno dokaz, da je ta način zelo zanimiv in verjetno tudi zelo primeren.

Prvi in drugi steg sta tako taborila pri Kostelu blizu Kočevja od 16. do 27. avgusta, načelnik pa je bil Zviti leopard (Štefan Pahor), alias Baden Powell, saj so se kraški skavti odločili, da se bodo povrnili v korenine skavtizma in preizkusili Baden Powellovo prvo izkušnjo taborjenja na otoku Brownsee daljnega leta 1909.

Posebnost tega tabora je bila tudi v tem, da so kraški skavti povabili vse svoje bivše člane, da se jim za nekaj dni pridružijo, in sicer petek 22., sobota 23. in nedelja 24. avgusta so bili namenjeni vsem bivšim skavtom, ki so delovali na Krasu, da so se tako lahko spet vrnil v svoja mlada leta in nekaj dni preživeli v družbi mlajših skavtov ter ponovno zaživel pravo skavtsko življenje.

Tržaški del organizacije je tako tudi v minulem letu pripravil več vrst taborov z željo in ciljem, da bi otrokom ponudili čimveč raznolikih in raznobarvnih izkušenj: vsako leto se namreč voditelji odločijo za različne oblike taborjenja (tabor stega, tabor krdela ali čete, potovalni tabor, skupni tabori), da bi otroci lahko po eni strani poglobili stike in prijateljstva z ljudmi, ki so jim blizu in s katerimi se celo leto srečujejo, po drugi strani pa, da bi spoznali tudi nove prijatelje in na različne načine doživljali skavtsko življenje.

ZAMEJSKI ŠPORTNIKI NA EVROPSKEM IN SVETOVNEM OLIMPU

Andrej Černic

Leto 2003 je bilo za zamejski šport polno uspehov in pomembnih priznanj. Levji delež povzpenjanja slovenskega športa v Italiji na športni Olimp, ne samo v Italiji, ampak tudi v Evropi in po svetu so prispevali odbojkarji (Matej Černic v prvi vrsti), kotalkarica Tanja Romanoin rolkarica Mateja Paulina, ki je osvojila Svetovni pokal v ženski kategoriji juniores.

Pojdimo vsekakor po vrsti. Najbolj odmeven in nepričakovan je bil podvig goriškega odbojkarja Mateja Černica, ki je športno odraščal v slovenskih zamejskih društvih SZ Soči in OK Valu. Mateju je letos z italijansko reprezentanco uspelo osvojiti evropski prestol enega izmed najpopularnejših svetovnih športov, odbojke. Kar je treba pri tem posebej poudariti je dejstvo, da je mladi odbojkar iz Gabrij sam veliko prispeval k uspehu italijanske reprezentance vse od predtekmovalnega kroga v Karlsruheju in Leipzigu ter nato v odločilnih tekmah, polfinalu in finalu v Berlinu. V vseh nastopih je Matej pokazal odločnost, mirne živce in velik talent, ki mu je pomagal vse do reprezentančnega dresa. Poleg običajne odličnosti v obrambi in sprejemu je goriški odbojkar pokazal velik napadek tudi v napadu. V predtekmovalnem nastopu proti Franciji (7. september) je Matej nanizal 18 točk in bil skupaj s korektorjem Sartorettijem, ki je bil kasneje proglašen za najboljšega odbojkarja evropskega prvenstva, prvi strelec na tekmi. Dan pred tem je Matej na tekmi proti Španiji opravil uspešen krstni nastop na tako pomembnem tekmovanju: s 7 točkami in z odličnim doprinosom v igrišču si je pridobil zaupanje

Matej Černic

trenerja in soigralcev. Vse to pa je samo lepo izdelan okvir najpomembnejšega podviga, ki je Mateju uspel na letošnjem evropskem prvenstvu, nastopanje na finalni tekmi proti Franciji (13. september). Goriški odbojkar je veliki finale sicer začel na klopi. Ko pa je trener spoznal, da standardnemu krilu Gianiju (enemu boljših italijanskih odbojkarjev vseh časov) ne gre od rok, je na igrišče poslal Mateja, ki je odigral vse preostale štiri sete. Začel je zelo samozavestno v napadu (dobil je sicer manj žog od bolj izkušenih soigralcev) in predvsem v obrambi. Skupaj je dosegel 8 točk in pokazal precejšnjo mero zrelosti za nastope na tako odločilnih tekmah. V vročih trenutkih drugega in četrtega seta je sicer zagrešil nekaj napak, nastop pa je bil vsekakor zelo pozitiven. Matej je bil namreč skozi vse štiri sete, ko je bil na igrišču, zanesljiv. Nerazpoloženega Gianija je zelo dobro zamenjal. Italijanska reprezentanca je finalno tekmo zmagala po petih setih igre. Sledilo je seveda slavje najprej v Berlinu v okviru reprezentance, nato še v domačem krogu s prijatelji in domačini.

Iz odbojkjarskega sveta je za zamejski šport letos pricurljala še pomembna novost, oziroma kar dve novosti: v najkakovostnejši italijanski ligi bosta letos, poleg Mateja Černica, ki brani barve ekipe Kerakoll Modena, nastopala še dva predstavnika goriške odbojke, ki so prve korake na parketih odbojkarskih igrišč prav tako opravila v okviru slovenskih društev SZ Soče, SZ Olimpije in OK Vala. Govorimo o odbojkarjih tržaškega prvoligaša Adriavolley Lorisu Maniaju in Aljoši Orlu. Čeprav tržaška ekipa ne more biti preveč zadovoljna z začetkom letošnjega prvenstva, pa sta Loris in Aljoša začela zelo dobro in nanizala kar nekaj dobrih predstav.

Med paradnimi konji slovenskega zamejskega športa je od vedno tudi kotalkanje. Ob koncu osemdesetih in v začetku devetdesetih je na kotalkarskih parketih po Italiji, Evropi in svetu uspešno tekmoval Tržačan Samo Kokorovec. Njegovo mesto je v drugi polovici devetdesetih let prevzela mlada Tanja Romano. V zadnjih dveh letih je Tanja vstopila med svetovno kotalkarsko elito s pomembnimi uspehi v kategoriji seniores na evropski in svetovni ravni. Lani je zelo uspešno nastopila na svetovnem prvenstvu v Wuppertalu v Nemčiji. Na tekmovanjih svetovnega formata je pred tem nastopala leta 1999. Nemški nastop je bil seveda za Poletovo kotalkarico izrednega pomena. Tanja je uspešno dokazala, da sodi v sam svetovni vrh. Potem ko je v obveznih likih osvojila šesto v prostem programu pa četrto mesto, je v kombinaciji bila najboljša in tako na zmagovalni oder stopila kot absolutna zmagovalka. Po tako pomem-

bnem uspehu je morala tržaška kotalkarica tudi letos potrditi izredne rezultate. Čeprav je to večkrat zelo težko storiti, je Tanji uspelo. Septembra 2003 se je namreč odvijalo kotalkarsko Evropsko prvenstvo v kategoriji seniores v Trstu. Tanja je torej tekmovala na domačih tleh in se pred svojo publiko ni izneverila. V obveznih likih je osvojila sedmo mesto, nato pa kar dve zlati kolajni. Postala je evropska prvakinja v prostem programu in kombinaciji. Zmagoslavje je bilo tako popolno.

Poletova kotalkarica je svojo športno kariero začela leta 1988 pri samih petih letih starosti. Takoj je postalo očitno, da je Tanja zelo talentirana športnica, saj je že leta 1995 (pri dvanajstih letih starosti) prvič oblekla dres italijanske reprezentance kadetinj in osvojila zlato kolajno na Evropskem prvenstvu v Franciji.

Od takrat je Tanja začela žeti uspehe na vseh tekmovalnih, ki se jih je udeležila: od italijanskih naslovov, do evropskih in celo svetovnih lovorik. Leta 1996 se je talentirana Poletova kotalkarica udeležila Evropskega prvenstva v Rosetu degli Abruzzi in v dveh tekmovalnih kategorijah zasedla srebrno in bronasto kolajno. Že leto zatem je Tanja dopolnila svojo bero evropskih kolajn z dvema najzlahtnejšima odličjema. V Bordeauxu je zamejska kotalkarica bila najboljša v obveznih likih in v kombinaciji. Na evropskem prvenstvu v nemškem Hannau je Tanja osvojila prvo mesto v kombinaciji in drugo v prostem programu. Leta 1999 se je Poletovka prvič preizkusila na mladinskem svetovnem prvenstvu. Tekmovanje je potekalo v avstralskem Brisbanju.

Tanja se je z gostovanja iz dežele kengurujev vrnila z dvema bronastima kolajnama, ki ju je osvojila v kombinaciji in prostem programu. Oktobra 2000 je Tanja v Lloret de Mar pri Barceloni osvojila evropsko prvenstvo kategorije juniores v kombinaciji in srebrno kolajno v obveznih likih in prostem programu. Nadaljevanje Tanjine zgodbe je poznano. Leta 2002 je prestopila v kategorijo seniores in se dveh letih pozvnela na svetovni in evropski vrh.

Med najpomembnejše dosežke zamejskega športa v letošnjem letu gre seveda podčrtati tudi pomembno vlogo rolkanja in v tem okviru

Tanja Romano

predvsem kriškega društva Mladina. Na kriških rolgah so odraščali številni odlični športniki. Če pogledamo samo na delovanje zadnjih let gre v prvi vrsti omeniti Davida in Matejo Bogatec, ki sta v devetdesetih v dresu matičnega kluba in italijanske reprezentance večkrat posegala v sam evropski in svetovni vrh. Letošnje leto je kriškemu rolgarskemu klubu prineslo nov pomemben uspeh. Mateja Paulina, ena izmed najuspešnejših tekmovalk društva Mladina, je namreč v dresu italijanske reprezentance osvojila svetovni pokal v ženski kategoriji juniores. Mateja si je svetovni pokal zaslužila, saj je bila neprimerno boljša od vseh

Mateja Paulina

nasprotnic. Rolgarica kriškega društva je v prvi vrsti pokazala izjemno fizično pripravljenost in koncentracijo na vsaki tekmi veljavni za svetovni pokal. Trikrat je namreč stala na najnižji stopnički zmagovalnega odra. Petkrat si je prirolikala častno drugo mesto. Kar štirikrat pa se je ovenčala s prvim mestom. Na lestvici je svoje nastope sklenila pri 765 točkah. Drugouvrščena Čehinja Smutna je zaostala za celih 285 točk. Tretjeouvrščena tekmovalka je zbrala celo 385 točk manj od zmagovalke. Ti rezultati potrjujejo trenutno premoč Mateje na rolgarskih progah. Mladinina rolgarica bo svojo premoč v bližnji prihodnosti najbrž zlahka obdržala, saj bo še dve leti tekmovala

v kategoriji juniores. V letošnji zadnji tekmi v turški Antalyi je Mateja zmagala v šprintu. Sama pa meni, da je glede na fizične značilnosti boljša na mešanih progah. Večje težave ji po njenih besedah ustvarja tek navkreber. Posebej ji ležijo tekovanja, na katerih si končni uspeh gradiš na fizični moči rok. Tak primer so predvsem tekovanja pod dežjem, na katerih je pretirani pritisk na delovanje nog lahko nevaren zaradi spolzke površine. Vsekakor je pri doseganju tako pomembnih rezultatov na prvem mestu še vedno dober in kakovosten trening, ki edini lahko pripelje do uspehov na tako visoki ravni.

SREČANJE

Bruna Pertot

Ko sem z obale zavila v notranjost proti Goriški, je sijaj jutra nenedoma mrknil in nastal je mrak. V trenutku. Kot bi pritisnil na stikalo in ugasnil luč. In se je vsulo. Toda to ni bil naliv. Ni deževalo: pljuskalo je, kot bi se tam gor praznilo na tisoče veder in v hipu mi je bilo jasno, da se bo treba nekje ustaviti, ker skozi tisto vodo nisi več videl ne kod ne kam.

»Pri prvi hiši se ustavim. Se stisnem prav zraven, v skrajnem primeru pozvonim, začnem tolči s pestmi in klicati na pomoč. Ne bodo mi odrekli zavetja.«

Prva hiša je stala prav ob cesti, na samem: sama na samem, z zaprtimi vrati in neprodušno zatesnjenimi oknicami. Mrko je ždela v morju cvetja in zelenja. In skozi tisto zelenje so se skoraj ob tleh valile gmote črnih oblakov in v zaporedju, ki je jemalo dih, so se bližale strele, ena bolj zastrašujoča od druge, sekale so, udarjale in jemale vid. Nebo se je podiralo in bobnelo in zemlja mu je odgovarjala.

Edini kotic, ki je ustvarjal iluzijo zavetja, je stal ob prerezanem napušču, iz katerega je podivjana voda drla na asfalt: tja sem se stisnila z avtom in skrbno pazila, da ne odkrušim ometa.

»Tako. Iz previdnosti.«

Ker pravzaprav (kdo bi si mislil), ni me bilo niti strah.

»Kaj pa je strah? Da, kaj je navsezadnje strah?« sem si oddihavala in uravnavala vzvratno ogledalce, da se malo pogledam, ko mi je v trenutku postalo jasno, kaj in kakšen utegne biti: strah namreč.

V ogledalcu sem videla, kako je nekaj temnega planilo k avtu in takoj nato energično potrkalo.

»Ah, seveda, bilo je pričakovati, da jim ta moj postanek ne more biti pogodu«, sem hitela odpirati okence, da se mi je voda zlila po laseh in čelu.

»Oprostite,« sem bila v zadregi.

»A morala sem se nekje ustaviti.«

Zunaj je stalo cedeče se strašilo in položilo prste na rob odprte šipe.

»Jaz naj vam oprostim? Česa pa? Če vas je sam Bog pripeljal tod mimo!«

V navalu živčnosti sem pritisnila na električno stikalo, da mu je

okence sunkovito stisnilo prste.

»Ah!« sva vzkliknila oba istočasno.

»Nisem hotela, joj, kako mi je žal!«

»No, no,« si je pestoval razbolelo roko.

»Hotel sem samo vprašati, če bi me vzeli pod streho!«

»Pod streho? Pa kaj je nimate tukaj?«

»Tole?« je pokazal na hišo.

»Ko bi jo le! Trkal sem in trkal, pa se ni nič odprlo. Nikogar ni doma. Tako sem se stisnil za drvarnico.«

»Zato ga nisem videla! In ni iz te hiše!« mi je pritisk začel poskakovati zdaj navzgor zdaj pretirano navzdol. Prižgala sem motor, da bi odfrčala skozi neurje, pa naj me rajši strela kakor ta razbojnik!«

»Ne beži! Ne moreš pustiti človeka na cesti v takem!«

Ni prosil. Govoril je, kot bi hotel učiti, kot bi se ne bal zase, temveč bolj zame, da ja ne bi storila nekaj tako nezaslišanega. In tikal me je.

»Ne pusti se omehčati! Je navaden klatež, ropar, morda ubijalec, razpečevalec mamil!«

»Glejte,« me je spet vikal.

»Nisem klatež, ne ropar, niti ubijalec ali razpečevalec mamil,« je ponovil na glas točno tiste besede, ki so se porajale v meni in v enakem zaporedju.

»Torej smem?« je prijel za kljuko.

»Ne. Počakajte! Ne sedajte zadaj! Ne bom vam ušla (nameravala sem prav to). Samo avto premaknem, da boste lahko sedli na prednji sedež«, nisem prenesla misli, da bi mi sedel za hrbtom in mi na lepem položim nekaj mrzlega na vrat.

»Razumem,« se je nekoliko umaknil. V tistem trenutku je strela treščila prav blizu naju in od strehe so začela odskakovati debela zrna toče.

»Ne moreš bežati. Prav res da ne!« sem priprla vrata in mu pokimala.

»Vstopite,« sem ga pogledala odločno in resno.

»Zdaj pa smo čakaj, da te vrže v grapo in ti pobere avto! Koza! Si koza ali nisi? Zdaj veš, kaj in kakšen je strah,« sem se na tihem zmerjala, ko me je spet presenetil.

»Ne bom vas vrgel v nobeno grapo, tudi avta vam ne bom ukradel,« se je vlekel noter skozi komaj priprta vrata, stopala so mu cmokala v razmočenih sandalah in, ko je sedel poleg mene, se je na tapizonu začela nabirati luža. Pogledala sem ga naravnost in mu skušala uganiti

leta: lahko bi jih imel trideset kot petdeset. Voda mu je bila izmaličila klobuček v smešno karikaturu. Toda pod tisto mokroto je sijal zelo lep obraz. Obraz dobrega človeka.

»No, da, za to malo dežja,« se je snemal pokrivalo, da so se pokazali lepi črni lasje. Skoraj bi me bil premagal smeh, a sem ga potlačila. Kljub temu ga je uganil v mojih očeh in tudi njemu so se zasvetile zenice, najbrž zato ker je v meni zaznal občutek olajšanja.

Toda že v naslednjem trenutku se me je začela lotevati jeza:

»Kaj veš, koliko malopridnežev in lumpov z lepimi očmi hodi po svetu! Ha ha! Kdor išče, najde. Ne, počakaj, saj nisi nič iskala. Takole iz niča ti je padel na glavo. Kot toča!«

»Vidiš, moja dobra prijateljica! Na svetu imaš poštenjake in pa malopridneže in lumpe, ki največkrat prav lepo zgledajo!«

Tokrat mi je vzelo sapo. Začela sem ugibati, ali niso slučajno geniji nanotehnologije izumili kakšen monstrum, usposobljen za branje misli in jaz nisem na tekočem. Rekla pa sem:

»Ti spadaš med prve ali med druge?«

»Jaaaz sem, seeem,« je nategoval.

»Sem sveti Frančišek. To je vse,« mi je pokimal ljubeznjivo.

»Se mi je kar zdelo.«

»No, vidiš. Francesco sem že tako in tako,« je govoril v furlansko obarvani italijanščini.

»In naredil bom vse, kar je v moji moči, da bom nekoč tudi svet. In ti?

»Sem policistka,« sem se na vso moč trudila, da bi gledala samozavestno in izzivalno.

»Na to bi bil prisegel,« se je tokrat nasmejal s pravcatim užitkom in nastala je tišina. Nekaj zrn toče in spet tišina. Tudi zunaj je bilo nenadoma vse tiho.

»Grem,« sem se obrnila k njemu.

»Kako grem? Greva, ne?«

Spet sta me začela obvladovati strah in dvom. Z levico sem v žepu na vratih otipala razprševalec.

»S čim me boste pošpricali? S kislino ali pesticidom?« mu ni ušel noben moj premik. »Stavim, da bi me kakor ščurka!«

»Je samo lak za lase! Povsem nedolžen!«

»A če te zadenem v odprte oči, boš dolgo tipal okoli sebe,« sem se tolašila na tihem.

»Za oči ni tako nedolžen,« si jih je zakril z dlanmi.

»Joj, kam sem padel!«

Ker sem uvidela, da se ga ne bom mogla znebiti, sem vključila motor in zavila na cesto.

»Ko bo zame ugodno, me vržeš iz avta in si oddahneš. Prav?«

»Prav.«

To se je zgodilo na meji.

»Kakšna sreča, kakšna sreča,« je ponavljal. Začel je brskati po torbi, ki jo je imel pod koleni in izvlekel zavitek ter ga položil na ploskev ob krmilu: »To imej za spomin! Ne, naj ne bo samo spomin!«

»Bomba,« sem si rekla v mislih. In on:

»Ni bomba. Ali: je posebne vrste bomba! Addio, mia cara amica! Zbogom, moja draga prijateljica!« mi je stisnil roko in že je bil zunaj avta. Zdelo se mi je, kot bi me bil poklical, toda ne, saj je izginil v novem Mercedesu okra barve, ki je tam čakal nanj.

Vozila sem proti Novi Gorici, ko sem prav razločno slišala, da me je nekdo poklical.

»Tako zelo me je zmedel, da slišim glasove, ki jih ni. Da nisem zbolela?«

Sedaj je deževalo v širokih, poševnih valih, stkanih iz predrobnih deževnih kapljic, kolesa niso več hrumela kot lopate ladijskega vijaka. Pas sivobelih meglic je ovil Sveto goro, da je obvisela v zraku kot zelen otok v žarišču svetlobne prizme, skozi katero se je lomila mavričasta luč in padala vse naokoli. Spet sem zaslišala, kot bi me nekdo poklical.

»Tukaj sem,« sem rekla tokrat in srce mi je začelo biti hitreje.

»Tukaj sem,« sem švignila mimo mesta, kamor sem se bila namenila in potem gor, gor, vedno višje, po vijugah, ki sem jih komaj prepoznala, tako zelo dolgo me ni bilo na tisti prelepi vrh.

Pustila sem avto v zelenju, vzela iz njega darilce in šla: povsod tišina, nikjer živega duha.

»Darilce!« sem segla v žep. In me je imelo, da bi ga kje spustila v kakšen jarek, a sem ga vseeno pričela odvijati.

»Ogrlica! Eksotična ogrlica, po vsej verjetnosti ročno izdelana. Izteka se v obesek. Ne. Ni ogrlica!« sem obstala brez besed. Bil je majhen rožni venec iz temno rdečega, skoraj črnega lesa z umetniško izrezljanim križcem.

»Palisander?« sem ga ponesla čisto zraven oči. Da, bil je pravi palisander, so mi povedali potem kasneje.

V polmraku cerkve je velika množica vernikov molila prav rožni venec.

»Dolga bo ta štrana,« sem razočarano pogledala na uro. Toda prav tedaj se je v čudovitem zlitju moškega in ženskega glasu oglasila Zdrava Marija v furlanščini: odgovarjal je zbor vernikov. Bil je topel val, ki te je zagrnil in te nesel s seboj. To je bila zares molitev. Pokleknila sem med Furlane in še sama začela moliti po svoje.

Ciklično ponavljanje vedno enih in istih molitev ni bilo monotono, naraščalo je in naraščalo ter nazadnje ustvarilo silovit občutek navzočnosti in bližine nečesa božjega in bala sem se dvigniti oči k podobi Matere božje: »Kaj, če vidim, da premika ustnice in veke?«

Prav takrat se je rožni venec začel iztekati in začele so se prižigati luči in sveče. Furlani so se pripravljali na mašo. Stopila sem pred cerkev. Gora je bila tokrat vse živa, od vsepovsod so se zgrinjali slovenski verniki in sklenila sem, da počakam na slovensko mašo. V tem pričakovanju sem hotela še enkrat pokukati simpatične Furlane.

»Gospod z vami,« je točno v tistem trenutku razprostrl roke oče Francesco v belih, z zlatom vezanih mašnih oblačilih. Lasje so bili še vlažni, glas neizpodbitno njegov, dasi nekoliko hripav, vendar poln navdiha. Kako bi ne! To je bila zadnja maša, ki jo je daroval v neposredni bližini rojstnega kraja pred povratkom v Južno Ameriko, kjer je služboval že petindvajset let. Vse to in še mnogo drugega sem zvedela med homilijo in sklenila, da ga po maši poiščem.

Zunaj se je med tem zbrala nepopisna množica duhovnikov in škofov v belih paramentih, ljudje so se s prižganimi svečami uvrščali v procesijo. Prerila sem se skozi to gnečo in pritekla do Mercedesa, ko se je bil pravkar premaknil z mesta. Takrat me je oče Francesco zagledal in nekaj rekel, a avto je potegnil, zato mi je lahko samo pomahal in mi z dlanjo poslal poljub.

»Stopite v vrsto,« mi je pošepetal prileten človek, ki je ujel prizor.

»Nate,« mi je porinil svečo v roke in sem šla.

»Boste videli, kako bo lepo!«

Molili so rožni venec. Tudi oni! Ugibala sem, ali se bo čudež ekstaze ponovil. In se je.

»Pogled se mi megli,« sem pomislila.

»Kje je venček iz palisandra? Tukaj, tukaj je! To je droben inštrumentek, glasbilce, krožnica, tirnica, venček: vse zavisi od tega, ali znaš igrati nanj.«

Kako je že povedal v homiliji? Da se v dvatisoč letih zemlja ne obrne niti za desetinko stopinje, ne da bi se s kakšnega konca zemlje dvigala molitev. Čudovito je to, da molijo milijoni ljudi. Noč in dan. Dan in noč.

VSEBINA

KOLENDAR

4

IZ VERSKEGA DOGAJANJA

Janez Pavel - Veliki <i>Franci Petrič</i>	29
P. Placido Cortese - mučenec zaradi ljubezni <i>Ivo Jevnikar</i>	33
Herbersteinov simpozij v Rimu <i>Franc Kralj</i>	38
Beatifikacija p. Marka iz Aviana <i>Danijel Devetak</i>	40
Novi mozaik p. Ivana Rupnika v cerkvi na Markovcu <i>Breda Susič</i>	43
Obnovljena cerkev v Dolenjeni <i>Igor Gregori</i>	46
Blagoslovitev kapele sv. Ane v Števerjanu <i>Danijel Devetak</i>	47
Evropska ustava in krščanske vrednote <i>Giorgio Giannini</i>	49

PRIČEVANJA, DOGODKI, RAZPRAVE

Sakralna dediščina, dokument krščanske kulture <i>Silvester Gaberšček</i>	53
Opis Gorice iz leta 1850 v slovenskem jeziku <i>Branko Marušič</i>	67
Slikar Tone Kralj v spominih volčanskega župnika <i>Lojzka Bratuž</i>	71
Etnografski muzej v Ricmanjih <i>Angel Kosmač</i>	75
Tolminski muzej v Coroninijevi graščini <i>Janez Dolenc</i>	79
Po sledih minoritskega samostana sv. Frančiška v Piranu <i>Pavel Vidau</i>	84
Moje Ukve <i>Ivan Bajc</i>	86
Clevelandski odbor za gradnjo Katoliškega doma <i>Karl Bonutti</i>	88
Raziskava o notnem fondu na naših korih <i>Rossana Paliaga</i>	92
Povojna slovenska šola v Laškem <i>Karlo Mučič</i>	95
Vloga knjižnice v šoli <i>Olga Tavčar</i>	100
Revija Kras <i>Dušan Rebolj</i>	103
Sv. Peter - Šupeter v Istri <i>Rožana Špeh</i>	107
10 let Postaje Topolovo <i>Igor Gregori</i>	110
50. obl. slovenskega filatelističnega kluba L. Košir <i>Peter Suhadolc</i>	111

JUBILEJI

Biseromašnik župnik Franc Švara <i>Jože Markuža</i>	115
Zlatomašnik Franc Okoren <i>Jože Kunčič</i>	117
Zlatomašnik Marij Gerdol <i>Jadranka Cergol</i>	120
90 let Martina Jevnikarja <i>Marko Tavčar</i>	123
Razmišljanje o neki devetdesetletnici <i>Evgen Bavčar</i>	127

Herman Srebrnič 80-letnik <i>Marjan Drufovka</i>	131
--	-----

SPOMINSKE OBLETNICE

Stoletnica rojstva Srečka Kosovela (1904-2004) <i>Marija Milič</i>	133
Ob 50-letnici smrti glasbenika Srečka Kumarja <i>Ivanka Uršič</i>	135
Stane Malič (1904-1984) <i>Franc Pohajač</i>	143
Hubert Leiler (1894-1942) župnik na Katinari <i>Ondina Pečar</i>	146
Svetli spomini na Cirila Sedeja <i>Ada Gabrovec</i>	148
Učiteljica Justina Silič <i>Vlasta Tul</i>	151

POROČILO MOHORJEVIH DRUŽB

Delovanje Goriške Mohorjeve družbe v letu 2003 <i>Marko Tavčar</i>	155
Poročilo Mohorjeve družbe Celovec <i>Anton Koren</i>	159
Mohorjeva družba Celje <i>Ured. Mohorjeve družbe Celje</i>	163

DRUŽBENO POLITIČNI ZAPISI

Deželne volitve 2003 <i>Alojz Tul</i>	166
Slovenija in Evropska unija <i>Mara Petaros</i>	171
Vprašljive razvojne smernice <i>Matjaž Rustja</i>	175
2003 - »annus horribilis« za koroške Slovence? <i>Peter Rustja</i>	178
Srečanje z mladimi Korošci <i>Jadranka Cergol</i>	182

SPOMINSKI ZAPISI

In memoriam Valentin Inzko <i>Majda Cibic-Cergol</i>	185
Alojzu Semoliču in Francu Antoniču v spomin <i>Marko Tavčar</i>	187
V spomin prof. Emilu Doktoriču <i>Andrej Bratuž</i>	191
In memoriam msgr. Stanko Zorko <i>Matejka Peterlin Maver</i>	192
Anki Černic v spomin <i>Lidija Jarc</i>	194
Pevec in organist Jože Čotar <i>Andrej Bratuž</i>	198
Pater Franc Husu <i>Vanda Husu</i>	199
Vinku Levstiku v spomin <i>Drago Legiša</i>	202

KULTURNA DEJAVNOST

Otroško in mladinsko pevsko društvo Vesela pomlad <i>Majda Danev</i>	205
Iz župnijske kronike v Nabrežini <i>B.B.</i>	209
Verski in kulturni dogodki v Bazovici v letu 2003 <i>Žarko Škerlj</i>	211
Skupnost družin Sončnica <i>Andrej Fajt</i>	213